

Katriina Sirkka

*Tulisieluiset
vaikuttajat sosiaalityössä*

*Tutkimus sosiaalityöntekijöiden
vaikuttamisen tarinoista*

*Acta electronica
Universitatis
Lapponiensis 438*

KATRIINA SIRKKA

Tulisieluiset vaikuttajat sosiaalityössä

Tutkimus sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoista

Akateeminen väitöskirja, joka Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston Fellman-salissa lokakuun 2. päivänä 2026 kello 12.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2026

Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaajat:

Professori Merja Laitinen, Lapin yliopisto
Professori emerita Anneli Pohjola, Lapin yliopisto
Yliopistonlehtori, dosentti Marjo Romakkaniemi, Lapin yliopisto

Väitöskirjan esitarkastajat:

Professori Kati Närhi, Jyväskylän yliopisto
Professori Timo Toikko, Itä-Suomen yliopisto

Vastaväittäjä:

Professori Kati Närhi, Jyväskylän yliopisto

Taitto: Sisältö- ja suunnittelupalvelut, PunaMusta Oy
Kannen suunnittelu: Joonas Vola

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 438

ISBN 978-952-337-556-7
ISSN 1796-6310

Sähköisen väitöskirjan pysyvä osoite:
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-556-7>

Tiivistelmä

Katriina Sirkka

Tulisieluiset vaikuttajat sosiaalityössä: Tutkimus sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoista

Rovaniemi, Lapin yliopisto 2026, 216 sivua

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 438

ISBN 978-952-337-556-7

ISSN 1796-6310

Tässä sosiaalityön tieteenalaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityön julkista vaikuttamista. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa rakenteellisesta sosiaalityöstä analysoimalla sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita. Tarkoituksena on vahvistaa vaikuttamisen ymmärrystä rakenteellisessa sosiaalityössä sekä teoreettisesti että sosiaalityön käytännön toiminnan tasolla. Tutkimuksessa vastataan seuraavaan tutkimuskysymykseen: Millaisia tarinoita sosiaalityöntekijät kertovat sosiaalityössä vaikuttamisesta? Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu rakenteellisen sosiaalityön, eettis-moraalisen ja kriittisen sosiaalityön taustateorioista sekä narratiivisesta tietoteoriasta.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu 19 sosiaalityöntekijän narratiivisista haastatteluista, jotka toteutettiin vuoden 2022 aikana. Tutkimukseen osallistui kolme miestä ja kuusitoista naista eri puolilta Suomea, ja heidän työkokemuksensa sosiaalityöntekijöinä vaihteli viidestä neljäänkymmeneen vuoteen.

Kaikki haastatellut sosiaalityöntekijät vaikuttivat julkisesti ammatillisessa roolissaan. Analysoin aineiston narratiivisen lähestymistavan mukaisesti sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista koskevien tarinoiden pohjalta. Analyysi perustui narratiiviseen ihmiskäsitykseen ja narratiiviseen tietokäsitykseen, jossa korostuvat kokemuksellisuus, tulkinnallisuus ja eletyn elämän merkitykset. Aineiston analyysi eteni kokonaisuuden hahmottamisesta narratiivien temaattiseen ja rakenteelliseen analyysiin.

Tutkimus osoittaa, että vaikuttaminen näyttäytyi sosiaalityöntekijöille paitsi ammatillisena toimintana myös henkilökohtaisesti merkityksellisenä ja identiteettiin kytkeytyvänä tapana toimia yhteiskunnassa. Vaikuttaminen ei rajoittunut yksittäisiin tekoihin, vaan muodostui osaksi laajempaa narratiivista vaikuttajaidentiteettiä. Tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalityöntekijöiden narratiivinen vaikuttajaidentiteetti rakentuu neljästä toisiinsa kietoutuvasta osakokonaisuudesta, jotka yhdessä jäsentävät vaikuttamisen luonnetta. Ensinnäkin ilmeni neljä erilaista vaikuttamiseen motivoitumisen taustatekijää, jotka muotoutuivat vuorovaikutussuhteissa: perhe- ja harrastussuhteet, sosiaalityön opiskelusuhteet, roolimallisuhteet ja mediasuhteet. Toiseksi vaikuttaminen hahmottui neljänä ammatillisena rooli-identiteettinä vaihtelevin painoituksin: asiakkaiden oikeuksien asianajajat, yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat, sosiaalityötietoisuuden herättäjät ja sosiaalityön brändääjät. Kolmanneksi sosiaalityöntekijät peilasivat vaikuttamistaan sosiaalityöhön liitettyihin kulttuurisiin mallitarinoihin: verkostovaikuttaminen. Neljänneksi vaikuttamista suuntasivat kolme orientaatiota, jotka määrittivät toiminnan painopisteitä ja suuntaa: eettis-moraalinen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen. Lisäksi näitä orientaatioita läpäisi yhteinen tapa jäsentää vaikuttamista dynaamisena ja reflektiivisenä toimintana: luova kriittisyys. Vaikuttaminen näyttäytyi sosiaalityöntekijöiden tarinoissa moniulotteisena, aktiivisena ja merkityksellisenä osana rakenteellista sosiaalityötä.

Asiasanat: sosiaalityö, julkinen vaikuttaminen, rakenteellinen sosiaalityö, narratiivinen tutkimus

Abstract

Katriina Sirkka

Passionate advocates in social work: A study of social workers' narratives of influence

Rovaniemi, University of Lapland 2026, 216 pages

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 438

ISBN 978-952-337-556-7

ISSN 1796-6310

This doctoral dissertation in the field of social work examines public and structural advocacy in social work. The aim of the study is to generate knowledge on structural social work by analyzing social workers' narratives of advocacy. The purpose is to strengthen the understanding of advocacy within structural social work both theoretically and at the level of social work practice. The study addresses the following research question: What kinds of narratives do social workers construct about advocacy in social work? The theoretical framework is grounded in theories of structural social work, ethical-moral and critical social work, as well as narrative epistemology.

The empirical data of the study consist of narrative interviews with 19 social workers conducted in 2022. The participants included three men and sixteen women from different regions of Finland, with professional experience in social work ranging from five to forty years. All interviewed social workers engaged in public and structural advocacy in their professional roles. The data were analyzed using a narrative approach, focusing on the stories related to social workers' advocacy. The analysis was grounded in a narrative conception of the human being and a narrative epistemology that emphasizes experiential knowledge, interpretative processes, and the meanings of lived experience. The analytical process progressed from an overall understanding of the data to thematic and structural narrative analyses.

The study demonstrates that advocacy was perceived by social workers not only as a professional activity but also as a personally meaningful and identity-related way of engaging in society. Advocacy was not limited to individual acts; rather, it constituted part of a broader narrative advocate identity. Based on the findings, social workers' narrative advocate identity is constructed through four intertwined components that together delineate the nature of advocacy. First, four distinct motivational sources for engaging in advocacy emerged, formed through relational and interactional contexts: family and leisure relationships, social work study relationships, role model relationships and media relationships. Second, advocacy manifested as four professional role identities with varying emphases: advocates of clients' rights, network builders within the profession, advocates raising awareness of social work, builders of the social work brand. Third, social workers reflected their advocacy practices against culturally shared master narratives associated with social work: influencing through networks. Fourth, advocacy was oriented by three overarching orientations that shaped the focus and direction of action: ethical-moral, community, and societal. These orientations were further characterized by a shared understanding of advocacy as a dynamic and reflexive practice: creative criticality. In social workers' narratives, advocacy appears as a multidimensional, active, and meaningful element of structural social work.

Keywords: social work, public advocacy, structural social work, narrative research

Esipuhe

Haluan ensinnäkin kiittää teitä aktiivisia sosiaalityön vaikuttajia, jotka lupauduitte haastateltaviksi tähän väitöstutkimukseen. Innostuksenne tutkimustani kohtaan ja halunne jakaa ammatillisia vaikuttamisen tarinoita veivät minut sellaisiin sosiaalityön maailmoihin, joihin ilman teitä minulla ei olisi ollut mahdollista päästä. Sydämellinen kiitos teille kaikille!

Haluan kiittää väitöstutkimukseni ohjaajia professori Merja Laitista ja professori emerita Anneli Pohjolaa. Te molemmat olette kommentoineet työtäni sekä sen sisällön että tutkimusraportin rakenteen osalta. Merja on jaksanut lukea, kommentoida ja kannustaa erityisesti empiiristen tuloslukujen osalta, joita työstin kahden vuoden ajan. Merja otti minut myös ystävällisesti vastaan, kun palasin seitsemän vuoden tauon jälkeen uudelleen aiheeni pariin sen oltua keskeytyksellä käytännön sosiaalityön viedessä minut mukanaan. Anneli on vuosien ajan tukenut minua aiheen parissa, ja hänen seurassaan olen aina voinut olla oma itseni. Kiitän myös yliopistonlehtori, dosentti Marjo Romakkaniemeä väitöskirjani ohjauksesta aineistonkeruun ja ensimmäisten havaintojen tekemisen vaiheessa. Olen kiitollinen kaikesta tuesta, ohjeista ja palautteesta, joita olen ohjaajiltani saanut.

Kiitos väitöskirjani esitarkastajille professori Kati Närhelle ja professori Timo Toikolle tarkoista havainnoista, kannustuksesta sekä kriittisistä kommenteista, joiden avulla sain tärkeitä näkökulmia tutkimukseeni. Lisäksi kiitos Kati Närhelle vastaväittäjäksi lupautumisesta.

Minulle on ollut kunnia saada työskennellä erilaisissa työyhteisöissä. Kiitos kaikille työystävilleni, joiden seurassa olen saanut kehittyä sosiaalityöntekijänä ja vaikuttajana vuosien varrella. Erityisesti Lapin päihdekliniikan henkilökunnalle haluan lausua kiitokseni niistä yhteisistä vaikuttamisen hetkistä, jolloin taistelimme palavasti klinikan olemassaolon puolesta sen viimeisiin päiviin asti. Kiitän myös nykyistä sosiaalityön oppiaineen työyhteisöäni Lapin yliopistossa.

Haluan lisäksi kiittää Lapin yliopiston sosiaalityön opiskelijoiden ainejärjestö Lyhty ry:tä, jossa sain ottaa ensimmäisiä vaikuttamisen askeleita opiskellessani sosiaalityöntekijäksi. Kiitos myös nykyisille Lapin yliopiston

sosiaalityön opiskelijoille sekä sosiaalityöntekijänä kohtaamilleni asiakkaille. Olette kaikki vaikuttaneet minuun syvästi ja erityisesti lisänneet ymmärrystäni siitä, ettei maailma ole musta tai valkoinen, vaan siinä on kaikki värit ja sävyt.

Lämmin kiitos ystäväilleni Laura Tiitiselle, Sanna Lähteiselle, Henna Haltulle, Suvi Ronkaiselle ja Henna Pirskaselle käsikirjoitukseni lukemisesta, arvokkaista kommenteista ja tuesta tutkimuksen kirjoitusvaiheessa. Kiitos myös kaikille ystäväilleni, jotka olette olleet minulle kuin perhettä. Kaunis kiitos perheelleni: Antti, Joonas ja Juuso. Kiitos kannustuksesta vuosia kestäneellä jatko-opintojen matkalla elämässämme. Kiitän myös sisariaani perheineen, isääni ja Anita ja Raimoa.

Rovaniemellä 2.6.2026

Katriina Sirkka

Sisällys

Tiivistelmä	3
Abstract.....	5
Esipuhe.....	7
1 Johdanto	12
2 Sosiaalityöntekijöiden julkisen vaikuttamisen teoreettiset lähtökohdat ...	19
2.1 Rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttamisen vahvistuminen.....	19
2.2 Eettiset periaatteet ja poliittisuus vaikuttamisessa	28
2.3 Kriittinen tulkinta ja yhteiskunnallisten epäkohtien arviointi	37
3 Narratiivinen tietoteoria.....	43
3.1 Narratiivisuus käsitteenä	43
3.2 Narratiivisuus tieteellisen tiedon rakentajana.....	46
3.3 Sosiaalityöntekijöiden narratiivinen vaikuttajaidentiteetti.....	51
4 Tutkimuksen toteuttaminen.....	65
4.1 Tutkimuskysymykset.....	65
4.2 Sosiaalityöntekijöiden tavoittaminen	66
4.3 Narratiivinen avoin haastattelu	71
4.4 Aineiston narratiivien analyysi.....	76
4.5 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja tutkijan positio.....	84
5 Suhteissa rakentuvat vaikuttamisen motiivit.....	90
5.1 Perhe- ja harrastussuhteet	90
5.2 Sosiaalityön opiskelusuhteet.....	96
5.3 Roolimallisuhteet	101
5.4 Mediasuhteet.....	108
6 Suhteissa välittyvät vaikuttamisen roolit	113
6.1 Asiakkaiden oikeuksien asianajajat.....	114
6.2 Yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat	125
6.3 Sosiaalityötietoisuuden herättäjät	133
6.4 Sosiaalityön brändääjät	138

7	Kolme orientaatiota vaikuttamiseen.....	146
7.1	Eettis-moraalinen orientaatio	147
7.2	Yhteisöllinen orientaatio.....	153
7.3	Yhteiskunnallinen orientaatio.....	163
7.4	Luova kriittisyys	170
8	Johtopäätökset ja kokonaisarvio	176
8.1	Tutkimuksen tulokset	176
8.2	Motiivien elämänhistorialliset ulottuvuudet.....	178
8.3	Ammatillisten rooli-identiteettien ja mallitarinoiden tilannesidonnaisuus ja suhde vaikuttamiseen.....	180
8.4	Vaikuttamisen orientaatiot ja luova kriittisyys	185
8.5	Arvio tutkimuksen tuloksista ja toteutuksesta	189
	Lähteet	195
	Liite	216
	Liite 1. Tutkimustiedote	216

Taulukko- ja kuvioluettelo

Taulukot

Taulukko 1.	Vaikuttamisen eettis-moraaliset periaatteet	28
Taulukko 2.	Sosiaalityöntekijöiden identiteettityypit aktivismin näkökulmasta	36
Taulukko 3.	Ammatilliset rooli-identiteetit sosiaalityöntekijä- kohtaisesti.....	80
Taulukko 4.	Rakenneanalyysi vaikuttamista ohjaavista orientaatioista (esimerkkinä H14: Vastarannan kiiski)	82
Taulukko 5.	Tutkimukseni rooli-identiteetit suhteutettuna rooliteoriaan, identiteettityyppeihin ja rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueisiin.....	182
Taulukko 6.	Tutkimukseni vaikuttamisen orientaatiot suhteessa narratiiviseen ja tilalliseen ulottuvuuteen.....	186

Kuviot

Kuvio 1.	Narratiivisen vaikuttajaidentiteetin elementit.....	53
Kuvio 2.	Tulokset tiivistettynä	177

1 Johdanto

”Ai mikä vaikuttamisessa on tärkeää? No, kyllä se on se aktiivisuus ja ympäristön aktivointi. Ja erityisesti ihmisten ajattelemaan saaminen, joka on se kaikkein tärkein asia.”

”Jos ei ole vaikuttamista, niin ei ole sosiaalityötä, se on lyhyesti näin. Vaikuttaminen kietoutuu vahvasti sosiaalityön ytimeen. Mä vaan koen vahvasti, että se on sosiaalityötä puhtaimmillaan.”

Tämä tutkimus tarkastelee sosiaalityöntekijöiden aktiivista julkista vaikuttamista narratiivisen tutkimusotteen avulla. Johdannon alussa esitelmäni tarinaotteet ovat osa empiiristä haastatteluaaineistoa, joiden avulla havainnollistan tutkimuskohteen luonnetta. Analysoin sosiaalityöntekijöiden tarinoita vaikuttamisesta, koska näiden tarinoiden kautta välittyvät ne merkitykset ja toimintatavat, jotka ohjaavat vaikuttamista. Tutkimuksen ytimessä ovat tarinat, joissa sosiaalityöntekijät pohtivat vaikuttamistaan motiivien ja niihin kietoutuvien taustatekijöiden, ammatilliseen rooli-identiteettiin liittyvän itseymmärryksen, kulttuuristen mallitarinoiden sekä toimintaa ohjaavien orientaatioiden näkökulmista. Näiden analyysien avulla tutkimuksen tavoitteena on käsitteellistää ja ymmärtää niitä moninaisia näkökulmia sekä strategioita, joiden avulla sosiaalityöntekijät pyrkivät edistämään yhteiskunnallista muutosta.

Henkilökohtainen kiinnostukseni tutkimuksen aihetta kohtaan juontaa juurensa sosiaalityön yliopistollisiin opintoihin 2000-luvun alkupuolella. Pro gradu -tutkielmani hahmotti sosiaalityöntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kyselyaineistoon perustuen liki kaksikymmentä vuotta sitten. Olen työskennellyt sosiaalityöntekijänä 15 vuoden ajan, ja käytännön työ on vahvistanut mielenkiintoani aihetta kohtaan. Tutkimustani motivoi halu jakaa julkisesti vaikuttavien sosiaalityöntekijöiden ammatillinen tarina. Tarkoituksenani on myös vahvistaa

teoreettista ymmärrystä rakenteellisesta sosiaalityöstä siten, että kuvaan ja jäsenmän sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita. Olen vaikuttanut työurani ajan yhteistyössä eri alojen ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden muodostamassa verkostossa. Vaikuttamiseni ydin on aina kohdentunut asiakkaiden oikeuksien puolustamiseen palvelujärjestelmässä. Tutkimuksellani on siten sekä praktinen tiedonintressi, joka pyrkii parantamaan inhimillisen toiminnan ymmärtämistä, että tiedekäsitysten piirissä vaikuttava emansipatorinen tiedonintressi, joka liittyy vallan kysymyksiin (Habermas 1976, 130–139).

Määrittelen käsitteen ”*vaikuttaminen*” tässä tutkimuksessa tarkoittamaan vaikuttamista, jota tehdään yhteiskunnassa julkisesti. Ymmärrän sen yhtenä yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotona, joka toteutuu erityisesti julkisessa keskustelussa ja poliittisilla areenoilla. Tämä kattaa myös sosiaalityön arjen kohtaamiset ja ammatilliset käytännöt siltä osin kuin ne suuntautuvat julkiseen näkyvyyteen ja keskusteluun. Lähestyn käsitettä toiminnallisen osallistumisen kautta, mikä kattaa aktiiviset teot ja toimintatavat, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan vallitsevia ajattelumalleja ja käytäntöjä (esim. Kannasoja ym. 2022, 39; Kindler & Ostrander 2022). Sosiaalityössä vaikuttaminen liitetään usein asiakastyöhön, mutta tässä tutkimuksessa ymmärrän sen laajemmassa kontekstissa. Julkinen vaikuttaminen merkitsee toimintaa, jossa sosiaalityöntekijä pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan, yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon sekä tekemään sosiaalityöntekijöiden työn ja sen merkityksen näkyväksi julkisilla foorumeilla (Satka ym. 2003, 17; Kivipelto ym. 2013, 314; Karppinen 2012, 3).

Sosiaalityön tarkastelu vaikuttamisena on yhdistettävissä rakenteellisen sosiaalityön teoriaan. Tämän näkemyksen mukaan sosiaalityö on laaja-alainen ammatti, jolla on yhteiskunnallinen, poliittinen ja tieteellinen ulottuvuus. Sen keskeisenä tavoitteena on vaikuttaa yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin. (Pohjola 2018.) Rakenteellisen sosiaalityön teoria syntyi 1970-luvulla sosiaalisten liikkeiden vaikutuksesta sekä yksilötyön kritiikistä (Mullaly 2007, 244), mutta sen juuret ulottuvat myös sosiaalityön alkuvaiheisiin. Monet alan pioneerit osallistuivat aktiivisesti yhteis-

kunnallisiin uudistusliikkeisiin ja poliittiseen vaikuttamiseen (Sipilä 1989, 36–40; Roivainen 2008b, 254; Pohjola 2011, 209; Puurunen 2019, 21–38; Kokkonen 2023, 53).

Historiallisesti merkittäviä vaikuttajia ovat esimerkiksi Beatrice Webb, joka edisti sosiaalipoliittisia uudistuksia Britanniassa ja Jane Addams, joka teki sosiaaliset epäkohdat näkyviksi Yhdysvalloissa. Addams myös kehitti yhteisöllisen auttamisen rakenteita ja puolusti työväestön, naisten ja lasten oikeuksia. Hänen merkittävimpiä saavutuksiaan olivat Hull House -setlementin perustaminen ja Nobelin rauhanpalkinto vuonna 1931. Hän vastusti yhteiskunnallisia eroja, elitismii ja hierarkkisuutta, pyrkien toiminnallaan edistämään sosiaalista oikeudenmukaisuutta myös vaikuttamalla Yhdysvaltain presidenttiin. Myös Mary Richmond on sosiaalityön keskeinen pioneeri, joka korosti asiakastyössä havaittujen epäkohtien paljastamista ja niiden välittämistä päätöksentekijöiden tietoon. (Puurunen 2002, 122; Pohjola 2011, 209; Mäntysaari 2013; Matthies & Närhi 2014, 99.)

Asemoin rakenteellisen sosiaalityön eräänlaiseksi ”kattokäsitteeksi” tutkimuksessa jäsentäessäni vaikuttamista Laura Tiitisen (2019, 46) tapaan. Kansallisissa tutkimuksissa rakenteellinen sosiaalityö määritellään ennen kaikkea sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisena ja yhteiskunnallisen muutoksen edistämisenä. Tutkimusten mukaan rakenteellisen sosiaalityön tehtäviä ovat: sosiaalista hyvinvointia heikentävien rakenteiden tunnistaminen ja muuttaminen, ihmisten sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen yhteistyössä muiden hallintokuntien ja kuntalaisten kanssa, yhteiskunnallisten epäkohtien poistaminen ja uudistusten edistäminen, laaja-alainen vaikuttaminen yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin, eriarvoisuuden vähentäminen sekä oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä yhteiskunnallisen muutoksen edistäminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1985; Viirkorpi 1990; Närhi ym. 2022.) Tutkimukseni keskittyy erityisesti sosiaalityöntekijöiden vaikuttamiseen rakenteellisessa sosiaalityössä yhteiskunnallisen muutoksen edistämisen näkökulmasta.

Rakenteellisen sosiaalityön ympärille on muodostunut useita teoreettisia suuntauksia, jotka painottavat vaikuttamista ja yhteiskunnallista muutosta eri tavoin. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu rakenteel-

lisen sosiaalityön teoriaan, vaikuttamisen eettismoraalisiin periaatteisiin sekä kriittisiin näkökulmiin (esim. Fook 2002; Payne 2005a; Payne 2005b, 227–250; Mullaly 2007, 104). Tunnistan, että nämä teoriat ovat kehittyneet erilaisista lähtökohdista, ja niiden painotukset vaihtelevat eri aikakausina ja yhteiskunnissa, heijastaen kunkin ajan yhteiskunnallisia tarpeita ja arvoja. Näitä lähestymistapoja yhdistää kiinnostus sosiaalityön yhteiskunnalliseen rooliin, mutta ne määrittävät vaikuttamisen luonteen ja tavoitteet eri tavoin. Analyysini keskittyy erityisesti siihen, miten nämä teoriat suuntaavat sosiaalityöntekijöiden julkista vaikuttamista: millaisia vaikuttamisen rooleja ne korostavat, millaisia eettisiä ja ammatillisia perusteita ne rakentavat, ja miten ne asemoivat sosiaalityöntekijän suhteessa valtaan, rakenteisiin ja yhteiskunnalliseen muutokseen. Tavoitteena on ymmärtää rakenteellisen sosiaalityön teoreettisia lähtökohtia ja niiden merkitystä sosiaalityöntekijöiden julkiselle vaikuttamiselle.

Kansainvälisissä tutkimuksissa käsitellään laajasti sosiaalityön kaksija-koista roolia, yhtäältä järjestelmän toimeenpanijana ja toisaalta sosiaalipoliittisiin ratkaisuihin vaikuttajana (esim. Gal ym. 2014). Samalla todetaan, että sosiaalityöntekijät ovat yleisesti ottaen poliittisesti passiivisia (Coates 2003; Ritter 2007; Rome ym. 2010) ja että heidän osallistumisensa aktiivisiin toimiin on erittäin rajallista ja vähäistä (esim. Reisch & Andrews 2001; Weiss-Gal ym. 2009; Makaros ym. 2016). Tuomo Kokkonen (2023, 59) kuvailee suomalaisen sosiaalityön muovautuneen poliittisesti hiljaiseksi ammattikunnaksi, etenkin kansainvälisen kriittisen perinteen näkökulmasta. Myös sosiaalityöntekijöiden julkisen viestinnän on tutkimuksissa toistuvasti todettu olevan heikkoa sekä kansainvälisissä (esim. Lundäl 2019) että suomalaisissa tutkimuksissa (mm. Mutka 1998; Petrelius 2003; Tiitinen 2019).

Suomalaisessa sosiaalityössä rakenteellisesta sosiaalityöstä on alettu keskustella aiempaa enemmän sen jälkeen, kun se kirjattiin sosiaalihuoltolakiin vuonna 2014 (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §). Tutkimuksellinen kiinnostus aihetta kohtaan on yleistynyt sekä kansainvälisessä että suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Tutkimusaiheet jakautuvat muun muassa sosiaalityön kuvaan mediassa (mm. Ayre 2001; Galilee 2006;

Westwood 2014; Cordoba 2017) sekä sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalialan toimijoiden tekemään julkisuustyöhön (mm. Viirkorpi 1990; Mutka 1998; Gelman & Tosone 2010; Hämäläinen 2014; Saxton ym. 2015; Lundälv 2019). Tutkimus on kuitenkin painottunut sosiaalityön mediakuvaan, erityisesti muiden kuin sosiaalityöntekijöiden kertomana (Tiitinen & Lähtinen 2014, 192; Hanley 2025). Tämä tutkimus puolestaan tarkastelee sosiaalityössä aktiivisesti toimineiden ammattilaisten kokemuksia. Se sijoittuu sosiaalityön käytäntöjen (esim. Satka ym. 2016), asiantuntijuuden (esim. Mutka 1998; Sipilä 2011), mediavaikuttamisen, sananvapauden ja sosiaalisessa mediassa toteutetun edunvalvonnan (esim. Tiitinen 2019; Sitter & Curnew 2016) sekä narratiivisen sosiaalityöntekijöitä käsittelevän tutkimuksen (esim. Wilder Craig 2007; Cree 2013) konteksteihin.

Ymmärrän sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinat toimintana, joka kytkeytyy ihmissuhteisiin ja rakentuu narratiivisessa ympäristössä, jossa eletään elämää, tehdään työtä, vaihdetaan tietoa ja käsitellään erilaisia tilanteita. Aineistossa nämä tarinat jäsentyvät sekä puheessa että ajattelussa, ja niiden tulkinta liittyy sosiaalityöntekijän identiteetin ja toimijuuden kerroksellisuuteen. Sosiaalityöntekijä toimii monissa eri suhteissa ja ympäristöissä, jotka kaikki vaikuttavat siihen, millaiseksi hänen tarinansa vaikuttajana rakentuu. Tarinoista muodostuu kokonaiskuva, joka kertoo sosiaalityöstä yleisesti. Kutsun tätä sosiaalityön omaksi tarinaksi, joka tässä kontekstissa tarkoittaa suhdetta rakenteiden ja yksilön välillä. (Shaw 2017; myös Tarvainen 2021, 343.)

Rakenteellisen sosiaalityön tutkiminen on nykyään ajankohtaisempaa kuin koskaan aiemmin. Sosiaalityöntekijöiden vaikuttamiseen liittyvät tutkimukset ja raportit osoittavat huolestuttavia tietoja sosiaalityön tilanteesta: työmahdollisuudet kaventuvat, eettinen kuormitus kasvaa ja työhyvinvointi on yhä enemmän huolenaiheena (esim. Mänttari-van der Kuip 2013; 2015a; 2015b; 2022; Blomberg ym. 2015; Baldschun ym. 2019; Harrikari ym. 2021). Yhteiskunnallinen muutos, johon vaikuttavat globaalit kriisit ja hallinnolliset uudistukset, on selkeästi muuttanut sosiaalityön kenttää ja sen toimintaympäristöjä. On todettu, että sosiaalityön täytyy vastata yhteiskunnan muutoksiin ja kehittyä jatkuvasti, jotta se pystyy toimimaan

tehokkaasti ja vaikuttavasti. Sosiaalityöntekijöiden vaikuttaminen on yhä tärkeämpää, sillä työn kehittyminen edellyttää jatkuvaa reagointia aikakauden haasteisiin ja rakenteellisiin muutoksiin. (Myös Pohjola ym. 2019, 11.) Tämä konkretisoitui myös aineiston hankinnassani. Kolme viikkoa viimeisen tekemäni haastattelun jälkeen Suomessa toteutettiin merkittävä hallinnollinen uudistus, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyivät kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025).

Yhteiskunnallinen kehitys on muuttanut merkittävästi tapaa, jolla ihmiset viestivät, jakavat tietoa ja osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tässä muutoksessa nopealla digitalisaatiolla ja sosiaalisen median vahvalla läsnäololla on keskeinen rooli. Sosiaalinen media on muodostunut keskeiseksi vaikuttamisen välineeksi, joka ulottuu henkilökohtaisista suhteista poliittiseen osallistumiseen ja kulttuuriseen vuorovaikutukseen. Alustat kuten Facebook, Instagram ja X (ent. Twitter) eivät ole ainoastaan viestintäkanavia, vaan myös tiloja, joissa rakennetaan mielipiteitä, jaetaan kokemuksia ja haastetaan valtarakenteita. (Karki 2023, 1.) Tämä kehityskulku asettaa uusia vaatimuksia myös sosiaalityöntekijöille, joiden rooli julkisina vaikuttajina on entistä merkittävämpi. Sosiaalityö ei rajoitu yksilötyöhön, vaan ulottuu laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa sosiaalityöntekijöiden odotetaan osallistuvan aktiivisesti julkiseen keskusteluun ja rakenteelliseen vaikuttamiseen (Pohjola 2014, 33). Sosiaalinen media tarjoaa tähän uusia mahdollisuuksia: se toimii alustana, jossa sosiaalityöntekijät voivat tuoda esiin asiakkaidensa ääntä, jakaa tietoa epäoikeudenmukaisuudesta ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun kansallisella ja globaalilla tasolla.

Väitöskirjani etenee siten, että luvussa kaksi käsittelen tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Tässä luvussa analysoin, miten sosiaalityöntekijöitä vaikuttajina on aiemmin tutkittu, ja millaisia teoreettisia ja empiirisiä kysymyksenasetteluja tutkimuksissa on hyödynnetty. Luvussa kolme paikannan tutkimuksen tietoteoreettiset valinnat ja esittelen keskeiset metodologiset käsitteet. Samalla rakennan tutkimusasetelmaa erityisesti narratiivisen tietämisen tavan ja narratiivisen identiteetin ulottuvuuksien

näkökulmista. Luvussa neljä kuvaan aineistonkeruuprosessin ja pohdin niitä tutkimuseettisiä kysymyksiä, joita aineiston keruun aikana on ilmennyt. Lisäksi havainnollistan käyttämäni analyysimenetelmät. Empiirisissä luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän esittelen tutkimukseni tulokset, jotka koskevat sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen motiivien taustatekijöitä, ammatillisia rooli-identiteettejä ja kulttuurista mallitarinaa sekä orientaatioita. Lopuksi kokoan yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset sekä arvioin ja pohdin niiden merkitystä sosiaalityölle.

2 Sosiaalityöntekijöiden julkisen vaikuttamisen teoreettiset lähtökohdat

2.1 Rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttamisen vahvistuminen

Tässä alaluvussa jäsenän rakenteellisen sosiaalityön kehittymistä Suomessa erityisesti niiden näkökulmien kautta, jotka ovat muokanneet sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia vaikuttamiseen ja muutoksen edistämiseen. Tarkastelun painopisteenä ovat ne ammatilliset ja institutionaaliset kehityskulut, jotka muodostavat taustan sosiaalityöntekijöiden tarinoille vaikuttamisesta. On tärkeää ymmärtää, miten suomalaisen sosiaalityön historialliset kehityskulut ovat muovanneet sosiaalityöntekijöiden rooleja ja toimintamahdollisuuksia yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamisessa sekä sitä, millaisena vaikuttaminen hahmottuu mahdollisena ja ammatillisesti perusteltuna sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Suomessa kontekstissa rakenteellinen sosiaalityö on painottunut ensisijaisesti hyvinvointivaltion puolustamiseen ja paikalliseen kehittämiseen, mikä on osaltaan rajoittanut sen yhteiskuntakriittistä ulottuvuutta.

Sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksia on kaventanut valitseva yksilökeskeinen työote, jossa huomio on kohdistunut ensisijaisesti asiakkaiden välittömiin tarpeisiin rakenteellisten ongelmien sijaan. Tämä kytkeytyy osittain Suomen viranomaislähtöiseen hyvinvointipalvelujärjestelmään, jossa sosiaalityöntekijöiden toiminta on usein sidottu hallinnollisiin rakenteisiin ja olemassa olevien palveluiden ylläpitämiseen. Lisäksi Suomen hyvinvointivaltion vakaus 1900-luvun lopun vuosikymmenistä alkaen teki osaltaan tarpeettomaksi radikaalin ja yhteiskuntakriittisen rakenteellisen sosiaalityön kehitystä tuona aikana. Historiallisesti suomalainen sosiaalityö on rakentunut konsensushakuiselle ja viranomaiskeskeiselle toimintatavalle, mikä on ohjannut myös rakenteellisen sosiaalityön soveltamista maltillisempaan suuntaan. (Pohjola 2014; Mullaly & Dupré

2019; Piirainen 2022, 32; Närhi 2023, 22.) Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että sosiaalityöntekijöiden vaikuttaminen on keskittynyt ensisijaisesti palvelujärjestelmän sisäisiin uudistuksiin laajempien rakenteellisten muutosten sijaan.

Sosiaalityön varhaisvaiheita 1900-luvun alkupuolella leimasi huono-osaisuuden ja köyhyyden näkyväksi tekeminen yhteiskuntavastuun näkökulmasta. Tavoitteena oli vähentää sosiaaliin ongelmiin liittyvää moralisointia ja syyllistämistä sekä tukea sosiaalipoliittisia uudistuksia. (Toikko 2005; Puurunen 2019.) Nämä varhaiset painotukset loivat perustaa sosiaalityöntekijöiden tavalle hahmottaa vaikuttaminen moraalisesti oikeutettuna ja yhteiskunnallisesti merkityksellisenä toimintana. Rakenteellisen sosiaalityön käsite (structural social work) otettiin kansainvälisesti käyttöön 1970-luvulla Ruth Middlemanin ja Gale Golbergin (1974) toimesta. Tuolloin radikaali sosiaalityön liike painotti kriittisyyttä ja oikeudenmukaisuutta. (Pohjola 2011, 209.)

Tämä kansainvälinen ja ideologinen kehitys heijastui myös suomalaiseen sosiaalityöhön. Suomessa rakenteellinen sosiaalityö on ollut keskeinen osa sosiaalityön keskustelua ja sen kehitystä. Jorma Hänninen (1990) kuvaa kolme aaltoa: metodikeskustelu (1950-luvulta lähtien), ideologiakriittikki (1980-luvun alkupuoli) ja tutkimuksellinen sekä hallinnollinen kehitys (1985-luvulta lähtien). Ensimmäinen aalto (metodikeskustelu) nojautui social case work -ideologiaan ja psykologisiin sekä medisiinisiin selitysmalleihin, vaikka yhteiskunnallinen ulottuvuus tunnistettiin jo tuolloin. Vasta 1970-luvun yhteiskunnallinen kehitys loi pohjan laajemmalle keskustelulle rakenteellisen sosiaalityön perinteestä, ideasta ja käytännöistä (Hänninen 1990, 54–55; Satka ym. 2003, 15; Kivipelto 2022, 13; Närhi ym. 2022, 26). Rakenteellinen sosiaalityö siirsi painopisteen yksilöiden auttamisesta sosiaalisten ongelmien alkuperän tarkasteluun, erityisesti siihen, miten yhteiskunnalliset ja sosiaaliset rakenteet synnyttävät eriarvoisuutta. (Moreau 1979; Carniol 1992; Mullaly 1997; 2007; Lundy 2004; Pohjola ym. 2014; Närhi & Matthies 2016a; Närhi & Matthies 2016b.) Tämä siirtymä jäsentää niitä käsitteellisiä ja moraalisia lähtökohtia, joiden kautta sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista voidaan yleisemmin ymmärtää.

Toinen keskusteluaalto (ideologiakritiikki) kyseenalaisti sosiaalityön institutionaalisia ja ideologisia rakenteita. Tämän yhteydessä rakenteellisen sosiaalityön juuret alkoivat kehittyä Suomessa 1980-luvulla osana laajempaa pyrkimystä edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena oli tunnistaa ja vaikuttaa rakenteellisiin epäkohtiin, jotka synnyttävät eriarvoisuutta. Alkuvaiheessa käsitettä ei vielä käytetty, vaan puhuttiin konstruktivistisesta työstä, ehkäisevästä työstä sekä työstä, joka painottui yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja sosiaaliseen uudistamiseen. (Hänninen 1990, 98–99.)

Tätä vaikuttamiseen liittyvää ammatillista jännitettä jäsennettiin 1980-luvulla myös lainsäädännöllisesti. Sosiaalityön koulutuskomitean (1972) mietinnössä sosiaalityön keskeiseksi tehtäväksi nimettiin vaikuttaminen yhteiskuntapolitiikkaan siten, että sosiaalityön asiakkaiden ongelmat voidaan ennaltaehkäistä. Mietinnössä esitettiin myös ajatus kaksoissidoksesta: sosiaalityöntekijän rooli jakautuu kahteen osaan, yhtäältä vaikuttamiseen yhteiskunnallisiin uudistuksiin ja toisaalta työskentelyyn yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen konkreettisten ongelmien parissa. (Mt.)

Vaikka sosiaalityön yhteiskunnallinen ulottuvuus oli tunnistettu jo aiemmin, vasta vuoden 1982 sosiaalihuoltolain (710/1982) myötä yhteisötasoinen työ sai virallisen aseman, mikä merkitsi siirtymää aiemmin vallinneesta yksilö- ja perhekeskeisestä lähestymistavasta kohti laajempaa yhteiskunnallista vaikuttamista. (Viirkorpi 1990, 1–2; Hänninen 1990; Pohjola 2011; Pohjola 2014; myös Närhi 2023.) Tähän toiseen keskusteluaaltoon liittyi myös Jari Heinosen (1984) lisensiaatin tutkimus, jossa sosiaalityötä analysoitiin sosiaalivaltion mikrostruktuurin näkökulmasta. Tutkimus herätti laajaa keskustelua sosiaalityön kriittisistä ja rakenteellisista ulottuvuuksista, ja se vaikutti merkittävästi suomalaisen sosiaalityön tutkimukseen ja ajatteluun (Hänninen 1990, 104). Toisen aallon myötä sosiaalityöntekijän roolia alettiin tarkastella entistä enemmän yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja asiakkaan liittolaisen näkökulmasta. Ajatus sosiaalityöntekijästä asiakasryhmien edunvalvojana haastoi perinteisen ammatillisuuden rajat ja toi politiikan osaksi sosiaalityön strategiaa (Hänninen 1990; Heikkilä 1988). Vaikka rakenteellisen sosiaalityön ideologia tunnistettiin ja lainsäädäntö

mahdollisti sille puitteet, sen käytännön toteutus jäi vähäiseksi. Sosiaalityöntekijöiden viranhaltija-asema sekä keskiluokkainen tausta ja institutionaalinen asema herättivät kysymyksiä heidän mahdollisuuksistaan ja halustaan kamppailla asiakkaiden puolesta. (Hänninen 1990; Mutka 1986; Satka 1995.)

Kolmas keskusteluaalto (tutkimuksellinen ja hallinnollinen kehitys) vahvisti sosiaalityön akateemista asemaa ja loi pohjaa käsitteiden täsmentämiselle. Tämän yhteydessä rakenteellinen sosiaalityö vakiintui käsitteenä 1980-luvun puolivälissä, kun sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä määritteli sen sisällön. (Hänninen 1990; Pohjola 2014.) Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän mukaan rakenteellinen sosiaalityö suuntautui asiantuntijuuteen, vaikuttamistoimintaan ja kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan, ja sen tavoitteena oli muuttaa yhteiskunnallisia ja yhteisötason rakenteita, jotka altistavat pahoinvoinnille. Keskeiseksi nousi tiedontuotanto, koska sosiaalityöntekijöiden arkityössä tekemien havaintojen tuli palvella rakenteellista muutosta. Raportissa tunnistetut esteet jäsentävät rakenteellista sosiaalityötä jännitteisenä toimintana ja tarjoavat teoreettisen kehyksen vaikuttamisen institutionaalisten rajojen tarkastelulle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1985, 9–11; 32–47; 50; 54–55.)

Suomalaisessa sosiaalityössä rakenteellisen sosiaalityön keskeiset osa-alueet, eli yhteiskuntasuunnittelu, yhdyskuntatyö ja poliittinen vaikuttaminen, nousivat siis vahvasti esiin erityisesti 1980-luvuilla, mutta jäivät pääosin keskustelun tasolle. Tämän jälkeen painopiste siirtyi yksilökeskeisempään työotteeseen, jolloin yhteiskunnallisten rakenteiden muuttaminen jäi vähemmälle huomiolle. (Satka ym. 2003, 21.) Vaikka rakenteellinen sosiaalityö ei juurtunut laajasti käytännön työhön, ajatus sosiaalityöntekijästä yhteiskunnallisena vaikuttajana säilyi vahvana (Viirkorpi 1990, 28–29; Satka ym. 2003; Pohjola 2011, 212; Karjalainen & Kivipelto 2014, 219; Tiitinen 2019).

1990-luvun taitteessa tätä ihannetta sosiaalityöstä vaikuttajana pyrittiin jäsentämään myös normatiivisena ammatillisena vastuuna. Paavo Viirkorpi (1990) korosti, että rakenteellisen sosiaalityön tulisi olla jokaisen sosiaalityöntekijän sekä oikeus että velvollisuus. Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä

olisi työskennellä samanaikaisesti yksilöiden ja heidän ympäristönsä toiminta-alueiden parissa sekä toimia asiantuntijoina ja tiedonvälittäjinä esimerkiksi päätöksenteossa. Malli perustui ajatukseen, että sosiaalityöntekijöiden asiakkaiden elämismaailmasta tekemät havainnot mahdollistavat yksilöllisten ongelmien kytkemisen laajempiin rakenteellisiin epäkohtiin. (Mt., 20–21, 77.)

Tästä mallista huolimatta sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista on julkisessa keskustelussa pidetty haasteellisena vuosikymmenten ajan. Ulla Mutka (1998, 127) esittää väitöstutkimuksessaan käsitteen ”sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuri”, jolla hän viittaa sosiaalityöntekijöiden vetäytymiseen julkisesta keskustelusta. Tämä ilmenee muun muassa pelkona ottaa itsenäisesti kantaa sekä odotuksena, että muut asiantuntijat ratkaisisivat alan ongelmat. Vetäytymiseen vaikuttavat myös organisaatioiden byrokraattisuus, hierarkkisuus, työpaine sekä vaitiolovelvollisuus (myös Metteri 1995). Vaikka sosiaalityöntekijät toimivat julkisen keskustelun ja poliittisen vaikuttamisen kentällä, he alan asiantuntijoina osallistuvat siihen usein varovasti tai epäsuorasti. Sosiaalityö on julkista toimintaa ja sitä toteuttavat julkiset toimijat, ja sitä säätelee julkinen lainsäädäntö, mutta myös media ja poliittiset päätöksentekijät muokkaavat vaikuttamisen ehtoja. (Jämsén 1997; Savisalo 2024, 25.)

Sosiaalityön suhde julkisuuteen on tutkimusten mukaan jännitteinen, ja sitä koskevaa keskustelua on käyty pääasiassa sosiaalityön ulkopuolella yli vuosikymmenten ajan. Esimerkiksi media käsittelee lastensuojelua julkisuudessa usein kriittisesti korostaen siihen liittyviä negatiivisia uutisia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tekemiset ja tekemättä jättämiset joutuvat tällöin julkisen arvioinnin ja valvonnan kohteiksi, mikä osaltaan rakentaa koko alan julkisuuskuvaa puolustuskannalla olevana. (Ayre 2001; Stanfield & Beddoe 2013; Savisalo 2024, 14.) Mirja Satka (1997, 20) toteaa sosiaalityöntekijöistä vallitsevan julkisuudessa negatiivisen mielikuvan, jossa heidät nähdään passiivisina ja epävarmoina ammattilaisina. Juha Hämäläisen (2014, 79) mukaan julkiseen keskusteluun osallistumista ei ole myöskään pidetty suomalaisen sosiaalityön perinteisenä tehtävänä, minkä vuoksi alalta puuttuu vahva perinne yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja

julkiseen keskusteluun osallistumiseen (myös Savisalo 2024, 151). Hämäläisen (2014) tutkimuksen perusteella korostuu tarve vahvistaa sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisroolia, jotta alan asiantuntijat voisivat itse määrittää työnsä merkitystä ja tuoda esiin sosiaalipoliittisia epäkohtia.

Näihin rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyviin haasteisiin pyrittiin vastaamaan entistä systemaattisemmin, kun 2000-luvulla rakenteellisen sosiaalityön asemaa vahvistettiin lainsäädännöllä sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistamisen yhteydessä. Ennen vuotta 2014 rakenteellinen sosiaalityö toteutui osassa kuntia, mutta sen käytännöt ja painotukset vaihtelivat merkittävästi, eikä kansallisesti yhtenäisiä toimintamalleja tai tiedontuotannon käytäntöjä ollut (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2024). Tuota aikaa kuvaavissa tutkimuksissa, kuten Maarit Kairalan ja kumppaneiden (2012, 41–42) selvityksessä sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydestä todetaankin, että rakenteellisen sosiaalityön käsite on jäsentymätön, vaikeasti hahmotettavissa, ja että työotteen ylläpitäminen käytännössä on haastavaa. Lainsäädännön valmistelussa keskeisiksi perusteiksi nousivat tarve yhdenmukaistaa sosiaalityön käytäntöjä, yhteiskunnallisen vaikuttamisen vahvistaminen sekä asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden edistäminen. Erityisen olennaista oli, että sosiaalihuoltolaki antoi lakisääteisen velvoitteen tehdä rakenteellista sosiaalityötä. Rakenteellisen sosiaalityön vahvistaminen nähtiin keinona laajentaa sosiaalityön vaikuttavuutta yksilötyöstä yhteiskunnalliselle tasolle. (Pohjola 2014, 31.)

Sosiaalihuoltolain voimaantulon myötä rakenteellisen sosiaalityön merkitys nousi aiempaa vahvemmin esiin (Kivipelto ym. 2021). Tästä huolimatta tutkimuksissa on todettu, että rakenteellisen sosiaalityön käytännön toteutus on jäänyt vähäiseksi, vaikka lainsäädäntö on vahvistanut sen asemaa (Tiitinen 2018; Kivipelto 2022, 13). Sosiaalityöntekijöillä on kuitenkin motivaatiota kehittää rakenteellista sosiaalityötä, ja motivaatiota vahvistavat erityisesti lain velvoittavuus sekä halu vaikuttaa yhteisötasolla. Toteutusta rajoittavat kuitenkin institutionaaliset esteet, ja haasteita ilmenee erityisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä päätöksenteon perusteluihin liittyen. (Matthies 2022, 229; Turtiainen & Anis 2024.) Laura Tiitisen ja Sanna Lähteisen (2014) artikkeli osoittaa, että vain harvat

sosiaalityöntekijät pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnalliseen kehitykseen julkisen viestinnän keinoin. Tiitinen (2019) havaitsi väitöstudiumuksensa, että sosiaalialan työntekijöitä rajoittavat vaikenemisen kulttuuri, organisaatiossa tapahtuva vaimentaminen ja sananvapauden rajoitukset, jotka estävät osallistumista julkiseen keskusteluun (myös Mutka 1998; Tiitinen & Kauppi 2014).

Edellä kuvatut haasteet osoittavat, että rakenteellisen sosiaalityön sisällöllinen ymmärtäminen ja tavoitteiden selkiyttäminen on keskeistä. Anneli Pohjola (2011, 215–220) jäsentää rakenteellisen sosiaalityön neljän toisiinsa kytkeytyvän tehtäväalueen kautta: tietotyön, strategisen työn, inklusiotyön ja oikeudenmukaisuustyön. *Tietotyössä* painottuu epäkohtien näkyväksi tekeminen ja niiden välittäminen eteenpäin tiedontuotannon avulla, kun taas *strateginen työ* suuntautuu kestävän yhteiskuntapolitiikan edistämiseen, verkostoitumiseen, lainsäädäntöön vaikuttamiseen sekä sosiaalisten vaikutusten ennakointiin ja arviointiin. *Inklusiotyö* puolestaan korostaa kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia esimerkiksi yhdyskuntatyön keinoin, ja *oikeudenmukaisuustyö* kansalaisten oikeuksien toteutumisen seurantaan ja edistämistä eri väestöryhmien perusoikeuksien ja tasa-arvon näkökulmasta. Tehtäväalueita yhdistää *sosiaalipoliittinen työ*, jossa rakenteellista sosiaalityötä toteutetaan yhteiskunnallisella, institutionaalisella ja kansalaistasolla. Lisäksi toimintaan sisältyy asiakkaiden näkeminen kehittämisen kumppaneina, jalkautuminen arjen ympäristöihin sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen luominen. Tavoitteena on siirtyä palvelujärjestelmän ylläpidosta kohti aktiivista yhteiskunnallista muutosta ja vaikuttamista (myös Pohjola 2014).

Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden rinnalla on tunnistettu tarve kehittää sosiaalityöntekijöiden valmiuksia rakenteellisten epäkohtien esille nostamiseen ja käytännön työn näkyväksi tekemiseen (Kairala ym. 2012, 36–41; Mänttari-van der Kuip 2013, 12). Koulutuksella on tässä keskeinen rooli, sillä rakenteellinen sosiaalityö on esitetty entistä vahvemmin osaksi sosiaalityön koulutusta läpileikkaavana teemana (Kivipelto 2021, 25). Sosiaalityön opiskelijoiden keskuudessa yhteiskunnallinen vaikuttaminen on merkittävä ammatinvalintaan liittyvä motiivi, vaikka

käytännössä suuntautuminen kohdistuu usein yksilötyöhön rakenteellisen vaikuttamisen sijaan (Kairala ym. 2012, 36–41; Kallio ym. 2021; Kannasojä ym. 2022; Kallio ym. 2023; Salonen ym. 2024, 402).

Rakenteellisen sosiaalityön merkitys on vahvistunut myös poliittishallinnollisella tasolla, erityisesti sosiaalihuollon kehittämisohjelmien ja tutkimus- sekä tiedontuotannon lisääntymisen myötä (Valtioneuvosto 2019; Kivipelto 2021; Liukko ym. 2022). Selvitykset osoittavat, että rakenteellista sosiaalityötä toteutetaan kunnissa monin tavoin, mutta sen rooli ja merkitys eivät ole vielä vakiintuneet kaikkialla (Liukko ym. 2022, 9). Rakenteellinen sosiaalityö näyttäytyikin ennen kaikkea sosiaalisen raportoinnin kautta, ja vaikka vaikuttaminen mediassa on lisääntynyt, sosiaalityön ammattilaisten asema yhteiskunnallisessa keskustelussa on edelleen melko vähäinen (Kivipelto 2021, 3, 20).

Rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä on tuettu eri puolilla Suomea sosiaalialan osaamiskeskusten kautta, joissa on kehitetty muun muassa sosiaalista raportointia ja siihen liittyviä käytäntöjä (Partanen ym. 2022; Liukko 2022, 10). Rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä tukee myös aiheeseen liittyvä tieteellinen tutkimus, vaikka kotimainen tutkimus on toistaiseksi painottunut erityisesti opinnäytetöihin. Viime vuosina suomalaisissa yliopistoissa on käynnistynyt useita tutkimushankkeita, jotka vahvistavat rakenteellisen sosiaalityön tietopohjaa ja tarkastelevat sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sen toteuttamisesta sekä mahdollisuuksia edistää osallisuutta ja oikeuksia (Kivipelto 2021; Liukko 2022; Närhi ym. 2022; Tarvainen 2025).

Rakenteellisen sosiaalityön kehittämis ja tutkimustoiminnan rinnalla radikaali, rakenteellista työtettä korostava näkökulma on tekemässä paluuta sosiaalityöhön, joskin aiempaa monimuotoisempina ja osin epämuodollisina vaikuttamisen tapoina (Enroos & Mäntysaari 2017, 14). Tähän kehitykseen liittyy myös sosiaalityöntekijöiden lisääntynyt näkyvyys julkisessa keskustelussa, erityisesti sosiaalisen median eri areenoilla. Laura Tiitinen (2018, 179) toteaa, että sosiaalityöntekijät ovat hyödyntäneet sosiaalista mediaa tehokkaasti tuodakseen näkyväksi sosiaalityön keskeisiä kysymyksiä ja vaikuttaakseen rakenteellisiin muutoksiin. Tiitinen (2019,

114–115) korostaa, että sosiaalisen median tarjoamat mahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä rakenteelliselle sosiaalityölle, koska se ei vaadi organisaatioiden rakenteita tuekseen. Sosiaalityöntekijät voivat itsenäisesti vaikuttaa ja toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä työntekijöiden epävirallisten verkostojen avulla.

Sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista tukee myös ammatillisten verkostojen ja keskustelufoorumien vahvistuminen. Erilaisten epämuodollisten ja ammatillisten verkostojen kautta sosiaalityöntekijät ovat pyrkineet purkamaan alalla pitkään tunnistettua hiljaisuuden kulttuuria ja vahvistamaan yhteistä keskustelua esimerkiksi sosiaalityön kanta-aottavuudesta, näkyvyydestä ja ammatillisen roolin rajoista (Kivipelto 2021, 20). Tällaiset verkostot toimivat tiloina, joissa vaikuttamisesta voidaan neuvotella kollegiaalisesti ja etsiä uusia tapoja asemoitua vaikuttajina.

Oskari Savisalon (2024) väitöskirja tarjoaa tutkimuksellista taustaa tälle kehitykselle. Hän analysoi lastensuojelua koskevaa julkista keskustelua Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2020, ja osoittaa, että keskustelu on vuosikymmenten aikana monipuolistunut ja kiinnostus lastensuojeluun on kasvanut. Tutkimus tekee näkyväksi, että Helsingin Sanomissa lastensuojelusta keskustelevat niin kansalaiset, lastensuojelun asiakkaat kuin eri alojen asiantuntijat. (Mt., 3, 147.) Savisalo (2024, 151) toteaa, että sosiaalityöntekijöiden osallistuminen julkiseen keskusteluun on lisääntynyt 2010-luvulla, mikä on purkanut sosiaalityön puhumattomuuden perinnettä ja lisännyt alan avoimuutta ja vuoropuhelua.

Edellä jäsennetty vaikuttamisen vahvistumisen kehityskulku toimii viitekehystenä, jonka varassa tarkastelen sosiaalityöntekijöiden toimintaa julkisessa keskustelussa ja ammatillisissa rooleissa. Erityishuomio kohdistuu työn rakenteellisiin ulottuvuuksiin, jotka muovaavat vaikuttamisen keinoja, toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia toimia vaikuttajana. Tätä kehityskulkua täydentää seuraavaksi eettisten periaatteiden ja sosiaalityön poliittisen luonteen tarkastelu, jotka jäsentävät vaikuttamisen normatiivista perustaa ja rajoja.

2.2 Eettiset periaatteet ja poliittisuus vaikuttamisessa

Arvot ja etiikka

Tässä alaluvussa tarkastelen sosiaalityöntekijöiden julkista vaikuttamista eettis-moraalisten, ihmisoikeusperustaisten ja poliittisten lähestymistapojen kautta. Lähestymistavat pohjautuvat sosiaalityön keskeisiin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksiin ja yhteiskunnalliseen vastuuseen. Ne rakentavat normatiivisen eettisen perustan, jossa sosiaalityön poliittinen ulottuvuus kytkeytyy ihmisoikeuskeskusteluun ja ihmisoikeudet nähdään sekä oikeudenmukaisuuden perustana että eettisen toiminnan ytimenä. (Ife 1997; 2005; 2016, 4; Banks 1995; 2004; 2006; Sen 2004; Congress 2010; IFSW 2014; Androff 2018.) Normatiivinen ihmisoikeusperustainen viitekehys jäsentää sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista koskevia tarinoita velvollisuutena tunnistaa ja puuttua ihmisoikeusloukkauksiin sekä toimia aktiivisesti oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Olen taulukossa (1) hahmottanut kolme keskeistä eettis-moraalista lähestymistapaa, jotka tarjoavat erilaisia näkökulmia vaikuttamisen oikeutukseen ja velvollisuuteen yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Taulukko 1. Vaikuttamisen eettis-moraaliset periaatteet

Eettis-moraaliset teorit	Keskeinen näkökulma
Oikeudenmukaisuusteoria	Korostaa osallistavaa oikeudenmukaisuutta ja poliittista vaikuttamista (Fraser 1995)
Velvollisuusetiikka	Velvoittaa puuttumaan epäkohtiin riippumatta seurauksista (Kasher 1978; Downie 1989; Kant 2016)
Huolenpidon etiikka	Painottaa emotionaalista sitoutumista ja vastuuta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevista (Gilligan 1982)

Vaikuttamisen eettis-moraalisten periaatteiden kannalta keskeinen on Nancy Fraserin (1995) oikeudenmukaisuusteoria. Sen mukaan sosiaalityöntekijöillä on eettinen velvollisuus osallistua julkiseen keskusteluun ja edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Hän esittää oikeudenmukaisuuden rakentuvan kolmelle ulottuvuudelle: jakamiseen (redistribution), tunnustamiseen (recognition) ja osallistumiseen (representation). Teorian näkökulmasta oikeudenmukaisuus ei rajoitu taloudelliseen tasa-arvoon, vaan kattaa myös kulttuurisen tunnustamisen ja poliittisen osallistumisen. Fraserin keskeinen käsite on ”participatory parity” eli osallistumisen yhdenvertaisuus. Se tarkoittaa arviota siitä, ovatko ihmisillä yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan.

Fraserin mukaan oikeudenmukaisuus edellyttää taloudellisen ja kulttuurisen tasa-arvon yhdistämistä, mutta myös kansallisvaltioiden rajat ylittävän julkisen tilan ja siihen liittyvien instituutioiden aktiivista roolia. Esimerkiksi jakoon liittyvä epäoikeudenmukaisuus ilmenee resurssien epätasaisessa jakaantumisessa, mikä voi ilmetä köyhyytenä ja sosiaalisena eriarvoisuutena. Tunnustaminen puolestaan liittyy kulttuuristen ja sosiaalisten ryhmien eriarvoisuuteen, ja oikeudenmukaisuus edellyttää näiden ryhmien tasa-arvoista tunnustamista. (Fraser 1995; Fraser & Honneth 2003, 36–37; Fraser 2005, 69, 86–88; Fraser 2007, 7–30.)

Nancy Fraserin oikeudenmukaisuusteoria korostaa, ettei pelkkä taloudellinen tasa-arvo tai kulttuurinen tunnustaminen riitä, vaan tarvitaan rakenteellista muutosta, sorrettujen ryhmien tilanteiden tunnustamista ja avointa poliittista osallistumista. Sosiaalityössä tämä tarkoittaa, että palvelujen tarjoamisen rinnalla on edistettävä rakenteellisia muutoksia ja vahvistettava sosiaalityöntekijöiden roolia yhteiskunnallisina vaikuttajina (myös Payne 2005b; Dominelli 2009; 53; McLaughlin 2009; Hokkanen 2014; 55–56). Myös Silvia Staub-Bernasconin (2012) korostaa, että sosiaalityö tulisi nähdä ennen kaikkea ihmisoikeustyönä, jossa keskeisenä tavoitteena on edistää ja turvata ihmisten perusoikeuksien toteutuminen.

Sosiaalityöntekijöiden aktiivista vaikuttamista voi lähestyä myös Immanuel Kantin velvollisuusetiikan näkökulmasta (Kant 2016; Kasher 1978; Downie 1989). Sen mukaan toiminnan tulee perustua universaaleihin mo-

raaliperiaatteisiin ja ihmisarvon ehdottomaan kunnioittamiseen. Kategorinen imperatiivi ohjaa moraalista toimintaa kahdella periaatteella: 1) toimi vain sellaisen periaatteen mukaan, jonka voisi toivoa muodostuvan yleiseksi laiksi, ja 2) kohtele ihmisiä aina päämääränä, ei pelkkänä välineenä (Kant 2016; Reath 2013). Kategorinen imperatiivi on järjen asettama moraalilaki, joka on riippumaton yksilön omista taipumuksista tai henkilökohtaisista tavoitteista. Se on näitä motiiveja ylempänä ja toimii perusperiaatteena, jonka avulla voidaan arvioida moraalisten velvoitteiden pätevyyttä. (Kasher 1978; Reath 2013.)

Sosiaalityön julkisen vaikuttamisen näkökulmasta velvollisuusetiikka tarkoittaa, että sosiaalityöntekijällä on moraalinen velvollisuus toimia oikein riippumatta seurauksista, mikä velvoittaa häntä puuttumaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja edistämään oikeudenmukaisuutta. Tästä näkökulmasta sosiaalityöntekijä ei voi jäädä passiiviseksi toteuttajaksi tai tilanteen ohittajaksi, jos hän tunnistaa yhteiskunnallisia epäkohtia, sillä Kantin ihmisarvoa ja moraalista velvollisuutta korostavat periaatteet edellyttävät aktiivista toimintaa myös sosiaalityön kontekstissa. (Downie 1989 myös Banks 2015.)

Huolenpidon etiikka liittyy keskeisesti myös sosiaalityöntekijöiden vaikuttamiseen julkisuudessa. Carol Gilliganin (1982) mukaan empatia voidaan nähdä ”moraalisena äänenä”, joka ohjaa sosiaalityöntekijöitä tunnistamaan yhteiskunnallisia epäkohtia ja reagoimaan niihin. Empatian avulla sosiaalityöntekijät voivat harjoittaa ”roolinottoa”, eli ymmärtää eri ihmisryhmien kokemuksia sekä emotionaalisesti että kognitiivisesti. Empatia voi myös ohjata heitä vaikuttamaan yhteiskuntaan asiantuntemuksensa ja kokemuksensa perusteella, esimerkiksi osallistumalla julkiseen keskusteluun ja edistämällä oikeudenmukaisuutta julkisessa vaikuttamisessa. (Gilligan 1982.)

Eettis-moraaliset lähestymistavat, kuten oikeudenmukaisuusteoria, velvollisuusetiikka ja huolenpidon etiikka, konkretisoituvat sosiaalityön ihmisoikeusperustaisessa määrittelyssä ja suuntaavat sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista. Näiden teorioiden pohjalta vaikuttaminen ei ole vain ammatillinen valinta, vaan myös eettinen velvollisuus. Sosiaalityön eettistä

perustaa ja vaikuttamisen velvollisuutta määrittävät kuitenkin myös kansainväliset ja kansalliset ohjeistukset. International Federation of Social Workers (IFSW) korostaa, että ihmisoikeuksien, hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäminen muodostavat sosiaalityön keskeisen arvopohjan ja ammatillisen mandaatin. Tämä mandaatti velvoittaa sosiaalityöntekijöitä toimimaan lainsäädännön, eettisten periaatteiden ja ammattietiikan mukaisesti. (Myös Bisman 2004; Congress 2010; IFSW 2014; Turtiainen ym. 2021.) Samansuuntaisesti myös yhdysvaltalainen sosiaalityöntekijöiden ammattijärjestö National Association of Social Workers (NASW 2021) sekä Susanne Pritzker ja Shannon R. Lane (2017) painottavat sosiaalityöntekijöiden vastuuta osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. NASW:n (2021) eettiset ohjeet ovat jo 1960-luvulta lähtien korostaneet sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistämistä.

Silvia Staub-Bernasconin (2012) kolmen mandaatin malli syventää ymmärrystä sosiaalityön eettisestä perustasta. Mallin mukaan sosiaalityön mandaatti voi nousta kolmesta lähteestä: asiakkaista, yhteiskunnasta ja valtiosta yhtenä kokonaisuutena sekä profession omasta ammatillis-eettisestä arviointikyvystä. Juuri tämä kolmas mandaatti oikeuttaa kriittisen tarkastelun yhteiskunnallisia ja poliittisia rakenteita kohtaan, vaikka se voi aiheuttaa jännitteitä suhteessa lainsäädäntöön tai asiakkaiden tarpeisiin (myös Banks 2003). Ihmisoikeusetiikka toimii sosiaalityön julkisen vaikuttamisen perustana sitoen sen kansainvälisiin velvoitteisiin, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistukseen (Turtiainen ym. 2021). Suomessa myös sosiaalialan ammattijärjestö Talentia on laatinut ammattieettisen ohjeiston, joka pohjautuu kansainvälisiin periaatteisiin. Ohjeiston mukaan sosiaalialan ammattilaisten tehtävänä on puolustaa heikommissa asemassa olevia, tukea vaikeissa elämäntilanteissa eläviä sekä tuoda esiin syrjiviä rakenteita poliittisessa päätöksenteossa (Talentia 2017; myös Raunio 2004).

Sarah Builan (2010) tutkimus osoittaa, että sosiaalityön eettinen ohjeisto on poikkeuksellinen, sillä se määrittelee suoraan ammattilaisten velvollisuudeksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisen ja poliittisen vaikuttamisen. Toisin kuin monilla muilla ammattikunnilla, sosiaalityön ohjeisto velvoittaa toimimaan aktiivisesti yhteiskunnassa tasa-arvoisten

mahdollisuuksien turvaamiseksi. Myös Maija Jäppinen ja Laura Tiitinen (2022) korostavat, että sosiaalityön asiantuntijoiden tulee tuottaa ja välittää yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa, ja tämä tulisi nähdä ammattieettisenä velvollisuutena.

Eettinen velvoite toimia yhteiskunnallisena vaikuttajana liittyy niihin ristiriitoihin, jotka muovaavat sosiaalityöntekijöiden arvoja ja ammatillista harkintaa käytännön työssä. Suomalaisessa tutkimuksessa vaikuttamiseen kytkeytyy arvojen ja etiikan näkökulmasta haasteita ennen kaikkea sosiaalityöntekijöiden ristipaineina asiakkaiden tarpeiden, ammatillisten arvojen ja organisaation tehokkuus- sekä säästövaatimusten välillä. Maija Mänttärin van der Kuip (2015a; 2015b) osoittaa tutkimuksissaan, että työntekijät joutuvat yhä useammin tasapainoilemaan professionaalisen lojaalisuuden (asiakkaan puolelle asettuminen, eettiset velvoitteet) ja organisatorisen lojaalisuuden (budjettiraamit, palvelujen standardointi, hallinnolliset ohjeet) välillä. Nämä ristipaineet voivat johtaa työntekijöiden kokemaan eettiseen ja moraaliseen ahdinkoon sekä stressiin, erityisesti silloin, kun ammatilliset ihanteet törmäävät palvelujärjestelmän niukkoihin resursseihin tai managerialismin painotuksiin. (Myös Blomberg ym. 2015; Paavolainen ym. 2023.) Anna Metteri ja Kaisa-Elina Hotari (2011, 88) korostavat, että eettinen ahdinko voi aiheuttaa työntekijässä kipeitä tunteita. Nämä eettiset ja organisatoriset jännitteet määrittävät myös sitä, millä tavoin sosiaalityöntekijät voivat toteuttaa heille annettua yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen velvoitetta.

Poliittinen toiminta ja aktivismi

Politiikka voidaan ymmärtää laajasti yhteiskunnallisia suhteita ja instituutioita muovaavana toimintana. Tässä tutkimuksessa omaksutaan funktionalistinen näkökulma, jossa huomio kohdistuu sosiaalityöntekijöiden tarinoissa jäsenyviin konkreettisiin tekoihin, osallistumiseen poliittisiin prosesseihin sekä arjen vuorovaikutuksen yhteiskunnallisiin instituutioihin (Dudziak ym. 2004.) Tämä lähestymistapa on linjassa Tuomo Kokkonen (2023, 55) esittämään politics-käsitteeseen, jossa politiikka tarkoittaa

toimintaa, joka pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa erityisesti edustuksellisen demokratian ja poliittisten puolueiden kautta. Sosiaalityön kontekstiin sovellettuna politics-tyyppisen politiikan voidaan Kokkosen (2023, 55) mukaan ajatella kulminoituvan kolmeen sosiaalisten ongelmien politisoinnin kannalta keskeiseen tematiikkaan:

1. asiakkaiden ja haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten kuunteleminen syventää demokratiaa
2. sosiaalityö pyrkii ratkaisemaan asiakkaiden elämäntilanteisiin liittyviä ongelmia ja tukemaan heidän yhteiskunnallista osallistumistaan
3. paremman maailman rakentaminen tapahtuu vaikuttamisen ja julkisuudessa käytävän avoimen dialogin kautta.

Aatteellisesti tämä jäsenitys kietoutuu yhteen kansainvälisen rakenteellisen sosiaalityön perinteessä keskeisen radikaalisuuden ja kriittisyyden kanssa. Tällöin muutospyrkimysten kohteena ovat sekä sosiaaliset ja taloudelliset instituutiot että sortoa ja epätasa-arvoa ylläpitävät kulttuuriset rakenteet. (Kokkonen 2023, 55; myös Domanski 1998; Gray ym. 2002; Dudziak ym. 2004; Mullaly ym. 2019).

Kokkosen esittämien teemojen rinnalla sosiaalityön poliittista toimintaa voidaan tarkastella myös toisenlaisen kolmijaon kautta, joka jäsentää poliittisen toiminnan käytännön ulottuvuuksia. Tämä kolmijako erottaa toisistaan politiikan täytöntöönpanon (esimerkiksi asiakkaiden oikeuksien turvaaminen ja etujen valvonta), politiikkaan vaikuttamisen (osallistuminen päätöksentekoprosesseihin) sekä politiikan muuttamisen (lainsäädännön analyysi, vaikuttaminen ja lobbaus). Näiden lisäksi poliittinen osallistuminen voi ilmetä myös edunvalvontana tai puoluepoliittisena demokraattisena aktiivisuutena. (Rocha ym. 2010, 317–318; myös Domanski 1998; Dudziak ym. 2004.)

Kolmijaon ohella sosiaalityön poliittinen toiminta voi ilmetä myös ruohonjuuritason kollektiivisena toimintana, joka ei aina asetu institutionaalisiin kategorioihin. Näitä muotoja ovat esimerkiksi mielenosoitukset, protestit, marssit ja lakot. Näitä muutoksen aikaansaamiseen tähtääviä so-

siaalisen toiminnan muotoja käsittelen ”aktivismiin” käsitteen kautta, joka viittaa suoraan toimintaan tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. (Myös Martin 2007; Rocha ym. 2010.) Karen Healy (1999, 119–120) käyttää käsitettä ”aktivistinen sosiaalityö” viitatessaan radikaaliin sosiaalityöhön, joka korostaa sosiaalityöntekijöiden roolia yhteiskunnallisen muutoksen edistäjinä ja rakenteellisen epäoikeudenmukaisuuden haastajina (myös Mullaly 1993). Tutkimuskirjallisuudessa sosiaalityöntekijöiden aktivismi nähdään makrotason käytäntönä, johon sisältyvät muun muassa poliittinen osallistuminen, kriittisiin keskusteluihin osallistuminen, asiakasryhmien puolesta puhuminen sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa (Domanski 1998; Gray ym. 2002; Chui & Gray 2004).

Kansainvälinen tutkimus korostaa tarvetta vahvistaa sosiaalityön poliittista ulottuvuutta ja rohkaista sosiaalityöntekijöitä aktiiviseen osallistumiseen poliittisessa päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa (Ntusi 1998; Burzlaff ym. 2025). Kansainvälisiä tutkimustuloksia tulee tarkastella niiden omissa poliittisissa ja institutionaalisissa konteksteissa, sillä havainnot eivät välttämättä ole sellaisenaan siirrettävissä eri maiden sosiaalityön toimintaympäristöihin. Niistä on silti hyötyä, koska ne tarjoavat yleistettäviä käsitteitä ja toistuvia ilmiöitä, jotka auttavat jäsentämään sosiaalityön poliittista ulottuvuutta vertailullisesti.

Esimerkiksi kanadalainen tutkimus (Dudziak ym. 2004) osoittaa, että sosiaalityöntekijöiden poliittinen osallistuminen painottuu usein passiivisiin muotoihin, kuten äänestämiseen ja poliittisista kysymyksistä keskustelemiseen, kun taas aktiivisemmat vaikuttamisen muodot, kuten kampanjointi ja lobbaus, ovat harvinaisempia. Jessica A. Ritterin (2007) tutkimus tukee tätä havaintoa. Poliitikasta kiinnostuneet sosiaalityöntekijät osoittautuivat keskimääräistä aktiivisemmaksi, mutta suuri osa vastaajista koki puutteita poliittisissa valmiuksissaan. Tutkimuksessa suositellaan politiikkaan liittyvän opetuksen vahvistamista sosiaalityön koulutuksessa, erityisesti lainsäätäjien lobbaamisen, mediavaikuttamisen ja poliittisen vaikuttamisen osa-alueilla.

Myös Sunny Romen ja Susan Hoechstetterin (2010) tutkimus Yhdysvaltain sosiaalityöntekijöistä (NASW:n jäsenet) osoitti, että alle puolet vastaa-

jista oli poliittisesti aktiivisia. Kuitenkin Pedro da Silvan (2023) väitöskirja ”Social work in the revolution” osoittaa, kuinka Portugalin demokratian siirtymäkaudella (1974–1975) sosiaalityöntekijät hyödynsivät poliittisia mahdollisuuksia ja vahvistivat ammatillista identiteettiään osallistumalla aktiivisesti poliittisiin prosesseihin. Nämä tutkimukset viittaavat tarpeeseen lisätä sosiaalityöntekijöiden koulutusta ja kannustusta poliittiseen vaikuttamiseen, jotta he voivat tehokkaammin edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja asiakkaittensa hyvinvointia.

Kansainväliset tutkimukset tunnistavat useita rakenteellisia ja institutiонаalisia esteitä, jotka rajaavat sosiaalityöntekijöiden aktivististen käytöjen ehtoja. Uusliberalistisen hallinnan on kuvattu kaventavan sosiaalityöntekijöiden toimintatilaa. Vastuullistamisen ja valvonnan lisääntyminen, resurssien niukkeneminen sekä standardoituneet prosessit voivat heikentää ammatillista autonomiaa ja altistaa eettisille ristiriidoille asiakkaiden tarpeiden ja hallinnollisten sääntöjen välillä. Näissä olosuhteissa avoin, radikaali vaikuttaminen koetaan usein riskialttiiksi, minkä vuoksi aktivistisia käytäntöjä saatetaan toteuttaa piilossa tai epävirallisesti kostotoimien pelossa. (Abramovitz 2005; Banks & Williams 2005; McAuliffe 2005; Aronson & Smith 2010; Marston & McDonald 2012; Zufferey 2024.)

Samalla tutkimukset osoittavat, ettei sosiaalityöntekijöiden vaikuttaminen näissä olosuhteissa välttämättä häviä, vaan muotoutuu uudelleen. Esimerkiksi Aylet Makaros ja Merav Moshe Grodofsky (2016) kuvaavat, kuinka israelilaiset sosiaalityöntekijät tasapainottelivat ammatillisten velvoitteiden ja työnantajan lojaliteettivaatimusten välillä osallistuessaan vuoden 2011 mielenosoituksiin. Aktivistinen toiminta koettiin työyhteisöissä riskialttiina, mikä johti vaikuttamisen rajoittamiseen epävirallisiin muotoihin. Tutkimus tuo esiin, että lojaalisuusristiriidoista huolimatta sosiaalityöntekijät hyödynsivät liittoutumista ja epävirallisia verkostoja vertaistuen, ammatillisen identiteetin vahvistamisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollistamiseksi.

Leia Greensladen, Donna McAuliffen ja Lesley Chenowethin (2014) australialainen tutkimus syventää tätä aktivismiin liittyvien esteiden ymmärrystä tarkastelemalla piiloaktivismia lakisääteisissä valtion organisaati-

oissa. Laadullinen tutkimus osoitti, että salassa harjoitetun vaikuttamisen taustalla oli vahva yhteys sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen välillä. Osallistujat jakoivat yhteiset arvot, kuten oikeudenmukaisuuden, inhimillisyyden, rehellisyyden, rohkeuden, monimuotoisuuden arvostuksen ja myötätunnon. Tutkimuksessa sosiaalityöntekijät jaettiin kuuteen ammatilliseen identiteettityyppiin aktivismin näkökulmasta. Näitä tyypejä erittelen tarkemmin seuraavassa taulukossa (2).

Taulukko 2. Sosiaalityöntekijöiden identiteettityypit aktivismin näkökulmasta

Rooli	Kuvaus
Kriittinen reflektiivinen toimija	Analysoi rakenteita ja niiden vaikutuksia
Eettinen toimija	Korostaa ammatillista etiikkaa
Asiakaslähtöinen toimija	Puolustaa asiakkaiden oikeuksia
Rakenteellinen sosiaalityöntekijä	Pyrkii muuttamaan yhteiskunnallisia rakenteita
Ihmisoikeussosiaalityöntekijä	Keskittyy ihmisoikeuksien edistämiseen
Radikaali sosiaalityöntekijä	Toimii aktiivisesti yhteiskunnallisen muutoksen puolesta

Greenslade ja kumppanit (2014) korostavat, että arvojen ja ammatillisen identiteetin vahva yhteys tuki sitoutumista aktivistisiin käytäntöihin, kun taas sen puuttuminen saattoi johtaa työpaikan vaihtamiseen. Keskeinen havainto oli, että sosiaalityön toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi, ja ammatillisten arvojen toteuttaminen on johtanut uudenlaiseen radikaaliin toimintaan, josta tutkijat puhuvat ”piiloaktivismina”. Tämä viittaa siihen, että sosiaalityöntekijät vaikuttavat yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja rakenteisiin hienovaraisemmin ja varovaisemmin kuin aiemmin, mutta eivät ole luopuneet pyrkimyksestään edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta. (Mt.)

Edellä jäsentämäni näkökulmat vaikuttamisen eettis-moraalisiin periaatteisiin ja poliittiseen toimintaan rakentuvat edellisen alaluvun (2.1)

esittämän rakenteellisen viitekehyksen rinnalle ja muodostavat yhdessä osan tutkimuksen teoreettista taustaa. Ne tarjoavat välineitä hahmottaa sosiaalityöntekijöiden asemaa yhteiskunnallisina vaikuttajina, työn sisäisiä jännitteitä sekä vaikuttamisen edellytyksiä eri toimintaympäristöissä. Tämän kokonaisuuden kautta on mahdollista tarkastella myös sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen suuntautumista ja kohdentumista.

2.3 Kriittinen tulkinta ja yhteiskunnallisten epäkohtien arviointi

Tässä alaluvussa hahmotan vaikuttamista kriittisen teorian viitekehyksessä. Kriittinen teoria tarjoaa tulkinnallisen viitekehyksen sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista koskeville tarinoille, joissa korostuvat valtasuhteet, rakenteellisen eriarvoisuuden haastaminen ja pyrkimys yhteiskunnalliseen muutokseen. Tässä näkökulmassa vaikuttaminen ymmärretään sosiaalityön keskeisenä yhteiskunnallisena tehtävänä, joka ei kytkeydy ainoastaan asiakkaiden palveluprosesseihin liittyvänä ammatillisena toimintana, vaan aktiivisena osallistumisena epäoikeudenmukaisuuksien kyseenalaistamiseen ja julkiseen keskusteluun. Näin tarkasteltuna sosiaalityöntekijät näytettyvät paitsi palveluiden tuottajina myös yhteiskunnallisina toimijoina, jotka voivat haastaa rakenteita ja osallistua niiden muokkaamiseen.

Kriittisen teorian näkökulmasta sosiaalityön vaikuttaminen suuntautuu erityisesti valtarakenteisiin ja eriarvoistaviin mekanismeihin, jotka muovaavat ihmisten elinoloja ja mahdollisuuksia. Malcolm Payne (2014, 319–321) korostaa, että kriittisessä sosiaalityössä vaikuttaminen nähdään osana yhteiskunnallisen muutoksen edistämistä: toimintana, jossa pyritään kyseenalaistamaan epäoikeudenmukaisuuksia, haastamaan eriarvoistavia käytäntöjä ja toimimaan aktiivisesti julkisessa tilassa. Tällöin sosiaalityö kytkeytyy laajemmin poliittisiin, taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka tuottavat ja ylläpitävät syrjäytymistä (myös Mullaly 2007; Fook 2019, 25).

Kriittisen teorian näkökulmasta vaikuttaminen edellyttää myös sen tunnistamista, kuinka valta ja ideologiat muokkaavat sosiaalipolitiikkaa ja

hyvinvointivaltion käytäntöjä. Valtarakenteet eivät ole neutraaleja, vaan heijastavat historiallisen kehityksen, taloudellisten intressien ja poliittisten valintojen kerrostumia, jotka vaikuttavat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin (Weinberg 2008; Payne 2014, 319–321). Sosiaalityöntekijät toimivat näiden valtarakenteiden risteyskohdissa. He näkevät konkreettisesti, miten yhteiskunnalliset päätökset ja palvelujärjestelmän rakenteet vaikuttavat asiakkaiden arkeen, mutta ovat samalla osa niitä instituutioita, jotka näitä rakenteita toteuttavat.

Näiden valtarakenteiden tunnistaminen ei kuitenkaan ole mahdollista ilman kriittistä ajattelua, joka suuntaa sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta orientaatiota myös julkisen toiminnan tasolle. Kriittinen ajattelu ohjaa toimintaa kohti julkista keskustelua, poliittista vaikuttamista ja rakenteellisten epäoikeudenmukaisuuksien näkyväksi tekemistä (Payne 2005b; Vickers 2019, 38–39). Yhä useammin tämä tapahtuu sosiaalisen median kautta, joka tarjoaa uusia kanavia haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien puolustamiseen ja yhteiskunnallisten epäkohtien esiin nostamiseen.

Malcolm Paynen (2014, 319–321) mukaan monet sosiaaliset ongelmat juontuvat valtaapitävien rakenteellisista valinnoista, minkä vuoksi sosiaalityöntekijöiden asema keskiluokan edustajina suhteessa taloudellisesti heikommassa asemassa oleviin asiakkaisiin muodostuu erityisen merkittäväksi. Tämä jännite tuo vaikuttamiseen oman eettisen ulottuvuutensa, koska sosiaalityöntekijät toimivat samanaikaisesti sekä rakenteiden toimeenpanijoina että niiden kriitikkoina. Tom Vickers (2019, 38–39) korostaa, että kriittinen sosiaalityö pyrkii tekemään näkyväksi aiemmin huomaamatta jääneitä ongelmia ja uudistamaan ajattelua sekä toimintatapoja innovatiivisesti. Tässä prosessissa keskeistä on kriittinen reflektiivisyys. Se tarkoittaa sosiaalityöntekijän kykyä tarkastella omaa rooliaan, toimintaansa ja osallisuuttaan valtarakenteiden ja yhteiskunnallisten normien tuottamisessa ja haastamisessa. (Myös Fook 2002, 25.)

Kriittisen reflektiivisyyden ja rakenteiden haastamisen teemat korostuvat myös kansainvälisessä keskustelussa kriittisestä ja vapauttavasta sosiaalityöstä. Professori Vishantie Sewpaul (2016) korostaa, että sosiaalityön tulee olla kriittistä ja rakenteellisiin muutoksiin tähtäävää niin kansallisella

kuin globaalilla tasolla. Hän painottaa, että sosiaalityöntekijöiltä edellytetään aktiivista vaikuttamista, joka merkitsee valmiutta toimia sekä omassa yhteiskunnassaan että kansainvälisesti, kehittäen paikallisesti oikeudenmukaisia käytäntöjä (mt., 2016, 30; myös Healy 2008). Tätä kutsutaan usein vapauttavaksi sosiaalityöksi, joka lisää tietoisuutta sorron rakenteista ja etuoikeuksista sekä haastaa köyhyyden, epätasa-arvon ja syrjäytymisen juurisyitä (Sewpaul 2014; Sewpaul 2016, 30).

Sewpaulin ajattelu jakaa yhteisiä lähtökohtia Paulo Freiren vapautuksen pedagogiikan kanssa, joka korostaa sorrettujen äänen vahvistamista ja tietoisuuden lisäämistä. Hänen mukaansa yhteiskunnallista muutosta estävät paitsi sortavat rakenteet myös alistettujen ihmisten sisäistetty maailmankuva, minkä vuoksi muutos edellyttää kriittistä tietoisuutta ja kollektiivista toimijuutta. (Freire 1972; myös Tomperi 2005.) Sosiaalityön kontekstissa tämä tarkoittaa, että monet asiakkaat eivät itse välttämättä kykene puolustaa oikeuksiaan julkisuudessa, jolloin sosiaalityöntekijöiden eettinen vastuu on toimia heidän puolestapuhujinaan ja tuoda näkyväksi rakenteellista epäoikeudenmukaisuutta (Freire 1972; Hannula 2000).

Liisa Hokkanen (2014, 48) yhdistää väitöstutkimuksessaan valtaistumisen (empowerment) ja sosiaalisen asianajon (advocacy) teoreettiset lähtökohdat. Valtaistuminen tarkoittaa prosessia, jossa yksilö tai ryhmä pyrkii parantamaan asemaansa ja vahvistamaan vaikutusmahdollisuuksiaan elämäänsä määrittävissä tekijöissä (myös Mullaly 2007, 298–299). Sosiaalinen asianajo puolestaan tähtää rakenteellisiin muutoksiin pyrkien vaikuttamaan ihmisten elämää määrittäviin yhteiskunnallisiin mekanismeihin. Hokkasen (2014, 76–84) mukaan näiden kahden yhdistäminen mahdollistaa sekä yksilön tasolla tapahtuvan tuen että laajemman yhteiskunnallisen vaikuttamisen (myös Rose & Black 1985).

Samankaltaisia teemoja on käsitelty myös kansainvälisessä sosiaalityön tutkimuksessa, jossa sosiaalisen asianajon käsite saa laajemman merkityksen. Tähän kuuluu esimerkiksi media-asianajo (media advocacy), jolla tarkoitetaan median tarkoituksellista hyödyntämistä sosiaalisten ja poliittisten tavoitteiden edistämiseksi (Bliss & Ginn 2021). Lawrence Wallackin (1994) mukaan media-asianajo perustuu näkemykseen, että sosiaaliset ongelmat

ovat rakenteellisia eivätkä ratkea yksilötason toimilla. Sosiaalityöntekijöiden osallistuminen julkiseen keskusteluun on tärkeää, sillä yksipuolinen uutismedia voi vääristää sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden julkisuuskuvaa (Brawley 1997; Stanfield & Beddoe 2013). Caroline Gelman ja Carol Tosone (2010) korostavat, että sosiaalityöntekijöiden tulisi hyödyntää mediaa laajemmin asiakkaiden tilanteiden esiin tuomisessa, asiakasryhmien voimaannuttamisessa sekä ammatin julkisuuskuvan vahvistamisessa.

Kriittinen teoria jäsentää media-asianajon osaksi vallan ja julkisuuden rakenteita. Digitaalisella aktivismilla tarkoitetaan digitaalisten alustojen (esim. X, Facebook, Instagram) käyttöä yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi, koska se tekee näkyväksi rakenteellisia epäkohtia ja haastaa vallitsevia valtasuhteita. Tämä kehys avaa mahdollisuuksia hahmottaa sosiaalityöntekijöiden kriittistä roolia sosiaalisen median julkisissa tiloissa. Esimerkiksi Shavlyn Mosiaran (2023) tutkimus tarkastelee sosiaalisen median roolia nykyaikaisissa yhteiskunnallisissa liikkeissä, kuten Arabikevät, Black Lives Matter, Idle No More, Euroopan säästötoimien vastaiset protestit, Skandinavian ympäristöliikkeet ja Etelä-Afrikan #FeesMustFall. Tutkimus osoittaa, että sosiaalinen media on muuttanut tapoja, joilla liikkeet mobilisoituvat, organisoituvat ja vaikuttavat yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vaikka tutkimus ei kohdistu sosiaalityöntekijöihin, se havainnollistaa, miten ammattilaiset voivat osallistua digitaaliseen aktivismiin esimerkiksi jakamalla tietoa epäoikeudenmukaisuudesta, tukemalla marginaaliryhmiä verkossa ja osallistumalla globaaleihin keskusteluihin. Tutkijan mukaan sosiaalisen median alustat, kuten Twitter (nyk. X), Facebook ja Instagram, toimivat liikkeiden keskeisinä välineinä viestinnässä ja mobilisoinnissa, mutta niihin liittyy myös haasteita, kuten pinnallinen sitoutuminen ja digitaalinen valvonta. Sosiaalinen media toimii ”kaksiteräisenä miekkana”, joka samanaikaisesti voimaannuttaa ja tuottaa uusia riskejä.

Mosiaran esittämä digitaalisen aktivismin kehys luo taustaa Tara Karkin (2023) tutkimukselle, joka tarkastelee sosiaalisen median roolia nimenomaan sosiaalityöntekijöiden työssä. Karkin (2023, 2–3) mukaan sosiaalinen media on noussut digitaaliajan sosiaalityössä keskeiseksi välineeksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja edunvalvonnan edistämisessä. Hän

osoittaa, että sosiaalityöntekijät voivat hyödyntää sosiaalista mediaa tietoisuuden lisäämiseen, ohjaukseen ja tuen tarjoamiseen sekä osallistua keskusteluun rakenteellisista epäoikeudenmukaisuuksista. Tutkija tarkastelee esimerkiksi #BlackLivesMatter ja #MeToo -liikkeitä, jotka osoittavat, että sosiaalinen media voi vaikuttaa myös poliittiseen päätöksentekoon ja lainsäädäntöön. Tutkija esittää, että sosiaalityöntekijöille digitaaliset alustat tarjoavat mahdollisuuden tukea marginaaliryhmiä, vahvistaa heidän ääntään ja osallistua aktiivisesti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen, samalla kun eettiset ja ammatilliset velvoitteet on otettava huomioon.

Digitaalinen vaikuttaminen sosiaalityössä voi ilmentyä myös osallistavina käytäntöinä, joissa kansalaiset toimivat aktiivisina tiedontuottajina. Digitaalisen vaikuttamisen käytännöllisiä sovelluksia on kehitetty muun muassa Community Reporting toiminnan kautta. Menetelmä perustuu ajatukseen, että kansalaisten omat tarinat ja kokemukset voivat tuottaa palveluiden kehittämisen ja päätöksenteon kannalta merkityksellistä tietoa ihmisten arjesta, elinolosuhteista ja palveluiden koetuista vaikutuksista (Keller, Virág & Trowbridge 2019). Community Reporting ajattelussa korostuu kansalaisten aktiivinen rooli tiedontuottajina ja kokemustiedon merkitys ammattilaisten ymmärryksen syventäjänä. Menetelmää on sovellettu myös Suomessa, esimerkiksi CoSIE 2020 hankkeessa, jossa palveluiden käyttäjien kokemuksia on hyödynnetty osana palveluiden yhteiskehittämistä (Kirjavainen & Nieminen 2022). Sosiaaliseen asianajoon liittyvät digitaaliset esimerkit osoittavat, että sosiaalinen media voi toimia tehokkaana välineenä valtarakenteiden ja eriarvoisuuden haastamisessa. Sosiaalityöntekijät voivat osallistua yhteiskunnallisiin kampanjoihin, kuten mielenterveysstigman purkamiseen, lastensuojelun uudistamiseen ja kodittomuuden näkyväksi tekemiseen, mikä korostaa sosiaalisen median kasvavaa merkitystä sosiaalityön käytännöissä (Karki 2023, 5).

Edellä hahmottamani kriittinen teoriakehys tarkastelee yhteiskunnallisia valtasuhteita, rakenteellisia epäoikeudenmukaisuuksia sekä niihin kytkeytyviä muutoksen mahdollisuuksia. Tämä näkökulma tarjoaa tutkimukselleni analyttisen kehyksen, jonka avulla jäsennän sosiaalityöntekijöiden

vaikuttamista ja sen taustalla olevia valtarakenteita. Se täydentää teoreettista viitekehystäni avaamalla välineitä tulkita sosiaalityöntekijöiden tarinoissa ilmenevää vallan dynamiikkaa ja heidän aktiivista rooliaan muutoksen edistäjinä. Kriittisen teorian kautta tarkastelen sosiaalityöntekijöiden tapoja sanoittaa omaa kriittistä ajatteluaan ja toimintaansa suhteessa sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään, jossa pyritään haastamaan valtarakenteita ja edistämään oikeudenmukaisuutta.

3 Narratiivinen tietoteoria

3.1 Narratiivisuus käsitteenä

Tässä alaluvussa jäsennän narratiivisen tutkimuksen peruskäsitteitä, narratiivia, kertomusta ja tarinaa. Hannu L. T. Heikkisen (2015, 150–151) mukaan suomenkielisessä narratiivisen tutkimuksen kirjallisuudessa on vakiintunut käsitteistö, jonka keskeisiä termejä ovat *tarina* (story), *kertomus* (narrative) ja narratiivisuuden suomenkielisenä vastineena käytetty *tarinallisuus* (myös Timonen 2009, 16). Tarinallinen tapa hahmottaa maailmaa yhdistää ihmiset eri aikakausina läpi historian, ja narratiivisuudella on pitkät perinteet filosofiassa, kirjallisuustieteessä ja kielitieteessä (Laitinen & Uusitalo 2008, 109; Heikkinen 2015, 149–150). Tutkijat ovat ensimmäistä kertaa hyödyntäneet narratiivista tutkimusotetta 1900-luvun alkupuolella, kun he tahtoivat saada esiin tutkittavien omilla sanoilla kerrotun autenttisen tarinan (Holstein & Gubrium 2008, 5; myös Pirskanen 2011, 72).

Laadulliset lähestymistavat ovat yleisesti vahvistuneet 1980-luvulta alkaen tieteellisessä tutkimuksessa, jolloin myös narratiivisuuden ja sen lähikäsitteiden käyttö lisääntyi voimakkaasti tutkimuskirjallisuudessa. Yhteiskuntatieteissä voidaan nähdä tapahtuneen niin sanottu narratiivinen käänne, jota käytetään retorisenä ilmaisuna kuvaamaan tapaa, jolla tieteenalan sisäisiä muutoksia jäsennetään. Narratiivisen käänteen ohella on keskusteltu myös kielellisestä käänteestä, joka korostaa kielen merkitystä sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Lisäksi sosiaalitieteissä esiintyvä elämäkerrallinen käänne viittaa narratiivisten lähestymistapojen voimakkaaseen yleistymiseen tutkimuksessa. Narratiivisen käänteen seurauksena narratiivisella tutkimusotteella tehtyjen tutkimusten määrä on kasvanut erityisesti 1990-luvulta alkaen. Sittemmin tämä käänne sosiaalitieteiden tutkimuksessa on tasoittunut ja narratiiveista on tullut keskeinen tutkimuksen työväline laadullisessa tutkimuksessa. (Chamberlayne

ym. 2000; Heikkinen 2005, 143–144; Riessman ym. 2005, 391; Laitinen & Uusitalo 2008, 109; Heikkinen 2010, 143; 2015, 149–150, myös Hänninen 1999; Pirskanen 2011.)

Narratiivinen tutkimus on arkipäiväistynyt yhdeksi tutkimusotteeksi muiden rinnalla. Siitä huolimatta narratiivisuuden hahmottaminen on haastavaa, sillä metodikirjallisuus on osittain ristiriitaista ja sen runsaus on heikentänyt teoreettisen käsitteistön yhdenmukaista käyttöä. Narratiivisen tutkimuksen kentällä ei ole yksimielisyyttä siitä, mitä käsitteistöä tulisi puhuttaessa käyttää, koska sitä kuvataan ennemminkin tieteiden välisenä keskusteluverkostona, ei niinkään yhtenäisenä teoreettis-metodologisena suuntauksena. Keskusteluverkostoa yhdistää käsite ”tarina”, mutta se voidaan ymmärtää eri tavoin eri yhteyksissä. (Hänninen ym. 1998, 3; Laitinen & Uusitalo 2008, 110; Miettinen 2024, 42; Hyvärinen ym. 2024, 138.)

Narratiivisessa tutkimuksessa peruskäsitteestä ”tarina” on myös pyritty erottamaan käsite ”kertomus”, ja näiden käsitteiden suhdetta voidaan hahmottaa useista näkökulmista. Ensinnäkin narratiivista tutkimusta voi tehdä kielitieteellisestä lähtökohdasta, jolloin tarinan ja kertomuksen käsitteet erotellaan toisistaan (Riessman 2008). Narratologisesti suuntautuvat kirjallisuuden tutkijat ovat tulkinneet tarinan viittaavan kertomuksen ilmaisemaan tapahtumaan (myös Hyvärinen 2006, 2–3; Heikkinen 2015). Esimerkiksi Jean D Clandinin ja F. Michael F Connelly (1994, 416) määrittelevät, että narratiivi (narrative) on sekä ilmiö että metodi, ja eron säilyttämiseksi he kutsuvat ilmiötä kertomukseksi (story) ja tutkimusta narratiiviseksi (narrative).

Myös Donald Polkinghorne (1995) on jakanut tarinan (story) ja kertomuksen (narrative) eri käsitteisiin, ja hän on pohtinut näiden kahden määrittelyn eroavaisuuksia. Polkinghornen (1995, 7) mukaan käsite ”tarina” sisältää sivumerkityksiä, jotka viittaavat epätodellisiin asioihin, esimerkiksi mielikuvitukseen tai tunneperäiseen kertomukseen. ”Kertomus” taas tarkoittaa tekstin ja puheen lajia, jossa esitetään tapahtumista temaattisesti ajassa etenevä kokonaiskuvaus, jonka tarkoitus on sitoa yksittäiset episodit yhteen juonen avulla. (Mt.) Taru Kekoni (2007) ja Ulla Salovaara (2019) ovat käyttäneet narratiivisissa tutkimuksissaan käsitteenä kertomusta ta-

rinan sijaan. Salovaara (2019, 77) perustelee päätöstään siten, että hän kokee kertomuksen olevan suomen kielessä neutraalimpi ilmaisu.

Toiseksi kertomus ja tarina voidaan nähdä synonyymisinä käsitteinä, koska niillä ei ole yhtenäistä ontologis-epistemologista määrittelyä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piirissä (esim. Hänninen 1999; Jähi 2004; Ruisniemi 2006). Tässä tutkimuksessa käytän tarinan käsitettä väljästi synonyymina kertomukselle ja narratiiville. En tee käsitteiden välille tiukkaa erottelua, vaan ymmärrän tarinan merkityksellisenä tapahtumasarjana, joka rakentuu kertojan ja hänen yleisönsä näkökulmasta. Tarina on siis tapahtumasarjan kuvaus, joka vastaa kysymykseen, mitä on tapahtunut. (Denzin 1989, 37; Hänninen 1999; Heikkinen 2010, 151.) Valitsen kuitenkin käyttööni ensisijaisesti tarinan ja tarinallisuuden käsitteet niiden suomenkielisyyden ja arkikielisen ymmärrettävyyden vuoksi (myös Löytty-niemi 2004, 189; Hyvärinen 2010).

Käsite "tarina" mahdollistaa tutkimuksessani metodologista joustavuutta, koska se ei sido analyysiä tiettyyn narratiivisen tutkimuksen koulukuntaan, vaan mahdollistaa tulkinnallisen ja kontekstuaalisen lähestymistavan. Tarinallisuus soveltuu erityisen hyvin sosiaalityön tutkimukseen, jossa yksilöiden kokemukset, toimijuus ja elämänkulku rakentuvat usein juuri tarinoiden kautta. Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa narratiivisuus on vakiintunut tärkeäksi metodologiseksi suuntaukseksi, mihin myös tämä tutkimus paikantuu. Erityisesti elämäkerrallinen tutkimus on ollut keskeisessä asemassa, ja narratiivinen lähestymistapa on auttanut jäsentämään tutkittavien subjektiivisia kokemuksia (esim. Granfelt 1998; Romakkaniemi 2011; Kiuru 2015; Salenius 2023; Miettinen 2024).

Narratiivisen sosiaalityön tutkimusta on tarkasteltu myös kirjallisuuskatsauksen keinoin. Merja Tarvaisen (2021, 332) kirjallisuuskatsaus osoittaa, että narratiivisen sosiaalityön tutkimusperinne on ollut pääosin teoreettinen, ja hän korostaa empiirisen tutkimuksen lisäämisen tarvetta. Tarvainen ehdottaa myös, että narratiivisuuden ja sosiaalityön välinen metodologinen suhde tulisi kirjoittaa auki tarkemmin, mikä tukee tämän tutkimuksen pyrkimystä selkeyttää käsitteellistä ja metodologista perustaa. Narratiivisuus toimii siis tutkimuksessani sekä metodologisena lähes-

tymistapana että käsitteellisenä viitekehyksenä. Käsite ”tarina” tarjoaa kielellisesti ja analyttisesti joustavan tavan hahmottaa merkityksellisiä tapahtumasarjoja, ja sen käyttö paikantuu osaksi suomalaista sosiaalityön narratiivista tutkimusperinnettä.

3.2 Narratiivisuus tieteellisen tiedon rakentajana

Narratiivinen tutkimus sijoittuu sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtiin, joka ymmärtää tiedon ja todellisuuden ihmisten välisissä merkityksneuvotteluissa rakentuviksi. Tämän epistemologisen ja ontologisen lähtökohdan mukaan sosiaalinen maailma eroaa fyysisestä maailmasta siten, että se muodostuu kielellisistä, kulttuurisista ja vuorovaikutuksellisista merkitysrakenteista. Tutkimukseni tietoteoreettiseksi lähestymistavaksi valitsin narratiivisen teorian, koska se tarkastelee tarinoita tiedon rakentamisen ja välittymisen muotoina. Tarinoiden kautta ihmiset jäsentävät elämäänsä, kokemuksiaan ja identiteettiään, ja tämän vuoksi narratiivinen lähestymistapa on metodologisesti perusteltu tapa tarkastella sosiaalityöntekijöiden kuvaamaa vaikuttamista. Narratiivinen lähestymistapa antaa tutkimuksellisia välineitä ymmärtää ihmistä aktiivisena, merkityksiä antavana toimijana. Tässä tutkimuksessa tarinat toimivat sekä vaikuttamisen arvioinnin että merkityksellistämisen välineinä ja ne nähdään prosessinomaisina, kielellisesti tulkittuina sekä aikaan ja paikkaan sidottuina ilmiöinä. (Burr 1995,6; Hänninen 1999, 15–19; Savukoski 2008, 47–49; Heikkinen 2007, 142, 145; 2010, 143; 2015, 145.)

Tutkimuksessani ymmärrän tiedon kokemuksellisenä. Taustalla on ajatus siitä, ettei ole vain yhtä todellisuutta vaikuttamisen kokemiseen. Jokainen sosiaalityöntekijä rakentaa oman todellisuutensa sen kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön eli yhteisönsä kautta, jossa hän elää. Sosiaalinen maailma on olemassa neuvoteltujen merkitysten verkkona. (Hänninen ym. 1998, 3; 2000, 14–15; Kuusipalo 2008, 67; Heikkinen 2018, 177; myös Laitinen & Uusitalo 2008.) Tällaista sosiaalista todellisuutta rakennetaan narratiivien avulla. Tarinat tuovat erilaisia näkökulmia vaikuttamiseen, sillä ihmisten kokemukset rakentuvat narratiivisen ilmaisun kautta. Kun

ymmärrämme ihmisten kokemukset narratiiveina, tarinoista tulee osa itseämme. Näin narratiivit rakentavat sitä, keitä olemme merkityksellisinä olentoina tässä maailmassa. Sisäinen elämämme on narratiivisen tietämisen tuote, sillä narratiivien nähdään olevan muoto ihmisten kokemusten merkityksellistämiseen. (Polkinghorne 1988, 1.)

Narratiivista tutkimusmenetelmää (narrative inquiry) on laajasti hyödynnetty kansainvälisessä sosiaalityön tutkimuksessa. Sitä sovelletaan erityisesti tutkimuksissa, joissa tutkijat analysoivat ihmisten kokemuksia siitä, miten he rakentavat merkityksiä elämästä tarinoiden avulla (esim. Wells 2011). Jean D. Clandinin ja Michael F. Connelly (2000) määrittelevät narratiivisuuden ihmisten kokemusten tutkimiseksi tarinoiden välityksellä, joissa yhdistyvät henkilökohtainen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Laajemmin narratiivisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää yksilöiden kokemuksia esimerkiksi elämänkulun, kriisien tai palvelujärjestelmän kohtaamisten kautta. Menetelmässä korostuvat merkityksellisten tapahtumien jäsentäminen tarinoina, kokemusten kontekstuaalinen ymmärtäminen sekä tutkittavien oman äänen esiin tuominen.

Teoreettiset näkemykset narratiivisuudesta ovat saaneet runsaasti empiiristä jatkokehittelyä. Esimerkiksi Gillian Hughes (2024) on tutkinut pakolaislasten ja -perheiden emotionaalista resilienssiä kollektiivisella narratiivisella lähestymistavalla. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että narratiiviset menetelmät tutkimustapana tukevat itsetunnon, yhteisöllisyyden ja toivon rakentumista kulttuurisesti merkityksellisellä tavalla. Erin E. Toolis ja Phillip L. Hammack (2015) puolestaan analysoivat kodittomien nuorten elämäntarinoita ja kuvaavat, miten nuoret rakentavat vastakertomuksia. Nämä vastakertomukset haastavat stigmatisoivia kulttuurisia narratiiveja ja ilmaisevat toimijuutta, resilienssiä sekä kriittistä suhtautumista yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

Jean Gordon (2018) on tutkinut sosiaalityöntekijöiden kokemuksia ja ammatillista ääntä narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Hänen tutkimuksensa korostaa erityisesti tarvetta tehdä sosiaalityöntekijöiden oma kokemusmaailma ja ammatillinen näkökulma näkyväksi. Hän osoittaa, että narratiiviset ja etnografiset lähestymistavat paljastavat työn arjen käytän-

töjä ja ammatillista toimijuutta tavoilla, joita määrälliset tai rakenteelliset selvitykset eivät tavoita. Keskeistä on se, miten sosiaalityöntekijät itse merkityksellistävät työnsä, kuvaavat arjen valintojaan ja jäsentävät ammatillista identiteettiään tarinoiden välityksellä. Gordonin analyysi vahvistaa tarpeen kuulla sosiaalityöntekijöiden oma ääni tutkimuksessa ja käytännön kehittämisessä, mikä on myös keskeinen lähtökohta omassa tutkimuksessani.

Edellä esitetyt tutkimusesimerkit osoittavat, että narratiivit ovat enemmän kuin menneisyyden tapahtumien kuvauksia, koska ne luovat ja muovaavat kokemuksia. Tarinoiden avulla ihmiset jäsentävät elämäänsä, rakentavat identiteettiään ja antavat merkityksiä tapahtumilleen. Tätä näkökulmaa tukee myös Catherine Riessman (2008, 21–23), jonka mukaan narratiivit eivät ole pelkästään kokemusten heijastumia, vaan aktiivinen osa niiden muodostumista. Hannu L. T. Heikkisen (2000, 51; 2010, 143) mukaan narratiivisuus tutkimuksessa toimii jatkuvasti kahteen suuntaan, koska tarinat ovat sekä tietämisen lähtökohta että tutkimusprosessin tuottama lopputulos. Tarinoiden suhdetta tutkimukseen voidaan siten tarkastella yhtäältä tutkimusmateriaalina, toisaalta tutkimuksellisena tapana rakentaa ymmärrystä maailmasta. Christine Bold (2012, 17) puolestaan muistuttaa, että narratiivisessa tutkimuksessa huomion kohteena eivät ole vain tarinat, vaan koko tarinallinen prosessi. Näiden teoreettisten avauksien pohjalta määrittyy myös tämän tutkimuksen tapa tarkastella tarinoita kokemuksellisen tiedon muotona. Kokoan aineistosta vaikuttamisen tarinoita, jotka jäsentävät tutkimukseen osallistuvien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä.

Pyrkimyksenäni on jäsentää paikallista, henkilökohtaista ja subjektiivista tietoa, joka huomioi jokaisen tapahtuman ainutlaatuisuuden ja erityisyyden. Näiden tarinoiden avulla tutkin sosiaalityöntekijöiden kokemuksellista tietoa, jossa yksilölliset tarinat limittyvät jaetuiksi teemoiksi ja kollektiiviseksi kokemukselliseksi ymmärrykseksi. (Myös Bruner 1986, 11–13; Hatch & Wisniewski 1995, Heikkinen 2000.) Tutkimuksessani tarinallisuus viittaa kokonaisuuteen, jossa huomion kohteena ovat tarinalliset prosessit ja niiden tuotokset (Heikkinen 2015, 151). Pyrin ymmärtämään,

miten sosiaalityöntekijät tarinoiden avulla merkityksellistävät tapahtumia, itseään ja suhdettaan toisiin (Gabriel 2000).

Yksilöllisten tarinoiden tasolta tarkastelu laajenee kohti sitä, miten tarinat muodostavat yhteisiä ammatillisia merkityksiä. Narratiivisessa viitekehyksessä vaikuttamiseen liittyvät kokemukset voidaan ymmärtää ammattilaisten henkilökohtaisina tarinoina, jotka heijastavat subjektiivisia näkökulmia ja yksilöllisiä piirteitä, mutta samalla rakentavat jaettua merkitysrakennetta siitä, millaisena vaikuttaminen sosiaalityössä koetaan ja toteutuu. Yksittäiset kokemukset kiinnittyvät kollektiiviseen ymmärrykseen ammatillisesta toimijuudesta ja identiteetistä sosiaalityön kentällä, ja tarinoiden osittainen yhteneväisyys voi kytkeä yhteen samankaltaisia tunteita ja orientaatioita. Kollektiiviseksi kokemukselliseksi tiedoksi tiivistyvät tarinat voivat auttaa näkemään asioita toisin ja tiedostamaan oman, toisten ja yhteiskunnan tavan toimia. (Riessman 2008; Shaw 2017.)

Narratiivista metodologiaa on hyödynnetty myös muilla aloilla jaetun kokemuksellisen tiedon tavoittamiseksi. Esimerkiksi Tiffany Karalis Noel ja kumppanit (2023) ovat tutkineet opettajien koronapandemian aikana kokemia haasteita narratiivisen, osallistavan ja autoetnografisen lähestymistavan kautta. Heidän tutkimuksessaan tarinat tarjosivat väylän jäsentää kriisiin liittyviä tunteita ja rakentaa jaettua ymmärrystä koko yhteisön kokemuksista. Tämä osoittaa, että narratiivinen lähestymistapa voi tuottaa kollektiivista kokemuksellista tietoa ilman, että tarinoita tuotetaan välttämättä yhdessä.

Jotta tarinoita voidaan analysoida kokonaisvaltaisesti, on tarkasteltava niiden rakenteellisia elementtejä. Juoni viittaa tapahtumien järjestykseen ja merkitykselliseen rakenteeseen, joka harvoin etenee lineaarisesti. Tarinoin sisältyy usein takaumia, rinnakkaisia tapahtumia ja tulevaisuuteen suuntautuvia osia, mutta narratiivisessa esitystavassa tarinat jäsennetään silti lineaarisiksi kokonaisuuksiksi, joilla on alku, keskikohta ja loppu (Denzin 1989, 37; Hänninen 2000, 20; 2018, 190; Hydén 2010, 34; Heikkinen 2018, 170–172). Rakenteen ohella ymmärtäminen edellyttää huomion kiinnittämistä siihen, kenelle tarina kerrotaan ja millaisessa vuorovaikutuksessa se syntyy. Raimo Kaasila (2008, 43) Norman K. Denziniä

(1989, 37) tulkiten korostaa kahta keskeistä elementtiä: juonta ja yleisöä. Tässä jäsennyksessä juoni antaa tarinalle muodon, kun taas yleisö tuo esiin tarinan sosiaalisen ulottuvuuden. Tarina ei synny tyhjiössä, vaan se kerrotaan jollekin ja muovautuu vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. (Kaasila 2008.)

Yleisön merkityksen korostaminen on keskeistä myös tämän tutkimuksen aineistossa. Tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden tarinat vaikuttamisesta ovat sosiaalisesti tuotettuja, koska ne rakentuvat tietyssä tilanteessa tietylle yleisölle. Tällöin yleisönä toimii tutkija, mutta samalla tarinat rakentuvat laajemmalle sosiaaliselle yleisölle, kuten kollegoille, päättäjille tai asiakkaille, joita kertojat mahdollisesti implisiittisesti puhuttelevat. Tarina on tällöin kertojan ja kuulijan yhdessä tuottama (Riessman 2001, 74; Chase 2008, 65; Kaasila 2008, 54). Yleisö ymmärretään tässä tutkimuksessa retorisenä konstruktiona, joka vaikuttaa siihen, miten ja miksi tarina kerrotaan. Tarina ei ole vain yksilön kertomus, vaan se rakentuu vuorovaikutuksessa yleisöön, joko eksplisiittisesti (esimerkiksi haastattelijan kanssa) tai implisiittisesti (esimerkiksi suhteessa ammatillinen yhteisö, poliittinen konteksti tai asiakastyön kenttä).

Olen edellä kuvannut, miten narratiivisuus toimii tutkimuksessani teellisen tiedon rakentajana. Lähestyn todellisuutta tarinoina, joissa sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen kokemukset ja niille annetut merkitykset jäsentävät ja rakentavat maailmaa. Narratiivisuus on tiedonmuodostuksen tapa, jossa tarinat toimivat samanaikaisesti tutkimusaineistona ja välineenä uuden ymmärryksen tuottamiseen. Tähän liittyy narratiivisen tutkimuksen kaksisuuntaisuus. Tutkimus ei ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan osallistuu sen rakentamiseen (Heikkinen 2000; 2010). Tutkijan rooli kerronnallisessa prosessissa on aktiivinen, koska hänen kysymyksensä ja tulkintansa vaikuttavat tarinan muotoutumiseen, ja merkitykset syntyvät vähitellen vuorovaikutuksessa (Bold 2012).

3.3 Sosiaalityöntekijöiden narratiivinen vaikuttajaidentiteetti

Ymmärrän narratiivisen identiteetin sisäistettynä ja kehittyvänä tarinana itsestä, jonka avulla ihminen jäsentää menneisyyttään, nykyisyyttään ja tulevaisuuttaan. Identiteetti muovautuu ajan myötä uusien kokemusten, ihmissuhteiden ja yhteiskunnallisten tilanteiden kautta sekä rakentuu vuorovaikutuksessa erilaisissa konteksteissa ja suhteissa toisiin ihmisiin. Se on prosessi, jossa ihminen neuvottelee paikkaansa maailmassa tarinoiden avulla. (Ibarra 1999; Heikkinen 2001, 32; McAdams 2011.) Tarinan tuottamisen tarkoituksena on tehdä omat elämäkokemukset ymmärrettäviksi sekä itselle että muille. Samalla tarina jäsentää tulkittuja syy-seuraussuhteita, joista syntyy merkityksellinen jatkumo. Sitä ei muuteta satunnaisesti, vaan muutos perustuu ihmisen tärkeiksi kokemiin arvoihin. (Polkinghorne 1991; Hänninen 1999, 60; Erkkilä 2005, 33–34.)

Tutkimuksessani narratiivinen identiteetti liittyy myös tunteeseen kuulumisesta johonkin sosiaaliseen kategoriaan (Bruner 1990; De Fina 2003). Tätä näkökulmaa on hyödynnetty laajasti narratiivisessa tutkimusperinteessä, jossa identiteettiä tarkastellaan yksilön sisäistettynä ja jatkuvasti muotoutuvana tarinana (McAdams 2008, 242; Ropo 2015, 36). Tällaisessa lähestymistavassa analyysi kohdistuu tarinoiden sisältöihin ja kokemuksellisiin ulottuvuuksiin, joiden kautta voidaan hahmottaa kertojan identiteettiä sekä taustalla vaikuttavia kulttuurisia oletuksia (esim. Josselson & Lieblich 1993; Bell 2002).

Narratiivinen identiteetti muotoutuu prosessissa, jossa ihminen pyrkii ymmärtämään kokemuksensa ja itsensä kokonaisuutena. Narratiivisuus tuottaa ajallisen järjestyksen ja johdonmukaisen itseymmärryksen, ja tarinat sisältävät sekä henkilökohtaisia muistoja että kulttuurisesti jaettuina kertomusvarantoja. (Helkama ym. 2015, 188.) Ihmiset konstruoivat identiteettiään kertomalla tarinoita arjen vuorovaikutuksessa, tiivistämällä tapahtumakulkuja ja kuvaamalla itselleen merkityksellisiä kokemuksia (Ricoeur 1992, 114, 143; Riessman 2008, 3–7). Kun henkilö kertoo itsestään

minämuodossa, hän sekä kuvailee muille, kuka on, että muovaa samalla omaa minuuskäsitystään (Heikkinen 2010, 145).

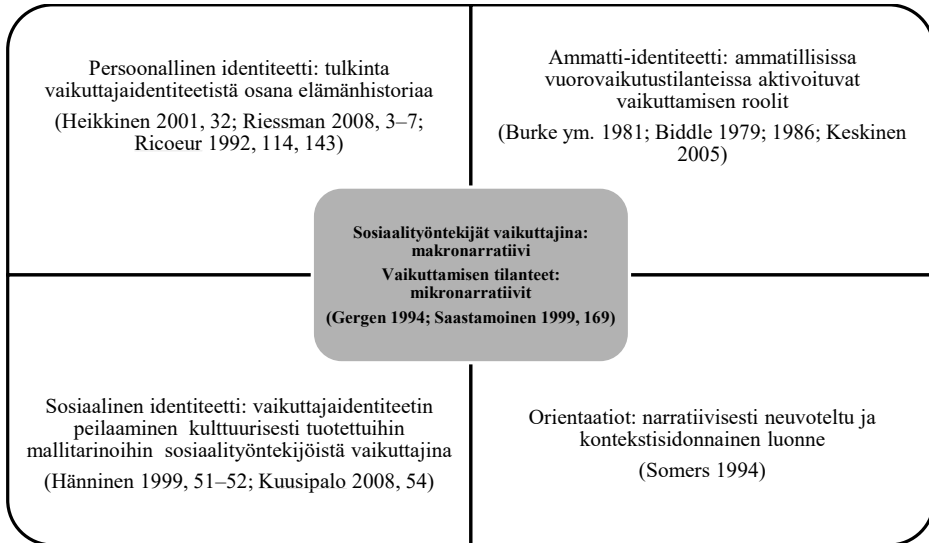
Tätä ajattelua laajentaa Dan McAdams (1993, 11–15), joka osoittaa, että tarina syntyy mielessämme yhä uudelleen sekä tiedostamatta että tietoisesti. Hänen mukaansa henkilön elämäntarina määrittelee sen, kuka hän on ja miten hän ymmärtää itsensä. Itsensä tunteminen edellyttää, että ihminen tietää oman tarinansa ja tulkitsee elämänhistoriansa. Näin ollen narratiivinen identiteetti voidaan ymmärtää prosessina, jossa yksilö muodostaa kerrottujen kertomusten välityksellä tulkinnan itsestään (myös Kaunismaa & Laitinen 1998, 192).

Ihmiset itse nimeävät tapoja, joilla menneisyydestä kumpuavat tarinat asemoivat heitä ja joihin he myös asemoivat itse itsensä (Hall 1999, 227). Tämä näkökulma on keskeinen tutkimuksessani, sillä tarinat eivät ainoastaan kuvaa yksilöllisiä kokemuksia, vaan ne kytkeytyvät yhteiseen kulttuuriseen tietovarantoon ja sosiaaliseen todellisuuteen. Narratiivinen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa sekä omiin muistoihin että jaettuihin merkityksiin. Tämän vuoksi se on olennainen osa sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen kokemusten ymmärtämistä. Tarinat tekevät meistä ainutlaatuisia, mutta samalla ne paljastavat yhteisiä rakenteita, jotka muovaavat ammatillista identiteettiä ja toimijuutta. (Helkama ym. 2015, 188.)

Määrittelen sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetin osaksi sosiaalityöntekijän persoonallista, sosiaalista ja ammattiin kytkeytyvää narratiivista identiteettiä. Jäsennän vaikuttajaidentiteetin sosiaalityöntekijän käsitykseksi omasta kyvystään vaikuttaa asiakkaiden elämäntilanteisiin ja laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin sekä ammatillisessa roolissaan että henkilökohtaisena toimijana. Tähän kokemukseen sisältyy sekä henkilökohtainen merkityksellisyys että koettu tarve vaikuttaa omien ammatillisten vaikutusmahdollisuuksiensa puitteissa, ei ulkoisesti määritellyn tehtävän kautta (myös Payne 2006).

Kuviossa 1 esittelen, miten lähestyn tutkimuksessani sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetin elementtejä. Kuvio toimii teoreettisena viitekehyksenä, jossa eri identiteetin tasot ja narratiiviset ulottuvuudet yhdistyvät vaikuttajaidentiteetin ymmärtämiseksi. Olen jäsentänyt sen avulla

vaikuttamisen kokemuksia sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Teoreettisena taustoituksena olen liittänyt kuvioon myös tunnistamani ulottuvuuksien keskeiset tausta-ajattelijat lähdeviitteinä.

Kuvio 1. Narratiivisen vaikuttajaidentiteetin elementit

Kuvio 1 havainnollistaa vaikuttajaidentiteetin moniulotteisuutta. Kuvion keskellä oleva makronarratiivi viittaa laajaan kertomukseen sosiaalityöntekijöistä vaikuttajina, kun taas mikronarratiivit kuvaavat yksittäisiä vaikuttamisen tilanteita ja kokemuksia, jotka konkretisoivat tätä laajempaa tarinaa arjen tasolla. Tutkimuksessani keskityn narratiivisen identiteetin elementtien kontekstisidonnaisuuteen ja tarkastelen niitä sekä makro- että mikronarratiiveina. Makronarratiivi on laajemman tason kehystarina, joka kokoaa useita mikrotarinoita sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tilanteista. Rakentuva todellisuus ymmärretään näiden eritasoisten, erilaisista konteksteista kerrottujen tarinoiden vuorovaikutuksena. (Gergen 1994; Saastamoinen 1999, 169.)

Persoonallinen identiteetti osana elämähistoriaa

Tässä tutkimuksessa hahmotan teoreettisesti vaikuttajaidentiteetin persoonallisen identiteetin osaksi, joka rakentuu elämähistorian tarinoissa. Identiteetin rakentuminen on pitkäkestoinen prosessi, joka kietoutuu elämänhistoriaan ja jatkuu läpi työuran (Heikkinen 2001, 32). Se muotoutuu sosiaalityöntekijän henkilökohtaisen elämänkulun, ammatillisen kasvun ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen myötä. Persoonallinen identiteetti rakentuu tarinoissa, joissa sosiaalityöntekijä jäsentää omaa vaikuttamistaan, arvojaan ja kokemustaan merkityksellisyydestä suhteessa muihin ihmisiin. Se muodostuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa makro ja mikrotason narratiiveihin, mikä sitoo sosiaalityöntekijän elämänhistorian osaksi laajempaa tarinallista kokonaisuutta. Näissä tarinoissa motiivien taustatekijöillä on keskeinen rooli, koska ne toimivat välineinä, joiden avulla hän selittää ja oikeuttaa toimintaansa sekä itselleen että muille. Vaikuttajaidentiteetti on näin ollen osa laajempaa identiteettiprosessia, jossa yksilö yhdistää henkilökohtaiset kokemukset, ihmissuhteissa muotoutuvat merkitykset ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen narratiiviseksi kokonaisuudeksi.

C. Wright Millsin (1940) klassinen artikkeli ”Motiivien sanastosta” tarjoaa teoreettisen kehyksen motiivien analyysiin. Millsin (1940, 904–906) mukaan motiivit eivät ole pelkästään sisäisiä haluja tai objektiivisia syitä, vaan sosiaalisesti muotoutuneita selityksiä, joita ihmiset käyttävät perustellakseen toimintaansa. Hän erottaa kaksi näkökulmaa motiiveihin: (1) sisäinen halu, joka viittaa henkilökohtaiseen, osin tiedostamattomaan impulssiin toimia, ja (2) toiminnan syy, joka tarkoittaa sitä tapaa, jolla ihminen selittää tai oikeuttaa toimintansa muille. Tutkija jäsentää näkökulmat toisiinsa kietoutuvaksi kokonaisuudeksi, joka organisoii toiminnan tulkittaa ja oikeuttamista. Sisäiset halut liittyvät arvoihin, pyrkimyksiin ja siihen, mitä pidetään tavoiteltavana, kun taas toiminnan syyt nousevat merkityksellisistä suhteista ja kokemuksista, joiden varaan toimintaa jäsennetään. Motiivit eivät siten ainoastaan selitä menneitä tekoja, vaan osallistuvat aktiivisesti identiteetin rakentumiseen. Ne toimivat siltana yksilön kokemusten ja laajemman yhteiskunnallisen vaikuttamisen välillä ja autta-

vat yksilöä hahmottamaan omaa paikkaansa vaikuttajana. (Mt.) Jäsennän tässä tutkimuksessa motiiveja teoreettisesti narratiivisina ja sosiaalisesti muotoutuneina selityksinä, eivätkä ne sellaisinaan vielä kuvaa motiivien taustalla vaikuttavia tekijöitä, joita analysoidaan erikseen tutkimuksen tuloslukuissa. Tuloslukuissa huomio kohdistuu niihin kokemuksellisiin, ajallisiin ja sosiaalisiin tekijöihin sekä suhteisiin, joiden varaan nämä motiivit rakentuvat.

Narratiivinen lähestymistapa täydentää tätä näkökulmaa osoittamalla, miten identiteetti rakentuu tarinoiden avulla. Catherine Riessmanin (2008, 3–7) mukaan tarinat muovaavat identiteettiä aktiivisesti, koska ne tarjoavat rakenteet, joiden avulla henkilö voi jäsentää itseään ja asemaansa maailmassa. Paul Ricoeur (1992) puolestaan toteaa, että ihmiset pohtivat identiteettiään toimiessaan tarinoiden kertojina. Tarina on ensisijainen tapa tulkita itseä. Kerronta ei ole vain tapahtumin tai toimintojen kuvaamista, vaan myös niiden suhteuttamista ja järjestämistä juoniksi sekä henkilöhahmon liittämistä siihen. Henkilöhahmon identiteetin rakentuu tarinan identiteettistä, eikä päinvastoin. Ricour tarkastelee identiteettiä kahden käsitteen kautta: ”itseys” (ipse) ja ”samuus” (idem). *Itseys* liittyy kysymykseen ”kuka minä olen?” tai ”keitä me olemme?” ja kuvaa yksilön kykyä muuttua, tehdä valintoja, kantaa vastuuta ja sitoutua. *Itseys* syntyy tarinoissa, joissa yksilö yhdistää menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden, ja näin rakentaa narratiivisen identiteetin, joka on sekä eettinen että kokemuksellinen. *Samuus* puolestaan viittaa pysyvyyteen muutoksista huolimatta, esimerkiksi yksilön pysyviin toimijuuksiin, kuten ammattiin ja asiantuntijuuteen, nimeen, persoonallisuuteen tai fyysisiin ominaisuuksiin. Se vastaa kysymyksiin ”mikä?” ja ”minkälainen?” (Myös Laitinen & Uusitalo 2008, 151.) Tämä narratiivinen identiteettikäsitteitys tarjoaa teoreettiset välineet ymmärtää sosiaalityöntekijän vaikuttajaidentiteetin rakentumista ajallisesti johdonmukaisena, mutta muuntuvana kokonaisuutena.

Narratiivisen identiteetin rakenteiden hahmottaminen luo perustan identiteetin kehitykselliselle tarkastelulle. Päivi Fadjukoff (2007; 2010; 2020) osoittaa pitkittäistutkimuksiinsa perustuen, että identiteetti on elämänkulun aikana jatkuvasti muotoutuva prosessi. Identiteetin kehi-

tys liittyy yksilön arvoihin, valintoihin ja tärkeisiin ihmissuhteisiin, ja sen kokemuksellinen taso ilmenee jatkuvuuden tunteena omien arvojen, tavoitteiden ja kykyjen välillä. Tämä kehityksellinen näkökulma täydentää narratiivista identiteettikäsitystä, sillä se korostaa elämänvaiheiden ja ihmissuhteiden merkitystä identiteetin rakentumisessa. Tämä kehityksellinen näkökulma tukee vaikuttajaidentiteetin tarkastelua prosessina, joka muotoutuu elämänkulun aikana erilaisten kokemusten, suhteiden ja identiteettipohdintojen kautta.

Identiteetin kehityksen ja narratiivisen toimijuuden yhteys näkyy myös ammatillisessa kontekstissa. Salme Mahlakaarto (2010) väitöskirjassaan tarkastelee narratiivisen lähestymistavan avulla voimaantumisohjelman osallistuneiden kirjoittamia ja kertomia narratiiveja. Tutkimuksessa osallistujat rakensivat tarinoita, joissa he yhdistivät aiemmat kokemuksensa (elämänhistoria), nykyiset haasteensa (työelämän tilanne) ja tulevaisuuden toiveensa (toivottu minäkuva). Tämä narratiivinen prosessi auttoi heitä vahvistumaan subjektiksi työssään, eli toimimaan aktiivisina, tietoisina ja vaikuttavina ammattilaisina omassa työympäristössään. Mahlakaarto määritteli identiteetin sosiaalisessa ja persoonallisessa vuorovaikutuksessa syntyväksi, jatkuvasti muotoutuvaksi prosessiksi, jota tuetaan rakentamalla tarinoita omasta elämänhistoriasta sekä toivottavasta ja tavoiteltavasta minästä. (Mt.) Tämä näkökulma on relevantti sosiaalityön vaikuttajaidentiteetin tarkastelussa, jossa ammatillinen minuus rakentuu narratiivisesti suhteessa menneisiin kokemuksiin, nykyisiin toimintakäytäntöihin ja tulevaisuuteen suuntautuviin vaikuttamisen odotuksiin.

Samansuuntaisesti myös pedagogisessa tutkimuksessa on tarkasteltu ammatillisen identiteetin rakentumista elämänhistorian ja reflektiivisen suhteen kautta. Adra Cole ja Gary Knowles (1997) tarkastelevat opettajankoulutusta syklisenä prosessina, jossa yksilön elämänhistoria ja reflektiivinen suhde itseen ovat keskeisiä. Heidän mallissaan ammatillinen identiteetti rakentuu kolmessa vaiheessa: ensin tarkastellaan omaa elämänhistoriaa, sitten siirrytään institutionaalisiin ja ammatillisiin konteksteihin, ja lopuksi palataan itseen tulevana ammattilaisena. Malli korostaa, että ammatillinen identiteetti rakentuu persoonallisen historian varaan.

Tämä on sovellettavissa myös sosiaalityöhön, jossa elämäntarinat ja omien kokemusten reflektointi toimivat identiteetin ja oppimisen keskeisinä välineinä suhteessa arvoihin, kokemuksiin ja vuorovaikutukseen. (Myös Heikkinen 2001.)

Elämänhistoriaan kiinnittyvä persoonallinen identiteetti muodostaa siis yhden teoreettisen elementin sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetistä, mutta sen rinnalla identiteetti jäsentyy myös suhteessa laajempiin merkitysjärjestelmiin. Siirryn tarkastelemaan ammatillisia rooli-identiteettejä, jotka tulevat näkyviin sosiaalityön arjen vuorovaikutustilanteissa.

Ammatti-identiteetti: vuorovaikutustilanteissa aktivoituvat rooli-identiteetit

Tutkimukseni toisena lähtökohtana on ajatus siitä, että sosiaalityön arjen kohtaamisissa aktivoituvat ammatilliset rooliidentiteetit välittyvät jatkuvassa vuorovaikutuksessa mikro ja makrotason välillä. Kohtaamisissa ammattilainen neuvottelee paikkaansa suhteessa yhteisön odotuksiin ja ammatillisiin ihanteisiin, ja näissä tilanteissa erilaiset vaikuttamisen roolit muovaavat hänen asemaansa ja mahdollisuuksiaan toimia.

Jäsennän sosiaalityöntekijöiden narratiivista vaikuttajaidentiteettiä hyödyntäen Bruce J. Biddlen (1979; 1986) rooliteoriaa. Teorian mukaan ihmisen käyttäytyminen liittyy sosiaaliseen identiteettiin ja tilanteisiin, ja eri roolit selittävät, miksi käyttäytyminen vaihtelee. Roolit eivät ole pysyviä, vaan niitä neuvotellaan ja muokataan jatkuvasti. Biddlen (mt.) rooliteoreettisen tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijän vaikuttajaidentiteetti välittyy näiden roolien kautta: se ilmenee odotuksissa, joita kohdistetaan sosiaalityöntekijään, sekä hänen omissa käsityksissään roolistaan vaikuttajana. Biddlen (1986, 67–76) viisi rooliteorian näkökulmaa tarjoavat erilaisia tapoja ymmärtää tätä identiteettiä:

1. funktionaalinen näkökulma (functional role theory) korostaa rooleja jaettuina normatiivisina odotuksina
2. symbolinen interaktionistinen (symbolic interactionist role theory) näkökulma painottaa roolien kehittymistä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa
3. rakenteellinen näkökulma (structural role theory) tarkastelee rooleja osana vakaita sosiaalisia rakenteita
4. organisatorinen näkökulma (organizational role theory) keskittyy hierarkkisiin ja tehtäväkeskeisiin järjestelmiin
5. kognitiivinen näkökulma (cognitive role theory) tutkii odotusten ja käyttäytymisen välistä suhdetta.

Ammatti-identiteetin osana vaikuttajaidentiteetti aktivoituu työtilanteissa suhteessa tehtävään työhön, sen kohteeseen ja sidosryhmiin. Kontekstuaalisuuden näkökulmasta kyseessä on vuorovaikutuksellisissa tilanteissa esiin tuleva identiteetti, jota voidaan kutsua rooli-identiteetiksi. Roolit saavuttavat merkityksensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja reflektiivisyys mahdollistuu rooleista toisiin siirtymällä. Ne toteutuvat kanssakäymisessä muihin ihmisiin ja ryhmiin, heijastellen odotuksia ja oletamia roolien sisällöstä ja roolinmukaisesta käyttäytymisestä. Henkilöt toimivat sosiaalisen asemansa jäseninä ja heillä on odotuksia sekä omasta että muiden käyttäytymisestä. Näin ollen roolit eivät ole pelkästään annettuja, vaan neuvoteltuja ja muokkautuvia, mikä korostaa vaikuttajaidentiteetin dynaamisuutta. Tässä tutkimuksessa roolit nähdään osana sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteettiä, vaikkei niitä hahmoteta ehdottoman johdonmukaisina. Roolien toteuttaminen on enemmän kuin niiden noudattamista ja ottamista; vaikuttajaidentiteetissä korostuu myös roolien luominen ja muokkaaminen. (Burke ym. 1981; Biddle 1986).

Sosiaalityöntekijöiden rooli-identiteetit voidaan jakaa myös *yleiseen* ja *erityiseen* identiteettiin, kuten Jason Grubin ja Jane Piliavin (2000, 1112) ovat tehneet tutkiessaan vapaaehtoistyöntekijöiden rooli-identiteettejä. *Yleinen* rooli-identiteetti ei liity yksittäiseen organisaatioon, vaan rooliin voi kuulua työskentely useissa organisaatiossa tai yksilö voi kokea roo-

lin kannalta merkityksettömänä organisaation, jolle hän työskentelee. Siihen vaikuttavia tekijöitä ovat koetut odotukset ja roolin koettu tärkeys. *Erityinen* rooli-identiteetti sen sijaan muodostuu tiiviissä yhteydessä kokemukseen ja käsitykseen organisaation jäsenyydestä. Tällöin työskentely tietyssä organisaatiossa on rooli-identiteetin kannalta tärkeää. Siihen vaikuttavia tekijöitä ovat organisaation arvostus. Erityinen ja yleinen rooli-identiteetti voivat olla rinnakkaisia ja joskus myös päällekkäisiä rooleja, mutta ne voivat olla myös ristiriidassa keskenään, ja tämä voi aiheuttaa ahdistusta. Tutkimuksessani lähestyn näitä kahta rooli-identiteetin muotoa avoimesti ilman oletusta siitä, kumpi niistä kuvaa sosiaalityöntekijän vaikuttajaidentiteettiä ensisijaisesti.

Professori Soili Keskinen (2005) on tarkastellut alaistaitoja ja niihin liittyviä rooleja hyvässä työyhteisössä sekä tunnistanut roolien välisiä ristiriitoja. Rooliristiriitoja syntyy erityisesti tilanteissa, joissa sama henkilö toteuttaa useita rooleja, joiden odotukset voivat olla keskenään ristiriitaisia. Ristiriidat voivat liittyä roolien päällekkäisyyksiin, persoonan ja roolin yhteensopimattomuuteen tai roolin ylikuormittavuuteen, ja ne edellyttävät rooliin kohdistuvien odotusten reflektiivistä tarkastelua. Rooliteorian klassisen määritelmän mukaan rooliristiriidalla tarkoitetaan tilannetta, jossa kahden tai useamman ristiriitaisen odotuksen kohdistuminen samaan henkilöön aiheuttaa jännitteitä (Biddle 1986, 82). Ristiriidat voivat olla roolien välisiä tai roolin sisäisiä, ja ne voivat kuormittaa sosiaalityöntekijää sekä vaikuttaa identiteetin rakentumiseen (Biddle 1979, 160–197; Wiles & Vicary 2019, 53–54).

Sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteettiä koskevassa tutkimuksessa on tunnistettu erityisesti ammatillisiin rooleihin liittyviä sisäisiä jännitteitä, jotka ovat keskeisiä myös ammatillisen rooli-identiteetin rakentumisessa. Näitä ovat esimerkiksi tilanteet, joissa henkilökohtaiset arvot, ammatillinen rooli ja työn arjen käytännön odotukset eivät ole keskenään linjassa (Pullen Sansfaçon & Crete 2019, 776; Wiles & Vicary 2019, 55). Jännitteitä voi syntyä myös työyhteisön vuorovaikutussuhteissa ja ammatilliseen kulttuuriin sopeutumisessa, kun työntekijän tulee samanaikaisesti säilyttää eettinen ja arvoihin perustuva työote (Pullen Sansfaçon & Crete 2019, 777). Na-

tasha Longin ja kumppaneiden (2024, 219) tutkimus osoittaa lisäksi, että ammatti-identiteetti rakentumista voivat vaikeuttaa muun muassa epäselvyys ammatillisesta roolista, kollegoiden puuttuminen työpaikalta tai verkostoista sekä sosiaalityön alhainen arvostus tietyissä työympäristöissä. Ammatillisen rooli-identiteetin näkökulmasta ammattiin samaistuminen voidaan nähdä tekijänä, joka tukee työssä pysymistä ja ammatillista sitoutumista sekä vahvistaa kiinnittymistä rooliodotuksiin (Jiang ym. 2017).

Olen hahmottanut vuorovaikutustilanteissa aktivoituvia rooli-identiteettejä tässä tutkimuksessa yhtenä sosiaalityöntekijän vaikuttajaidentiteetin elementtinä ja teoreettisena jäsennyksimallina, jossa vaikuttajaidentiteetti ymmärretään aktiivisessa vuorovaikutuksessa rakentuvana ilmiönä. Ammatilliset rooli-identiteetit neuvotellaan ja muotoutuvat tilanteisesti, ja vaikuttajaidentiteetti jäsentyy näin sekä sosiaalisena että henkilökohtaisena prosessina, jossa vaikuttaminen ilmenee suhteessa kontekstiin, odotuksiin ja sosiaalityöntekijän toimintamahdollisuuksiin.

Sosiaalinen identiteetti: kulttuurisesti tuotetut mallitarinat

Vaikuttajaidentiteetin tarkastelu laajemmassa kulttuurisessa kehyksessä jäsentää sosiaalisen ja ammatillisen identiteetin limittymistä toisiinsa. Rooli-identiteetin välittymisen rinnalla on tärkeää tarkastella vaikuttajaidentiteettiä osana sosiaalista identiteettiä suhteessa kulttuurisesti tuotettuihin mallitarinoihin. Nämä tarinat toimivat peileinä, joiden kautta ammattilaiset hahmottavat rooliaan, toimijuuttaan ja vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä asemaansa yhteiskunnallisessa keskustelussa: voiko sosiaalityöntekijä olla aktiivinen vaikuttaja? Mallitarinat eivät ainoastaan vahvista vallitsevia käsityksiä, vaan voivat myös haastaa niitä, jolloin sosiaalityöntekijät rakentavat ammatillista identiteettiään suhteessa yhteiskunnallisiin odotuksiin, arvoihin ja ammatillisiin ihanteisiin. Vaikuttajaidentiteetti on näin kulttuurisesti neuvoteltu prosessi, jossa mallitarinoilla ja omilla elämänhistoriallisilla kertomuksilla on keskeinen rooli.

Tämän tutkimuksen teoreettista kehystä tukevat erityisesti Jaana T. Kuusipalon (2008) ja Vilma Hännisen (1999) väitöskirjat, jotka tarkaste-

levat identiteetin rakentumista narratiivisesta näkökulmasta. Kuusipalo (2008) tarkastelee identiteetin rakentumista narratiivisena neuvotteluprosessina, jossa yksilöt suhteuttavat toimijuuttaan organisaation kulttuuriin tarinoin. Hän osoittaa, kuinka erilaiset identiteettinarratiivit toimivat työntekijöille mallitarinoiden kaltaisina kehyksinä, jotka sekä mahdollistavat että rajoittavat toimijuuden muotoutumista. Kuusipalon (2008) lähestymistapa on relevantti sosiaalityön kontekstissa, jossa vaikuttajaidentiteetti rakentuu myös osana neuvotteluprosessia.

Myös Vilma Hänninen (1999) täydentää tätä näkökulmaa tarkastelemalla kulttuuristen mallitarinoiden vaikutusta identiteetin rakentumiseen laajemmissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. Hän (mt.) jäsentää mallitarinoiden roolia yksilön sisäisen tarinan muodostumisessa ja esittelee käsitteen sosiaalinen tarinavarasto, joka viittaa kulttuurisesti saatavilla oleviin tarinoin, joiden avulla yksilö jäsentää omaa elämäänsä ja identiteettiään. Hänninen osoittaa, että mallitarinat voivat olla sekä voimavara että rajoite: ne voivat avata uusia näkökulmia, mutta myös lukita yksilön tiettyihin rooleihin. Hänen analyysinsä työttömyyden julkisista mallitarinoista, kuten tragediasta ja rikostarinasta, havainnollistaa, miten kulttuuriset tarinat muovaavat työttömyyden tulkintaa sekä vaikuttavat siihen, miten yksilöt nähdään ja miten he itse jäsentävät identiteettiään. Tämä näkökulma on keskeinen sosiaalityön vaikuttajaidentiteetin tarkastelussa, jossa ammattilaiset neuvottelevat omaa rooliaan suhteessa yhteiskunnallisiin odotuksiin ja moraalisiin käsityksiin.

Yhdessä Kuusipalon (2008) ja Hännisen (1999) tutkimukset tarjoavat vahvan teoreettisen perustan vaikuttajaidentiteetin ymmärtämiselle yhden vaikuttajaidentiteetin elementin näkökulmasta, jossa identiteetti hahmottuu kulttuurisesti neuvoteltuna ja sosiaalisesti jäsentyvänä prosessina. Tämä prosessi muotoutuu osana yhteiskunnallisia odotuksia ja kulttuurisia mallitarinoita, jotka sekä mahdollistavat että rajaavat sosiaalityöntekijän tapoja ymmärtää asemaansa ja identiteettiään julkisena vaikuttajana sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Orientaatiot: aikaan ja paikkaan sidottu luonne

Vaikuttajaidentiteetin orientaatiota kuvaava elementti on dynaaminen; se rakentuu ja muuntuu jatkuvasti suhteessa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin (esim. Somers 1994). Margaret Somersin (1994) narratiivisen identiteetin teoria tarjoaa keskeisen viitekehyksen tämän ilmiön ymmärtämiseen. Hänen mukaansa identiteetti muodostuu tarinoiden kautta, jotka ovat sidoksissa historiallisiin olosuhteisiin, kulttuurisiin merkityksiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Yksilö ei voi erottaa itseään niistä tarinoista, joiden kautta hän määrittää itsensä. Tämän tutkimuksen kontekstissa tämä tarkoittaa, että vaikuttajaidentiteetti ei ole ainoastaan persoonalliseen identiteettiin kytkeytyvä, ammatillinen rooli-identiteetti tai sosiaalista mallitarinaa heijastava identiteetti, vaan narratiivisesti neuvoteltu asema, joka elää ajassa ja tilassa. Orientaatio hahmottuu suhteessa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, paikallisiin käytäntöihin ja vuorovaikutustilanteisiin.

Somersin (1994, 617–620) teoria korostaa, että identiteetti on historiallisesti ja kontekstuaalisesti sidottu. Narratiivinen identiteetti on muuttuva ja elää eri tilanteissa, yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja elämänvaiheissa. Sama henkilö voi kertoa itsestään eri tavoin nuorena opiskelijana kuin kokeneena ammattilaisena tai eri kulttuurisissa ympäristöissä. Identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa sosiaalisiin tarinoihin, rooleihin ja odoituksiin, ja se on sidoksissa aikaan ja paikkaan, joissa yksilö toimii. Nämä määrittävät, mitkä kertomukset ovat saatavilla, uskottavia ja hyväksyttyjä, ja siten vaikuttavat siihen, millaisia identiteettejä yksilö voi rakentaa.

Somers (mt.) jakaa narratiivin ulottuvuudet neljään näkökulmaan. *Ontologinen narratiivi* on henkilön oma tarina, jonka avulla hän jäsentää elämänsä ja identiteettiään. Se vastaa kysymykseen ”Kuka minä olen?” ja rakentuu henkilökohtaisista kokemuksista ja elämänkulusta. *Julkinen narratiivi* viittaa kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin kertomuksiin, jotka ovat laajasti jaettuja ja tunnistettavia. Näihin kuuluvat esimerkiksi traditiot sekä mikro- ja makrotarinat, kuten amerikkalainen tarina sosiaalisesta noususta. *Käsitteellinen narratiivi* tarkoittaa teoreettisia ja tieteellisiä käsitteitä, kuten ”yhteiskunta” tai ”kulttuuri”, joiden avulla identiteettiä ja sosiaalisia

suhteita jäsennetään. Näitä käytetään erityisesti tutkimuksessa ja asiantuntijakeskusteluissa. *Metanarratiivi* on laaja, historiallinen tai ideologinen tarina, joka antaa merkityksen muille narratiiveille ja toimii niiden taustakehyksenä. (Myös Keskitalo-Foley 2004, 32–34.)

Koska orientaatio kiinnittyy tarinalliseen asemoitumiseen, siinä yhdistyvät väistämättä persoonalliset, sosiaaliset ja ammatilliset ulottuvuudet: yksilön oma ontologinen narratiivi, sosiaalisissa suhteissa tuotetut julkiset narratiivit sekä ammatilliset käsitteelliset kehykset (Somers 1994). Tutkimuksellisesti orientaatiota voi näin tarkastella sekä näiden ulottuvuuksien synteessinä että niistä erillisenä identiteettikokonaisuutta suuntaavana elementtinä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen orientaatiota erillisenä elementtinä, koska se toimii identiteetin dynaamisena liikkeenä ja tapana asemoitua erilaisten narratiivien väliin. Sitä ei siksi voi palauttaa suoraan mihinkään yksittäiseen identiteetin osa-alueeseen.

Somersin narratiiviteoriaa on myös sovellettu aiemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Suzanne Phibbs (2007) hyödyntää Margaret Somersin neljää narratiivista ulottuvuutta analysoidessaan sukupuoli-identiteetin rakentumista suhteessa tilaan, paikkaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Phibbsin mukaan ontologiset narratiivit rakentuvat elettyjen tilojen kautta, kuten kodissa, työpaikalla ja arkipäivän vuorovaikutustilanteissa. Julkiset narratiivit ovat usein paikallisesti jäsentyneitä, mutta ne kytkeytyvät samanaikaisesti laajempiin yhteiskunnallisiin tarinoihin. Käsitteellisiä narratiiveja Phibbs hyödyntää yhdistäessään yksilölliset kokemukset sukupuolta, tilaa ja identiteettiä koskeviin teoreettisiin keskusteluihin. Metanarratiivien tasolla sukupuoli-identiteetti näyttäytyy kytkeytyneenä globaaleihin diskursseihin, kuten feminismin ja queer-teorian narratiiveihin, jotka ylittävät paikalliset kontekstit.

Phibbs (2007) korostaa Somersin tavoin, että identiteetti ei ole pysyvä, vaan muotoutuu jatkuvasti vuorovaikutuksessa kontekstien kanssa. Sukupuoli-identiteetti saa erilaisia merkityksiä eri tiloissa ja sosiaalisissa tilanteissa, ja se rakentuu suhteessa niihin tarinoihin, jotka ovat kulloinkin saatavilla, uskottavia ja hyväksyttyjä. Phibbs laajentaa Somersin ajatusta narratiivisista verkostoista osoittamalla, että identiteetti rakentuu sekä

henkilökohtaisten kokemusten että laajempien sosiaalisten, kulttuuristen ja historiallisten tarinoiden risteyksissä.

Phibbs (2007) tuo Somersin teoriaan myös tilallisen ulottuvuuden korostamalla, että paikat eivät ole neutraaleja, vaan ne ovat sosiaalisesti tuotettuja ja kantavat mukanaan odotuksia, normeja ja valtasuhteita. Identiteetti rakentuu sen mukaan, miten henkilö sijoittuu tilaan ja miten tila sijoittaa yksilön. Tämä on erityisen relevanttia esimerkiksi sukupuolen, etnisyyden tai ammatillisen roolin näkökulmasta. Tutkija painottaa, että identiteetti on aina keskeneräinen eikä se ole koskaan täysin valmis tai pysyvä. Ihmiset muokkaavat, hylkäävät ja uudelleenkirjoittavat identiteettejään sen mukaan, miten he kokevat itsensä ja miten heidät nähdään eri narratiivisissa konteksteissa.

Näitä teoreettisia lähtökohtia voidaan soveltaa myös sosiaalityöntekijän vaikuttajaidentiteettiin sen narratiivisena ja kontekstuaalisena elementtinä. Kyse ei ole pysyvästä roolista, vaan narratiivisesti rakentuvasta asemasta, joka muotoutuu ajassa, paikassa ja sosiaalisissa suhteissa. Vaikuttajaidentiteetti rakentuu yhteiskunnallisten tarinoiden, ammatillisten käytäntöjen ja tilallisten kontekstien verkostossa. Vaikka Somersin (1994) ja Phibbsin (2007) teoriat käsittelevät identiteettiä yleisellä tasolla, ne tarjoavat keskeisiä välineitä vaikuttajaidentiteetin dynaamisen ja kontekstisidonnaisen luonteen ymmärtämiseen.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on analysoida sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita. Tutkimuksessa keskityn heidän aktiiviseen julkiseen toimintaansa sekä heidän tarinoihinsa vaikuttamisesta osana rakenteellista sosiaalityötä. Valitsemani näkökulman tarkoituksena on vahvistaa vaikuttamiseen painottuvan rakenteellisen sosiaalityön ymmärrystä sosiaalityöntekijöiden tarinoiden avulla ja samalla tuottaa tietoa vähän tutkitusta ilmiöstä sosiaalityön tutkimuksessa. Jäsennän tätä tavoitetta esittämällä empiiriselle aineistolle seuraavan pääkysymyksen:

Millaisia tarinoita sosiaalityöntekijät kertovat sosiaalityössä vaikuttamisesta?

Tätä pääkysymystä täsmennän kolmella osakysymyksellä, joihin vastaan tutkimukseni erillisissä empiirisissä luvuissa.

1. Millaisissa vuorovaikutussuhteissa sosiaalityöntekijöiden motiivit vaikuttamiseen muodostuvat?
2. Miten sosiaalityöntekijöiden käsitys itsestään vaikuttajina ilmenee tarinoissa?
3. Millaisia vaikuttamiseen ohjaavia orientaatioita sosiaalityöntekijöiden tarinoissa esiintyy?

Ensimmäinen osakysymys liittyy vaikuttamisen motiiveihin ja niiden rakentumiseen. Analyysin kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaiset tarinat, jotka he tulkitsevat merkityksellisiksi vaikuttamiseen motivoitumisen kannalta. *Toinen* osakysymys käsittelee sosiaalityöntekijöiden itseymmärrystä vaikuttajina, heidän ammatillisia rooli-identiteettejään ja kulttuurisia mallitarinoita. Tässä osassa tarkastelen vaikuttamisen rooleja, joihin

sosiaalityöntekijät sijoittuvat ja joita he muokkaavat ja luovat julkisuudessa. Lisäksi hahmotan sosiaalisen identiteetin rakentumista vuorovaikutuksessa kulttuuristen mallitarinoiden välityksellä. *Kolmas* osakysymys koskee vaikuttamisen orientaatioita, jotka suuntaavat sosiaalityöntekijöiden toimintaa. Olen rakentanut osakysymykset siten, että niitä voi analysoida tarinan sisällön, tapahtumien, toiminnan, henkilöiden ja heidän välistensä suhteiden, tapahtumaympäristön sekä kertojien valintojen tasolla (Eronen 2012, 57).

4.2 Sosiaalityöntekijöiden tavoittaminen

Tutkimuksen lähtökohtien ja tutkimuksellisten sitoumusten tarkennuttua aloin pohtia aineistoon saatavien informanttien etsintää ja heidän valintakriteereitensä. Prosessia ohjasi halu tutkia vaikuttamista toimintana, johon ammattilaiset ovat jollakin tavalla sitoutuneet ja ottaneet osaksi omaa toimintaansa. Tämä valinta kohdisti tutkimukseni sosiaalityöntekijöihin, jotka ovat aktiivisia julkisessa vaikuttamisessa.

Tiedostan, että tämä johtaa tietynlaiseen ”positiiviseen” vinoumaan, koska julkisesta vaikuttamisesta pidättäytyvät sosiaalityöntekijät jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Valintaa määrittävät tutkimuksen tulkintakehykset. Rajausta perustuu tutkimuskysymyksiin, jotka kohdistuvat nimenomaan julkisen vaikuttamisen käytäntöihin ja niihin liittyviin ammatillisiin tulkituksiin. Tutkimus kohdistuu sosiaalityöntekijöiden kertomiin tarinoihin vaikuttamisesta, mikä edellyttää kokemuksellista suhdetta tähän toimintaan. Tästä syystä aineiston rajautuminen julkisessa vaikuttamisessa aktiivisiin toimijoihin on tutkimusasetelman kannalta perusteltua.

Kun tutkimuksessa tavoitteena on kerätä sosiaalityöntekijöiden tuottamia tarinoita rakenteellisesta sosiaalityöstä, niin olin aluksi ymmälläni aineistonkeruun aloittamisessa: mistä löydän sosiaalityöntekijät? (myös Laitinen & Uusitalo 2008, 121). Pohdin myös, kuinka sosiaalityöntekijät itse tietävät olevansa vaikuttajia? Päädyin identifioimaan vaikuttamiseen suuntautuvan sosiaalityöntekijän profiilin, joka muodostui kriteeriksi haastateltavien valinnalle (Goodson & Sikes 2001; Hosdal 2012, 76–77; Es-

tola ym. 2017). Tämä profiili ohjasi haastattelupyyntöjen kohdentamista niille sosiaalityöntekijöille, jotka aktiivisesti ottavat kantaa ja osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun: *Tutkimukseni kohdistuu sosiaalityöntekijöihin, jotka osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun julkisissa medioissa (sanoma- ja aikakauslehdet, radio, televisio) ja/tai sosiaalisen median alustoilla (esim. Twitter, TikTok, blogit). Juuri tämän vuoksi olen kiinnostunut haastattelemaan sinua.* (Liite 1: Ote tutkimustiedotteesta).

Tärkeänä kriteerinä sosiaalityöntekijöiden etsintäprosessissa oli tavoittaa ja kohdentaa haastattelupyyntö sosiaalityöntekijöille, jotka kokevat vaikuttamisen tärkeänä osana työtään. En arvottanut ihmisiä keskenään, vaan suhtauduin tasapuolisesti kaikkiin kohdejoukon jäseniin. Päätin etsiä sosiaalityöntekijöitä, jotka osallistuvat ja ottavat kantaa yhteiskunnallisiin asioihin julkisessa keskustelussa mediassa ja sosiaalisessa mediassa. Sosiaalityöntekijöiden valintaa ei ohjannut työuran kesto, vaan vaikuttamisen luonne. Tutkimukseni aineiston muodostamisessa pyrin tavoittamaan eri-ikäisiä sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelevät uransa eri vaiheissa ja eri paikkakunnilla, sekä naisia että miehiä. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monipuolinen ja rikas kuva julkisuudessa toteutetun rakenteellisen sosiaalityön vaikuttamisen kokemuksista ja niiden konteksteissa. (Myös Ovaskainen 2019.)

Tämän myötä heräsi kysymys, miten tavoitan sosiaalityöntekijöitä, joille ilmiö on tuttu (vrt. Laitinen & Uusitalo 2008, 121). Ymmärsin, että heidän tavoittelemisensa on tapahduttava monikanavaisesti, hajautetusti ja epävirallisia verkostoja hyödyntäen. Valitsin informanttien rekrytointiin niin sanotun lumipallomenetelmän (snowball sampling). Sen on havaittu olevan hyödyllinen menetelmä verkostotutkimuksessa ja harvinaisen kohdejoukon etsimisessä (Goodman 1961; Kalton & Anderson 1986; Pescosolido 2008; myös Hokkanen 2014, 35; 2022; Dragan & Isaic-Maniu 2022). Aineistonkeruumenetelmä perustuu ajatukseen, että ensimmäiset informantit ohjaavat tutkijaa seuraavien henkilöiden luo (Noy 2008).

Aineistonkeruun alkuvaiheeseen liittyi ristiriitaisia tunteita, joita on havaittu esimerkiksi sensitiivisissä haastattelututkimuksissa (esim. Laitinen & Uusitalo 2008; Hokkanen 2022). Pidin todennäköisenä, että sosiaali-

työntekijät löytyvät helposti, koska kyseessä on tutkimus, jossa tutkitaan sellaista joukkoa, johon ihmiset haluavat identifioitua ja jonka puolesta he haluavat ottaa kantaa (Hyvärinen 2017). Lisäksi oletin, että tutkimuksen kannalta potentiaaliset haastateltavat ovat sosiaalityön kentällä laajasti tunnettuja ja näkyviä aktiivisia vaikuttajia, mikä vahvistaisi oletusta heidän tavoitettavuudestaan. Arvelin myös, että aktiiviset sosiaalityöntekijät ovat kohdanneet toisensa verkostoissaan ja siten he tuntevat toisensa. Lumipallomenetelmässä tunnistettu ongelma liittyy siihen, että kukin informantti osaa ohjata tutkijaa vain tuntemiensa henkilöiden luo, jolloin tutkitavasta ilmiöstä voi muodostua tahallisesti tai tahattomasti yksipuolinen ja valikoitunut kuva (Noy 2008). Vinoutumisen välttämiseksi päätin tavoitella sosiaalityöntekijöitä useiden eri verkostojen kautta, jotta aineistoon kertyisi monipuolisempaa ja laaja-alaisempaa ilmiötietoa (myös Hokkanen 2022, 49).

Lumipallomenetelmässä lähdin liikkeelle omasta henkilökohtaisesta verkostostani ja välitin haastattelupyynnön sosiaalityöntekijöille, jotka täyttivät tutkimuksen informanteille asettamani kriteerit, kuten tunnistettu toiminta vaikuttajana. Ensimmäiset yhteydenotot heihin tapahtuivat puhelimitse toukokuussa 2022. Kerroin haastateltaville, millaisesta haastattelusta on kyse, miten ja mihin haastattelua käytetään sekä väitöstudiumini ohjaajista (myös Estola ym. 2017). Sain vastaukseksi hämmennyksen, kun he jäivät pohtimaan soveltuvuuttaan haastatteluun. Ensivaiheen keskustelu eteni hämmennyksestä iloon, kun sosiaalityöntekijät kokivat olevansa otettuja siitä, että he ovat saaneet kutsun tutkimukseen. He myös kuvasivat itseään lyhyesti sosiaalityöntekijänä ja palauttivat mieleensä tapoja, joilla ovat vaikuttaneet. Puhelun päätteeksi sovimme, että lähetän tutkimustiedotteen (Liite 1), joka toimi samalla haastattelukutsuna ja jonka perusteella he voivat päättää osallistumisestaan.

Ensimmäiset informantit ohjasivat omien epävirallisten verkostojensa kautta seuraavien osallistujien luo (myös Noy 2008; Ovaskainen 2019). Lisäksi sain vinkkejä muilta sosiaalityöntekijöiltä sellaisista aktiivisista sosiaalityöntekijöistä, jotka ovat tunnettuja julkisuudessa tekemästään rakenteellisesta sosiaalityöstä. Lumipallo pyöri sosiaalityöntekijöiden parissa,

kunnes en enää saanut uusia haastateltavia. Siksi siirryin käyttämään uusia väyliä sosiaalityöntekijöiden tavoittamiseksi ja löysin sosiaalisesta medias-
ta henkilöitä, jotka keskustelivat aktiivisesti ja julkisesti sosiaalityöstä. He
johdattivat minut edelleen uusien haastateltavien luokse, ja näin lumipallo
käynnistyi uudelleen.

Lumipallomenetelmän etuna pidetään sen nopeutta ja ekologisuu-
ta (Kalton & Anderson 1986). Löysin tavoittelemanি sosiaalityöntekijät
muutaman avainhenkilön avulla ja tutkimalla sosiaalisen median kanavia.
Siirryin ensimmäisten puhelinkontaktien jälkeen sähköiseen sosiaalityön-
tekijöiden rekrytoimiseen ja otin haastateltaviin suoraan yhteyttä joko
sähköpostitse tai Facebookin messenger-viestipalvelimen kautta, johon
kirjoitin lyhyen esittelyn itsestäni ja tutkimuksesta. Esitin heille kutsun
osallistua tutkimukseen ja tarjouduin lähettämään lisätietoa tutkimuk-
sesta. Sosiaalityöntekijöiden rekrytointi käyttämilläni keinoilla teki heidän
osallistumisestaan korostetun vapaaehtoista: ketään ei painostettu osal-
listumaan, osallistuminen perustui täysin sosiaalityöntekijän omaan har-
kintaan, ja kieltäytyminen oli mahdollista ilman minkäänlaisia seurauksia
(myös Pirskanen 2011, 59).

Sosiaalityöntekijöiden suostumus tutkimukseen pyydettiin ja vahvis-
tettiin sähköpostitse tutkimuskutsuna toimitetun tutkimustiedotteen
yhteydessä (Liite 1). Tutkimuksen toteutustapa merkitsi sitä, ettei sähkö-
postitse kutsuttujen mahdollisia ensireaktioita haastattelukutsuun ollut
mahdollista havainnoida. Haastattelujen aikana sain kuitenkin palautetta
siitä, että tutkimustiedote koettiin selkeäksi ja motivoivaksi, mikä osaltaan
tukee aineistonkeruun toimivuutta ja osallistumisen vapaaehtoisuuden
ymmärrettävyyttä. Useat sosiaalityöntekijät kertoivat kokeneensa haas-
tattelukutsun niin tärkeänä, että he siirsivät sovittuja menoja saadakseen
haastattelun mahtumaan aikatauluihinsa. Lisäksi useat osallistujat kertoi-
vat tunnistaneensa itsensä siitä kuvauksesta, jonka olin muotoillut tutki-
mustiedotteeseen (Liite 1).

Haastatteluun osallistui 19 sosiaalityöntekijää. Kaikki kutsutut osallis-
tuivat, ja heidän lisäksi tavoittelin vielä yhtä sosiaalityöntekijää sähkö-
postitse, mutta häntä en onnistunut saamaan kiinni. Alun perin tarkoitukse-

nani oli julkaista aineistonkeruupyyntö Facebookin sosiaalityöntekijöiden uraverkoston keskustelualustalla, mutta erillistä rekrytointiprosessia ei lopulta tarvittu. Haastattelut toteutuivat toukokuun ja joulukuun 2022 välisenä aikana. Haastattelut olivat pääosin yksilöhaastatteluja, yhtä pari-haastattelua lukuun ottamatta.

Haastattelut järjestettiin käytännössä siten, että sosiaalityöntekijöillä oli mahdollisuus päättää haastattelun ajankohta, paikka ja kesto (McCann & Clark 2005; Dempsey ym. 2016). Seitsemän haastattelua toteutettiin kasvokkain samassa fyysisessä tilassa: viisi työhuoneessani, yksi haastateltavan työpaikalla ja yksi sosiaalityöntekijän kotona. Loput haastatteluista (11) tehtiin Microsoft Teamsin välityksellä maantieteellisten etäisyyksien vuoksi (vrt. Ikonen 2017; Eskola ym. 2017.) En havainnut haastattelupaikalla olevan vaikutusta haastattelujen onnistumiseen (myös Pirskanen 2011, 61).

Tutkimukseen osallistuneista nuorimmat sosiaalityöntekijät ovat valmistuneet 2010-luvulla, ja neljä sosiaalityöntekijää on eläkkeellä. Koulutustaustaa ja työkokemusta en kysynyt erikseen, mutta sosiaalityöntekijät kertoivat niistä halutessaan omasta aloitteestaan (vrt. Tökkäri 2012). Kaikilla osallistujilla on kokemusta kuntien tai kuntayhtymien sosiaalityöstä. Tutkimushaastattelun aikana heidän työpaikkansa sijoittuivat kunnallisiin organisaatioihin, kolmannelle sektorille tai korkeakouluihin. He työskentelivät muun muassa lastensuojelussa, päihdehuollossa, työllisyyspalveluissa, aikuissosiaalityössä, sosiaalipäivystyksessä, vammaissosiaalityössä ja terveysosiaalityössä. Heidän ammattinimikkeensä olivat sosiaalityöntekijä, johtava sosiaalityöntekijä, projektipäällikkö, hankekehittäjä ja opettaja.

Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ovat ottaneet kantaa yhteiskunnallisiin asioihin julkisuudessa monin tavoin. He ovat esiintyneet television ajankohtaisohjelmissä sekä antaneet haastatteluja paikallisessa radiossa, sanomalehdissä ja valtakunnallisessa mediassa. Lisäksi he ovat kirjoittaneet mielipidekirjoituksia, kolumneja ja satiirisia pakinoita sekä paikallisiin että valtakunnallisiin sanomalehtiin samoin kuin sosiaali- ja terveysalan ammattijulkaisuihin. Muutamat ovat julkaisseet myös kaunokirjallisuutta ja runokirjoja, joissa sosiaalityön teemat ovat keskiössä. So-

siaalityöntekijät ovat olleet aktiivisia myös sosiaalisessa mediassa. Puolet heistä on ottanut kantaa ajankohtaisiin asioihin omilla Facebook-tileillään ja jakanut sosiaalityöhön liittyviä julkaisuja. Kaksi kolmasosaa on kuulunut Facebookin sosiaalityön uraverkostoon ja seurannut siellä käytävää keskustelua aktiivisesti. Samoin kaksi kolmasosaa on osallistunut keskusteluun muilla sosiaalisen median alustoilla, kuten Twitterissä (nyk. X), Instagramissa, TikTokissa ja podcasteissa.

Puolet sosiaalityöntekijöistä on ollut puoluepoliittisesti aktiivisia ja asunut ehdolle kuntavaaleissa, hyvinvointialuevaaleissa tai eduskuntavaaleissa, ja he ovat saaneet erilaisia luottamustehtäviä puolueissaan. Muutama sosiaalityöntekijä on toiminut myös poliittisen puolueen johtotehtävissä. Lisäksi kolme neljästä sosiaalityöntekijästä on ollut aktiivisia esimerkiksi ammattiyhdistyksessä ja järjestöjen työssä. Kolmannes sosiaalityöntekijöistä on ollut samanaikaisesti aktiivisia puoluepolitiikassa, ammattiyhdistyksessä ja yhdistystoiminnassa. Heidän taustatietonsa eivät perustuneet erillisiin kysymyksiin, vaan ilmenivät luontevasti haastatteluiden aikana.

4.3 Narratiivinen avoin haastattelu

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi narratiivisen haastattelun. Marianne Horsdal (2012, 77–82) mukaan narratiivisessa haastattelussa olennaista on luottamuksellisen tunnelman rakentaminen, aktiivinen kuuntelu ja kiireettömyys, jotka luodaan haastattelutilanteen alkuhetkessä. Luottamuksellisen tunnelman rakentamisessa on tärkeää luoda yhteistä maaperää ennen siirtymistä varsinaiseen haastatteluun (Goodwin 1981, 124). Haastattelun ensivaiheessa kävimme epävirallista keskustelua ja kiitin sosiaalityöntekijöitä kiinnostuksesta tutkimusta kohtaan. Nämä keskustelut eivät kuitenkaan näy litteroinnissa, koska sen ei katsota kuuluvan haastatteluun (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 24). Seuraavaksi pyysin sosiaalityöntekijää lukemaan tutkimustiedotteen ja esittämään mahdolliset kysymykset ennen haastattelun aloittamista. Tämän jälkeen johdattelin varsinaiseen haastatteluun ja kerroin, mitä sen aikana tapahtuu. Haastattelun jälkeen tarjosin mahdollisuuden epävirallisen keskustelun jatkamiseen, jolloin saatoin so-

siaalityöntekijän niin halutessa kertoa tarkemmin myös itsestäni ja siitä, miksi olen kiinnostunut tutkimusaiheesta. (Myös Hyvärinen 2017; Ruusu-vuori & Tiittula 2017.)

Ruthellen Josselson (2013, 121) toteaa, että paras mahdollinen haastattelu koostuu haastateltavan kerronnasta, jota haastattelija mahdollisesti vähäisesti tarkentaa. Narratiivinen haastattelu on lähtökohtaisesti strukturoimaton ja siinä pyritään irtautumaan kysymys-vastaus-mallista. Äärimmäisessä tapauksessa suurin osa haastattelua voi perustua yhden, laajan kysymyksen esittämiseen ja sitä seuraavaan tarinaan (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 194). Yhden kysymyksen haastattelun on katsottu merkitsevän narratiivista haastattelua puhtaimmillaan (esim. Atkinson 2002; Johnson 2002; Riessman 2002; Laitinen & Uusitalo 2008). Saksalainen Fritz Schutzen on tiettävästi ensimmäinen, joka alkoi kutsua elämäkerrallis-kerronnallista haastattelutapaansa narratiiviseksi (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 194). Jerome Bruner (1987) on kehittänyt yhden kysymyksen haastattelun rakenteen Schutzenin narratiivisen haastattelun ideasta, kun hän on pyytänyt haastateltaviaan kertomaan elämäntarinansa mielensä mukaan puolessa tunnissa, jonka jälkeen tutkija on esittänyt omia täsmen-täviä kysymyksiä.

Tutkimukseni tarkoituksena ei ollut tuottaa koko elämää kattavaa elämäkertaa, vaan kerätä erilaisia, pieniä ja suuria tarinoita vaikuttamisen kokemuksista (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 191). Tämän vuoksi haastattelun avausta voi luonnehtia yleisluontoiseksi tehtävänannoksi ja johdatukseksi tilanteeseen. Pyrin muotoilemaan kysymykseni siten, että sosiaalityöntekijä sai itse päättää, mistä aloittaa sekä mitä, miten ja missä järjestyksessä kertoo kokemuksistaan. Tämän vuoksi valitsin yhden kysymyksen mallin, jonka tarkoituksena oli antaa haastateltavalle mahdollisimman laaja toimijuus tarinansa rakentamisessa. Tavoitteenani oli laatia riittävän avoin kysymys, joka ei rajoittaisi kerrontaa, mutta ei myöskään veisi tarinaa liian kauas tutkittavasta ilmiöstä. (Saastamoinen 1999; Laitinen & Uusitalo 2008, 123; Hyvärinen 2017.)

Aloitin haastattelun seuraavasti:

"Kuten jo yhteydenotossani kerroin, olen kiinnostunut kokemuksista, joita sosiaalityöntekijöillä on yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta mediassa/sosiaalisessa mediassa. Sen vuoksi olen halukas kuulemaan juuri sinun omakohtaisen kertomuksesi siitä, miten olet kokenut vaikuttamisen sosiaalityöntekijänä. Voit kertoa vapaasti omin sanoin, niin laajasti kuin haluat. Olen kiinnostunut juuri siitä, mikä sinulle on ollut tärkeää."

Haluan täsmentää, että aloittava puheenvuoroni ei ollut varsinainen kysymys, vaan muotoiltu kiinnostuksen osoitus. Se toimi kuitenkin yhden kysymyksen kaltaisena lähtökohtana, joka ankkuroi haastattelun yhteiseen aiheeseen. (Myös Hyvärinen 2017.) Aluksi sosiaalityöntekijät olivat hämentyneitä ja pyysivät tarkennusta sekä pohtivat ääneen aloituskohtaa. Toistin tämän avauksen uudelleen, mutta en ehdottanut tarinan sisältöä tai muotoa koskevia ratkaisuja (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 195). Tästä esimerkkinä haastattelun aloitusta jatkavasta kysymyksestä:

"Etkö sä mitenkään rajaa mitään?" (Haastateltava)

"Tää on sun tarina." (Tutkija)

Kun haastateltavat aloittivat ensimmäisellä tarinallaan, pystyin tutkijana jättäytymään kuuntelijan rooliin. Haastattelut etenivät sosiaalityöntekijöiden ehdoilla, ja annoin aikaa kerronnan kehkeytymiselle. Narratiivisessa haastattelussa on oleellista antaa haastateltavan kertoa elämästään vapaasti, jolloin tutkijan ei tule ohjata tarinaa liiaksi omien intressiensä suuntaan (Horsdal 2012, 77–82).

Sosiologit James Holstein ja Jaber Gubrium (1995, 4) ovat kirjassaan "Active interview" määritelleet kolme erilaista näkökulmaa aktiiviseen haastatteluun. Ensimmäinen näkökulma on *aktiivisuuden välttely*, jolloin haastattelija pyrkii vaikuttamaan haastateltavaan mahdollisimman vähän. Toinen on niin sanottu *aktiivihaastattelu*, jossa haastattelija osallistuu keskusteluun tasavertaisesti. Kolmas vaihtoehto on *vuorovaikutteinen* haastattelu, jossa

haastattelija esiintyy luontevasti ja pyrkii tarvittaessa kontrolloimaan omaa toimintaansa. Tutkimukseni narratiivinen haastattelu paikantuu Holstein ja Gubrium (1995) vuorovaikutukselliseen haastatteluun, vaikka se sisältää elementtejä myös muista näkökulmista. Haastattelutapani oli aktiivinen, vaikka puheen ja kerronnan ylläpitäminen oli sosiaalityöntekijöiden vastuulla. Aktiivisuuteni ilmeni sanattomassa viestinnässä: ilmein, elein, ääntein ja olemuksellani kannustin kertomiseen ja osoitin kuuntelevani, esimerkiksi nyökyttelemällä ja hymyilemällä. Vein haastattelua eteenpäin minimipalautteilla, joita voidaan kutsua ynähdyksiksi ja pieniksi sanoiksi, joilla on vuorovaikutuksen ohjailun tehtäviä. (Myös Holstein & Gubrium 1995; 2003; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 195; Ruusuvuori & Tiittula 2017.)

Minimipalautteiden lisäksi esitin tarinoita jatkavia kysymyksiä, jotka liittyivät ainoastaan niihin asioihin, joita sosiaalityöntekijä oli jo itse ottanut esille. Kysymykset olivat spontaaneja, mikä näkyi myös litteroiduissa haastatteluissa. Eläydyin osallistujien tarinoihin esimerkiksi huudahtamalla: *"Mielenkiintoista, kerro lisää"*, *"Oi tulee ihan kylmät väreet - voitko vielä tarkentaa?"* tai vastaamalla empaattisella äänensävyllä ikäviin kokemuksiin: *"Harmillista - mitä sitten tapahtui?"*. Tarinan jatkamiseen kehottavat pienet palautteet kannustivat sosiaalityöntekijää jatkamaan tarinaansa, ja haastattelu eteni tarinoita auki kerimällä. Tukeuduin kertojan puhetta tiivistäviin, toistaviin ja peilaaviin jatkokysymyksiin (Chase 2003; Hyvärinen 2017; myös Kvale 2007; Josselson 2013). Haastattelu rakentui yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa siten, että toimin tutkijana enemmänkin kiinnostuneena kuuntelijana, joka kiinnostusta osoittamalla myös rohkaisee haastateltavaa jatkamaan tarinaansa, ja tieto syntyi haastateltavan ja haastattelijan yhdessä tuottamana tapahtumana (Holstein & Gubrium 1995, 4; Estola ym. 2017).

Pyrin päättämään haastatteluprosessin hienotunteisesti ja annoin sosiaalityöntekijälle mahdollisuuden palata asioihin, jotka ovat olleet merkityksellisiä vaikuttamisessa. Esitin uudelleen tarinnallisen kutsun, joka toimi jatkona aiemmin esitetylle ankkuroinnille yhteiseen aiheeseen. Muotoilin sen seuraavasti: *"Kun olet nyt kertonut kokemuksesi vaikuttamisesta, haluaisin kysyä sinulta vielä uudelleen siitä, mistä lähdettiin liikkeelle. Eli voisitko ki-*

teyttää vielä, mikä sinulle on ollut vaikuttamisessa tärkeää?”. Lopuksi kysyin: *”Haluaisitko vielä lisätä jotain muuta?”* Tämä viimeinen kysymys osoittautui yllättävän antoisaksi, sillä monet sosiaalityöntekijät palasivat täydentämään tarinoitaan mieleen tulleilla asioilla. Haastattelu päättyi kiitokseen, jonka jälkeen kävin läpi tutkimuksen seuraavat vaiheet ja vastasin osallistujien kysymyksiin tutkimuksesta. Välittömästi haastatteluiden jälkeen kirjoitin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjasin muistiin haastattelun tunnelman ja ensimmäiset vaikutelmat.

Haastattelumateriaalia kertyi yhteensä 25 tuntia, ja yksittäisten haastattelujen kesto vaihteli yhdestä kolmeen tuntiin. Yksi haastatteluista venyi poikkeuksellisen pitkäksi, mutta en havainnut, että osallistujan kyky säädellä tarinaansa olisi heikentynyt siinä määrin, että hän olisi kertonut enemmän kuin olisi myöhemmin toivonut. Siksi en harkinnut tuon haastattelun keskeyttämistä missään vaiheessa, edes hetkellisesti. (Myös McCann & Clark 2005.)

Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 375 sivua (fontti 11 ja riviväli 1). Litteroin ensimmäisen haastattelun sanatarkasti, mutta myöhemmissä haastatteluissa muutin alkuperäistä suunnitelmaa sanatarkkuuden osalta. Päätin jättää pois toistoja, kuten saman väliäänähdyn ”niinku” toistuessa useita kertoja. En kuitenkaan jättänyt mitään kokonaan litteroimatta, vaikka joissakin kohdissa esiintyi pitkiä ja yksityiskohtaisia selostuksia, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tutkimusaiheeseen. Halusin olla varovainen, sillä näille selostuksille saattaa löytyä merkityksellinen konteksti analyysivaiheessa. En merkinnyt muistiin katseita, eleitä, sanojen painotuksia tai taukojen pituuksia, koska en ollut tekemässä vuorovaikutusanalyysiä. Narratiivisessa tutkimuksessa nonverbaalista viestintää analysoidaan harvoin, sillä sitä on vaikea yhdistää verbaalisuutta korostaviin narratiivisiin lähtökohtiin. Litteroinnissa keskityin kerrottuun sisältöön, koska tutkimukseni kohdistuu sosiaalityöntekijöiden tarinoiden sisältöihin, ei niinkään niiden muotoon. (Myös Hirsjärvi ym. 2000, 140; Laitinen & Uusitalo 2008, 131; Squire ym. 2008; Tökkäri 2012, 55; Romakkaniemi 2011, 79; Vihottula 2015, 77.) Kokonaisuudessaan haastatteluaineistosta muodostui rikas ja moniulotteinen kuva sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoista.

4.4 Aineiston narratiivien analyysi

Aineiston narratiivien analyysi eteni kolmessa vaiheessa, joiden avulla tarkastelin sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita sekä sisällöllisestä että rakenteellisesta näkökulmasta. Vaiheet olivat:

1. Aineiston kokonaisuuden hahmottaminen
2. Narratiivien temaattinen analyysi
3. Narratiivien rakenteen analyysi

Vaihe 1: Aineiston kokonaisuuden hahmottaminen

Toteutin litteroidun aineiston analyysin ensimmäisen vaiheen Vilma Hännisen (2015, 174) ohjeistuksen mukaisesti kaksivaiheisena avoimena lukemisena, ilman kynää, muistiinpanoja tai analyyttisiä apuvälineitä. Suhtauduin haastattelutarinoihin kuin dialogikumppaneihin, ilman teoreettisia, käsitteellisiä tai menetelmällisiä ennakko-oletuksia. Ensimmäinen lukukierros muistutti kaunokirjallisen tarinan lukemista, ja antauduin aineiston vietäväksi jännittyneenä sen kulusta ja lopusta. Toisella kierroksella kertomusten juoni oli jo tuttu, ja luin aineiston uudelleen kuin hyvän romaanin, kiinnittäen huomiota vivahteisiin ja yleissävyn hienovaraisiin murtumiin (myös Laitinen 2004, 87).

Ensimmäisen analyysivaiheen tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva aineistosta ja sen keskeisistä sisällöistä. Tämä vaihe auttoi tunnistamaan vaikuttamistarinoiden erityispiirteet säilyttäen samalla aineiston kokonaisuuden. Vaiheella oli keskeinen rooli analyysin etenemisessä, sillä sen pohjalta annoin jokaiselle haastateltavalle nimen, joka heijastaa hänen henkilökohtaista kokonaistarinaansa. Huomioni kiinnittyi erityisesti siihen, miten kukin sosiaalityöntekijä kuvaili itseään vaikuttajana. Vaikuttajanimi on suora lainaus haastateltavan puheesta ja valittu sen mukaan, mikä ilmaus toistui tarinassa. Käytän näitä nimiä tulosluvuissa aineisto-otteiden yhteydessä identifiointitunnuksena, kun viittaan haastateltavien puheenvuoroihin.

Vaikuttajanimet ilmentävät sosiaalityön vaikuttamistoiminnan moninaisuutta ja antavat kasvot haastateltaville. Nimien käyttöön liittyy kuitenkin tulkinnallisia riskejä, koska ne voivat yksinkertaistaa ja tyypistää haastateltavien identiteettejä tai niitä voidaan lukea haastateltavien tyyppitarinoina, mikä ei ole ollut tarkoitukseni. Näistä tulkinnallisista riskeistä huolimatta päätin käyttää vaikuttajanimiä, sillä ne rikastavat aineiston tulkintaa ja tuovat esiin toimijuuden monenlaisia eri ulottuvuuksia. Minua viehätti myös ajatus vaikuttajanimien sukupuolettomuudesta. Jätän lukijan tehtäväksi huomata sukupuolen läsnäolon, mikäli hän niin haluaa (myös Löytty-niemi 2004, 34; Laitinen 2004, 92).

Vaikuttajanimet ovat:

- H1: Maailmanparantaja
- H2: Ihmisyyden ääni
- H3: Kutsumuksellinen taistelija
- H4: Anarkisti
- H5: Palveluiden rakentaja
- H6: Oman tien kulkija
- H7: Vaikuttamisen uranuurtaja
- H8: Esimerkillä vaikuttaja
- H9: Kunnan legenda
- H10: Ei-perinteinen sosiaalityöntekijä
- H11: Järjestöaktiivi
- H12: Somebrändäri
- H13: Huijarisyndroomasta kärsivä
- H14: Vastarannan kiiski
- H15: Tarinankertoja
- H16: Epäkohtiin tarttuja
- H17: Työolosuhteiden puolustaja
- H18: Aktivisti

Yhdessä nimessä esiintyy kaksi henkilöä, koska haastattelu toteutettiin parihaastatteluna. Näiden sosiaalityöntekijöiden tarinat eivät sisällöllisesti

eronneet toisistaan, joten ne käsiteltiin yhtenä aineistona. En käytä nimeä monikossa, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Vaihe 2: Narratiivien temaattinen analyysi

Aineiston kokonaiskuvan hahmottamisen jälkeen siirryin narratiivien temaattiseen analyysiin. Tämän vaiheen tavoitteena oli säilyttää kunkin tarinan kokonaisuus ja tarkastella sen merkitysrakenteita. Temaattinen analyysi kohdistui erityisesti siihen, miten vaikuttajaidentiteetti rakentui tarinoissa sekä millaisia toistuvia ilmaisuja ja teemoja tarinoissa esiintyi. Analyysiä ohjasivat aineistosta jäsentämäni apukysymykset, jotka muotoilin tutkimustehtävän suuntaisesti. Tämä lähestymistapa mahdollisti merkitysten tunnistamisen aineistosta tutkittavien omista tarinoista käsin.

Konkreettisesti valitsin analyysia ohjaaviksi kysymyksiksi: *mitä, miten ja miksi*. Näistä *miten* ja *mitä* kysymykset eivät olleet toisistaan täysin erillisiä, vaan niiden yhteistarkastelu paljasti merkityksiä (Ruusuvuori ym. 2010, 14–17; Vihottula 2015, 78; myös Bury 2001). Kysymyksissä oli ajallinen järjestys: ensin *mitä*, sitten *miten* ja lopuksi *miksi*. Tämän jälkeen jaottelin tekstit kysymysten avulla: *mitä vaikuttamisesta kerrotaan, miten vaikuttamista on toteutettu ja miksi vaikuttamista tehdään?* Apukysymysten avulla keskityin erityisesti tarinoiden pääjuoneen ja kokonaisuuteen yksityiskohdian sijaan (myös Hänninen 1999, 33; Tuomi & Sarajärvi 2002, 97–99). Analyysin tuloksena aineistosta oli erotettavissa kolme vaikuttamisen pääteemaa: motiivit, tarinatyyppit ja orientaatiot. Kuvaan seuraavaksi tarkemmin kunkin pääteeman analyttistä käsittelyä.

A Motiivit

Vaikuttamisen motiiveja analysoin ja tulkitsin esittämällä aineistolle kysymyksen: *”Miten minusta tuli vaikuttaja?”* Tämä kysymys ilmeni haastatteluiden yhteistarkastelussa, jossa havainnoin, mitä vaikuttamisesta kerrotaan. Kohdistin kysymyksen erityisesti niihin sosiaalityöntekijöiden tarinoihin, joissa he jäsentelivät merkityksellisiä vuorovaikutuksellisia suhteita ja

niissä ilmeneviä kokemuksia ja tapahtumia, joilla oli ollut keskeinen rooli heidän kehittyisessään vaikuttajiksi. Merkityksellisten vuorovaikutussuhteiden paikantamiseksi etsin jokaisesta haastattelusta käänne- ja muutokohtia, joita sosiaalityöntekijät kuvasivat yksityiskohtaisesti. Näiden pohjalta erittelin ja nimesin vaikuttamisen taustalla olevat motiivit.

Tunnistamani vaikuttamisen perustat ovat:

- perhe- ja harrastussuhteet
- sosiaalityön opiskelusuhteet
- roolimallisuhteet
- mediasuhteet

Olen kuitenkin tietoinen siitä, että tällainen selkeyttäminen yksinkertaistaa sosiaalityöntekijöiden motiivien taustatekijöitä. Käytännössä motiivit taustoineen ovat usein monisyisiä ja toisiinsa kietoutuneita, minkä vuoksi niiden ymmärtäminen edellyttää tulosten suhteuttamista laajempaan kontekstiin.

B Tarinatyyppit

Narratiivien temaattinen analyysi eteni tarinatyyppien ja kulttuuristen mallitarinoiden hahmottamisella. Analyysiä ohjaavana kysymyksenä oli: *Miten sosiaalityöntekijät vaikuttavat?* Tämän kysymyksen avulla ryhmittelin samankaltaisia tarinoita yhteen ja tunnistin neljä vaikuttamisen ammatillista rooli-identiteettiä (Eskola ym. 1998, 182). Kysymys auttoi myös hahmottamaan verkostovaikuttamisen kulttuurisen mallitarinan, jonka avulla vaikuttamista jäsennettiin yhteistoiminnallisena ja näkyvänä toimintana. Jatkoisin analyysiä teemoittelemalla jokaisen tarinan ja jäsentämällä niitä keskeisten teemojen perusteella. Tämän jälkeen kokosin yhteen ne sosiaalityöntekijöiden kokemukset, jotka osoittautuivat analyysissäni merkityksellisiksi vaikuttamiseen liitettävän rooli-identiteetin kannalta (Polkinghorne 1995, 6–8; Lieblich ym. 1998; Kaasila 2008, 46).

Taulukossa (3) esittelen nämä ammatilliset rooli-identiteetit ja haasteltujen sosiaalityöntekijöiden sijoittuminen niihin vaikuttajanimien mukaan kuvattuina.

Taulukko 3. Ammatilliset rooli-identiteetit sosiaalityöntekijäkohtaisesti

Vaikuttamisen ammatilliset rooli-identiteetit	Sosiaalityöntekijät
Asiakkaiden oikeuksien asianajajat	H1: Maailmanparantaja, H3: Kutsumuksellinen taistelija, H5: Palveluiden rakentaja, H6: Oman tien kulkija, H15: Tarinankertoja
Yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat	H7: Vaikuttamisen uranuurtaja, H8: Esimerkillä vaikuttaja, H16: Epäkohtiintarttuja, H17: Työolosuhteiden puolustaja
Sosiaalityötietoisuuden herättäjät	H2: Ihmisyyden ääni, H9: Kunnan legenda, H10: Ei-perinteinensosiaalityöntekijä, H11: Järjestöaktiivi, H14: Vastarannan kiiski
Sosiaalityön brändääjät	H4: Anarkisti, H12: Somebrändäri, H13: Huijari-syndroomasta kärsivä, H18: Aktivist

Ammatilliset rooli-identiteetit ovat jäsentyneet aineistohavaintojeni tulkinnoista. Nimeämisessä käytetyt rooli-identiteettien termit eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, ja niille olisi mahdollista löytää myös vaihtoehtoisia ilmaisuja. Nimikkeet ovat aineistolähtöisiä. Ne kuvaavat parhaiten niitä tarinoita, joista ne on johdettu. Rooli-identiteettien erottaminen toisistaan oli analyysiprosessissa sekä helppoa että haastavaa, koska vaikuttaminen ilmeni aineistossa monentyyppisenä toimintana. Käytännössä ne hahmotuivat vertailemalla tarinoiden eroja ja yhtäläisyyksiä sekä analysoimalla niiden sisältöjä.

C Orientaatiot

Kolmas temaattista analyysiä ohjaava kysymys oli: *”Miksi sosiaalityöntekijät vaikuttavat?”* Kysymys suuntasi huomioni vaikuttamisen orientaatioihin eli siihen, millaisia selityksiä ja merkityksiä sosiaalityöntekijät liittävät omaan

vaikuttamiseensa (myös Hänninen 1999; Laitinen 2004, 27). Tarkastelin erityisesti sitä, miten nämä orientaatiot ilmenevät tarinoissa ja millaisen painoarvon ne saavat vaikuttamisen kokemusten yhteydessä.

Analyysin tuloksena tunnistin kolme orientaatiota sekä niitä yhdistävän läpileikkaavan näkökulman.

- eettis-moraalinen
- yhteisöllinen
- yhteiskunnallinen
- luova kriittisyys (yhdistävä ja läpileikkaava)

Orientaatiot ja niitä läpileikkaava näkökulma on nimetty sen perusteella, mitkä tekijät jäsentyivät keskeisiksi vaikuttamisen suuntaajiksi.

Vaihe 3: Narratiivien rakenteen analysointi

Narratiivien temaattisen analyysin jälkeen siirryin tarkastelemaan tarinoiden narratiivien rakennetta. Tämä vaihe toimi ennen kaikkea tulkinnan avaajana sekä tarinoiden kiinnittäjänä kontekstiin. Narratiivien rakenteen analyysi auttoi hahmottamaan ja ymmärtämään aineistoa kokonaisvaltaisemmin, ja se muodosti perustan tuloslukujen esittämiselle. Analyysin keskeinen työkalu oli aineiston kokonaiskuvan varmistamisessa ja täsmen-
tämässä. Tämä tarkoittaa, että en tarkastellut ainoastaan sitä, mitä tarinoissa sanottiin (sisällöt ja teemat), vaan myös sitä, miten ne kerrottiin, kenelle ja miksi (Riessman 2008, 53, 77).

Narratiivirakenteiden analyysissa hyödynsin William Labovin (1972, 363) kehittämää narratiivin rakennemallia, jonka mukaan tarinat heijastavat tapahtumia ja keskittyvät niiden kulkuun. Labovin (1972) analyysi suullisista kertomuksista, joissa tavalliset ihmiset kertovat omasta elämästään, avasi narratiiviselle tutkimukselle väylän sosiolingvistiikkaan. Mallissa tarina rakentuu tyypillisesti viidestä osasta, jotka esiintyvät yleensä tietyssä järjestyksessä. Sovelsin tätä rakennetta sosiaalityöntekijöiden tarinoihin ja analyysini pohjalta jäsentyi kuusiosainen rakenne, joka koostui seuraavista osista: tiivistelmä (abstract), alkutilanne (orientation), moniulotteinen toi-

minnankuvaus (complicating action), arvio (evaluation), lopputulos (result) ja päätäntä (coda).

Labovin (1972) mukaan tarina alkaa tapahtumien kontekstin kuvauksella. Tiivistelmä summaa lyhyesti tarinan pääsisällön ja kertoo, mistä siinä on kyse. Alkutilanne johdattaa tarinan alkuun ja taustoittaa tulevia tapahtumia. Moniulotteinen toiminnankuvaus jäsentää tapahtumien sarjaa, saa tarinan liikkeelle ja vie sitä eteenpäin. Arvio sisältää tarinan ytimen ja pääpointin: se paljastaa kertojan näkökulman ja kokemuksen sekä luo dramatiikkaa. Lopputulos päättää juonen ja kertoo, miten tarina päättyy. Päätäntä puolestaan sitoo tarinan yhteen ja sulkee sen. (Myös Labov & Waletzky 1967; Wells 2002, 65; Löyttyniemi 2004, 78; Patterson 2008, 23; Hänninen 2018, 196.)

Taulukko 4 havainnollistaa, miten sovelsin rakenneanalyysiä tulkitessani vaikuttamisen motivoivia taustatekijöitä yhden sosiaalityöntekijän tarinassa. Hyödynsin samaa analyysirakennetta koko aineistossa. Tarkastelussa keskityin erityisesti siihen, miten tarinan rakenne avaa mahdollisuuksia merkitysten hahmottamiseen.

Taulukko 4. Rakenneanalyysi vaikuttamista ohjaavista orientaatioista (esimerkkinä H14: Vastarannan kiiski)

Tarinaote	Tarinan rakenteen jäsentäminen
<i>"Mistä lähtisi liikkeelle? Sosiaalityöntekijän työ on näköalapaikka yhteiskuntaan monella tasolla ja todella tiedän sen, että heikomman puolesta huutaminen on tosi vahva motiivi mulla, mutta on mulla kyllä ollut myös vahvasti palvelujärjestelmäkeskeinen motivaattori siinä taustalla jollain tapaa."</i>	Tiivistelmä ja alkutilanne: Vastarannan kiisken tarina lähtee liikkeelle kuvailemalla sosiaalityötä näköalapaikkana yhteiskuntaan. Hän tiivistää vaikuttamisen keskeiset orientaatiot heikommassa asemassa olevien puolustamiseen ja palvelujärjestelmän kriittiseen tarkasteluun, jotka hän kokee itselleen tärkeiksi vaikuttamisen kannalta. Hän kutsuu näitä motiiveiksi, mutta analyysissä ne jäsentyvät orientaatioiksi.
<i>"Meidän lainsäädännössä pyritään tekemään jotenkin hyviä ja asiakaspalveluvia asioita, mutta silti se aiheuttaa kaikenlaista hölmöä. Esimerkiksi nämä taloudelliset asiat ovat ihan järjettömiä."</i>	Ristiriita: Vastarannan kiisken tarina jatkuu ristiriidalla, kun hän jäsentää poliittisten päätösten järjettömyyttä vaikuttamisen orientaation näkökulmasta.

Tarinaote	Tarinan rakenteen jäsentäminen
<i>"Mä oon laskenut niitä ja oon tuonut niitä esiin ja kirjoittanut asiasta Helsingin Sanomiin esimerkiksi sijaishuollon paisumisesta etenkin nuorisoi-kaississa."</i>	Toimeen tarttuminen: Vastarannan kiisken kokemaa ristiriitaa poliittisista päätöksistä johtaa vaikuttamiseen ja hän kuvailee keinoja, joita on hyödyntänyt vaikuttamisessa.
<i>"Työnantaja ei ole kehunut tai kannustanut eikä ole kiittänyt, mutta he eivät ole myöskään millään tavalla osoittaneet, että se olisi huono asia."</i>	Käännekohta: Tarina etenee vaiheeseen, jossa Vastarannan kiiski pohtii, kuinka hän jatkaa vaikuttamista sosiaalityöntekijänä työnantajan neutraalista suhtautumisesta huolimatta.
<i>"Mitä itse on saanut? Tulee tavallaan olo, että pystyn toimimaan tulkkina asioissa, jotka on vaikea sanoa ääneen. Sosiaalityö on ihmisoikeustyötä ja olen aina halunnut lähteä ilmaisemaan asioita erityisesti siitä näkökulmasta."</i>	Tulos: Vastarannan kiiski suuntaa vaikuttamisensa arvoilleen tärkeisiin kysymyksiin ja asemoituu tulkiksi asioihin, joita on vaikea sanoa ääneen. Tämä jäsentää hänen tapaansa toimia sosiaalityöntekijänä.
<i>"Mulla on semmoinen ajatus, että mun pitäisi löytää ratkaisu hyvinvointivaltion tulevaisuuteen. Mua on stressannut tämä asia tänä syksynä ja mulla alkaa stressit menemään sekaisin. Seuraava tavoite on se, että mä yritän vähän himmata tän kanssa pikkasen, mutta eihän sitä itseään ja perusluonnettaan pysty muuttamaan yhtään mihinkään. Odotan itsekkin mielenkiinnolla, millä tavalla yritän vaikuttamista viedä eteenpäin jatkossa."</i>	Päätäntä: Päätännässä tarinan aika ja haastattelun nykyhetki kohtaavat (Labov 1972, 365), ja Vastarannan kiiski suuntaa tulevaan. Hän pohtii jaksamistaan vaikuttajana ja päätyy arvioimaan itseään sekä nykyhetkessä että tulevaisuuden vaikuttajana.

Narratiivien rakenneanalyysissä keskityin erityisesti arvioon, koska siinä ilmenee tarinan ydinviesti (Patterson 2008, 26–28). Vastarannan kiisken vaikuttamiseen motivoivien tekijöiden analyysissä arvio esiintyy tekstissä osana moniulotteisen toiminnankuvauksen sarjaa, jotka olen nimennyt *ristiriidaksi*, *toimeen tarttumiseksi* ja *käännekohtaksi*. Narratiivien rakenteen analyysi vahvisti aiemmissa analyysivaiheissa tekemiäni havaintoja ja niistä johdettuja päätelmiä. William Labovin (1972) analyysimenetelmää on kritisoitu muun muassa tarinan irrottamisesta kontekstista ja tekstikeksisyydestä, joten otin tämän huomioon analyysissäni. Painotin erityisesti narratiivien temaattista analyysiä empiiristen lukujen hahmottamisessa. Labovin (mt.) rakenneanalyysi tarjosi kuitenkin välineen tarinoiden vertailuun, ja sen avulla aineistosta hahmottui erilaisia narratiiveja, mikä osaltaan syvensi ja rikasti temaattista analyysiä. Tämä tapahtui tunnistamalla

tapahtumakuluissa esiintyviä käännekohtia ja niihin liittyviä arviointeja, kuten edellä esitetyn esimerkin kohdalla. Hyödynsin rakenneanalyysiä myös tarinoiden jaksottamiseen osana tulkintaprosessia (myös Löyttyniemi 2004, 78).

4.5 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja tutkijan positio

Tutkimuksen toteuttamisessa noudatan yleisesti hyväksyttyjä eettisiä periaatteita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Kunnioitan sosiaalityöntekijöiden ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta sekä muita perusoikeuksia. Arvostin itsemääräämisoikeutta siten, että jokainen sosiaalityöntekijä sai päättää itse osallistumisestaan tutkimukseen. Osallistumispäätöksen tueksi tarjosin tutkimustiedotteessa (Liite 1) kattavaa tietoa tutkimuksen tavoitteesta, luonteesta sekä haastattelun toteutustavasta, joko kasvokkain tai etäyhteyksin. Pyrin tutkimuksessani välttämään tutkittaville, heidän yhteisöilleen tai muille tutkimuksen osapuolille mahdollisesti aiheutuvia riskejä, vahinkoja ja haittoja. Huolehdin siitä, etten aiheuta henkistä, sosiaalista tai taloudellista haittaa tutkittaville. Lisäksi varmistan asianmukaisen tietosuojan ja luottamuksellisuuden koko tutkimusprosessin ajan.

Sosiaalityöntekijöille osoitetussa tiedotteessa kerroin, että tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä periaatteita. Tiedotteessa mainittiin, että kaikkia tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisiä sosiaalityöntekijöitä voida tunnistaa tutkimuksesta. Yksityisyyden suojan kunnioittaminen tarkoittaa erityisesti sitä, että tutkittavat itse päättävät, mitä tietoja he haluavat antaa tutkimuskäyttöön (Kuula 2006; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Kysyin sosiaalityöntekijöiltä suullisesti ja sähköpostitse luvan heidän haastattelujensa käyttämiseen tutkimusaineistona. Sosiaalityöntekijät osallistuivat tutkimukseen pääosin vapaa-ajallaan. Heidän työnantajaorganisaatioiltaan ei pyydetty erillistä lupaa, koska osallistuminen tapahtui yksityishenkilöinä ja sosiaalityön edustajina, ei työnantajan edustajina.

Anonymiteetin merkitys korostuu tässä tutkimuksessa, sillä sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissa laajasti elämästään, ja tarinat sisälsivät yksityiskohtia, joiden perusteella heidät voisi tunnistaa. Tutkimusaineisto sisältää kokonaisuudessaan arkaluontoiseksi tulkittavaa tietoa, kuten ajankohtien, paikkojen ja vaikuttamisen tapojen kuvauksia, joita voi yhdistää tiettyihin henkilöihin (Tökkäri 2012, 53; Estola ym. 2017; myös King & Horrocks 2010, 117–120; Pirskanen 2011, 66).

Haastattelutilanteessa keskustelimme avoimesti siitä, mitä anonymiteetti tutkimuksessa tarkoittaa. Osa sosiaalityöntekijöistä ilmaisi halunsa esiintyä tutkimuksessa omalla nimellään, mikä voi joissain tapauksissa olla sekä tutkimuksellisesti että eettisesti perusteltua (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 11). Päädyimme kuitenkin yhteiseen päätökseen, ettei nimiä käytetä, sillä tarinat sisältävät myös muiden ihmisten kokemuksia, eikä heiltä ole pyydetty lupaa tunnistettavuuteen. On tärkeää huomioida, että nimettömyys ei automaattisesti takaa anonymiteettiä. Tämän vuoksi olen jättänyt sosiaalityöntekijöiden taustakuvaukset vähäisiksi ja muuttanut tunnistetiedot nimeämällä ja tyypittelemällä ne yleisemmiksi. Taustatekijöitä kuvataan vain silloin, kun ne ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä eikä niiden esittäminen aiheuta eettisiä ongelmia. (Tökkäri 2012, 53; Ranta & Kuula-Luumi 2017; Estola ym. 2017.)

Sain tutkimukseen osallistuneilta sosiaalityöntekijöiltä erityistä kiitosta avoimesta haastattelukysymyksestä. Aineistonkeruumenetelmä antoi tilaa sosiaalityöntekijöiden omille tulkinnoille ja vapaalle kerronnalle. Narratiivinen haastattelumenetelmä osoittautui eettisesti onnistuneeksi valinnaksi, sillä se tarjosi sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden lähestyä vaikuttamisen kokemuksia omista lähtökohdistaan käsin. Asettauduin tietoisesti sosiaalityöntekijöiden tarinoiden kuulijaksi ja vastaanottajaksi, eli tutkijaksi ja oppijaksi, mikä vahvisti luottamuksellista vuorovaikutusta ja kunnioitti tutkittavien kokemuksia (myös Hokkanen 2022).

Narratiivinen avoin haastattelu perustuu tutkijan ja osallistujien väliseen luottamukseen. Se on vahvasti henkilökohtaista, vuorovaikutussuhteeseen perustuvaa ja arvosidonnaista kohtaamista. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia, miten asemoimme itsemme tutkijana suhteessa tutki-

muskohteeseen ja tutkimukseen osallistuvien ihmisten kokemuksiin. (El-baz-Luwish 2005; Coffey 2005, 219.) Toteutin tutkimusta ainakin osittain tutussa ympäristössä, ja pidin tärkeänä tunnistaa ja tuoda esiin oman sisäpuolisuuteni suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Tämä lähtökohta mahdollisti sen, että pystyin tietoisemmin havainnoimaan myös omaa toimijuuttani sosiaalityöntekijöiden kohtaamisissa.

Tuttuus tutkimuskontekstiin voi kuitenkin muodostua tutkimukselliseksi haasteeksi. Mikäli tuttuus synnyttää oletuksen valmiista ymmärryksestä, se voi estää uudenlaisen näkemisen ja kuulemisen. Tutkijana pyrin tietoisesti etäännyttämään itseäni tutuista ympäristöistä, jotta voisin tarkastella niitä ja niissä tapahtuvia sosiaalisia prosesseja tuorein silmin. Tiedostan, että tutun tutkimiseen liittyy metodologisia jännitteitä. Tämä korostui erityisesti siinä, että tunsin ennestään viisi haastateltavaa. Henkilökohtainen tuttuus voi toisaalta helpottaa luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä, mutta toisaalta se voi synnyttää oletuksia ja ennako-oletettuja merkityksiä, jotka kaventavat tutkijan herkkyyttä nähdä ja kuulla uutta. (Coffey 2005, 215, 219; myös Hokkanen 2022, 58.)

Tutkijan positioon liittyvät jännitteet näkyvät myös siinä, miten eri tutkijat ovat kokeneet haastattelutilanteet, joissa heillä on erityinen suhde haastateltavaan ja tutkittavaan ilmiöön. Esimerkiksi Anna Rastas (2005, 79–80) toteaa, että laadullisen tutkimuksen lähtöoletuksena on usein se, että tutkimushaastattelu voi onnistua vain, jos haastattelija ja haastateltava jakavat saman kulttuuripiirin ja tulkitsevat todellisuutta samankaltaisesti. Toisaalta esimerkiksi Blanche Geer (1964) tarkastelee kenttätutkimuksen näkökulmasta vieraannuttamisen ja etäännyttämisen prosesseja. Hän pohtii, miten tutkija voi tehdä tutusta sosiaalisesta maailmasta tutkimuksellisesti kiinnostavan myös silloin, kun tutkimus tapahtuu tutkijan oman kulttuurin sisällä. Geer (mt., 379) kuvaa, kuinka hänen oli päästävä yli omasta tietämyksestään ja henkilökohtaisista muistoistaan, jotta hän voisi löytää uusia tutkimusaiheita ja kohteita mielenkiinnolle.

Jokainen tutkija tuo tutkimukseen mukanaan oman opiskelutaustansa ja elämänhistoriansa. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, miten tutkittavaa ilmiötä jäsennetään ja tulkitaan. (Coffey 2005, 213; Suopajarvi 2009, 70.)

Vaikka en lähtökohtaisesti korosta sukupuolta tutkimuksellisenä lähtökoh-
tana, olen pohtinut, miten oma asemani naissosiaalityöntekijänä ja osin
samankaltaiseen sukupolveen kuuluvana tutkijana on voinut vaikuttaa
haastattelujen dynamiikkaan. Lisäksi olen miettinyt, mitä merkitystä on
sillä, että määrittelen itseni vaikuttajaksi sosiaalityöntekijänä ja haastatte-
len muutamia entisiä kollegoitani sekä muita saman kulttuuripiirin sosiaa-
lityöntekijöitä. En rakenna analyysiani yksinkertaistaviin oletuksiin omas-
ta identiteetistäni tai suhteistani sosiaalityöntekijöiden identiteetteihin,
enkä perusta sitä myöskään oletuksiin itseni ja tutkittavien välisistä eroista
tai yhtäläisyyksistä (myös Coffey 2005, 222).

Mitä tuttuudella tarkoitetaan ja miten sitä voidaan määritellä? Esimer-
kiksi antropologiassa kulttuuri ymmärretään ennen kaikkea merkityk-
sinä, joita ihmiset antavat asioille. Yksilön tai ryhmän kulttuuri voidaan
määritellä kyvyiksi, käsityksiksi ja käyttäytymisen tavoiksi, jotka ihmiset
omaksuvat yhteiskunnan jäseninä. (Geertz 1973; Eriksen 2004, 15.) Tut-
kimuksessa tutkijan ja tutkittavien identiteettien samankaltaisuus voi li-
sätä kulttuurista ymmärrystä tutkittavaan ilmiöön. Samalla on kuitenkin
tärkeää tiedostaa riski siitä, että tutkijana saatan tehdä liian yksinkertaista-
via oletuksia kulttuurisesta identiteetistä ja siitä, miten identiteetti jaetaan
ja kollektiivisesti koetaan. Identiteetit ovat monivivahteisia ja moninaisia,
koska ne rakentuvat ja esitetään ajassa ja tilassa, paikallisiin konteksteihin
sijoittuneina.

Tuttuus tässä tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että jaan joitakin kokemuksia
sosiaalityöntekijöiden kanssa samankaltaisista tilanteista. Tämä ei kuiten-
kaan tarkoita, että omat kokemukseni mahdollistaisivat autenttisemman
ymmärryksen tutkimuskohteesta tai eletyistä todellisuuksista. Jokaisella
ihmisellä on oma kokemushistoriansa ja taustansa, jotka muovaavat sitä,
miten ilmiöitä tulkitaan ja merkityksellistetään. Esimerkiksi vaikuttamisen
ympäristö ei ole minulle täysin tuttu, sillä osa haastateltavista kertoi vai-
kuttamisesta sosiaalisessa mediassa, josta minulla ei ole omakohtaista ko-
kemusta. Tutkijana asetun siis tutun ja vieraan väliselle rajapinnalle. Pyrin
samanaikaisesti ymmärtämään ympäristöjä, jotka eivät ole minulle tuttu-
ja, ja tekemään analyttisesti vieraaksi niitä sosiaalisia konteksteja, jotka

saattavat tuntua itsestään selviltä kulttuurisen kompetenssini ja aiemman tietämykseni vuoksi. (Myös Coffey 2005, 219–222.)

Oma sitoutumiseni vaikuttamisen merkitykseen osana sosiaalityötä on ollut keskeinen lähtökohta tutkimukselle. En kuitenkaan pyri tuomaan omia kokemuksiani esiin aineiston tulkinnassa, koska pidän tärkeänä, että vaikuttamisen kokemukset tulevat näkyväksi työntekijöiden omista lähtökohdista käsin. Tämä arvopohjainen sitoutuminen on ohjannut sekä aineistonkeruumenetelmän valintaa että analyysin eettistä toteutusta. Narratiivisen haastattelun vuorovaikutustilanteessa ilmiön tuttuudesta oli selkeää hyötyä. Haastateltavat halusivat jakaa kokemuksiaan ja toivat toistuvasti esiin, kuinka tärkeää on saada sosiaalityöntekijöiden ääni kuuluviin, erityisesti siitä näkökulmasta, mikä heidän mielestään on vaikuttamisessa keskeistä. Yhteisyyttä ja luottamusta rakensivat tutkijan ja sosiaalityöntekijöiden samankaltaiset identiteetit sekä sosiaalityön että vaikuttamisen kentillä (Tienari ym. 2005, 123).

Useat sosiaalityöntekijät kertoivat haastattelun päätteeksi etsineensä tietoa minusta etukäteen, esimerkiksi lukemalla mielipidekirjoituksia, joita olin kirjoittanut työurani aikana. Osa heistä mainitsi, että juuri nämä kannanotot sanomalehdissä olivat kannustaneet heitä osallistumaan tutkimukseen. He kokivat tärkeäksi reflektoida kokemuksiaan yhdessä tutkijan kanssa, jolle ilmiö on entuudestaan tuttu. Tiedostamattani ajatus haastattelun vuorovaikutteisesta luonteesta toteutui ennen varsinaista haastattelua (Estola ym. 2017).

Haastattelut eivät aina etene tutkijan odottamalla tavalla, ja on tärkeää varautua siihen, että haastateltavat keskittyvät puhumaan asioista, joita tutkija ei ole osannut ennakoida (Estola ym. 2007). Tutkijana en ollut varautunut siihen, että jotkut sosiaalityöntekijöistä kertoivat kokemuksistaan, joissa olen itse ollut läsnä työskennellessäni sosiaalityöntekijänä, ja että toimintani on ollut merkityksellinen osa heidän tarinoitaan. Lisäksi sain palautetta julkaistuista kirjoituksistani, jotka haastateltavat liittivät osaksi omaa tarinaansa. Palautetta tuli sekä entuudestaan tuntemiltani että minulle aiemmin tuntemattomilta sosiaalityöntekijöiltä.

Narratiivisessa tutkimuksessa tutkijat astuvat keskelle ihmisten tarinoita (Craig & Huber 2007). Haastattelijan neutraalisuutta on pidetty tärkeänä periaatteena, mutta käytännössä se voi olla vaikea toteuttaa tilanteessa, jossa huomaa olevani osa haastateltavan tarinaa (myös Ruusuvuori ym. 2005, 44; Leinonen ym. 2017). Pyrkimys neutraalisuuteen kuitenkin onnistui, koska pidättäydyin kommentoimasta itseäni koskevia asioita. Muistan ajatelleeni, että olisi kohteliasta kiittää palautteesta, mutta päätin olla reagoimatta ja jatkoin aktiivista kuuntelua. Haastattelun keskiössä on haastateltava sosiaalityöntekijä ja hänen kokemuksensa, ei tutkija.

Pyrin tutkimuksen empiirisissä luvuissa välittämään monipuolisesti niitä kokemuksia, joita sosiaalityöntekijät tarinoissaan jäsensivät. Tunnistan kuitenkin, että empiiriset luvut ovat kirjoitettu lopulta minun tulkintojeni pohjalta, miten olen tehnyt tutkimuksellisia valintoja ja rajoituksia. Tulkin tani peittää väistämättä alleen osan aineiston rikkaudesta ja sen monista ulottuvuuksista (Hänninen 1999, 34). Tavoitteenani on ollut kuvata tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä mahdollisimman moni-ilmeisesti ja vivahteisesti. Toivon, että oppimisprosessini tuloksena syntyneet empiiriset luvut kunnioittavat sosiaalityöntekijöiden tarinoita sekä heidän tapojaan kuvata ja jäsentää vaikuttamisen kokemuksiaan. Olen pyrkinyt välttämään heidän tarinoidensa käsittelyä tavalla, joka voisi tuntua objektivoilta tai loukkaavalta (myös Hänninen 2015, 181). Siirryn seuraavaksi tutkimuksen tuloksiin.

5 Suhteissa rakentuvat vaikuttamisen motiivit

Tässä tulosluvussa tarkastelen sosiaalityöntekijöiden tarinoissa jäsenyksiä vaikuttamisen motiivien taustatekijöitä yksitellen. Esitysjärjestys seuraa tarinoiden kronologista kulkua. Analyysissä nämä tekijät hahmotuvat retrospektiivisesti ja pääosin lineaarisesti rakentuvina tarinoina. Retrospektiivisyys tarkoittaa, että sosiaalityöntekijät tarkastelevat elämänsä vaiheita nykyhetkestä käsin ja antavat aiemmille kokemuksilleen uusia merkityksiä. Tarinoiden rakennetta kuvaa niin sanottu lineaarinen siirtymä, jossa vaikuttamisen motiivien jäsenyksiä vähitellen osaksi vaikuttajaidentiteettiä. Samalla aineistossa korostuu motiivien taustatekijöiden monikerroksisuus, kun rinnakkaiset ja päällekkäiset motiivit aktivoituvat eri elämänvaiheissa ja niiden painoarvo voi muuttua ajan myötä.

Perhe- ja harrastussuhteet sijoittuvat lapsuuden ja nuoruuden vaiheisiin ja toimivat motiivien varhaisina rakentumispintoina. *Opiskelusuhteet* jäsentävät motiivien rakentumista opintojen aikana, kun taas *mediasuhteet* liittyvät useammin ammatillisen vaikuttamisen vaiheeseen. *Roolimallit* puolestaan liikkuvat ajassa joustavammin ilman selkeää ajallista paikantumista. Näitä suhteita voidaan tarkastella aktiivisina tiloina, joissa vaikuttamisen motiivit syntyvät, muotoutuvat ja vahvistuvat sekä joissa vaikuttajaidentiteettiä neuvotellaan jatkuvasti uudelleen (Heikkinen 2001, 32). Tässä kokonaisuudessa motiivit toimivat siltoina sosiaalityöntekijöiden yksilöllisten kokemusten ja yhteiskunnallisen toiminnan välillä ja jäsentävät heidän paikkaansa vaikuttajina. (Mills 1940; Riessman 2008, 3–7; Petersén 2024, 713.)

5.1 Perhe- ja harrastussuhteet

Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa vaikuttamisen motiivien rakentuminen lapsuuden ja nuoruuden perhe- ja harrastussuhteissa on toistuva ja merkittävä teema. Keskeistä näissä tarinoissa ovat *lapsuudenperheen vaikutus*,

varhainen yhteiskunnallinen kiinnostus, jatkuvuuden rakentaminen sekä henkilökohtaiset tunteet.

Lapsuudenperheeseen liittyvät tarinat ovat aineiston henkilökohtaisimpia. Näissä narratiiveissa korostuu varhain herännyt kiinnostus yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittiseen osallistumiseen, jota kuvataan lapsuudessa syntyneen motiivin jatkumona. Tarinoissa hahmottuu, kuinka vaikuttajaidentiteetin kehittyminen on moraalinen prosessi, jossa yksilö asettuu vastuulliseksi toimijaksi. Kun sosiaalityöntekijä pohtii lapsuuden kokemuksia suhteessa vaikuttamisen motivaatioon, nämä pohdinnat ohjaavat persoonallisen identiteetin rakentumista moraalisten, sosiaalisten ja narratiivisten suhteiden kautta. (Ricoeur 1992.)

Useissa tarinoissa vaikuttamisen halu kytkeytyy aktiiviseen rooliin jo nuoruudessa, esimerkiksi koulun oppilaskunnassa tai poliittisissa nuorisojärjestöissä. Eräs sosiaalityöntekijä kuvaa toimineensa oppilaskunnan puheenjohtajana sekä puoluepoliittisen nuorisojärjestön johtotehtävissä, kun taas toinen korostaa, kuinka jo lapsesta lähtien *”tunsi vetoa”* ihmisoi-
keuskysymyksiin. Seuraavat otteet tarinoista sisältävät lapsuuslähtöisyyttä korostavaa kerrontaa motiivien rakentumisesta:

”Kuten sanoin niin varmaan se tausta. Olen kotona käynyt niitä keskusteluja isän ja äidin kanssa, jotka olivat aktiiveja, siis valistuneita eivätkä politiikassa mukana, mutta seurasivat yhteiskunnallisia asioita. Muistan, kun kotona vielä lukioaikana asuin ja pohdittiin asioita varsinkin isän kanssa.” (H5: Palveluiden rakentaja)

”Meillä oli paljon kotona ulkomaalaisia vieraita. Monet semmoiset asiat, mitkä joillekin ihmisille on ollut erilaisuutta, ne ovat olleet mulle tavallisuutta. Mulle on kerrottu Martin Luther Kingistä ja siitä taistelusta. Äidillä oli seinällä, mikä mua järkytti pienenä, sellainen iso mustavalkokuva, jossa oli ihmisiä protestoimassa ja ajamassa kansalaisoikeuksia. Äiti halusi pitää sitä seinällä muistutuksena siitä, ettei kaikki ihmiset ole yhdenvertaisia.” (H16: Epäkohtiin tarttuja)

"Oonhan mä ollut koulussakin semmoinen taistelija. Voi olla, että se on tullut jo äidinmaidossa. Minun vanhempani ovat olleet punaisia ja marssineet. Minun lapseni sanovat nykyään, että se on tullut äidinmaidossa heillekin tämä poliittinen katsomus. Olen ollut lapsesta asti parantamassa maailmaa ja ihmisiä. Myöskin se, kun perheessä on ollut tällöinen tapa, että marssitaan ja ollaan heikomman ihmisen puolella, niin onhan se siellä taustalla, ei siitä mihinkään pääse." (H1: Maailmanparantaja)

Sosiaalityöntekijät painottavat lapsuudenperheensä merkitystä vaikuttamisen motiivien rakentumisessa. Vanhempien ja lapsuudenkodin ilmapiirillä kuvataan olleen erityinen vaikutus. Tarinoissa korostuu myönteisenä koettu perheen keskusteleva ja avoin ilmapiiri. Lapsuudenperheen vuorovaikutus on osaltaan vahvistanut yhteiskunnallista kiinnostusta ja arvo-orientoitumista. Erityisesti kiinnittyminen vanhempien arvomaailmaan sekä oman arvopohjan kehittyminen ovat keskeisiä teemoja tarinoissa. Sosiaalityöntekijät kuvaavat, kuinka heitä on kasvatettu vuorovaikutuksessa asettumaan heikommassa asemassa olevan puolelle. Tarinoissa on nähtävissä, kuinka sosiaalityöntekijät ovat nuoruudessaan samaistuneet vanhempiensa identiteetteihin, jotka ovat olleet keskeisiä heidän omien arvojensa ja ammatillisten tavoitteidensa muotoutumisessa. (Myös Côté & Levine 2016, 121–122, 124, 139–140, 152–153; vrt. Wilson & McCrystal 2007.)

Liki puolet haastattelemistani sosiaalityöntekijöistä kuvaa, kuinka heille on nuoruuden itsenäistymisvaiheessa syntynyt eräänlainen *"kapinahenki"*, joka ei suuntautunut vanhempien arvoja vastaan, vaan pikemminkin niiden puolustamiseen. Tämä kapinahenki näyttäytyy keskeisenä vaikuttimena motiivien kehitymisessä. Eräs sosiaalityöntekijä kertoo olleensa koulussa *"kauhukakara"* ja nähneensä läheltä, kuinka osa kavereista menehtyi päihteiden yliannostukseen. Tämän kokemuksen myötä hänelle syntyi voimakas intohimo yhteiskunnallisten epäkohtien korjaamiseen. Nuorempi sosiaalityöntekijä puolestaan kuvaa kuuluneensa punk-alakulttuuriin ja järjestäneensä mielenosoituksia lukioaikana. Kolmas kertoo esittäneensä

kriittisiä näkemyksiä yhteiskuntaopin ja historian tunneilla yläasteella, eikä hän pelännyt kyseenalaistaa vallitsevia olosuhteita. Tarinoissa korostuu, kuinka vanhempien tuki on ollut keskeinen tekijä nuoruuden kapinahengen kanavoitumisessa rakentavaksi vaikuttamiseksi ja motiivien muotoutumiseksi, kuten seuraava tarinaote kuvaa:

"Täytyy kiittää äitiä ja isää, että he ovat kasvattaneet sellaisen, joka uskaltaa eikä pelkää." (H6: Oman tien kulkija)

Sosiaalityöntekijät kertovat viettäneensä lapsuutensa ja nuoruutensa vapaa-ajan harrastuksissa, joita he pitävät merkityksellisinä vaikuttamisen motiivien rakentumisen kannalta. Erilaiset harrastusyhteisöt ovat toimineet ympäristöinä, joissa he ovat viettäneet runsaasti aikaa ja joissa yhteiskunnallinen kiinnostus on saanut tilaa kehittyä. Useat sosiaalityöntekijät kokevat erityisen merkitykselliseksi osallistumisen kolmannen sektorin järjestötoimintaan. Erityisesti nuoremman sukupolven sosiaalityöntekijät korostavat harrastusympäristöjen roolia motiivien rakentumisessa. Heidän tarinoissaan jäsentyy, kuinka vaikuttamisen motiiveja on voinut syntyä esimerkiksi ilmaisutaitojen kehittymisen kautta, jolloin harrastukset ovat tukeneet yksilön kykyä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin:

"Mä oon ollut koko ikäni partiossa ja väitän, että sieltä olen saanut vahvan arvopohjan. Olen myös saanut tosi paljon kannustusta omasta itsenästä ja esillä olemiseen. Yksi merkittävä asia oli se, että mä olin ilmaisutaidon lukiossa, missä sain paljon harjoitella sitä. Ei minusta näyttelijää tullut, mutta mä oon saanut harjoitella sitä niin paljon, että se ei ole mulle ongelma." (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

"Ala-asteella nautin jo kauheasti esiintymisestä. Meillä oli raittiusseuran kerhoja ja näytelmiä, joita joka vuosi tehtiin. Sitten yläasteella innostuin teatterihommista lisää ja hain ilmaisutaidon lukioon, jolloin harrastin myös paljon näyttelemistä." (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Sosiaalityöntekijät liittävät lapsuuden ja nuoruuden vapaa-ajan harrastuksiinsa mukaan myös muita ihmisiä, kuten ystäviä ja harrastusryhmien ohjaajia. Tarinoissa korostuu, kuinka omiin kokemuksiin, kiinnostuksen kohteisiin ja haluun vaikuttaa ovat vaikuttaneet ympärillä olevat ihmiset. Useat sosiaalityöntekijät kertovat kiinnostuksestaan äidinkieleen ja kirjoittamiseen. Esimerkiksi eräs heistä kuvaa, kuinka hän 15-vuotiaana voitti kirjoituskilpailun ja oivalsi sen myötä, että kirjoittamisen kautta voi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Sosiaalityöntekijät ovat olleet aktiivisia vaikuttajia jo kouluaikanaan, ja seuraavassa tarinaotteessa eräs heistä kuvaa *“ajautuneensa”* vastuunkantajan rooliin tuossa kontekstissa:

”Jälkeenpäin huomaan, että oon ollut aina just se oppilaskunnan puheenjohtaja yläasteella, oppilaskunnan puheenjohtaja lukiossa ja ainejärjestön puheenjohtaja yliopiston ainejärjestössä. Jollain tavalla aina ajaudun semmoisessa yhteisössä tekijärooliin. Sitten automaattisesti ajauduin kunta politiikkaan. Minua on pyydetty ja ehdotettu, mutta kouluaikana on ehkä enemmän tyrkätty, että menepä nyt tuohon.” (H2: Ihmisyyden ääni)

Sosiaalityöntekijöiden tulkinnat vaikuttamisen motiivien lapsuus- ja nuoruuslähtöisyydestä saavat tukea aiemmasta tutkimuksesta, jossa korostetaan varhaisten elämäkokemusten merkitystä. Aihetta on tarkasteltu erityisesti sosiaalityöntekijöiden motiiveissa hakeutua alalle sekä sosiaalityön opiskelijoiden näkemyksissä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta (esim. Kallio ym. 2021; Petérsen 2024; Salonen ym. 2024, 403). Esimerkiksi Sanni Salosen ja kumppaneiden (2024, 404) tutkimuksessa todetaan, että opiskelijoiden omilla elämäkokemuksilla ja -tilanteilla on yhteys vahvaan motivaatioon vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Tämä havainto saa tukea myös kansainvälisestä tutkimuksesta. Anna Charlotta Petersénin (2024, 705) ruotsalaisia sosiaalityöntekijöitä koskevassa tutkimuksessa henkilökohtaiset kokemukset, perhetausta ja arvopohja näyttäytyvät keskeisinä tekijöinä sosiaalityön uran valinnassa. Erityisesti elämänhistoriaan liittyvät kokemukset, kuten lapsuudessa koetut vaikeudet tai läheisten

avuntarve, vaikuttivat siihen, miten vastaajat hahmottivat ammatillista suuntautumistaan ja motivaatiotaan.

Tutkimukseni aineistossa vain yksi sosiaalityöntekijä ei tunnista vaikuttamisen motiivien rakentumista lapsuuden tai nuoruuden ympäristöistä tai sosiaalisista suhteista. Seuraavassa tarinaotteessa hän kuvaa eläneensä kodissa, jossa yhteiskunnallisista asioista ei keskusteltu:

”Ei mun perheessä ollut yhteiskunnallisia vaikuttajia, eikä mun koti ole ollut poliittisesti millään tavalla sitoutunut. Ei meillä ikinä puhuttu politiikasta. Mä en ainakaan muista, että mitään ihmeellisiä keskusteluja olisi käyty.” (H10: Ei-perinteinen sosiaalityöntekijä)

Tarkasteltujen tarinoiden perusteella vaikuttamisen motiivien taustatekijät rakentuvat merkityksellisiksi erityisesti lapsuuden ja nuoruuden kokemuksissa. Keskeisenä välittyy lapsuudenperheen vaikutus, erityisesti vanhempien arvomaailma ja vuorovaikutussuhteet, joiden kautta on omaksuttu ajattelutapoja ja saatu konkreettista mallia arvojen mukaisesta toiminnasta. Vanhempien tuki ja esimerkki ovat olleet merkittävässä roolissa motiivien muotoutumisessa. Monissa tarinoissa korostuu myös varhainen yhteiskunnallinen kiinnostus, joka on tunnistettu jo lapsuudessa tai nuoruudessa esimerkiksi koulun, harrastusten tai järjestötoiminnan kautta. Tämä kiinnostus ei jää irralliseksi, vaan se rakentuu osaksi yksilön elämäнкаarta. Jatkuvuuden rakentuminen näkyy siinä, kuinka varhaiset kokemukset ja arvot muodostavat perustan myöhemmälle ammatilliselle suuntautumiselle ja vaikuttamishalulle.

Tarinoille on ominaista henkilökohtaisten tunteiden ja kokemusten korostuminen, jotka jäsentäytyvät vahvoina muistijälkinä ja merkityksellisinä kohtaamisina. Omakohtaiset kokemukset, kuten epäoikeudenmukaisuuden havaitseminen ja vastuun kantaminen, ovat vahvistaneet motivaatiota toimia vaikuttajana. Harrastusympäristöissä, erityisesti kolmannen sektorin toiminnassa, sosiaalityöntekijät ovat kehittäneet sekä ilmaisutaitojaan että vastuuseen liittyviä toiminnallisia valmiuksia. Nämä kokemukset näytättyvät keskeisinä vaikuttamisen motiivien rakentumisessa.

5.2 Sosiaalityön opiskelusuhteet

Edellisessä luvussa tarkastelin sosiaalityöntekijöiden reflektiivisiä pohdintoja perhe- ja harrastussuhteiden merkityksestä vaikuttamiseen motivoitumisen taustalla. Näissä tarinoissa korostuivat varhaiset kokemukset, jotka loivat perustaa yhteiskunnalliselle kiinnostukselle ja arvojen muodostumiselle. Tässä alaluvussa analyysi syventyy siihen, kuinka sosiaalityön opiskeluaikana muodostuneet suhteet ovat muovanneet vaikuttamisen motiiveja. Aineistossa sosiaalityöntekijät jatkavat reflektiivistä pohdintaansa kuvailemalla opiskelusuhteita, vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä, jotka näyttäytyvät merkittävänä tekijänä vaikuttajaksi kasvamisen ja yhteiskunnallisen identiteetin rakentumisen kannalta. Aineistosta jäsentyy erityisesti *ammatinvalintamotiivien ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen välinen yhteys* sekä *opiskeluaikainen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmapiiri*.

Aineistoni sosiaalityöntekijöiden tarinoissa korostuu, että ammatinvalinta on osa laajempaa prosessia, johon vaikuttavat sekä ympäristötekijät että henkilökohtaiset toiveet ja arvot (myös Vuorinen & Valkonen 2003, 31–33; Bradley ym. 2012; Kallio ym. 2023). Sosiaalityöntekijöiden tarinoiden analyysissä sukupolvien välinen ero jäsentyy selkeästi, koska eri sukupolvien edustajilla ammatinvalinnan mahdollisuudet ja reunaehdot ovat olleet erilaisia. Vanhemman sukupolven sosiaalityöntekijät eivät osanneet nimetä yksittäisiä tekijöitä, jotka olisivat johtaneet hakeutumiseen sosiaalityön opintoihin. He kuvaavat, kuinka alan valinta on ollut osittain sattumanvaraista, eikä välttämättä tietoinen tai suunniteltu päätös. Eräs sosiaalityöntekijä kertoo päätyneensä Tampereen yliopistoon sattumalta ja kuvaa opiskeluvuosien ”*ajanhenkeä*” ajanjaksona, jossa vaikuttamisen motiivit alkoivat retrospektiivisesti jäsentyä. Tämä viittaa siihen, että vanhemman sukupolven sosiaalityöntekijöillä vaikuttamisen halu ei ole ollut lähtökohtainen tai tietoisesti jäsentynyt motiivi, vaan se on rakentunut ja saanut merkityksensä opintojen ja aikakauden yhteiskunnallisten reunaehtojen myötä. Hän kuvaa tätä tarkemmin tarinaotteessa:

"Kyllä se (motivaatio) varmaan tuli Tampereelta. Sehän oli silloin tätä stalinismin kautta ja Tampereen yliopisto oli punainen yliopisto. No minä en ollut punainen, eikä mun paras ystävä ollut. Me ei oltu, mutta enemmistö oli. Sitten siellä iltaa vietettiin kaljan ja halvan viinin parissa. Siellä, kun kuunneltiin niitä, ja paljon kuuntelin, vaikka juominen toki enemmän houkutti. Niin hehän puhuivat tästä, että pitää saada maailman kansat ymmärtämään, että kommunismi on ainoa oikea tie paratiisiin ja se oli ihan naurettavaa. Joku itu syntyi siellä. Ensinnäkin niin, ettei ainakaan noin! Se teki päinvastaisen vaikutuksen. Meillä oli hyviä opettajia silloin, vaikka se oli hyvin autoritääristä. Meillä oli hyviä opettajia, jotka kestivät sen, että kyseli ja kyseenalaisti ja keskusteltiin. Ehkä sieltä on jotakin jäänyt myös." (H6: Oman tien kulkija)

Tarinan sosiaalityöntekijän motiiveja on muovannut opiskeluaikana kehittynyt kyseenalaistava, kriittinen ja reflektiivinen ajattelutapa. Tämä kehitys tapahtui osana yhteiskunnallista aikaa, jolloin yhteiskuntakritiikki oli yleisenä keskustelutapana vahvasti läsnä. Hän korostaa erityisesti sitä, kuinka tärkeää kriittisen ajattelun kehittymiselle on ollut mahdollisuus kyseenalaistaa, esittää kysymyksiä ja käydä avointa keskustelua yliopiston oppitunneilla. (Myös Reid ym. 2024.)

Kriittisen ajattelun merkityksen rinnalla korostuu myös yhteiskunnallinen konteksti. 1980–1990-luvuilla opiskelleet sosiaalityöntekijät liittyivät vaikuttamisen motiivien rakentumisen laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Esimerkiksi 1990-luvun alun syvä talouslama heijastui heidän opiskelusuhteisiinsa. Useat kertoivat, kuinka yhteiskunnallisessa keskustelussa esillä olleet aiheet ja huoli laman seurauksista herättivät pohdintaa siitä, mitä he itse voisivat tehdä vaikuttaakseen vallitseviin oloihin. Osa heistä kertoi myös osallistuneensa mielenosoituksiin hallituksen toimia vastaan. Tästä näkökulmasta katsottuna vaikuttamisen motiivien kehittyminen näyttäytyy rinnakkaisena laajempiin yhteiskunnallisiin kehityskuluihin (myös Ovaskainen 2019, 79).

Näissä narratiiveissa korostuu sosiaalityön poliittinen ulottuvuus. Mielenosoituksiin osallistumisen ohella sosiaalityöntekijät kuvaavat, kuinka

he opintojensa aikana heräsivät aktivismiin yhteiskunnallisen muutoksen edistäjinä ja rakenteellisen epäoikeudenmukaisuuden haastajina. (Myös Domanski 1998; Healy ym. 1998.) Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä jäsentää, kuinka sosiaalityön puolesta syntynyt taistelutahto on herännyt voimakkaiden ja tunteita herättäneiden vaikuttamisen kokemusten kautta. Nämä kokemukset ovat toimineet merkittävinä heräämisen hetkinä ja muovanneet vaikuttamisen merkityksiä tavalla, joka on kantanut läpi hänen työuransa:

”Mun tekee mieli lähteä orientaatioksi liikkeelle siitä, että olen ollut kurssikokouksessa ja siellä meidän piti kertoa siitä, mitä me olemme ja miten meistä on tullut sosiaalityöntekijöitä. Siinä kohtaa mä mietin, että se oli sitä aikaa, kun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuksia ensimmäisiä kertoja määriteltiin ja me oltiin siinä porukassa, jonka piti taistella paikkansa siinä. Sitten sinä aikana, kun me opiskeltiin, niin se asia lähti etenemään. Me istuttiin enemmän kuin kaksi kertaa meidän kurssin kahden reippaan opiskelijan kanssa ja pohdittiin sosiaalityön kelpoisuuden määrittelyä ja mitä kaikkea siinä tarvitaan. Minun täytyy sanoa, että se on semmoinen asia, joka on sytyttänyt. Mä sanoin tän lauantainakin (kurssikokoontumisessa), että mä oon edelleen asioita hoitamassa tavalla tai toisella. Siellä syttyi semmoinen, voiko sanoa, taisteluhenki sosiaalityön puolesta.” (H1: Maailmanparantaja)

Taisteluhengen kaltaiset tarinat ovat osa laajempaa jatkumoa. Aineistossa myös nuoremmat sosiaalityöntekijät kuvaavat, miten heidän suhteensa vaikuttamiseen on rakentunut oman aikakautensa kokemusten kautta. Nuoremmat sosiaalityöntekijät kertoivat kasvaneensa yhteiskuntatietoisuuden aikakaudella, jossa media on vahvasti läsnä. He kuuluvat sukupolveen, jolle mediavälitteiset yhteiskunnalliset kysymykset ovat osa arkipäiväistä kokemusmaailmaa. Aineiston perusteella yhteiskunnallinen vaikuttaminen näyttäytyy heille yhtenä keskeisimmistä motiiveista hakeutua sosiaalityöhön (myös Kallio ym. 2023; vrt. Duschinsky & Kirk 2014). Tämän tutkimuksen aineistossa sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka hänen kä-

sityksensä mukaan opiskeluyhteisöissä oli opiskelijoita, jotka olivat hakeutuneet alalle nimenomaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen vuoksi. Tämä havainto sai hänet pohtimaan omaa keskeisintä motiiviaan sosiaalityöhön hakeutumisessa:

”Mulle vaikuttaminen on ollut tärkeää aina. Mä ajattelen, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen on ollut mulle se syy, miksi minusta tuli sosiaalityöntekijä tai ehkä enemmänkin niin, että miksi mä halusin opiskella yhteiskuntatieteitä. Mä oon aina ajatellut silleen, että sosiaalityö on lähin, miten mä voin olla aktivisti ja saada siitä palkkaa.”
(H18: Aktivisti)

Tarinaotteessa korostuu erityisesti se, kuinka sosiaalityö näyttäytyy mahdollisuutena toteuttaa aktivismia ammatillisissa puitteissa (vrt. Healy 1999). Tätä yksittäistä havaintoa tukevat myös muut tarinat, joissa opiskeluyhteisöt ja viiteryhmät näyttäytyvät keskeisinä motiivien ja identiteetin rakentumisen paikkoina. Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa osallistuminen sosiaalityötä opiskelevien viiteryhmiin, kuten yliopiston ainejärjestöihin ja ammattiyhdistystoimintaan, merkityksellistyy motiivien muotoutumisen kannalta tärkeänä, sillä nämä yhteisöt ovat avanneet uusia näkökulmia ja tukeneet identiteetin rakentumista (myös Heikkinen 2001, 32). Sosiaalityön opiskelusuhteet ovat tarjonneet väylän näihin yhteisöihin, kun opiskelijat ovat tutustuneet samanhenkisiin ihmisiin opintojensa aikana. Viiteryhmät ovat tarjonneet mahdollisuuksia kohdata muita yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneita ja vaikuttamiseen pyrkiviä henkilöitä. Lisäksi ne ovat tukeneet motiivien vahvistumista myös toiminnan tasolla. Tämä näkyy esimerkiksi tarinoissa, joissa sosiaalityöntekijät kuvaavat osallistumistaan ainejärjestötoimintaan, ammattiyhdistyksen opiskelijatoimintaan tai mediavälitteiseen vaikuttamiseen. Eräs sosiaalityöntekijä kertoo halunneensa vaikuttaa opiskelijoiden asioihin ainejärjestössä ja siirtyneensä sen jälkeen nopeasti sosiaalialan ammattiyhdistyksen valtakunnalliseen opiskelijatoimintaan. Toinen kuvaa innostustaan mediavälitteiseen vaikuttami-

seen, jota lisäsi oman podcastin tarjoama vapaus puhua yhdessä opiskelukaverin kanssa:

"Syy siihen, miksi olen pitänyt podcastia opiskelukaverini kanssa, liittyy siihen, että podcast on vapaa ja se on sun oma. On ihan sama, mitä joku toinen ajattelee. Siellä voin puhua niistä asioista, mitkä mua kiinnostaa." (H18: Aktivisti)

Näiden konkreettisten vaikuttamiskokemusten ohella myös sosiaalityön tieteellisellä tiedolla on merkittävä rooli motiivien rakentumisessa. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat sosiaalityön opinnot ja erityisesti opiskelijoiden välinen vuorovaikutus nimenomaan tieteellisistä teemoista. Tieteellisen tiedon merkitys liittyy siihen, että ymmärrys sosiaalityön prosesseista, arvoista ja yhteiskunnallisista ulottuvuuksista on auttanut hahmottamaan, millainen yhteys omalla toiminnalla ja valinnoilla voi olla vaikuttamiseen sosiaalityössä. Esimerkiksi aineistossa eräs sosiaalityöntekijä kertoi, kuinka *"etiikkaesseiden"* kirjoittaminen yhdessä opiskelukavereiden kanssa on vaikuttanut hänen motiiviansa rakentumiseen. Toinen puolestaan kuvasi, kuinka sosiaalityön opinnot olivat herättäneet kiinnostuksen yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja vaikuttamiseen. Seuraavassa esimerkissä hän tarkentaa tieteellisen tiedon merkitystä motiivien muotoutumisessa:

"Sitten mä lähdin opiskelemaan sosiaalityötä, enkä mä ole vaikuttanut mitenkään aktiivisesti ennen sitä. En ollut missään yhdistystoiminnassakaan mukana. Mä muistan, kun opinnoissa piti esittää seminaarityö, ja se oli ihan hirveää. Mä rupesin laulamaan karaokeakin ihan vain sen takia, että saisin esiintymisvarmuutta. Tavallaan tieteellinen opiskelu ja tieteellisistä asioista yhdessä keskusteleminen toivat mulle varmuutta ja ne olivat se juttu. Opintojen aikana ja varsinkin sen jälkeen se tietyllä tavalla repesi käsistä ja halusin olla joka puolella." (H10: Ei-perinteinen sosiaalityöntekijä)

Aiemmin muotoutuneiden perhe ja harrastussuhteisiin kytkeytyvien kokemusten rinnalla aineisto osoittaa, että opiskelusuhteet muodostavat keskeisen ympäristön, jossa vaikuttamisen motiivit jäsentyvät ja muotoutuvat edelleen, vaikka ne olisivat saaneet alkunsa jo ennen opintoja. Tarinoissa korostuu erityisesti yhteys ammatinvalinnan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen välillä sekä opiskeluaikaisen ilmapiirin merkitys, jossa henkilökohtaiset kokemukset, opiskeluyhteisön vuorovaikutus ja yhteiskunnallinen konteksti muovaavat käsitystä itsestä vaikuttajana. Sosiaalistuminen sosiaalityöhön sisältää siten pyrkimyksen vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Tämä kehityskulku ei kuvaa pelkästään ammatillista kasvua, vaan myös eettistä ja poliittista sitoutumista, joka ohjaa vaikuttajaidentiteetin muotoutumista (Kuusipalo 2008, 54; Purtilo-Nieminen 2009, 125; Hänninen 1999, 51–52; myös Liedgren ym. 2015).

5.3 Roolimallisuhteet

Kolmantena keskeisenä teemana sosiaalityöntekijöiden tarinoissa korostuvat roolimallit, jotka jäsentyvät vaikuttamisen motiivien taustatekijöiksi. Roolimallit eivät näyttäydy tarinoissa yksittäisinä vaikuttamisen syinä, vaan suhteellisina ja ajassa rakentuvina taustatekijöinä, joiden kautta vaikuttamisen motiivit jäsentyvät ja saavat uusia merkityksiä. Näissä narratiiveissa painottuvat erityisesti suhteet vaikuttamistyötä tekeviin henkilöihin, joiden toiminta, puheenvuorot sekä tuottamat tekstit ja julkaisut ovat tarjonneet viitekehyksiä vaikuttamisen merkitysten hahmottamiselle.

Näihin roolimalleihin kytkeytyvät suhteet ovat toimineet tiloina, joissa vaikuttamisen motivaatio on voinut vahvistua ja jäsentyä osaksi vaikuttajaidentiteettiä. Roolimallisuhteet eroavat perhe- ja opiskelusuhteista siinä, etteivät sosiaalityöntekijät välttämättä tunne roolimalleiksi nimeämiään henkilöitä henkilökohtaisesti. Roolimalleina kuvataan henkilöitä, jotka ovat omalla toiminnallaan konkretisoineet vaikuttamisen käytännön ulottuvuuksia ja herättäneet inspiraation toimia yhteiskunnallisten kysymysten ja sosiaalityön puolesta eri tavoin. Roolimallit täydentävät näin muita

analyysissä tunnistettuja suhteita ja taustatekijöitä osoittaen, kuinka vaikuttamisen motiivit rakentuvat moniulotteisissa ja osin välittyneissä sosiaalisissa yhteyksissä.

Tutkimuskirjallisuudessa roolimalli määritellään usein henkilöksi, jonka toiminta, sitoutuminen, moraali ja elämänvalinnat toimivat esimerkkinä muille (esim. Thomashow 1995). Sosiaalityön tutkimuksessa korostetaan erityisesti sosiaalityöntekijöiden esimerkillistä roolia marginalisoitujen ryhmien kanssa työskentelyssä sekä yhteiskunnallisen muutoksen edistäjinä (esim. Franke 2023; Tarshish ym. 2025). Aineistossa merkittäviksi roolimalleiksi nousevat *suomalaiset kirjailijat ja tieteelliset tutkimukset, julkisuuden henkilöt, sosiaalityön opettajat sekä työyhteisö*. Lisäksi sosiaalityöntekijät pohtivat *omaa rooliaan vaikuttajina* ja mahdollisina roolimalleina muille.

Ensimmäisenä roolimalleina sosiaalityöntekijät nimeävät suomalaisia kirjailijoita ja yksittäisiä tieteellisiä tutkimuksia, jotka ovat vaikuttaneet erityisesti heidän maailmankatsomukseensa ja motiiveihinsa toimia vaikuttajina. Näiden tekstien kautta sosiaalityöntekijät ovat saaneet uusia näkökulmia yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja vahvistaneet omaa haluaan edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta. läkkäämmät sosiaalityöntekijät mainitsevat esimerkiksi Väinö Linnan Täällä Pohjantähden alla -trilogian, joka on tarjonnut virikkeitä yhteiskunnalliseen pohdintaan. Eräs sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka Linnan tapa kuvata suomalaista yhteiskuntaa ja politiikkaa yhden perheen näkökulmasta on toiminut kipinä myös hänen omalle toiminnalleen. Toinen taas kertoo, kuinka Jari Heinosen yhteiskuntakriittiset tekstit ovat herättäneet kiinnostuksen yhteiskunnan rakentamiseen ja toimintaan. Nuoremman sukupolven sosiaalityöntekijä puolestaan kuvaa itseään feministinä, joka on saanut vaikutteita kirjailija Minna Canthilta. Häneen on tehnyt erityisen vaikutuksen Canthin rohkeus sanoa ääneen asioita aikana, jolloin naisen ääntä ei haluttu yhteiskunnassa kuulla. Toiselle sosiaalityöntekijälle taas herättäväksi kokemukseksi on muodostunut Juha Suorannan ja Sanna Ryynäsen (2014) tietokirja, joka käsittelee ”taistelevia” tutkimusmenetelmiä ja avaa uusia näkökulmia vaikuttamiseen tutkimuksen keinoin:

"Kun tein gradun, niin ohjaaja pyysi minua lukemaan "Taisteleva tutkimus"-kirjan, joka toimi sellaisena viitekehyksenä, joka linkitti monen asian toiseen. Sitten se lähti lumipalloejektinä vyörymään eteenpäin."
(H4: Anarkisti)

Nuoremman sukupolven sosiaalityöntekijät mainitsevat roolimalleikseen myös *julkisuuden henkilöitä*, jotka ovat hyödyntäneet sosiaalista mediaa työssään. Erityisesti Sanna Marinin hallituskauden naisministeriviisikko ja Marin pääministerinä saa useita mainintoja sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Eräs työntekijä ilmaisee ihailevansa näiden johtavassa asemassa olevien naisten tapaa käyttää sosiaalista mediaa yhteiskunnallisten keskustelujen suuntaamiseen ja tärkeiden teemojen esiin nostamiseen. Hän kertoo vaikuttuneensa erityisesti siitä, kuinka naisministerit ovat rikkoneet lasikattoja olemalla samanaikaisesti sekä naisia että poliitikkoja, ja he ovat näkyvillä mediassa omilla ehdoillaan. Julkisuuden henkilöt ovat näin ollen olleet merkittävässä roolissa motiivien rakentumisessa, erityisesti esikuvina nais erityisten kysymysten esiin nostamisessa. Seuraavissa esimerkeissä sosiaalityöntekijät kertovat, kuinka nämä julkiset roolimallit ovat vahvistaneet heidän itsetuntoaan ja rohkaisseet heitä tuomaan esiin yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita:

"Mä otin elämän teemavuoden muutama vuosi sitten, ja mun teema oli kehtaaminen. Mä luin ajatushautomon eli Rosa Meriläisen ja Saara Särmän tekstejä. Teksteissä on paljon pohdintaa, kuinka paljon itsensä pienentäminen on sukupuoleen liittyvä kulttuurikysymys. Ja kun vaan seuraa, miten miehet toimivat, niin he eivät pyytele omaa olemassaoloaan anteeksi sillä tavalla kuin naiset. Sitten mä päätin, että vuoden ajan mä kehtaan. Mikä tarkoitti sitä, että mä en jätä asioita tekemättä sen takia, että nolottaa tai hävettää. Se oli aivan mullistavaa. Sitten mä otin sen teemaksi toiseksi vuodeksi ja sitten se jäi päälle, kun sen oppi." (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

"Mulle tuli nyt esimerkki mieleen vaikuttamisesta. Li Andersson haastattelussaan kertoi, että hän päätti jokaisessa tilaisuudessa ottaa puheenvuoron. Minusta se on hyvä nyrkkisääntö, että aina pitää sanoa jotakin. Mä en ajattele sitä siitä näkökulmasta, että mä sanon vaan sen vuoksi, että mä pääsen ääneen. Tärkeää on se, että meidän sosiaalityön asia tulee esille. Kyllä sä keksit jonkun aasinsillan, koska toiston määrää ei voi vähätellä tai niitä tilaisuuksia, kun sitä meidän viestiä voi viedä eteenpäin." (H11: Järjestöaktiivi)

Tarinaotteissa sosiaalityöntekijät pohtivat, miten he ovat saaneet vaikutteita julkisuuden henkilöiden ajattelutavoista. Erityisesti roolimallien esimerkit *"kehtaamisesta"* ja asioiden toistamisesta ovat vahvistaneet heidän aktiivisuuttaan ja vieneet sitä eteenpäin. Keskeistä on, ettei asioiden edistämistä jätetä häpeän tunteen vuoksi tekemättä, vaan että jokaisessa tilaisuudessa uskalletaan käyttää puheenvuoro ja tehdä sosiaalityön teemat näkyviksi yhä uudelleen erilaisilla foorumeilla (myös Tapola-Haapola 2011, 138). Nuoremman sukupolven sosiaalityöntekijöiden tarinoissa ilmenee myös muunlaista julkisuuden henkilöiden jäljittelyä. Sosiaalityöntekijä kertoi, kuinka hän osti itselleen mustan nahkatakia, joka symboloi hänelle vahvuutta elää ja toimia toisin kuin mitä häneltä naisena ja sosiaalityöntekijänä odotetaan. Toinen sosiaalityöntekijä mainitsi esikuvikseen *"uuden ajan sosiaalityöntekijät"*, jotka vaikuttavat aktiivisesti sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Twitterissä (nyk. X), Instagramissa ja TikTokissa. Hän kertoi *"fanittavansa"* heitä, koska he tekevät vaikuttamista uudella tavalla, suunnaten viestinsä tietyille kohdeyleisölle.

Merkittäviksi roolimalleiksi aineistossa mainitaan myös *sosiaalityön opettajat*, jotka ovat antaneet kasvot sosiaalityölle ja tutkimukselle julkisuudessa (vrt. Reid ym. 2024). Sosiaalityöntekijät nimeävät erityisesti yli-sosiaalineuvos Aulikki Kananojan, professori emerita Anneli Pohjolan sekä nuoremman sukupolven tutkijan Laura Tiitisen henkilöiksi, joiden asiantuntemusta ja esiintymistä julkisuudessa he arvostavat. Anneli Pohjola saa erityistä kiitosta siitä, kuinka hän on tutkimuksellaan edistänyt rakenteellista sosiaalityötä Suomessa. Seuraavissa kuvauksissa sosiaalityöntekijät

pysähtyvät pohtimaan Pohjolan rakenteellisen sosiaalityön tutkimuksen merkitystä omalle ajattelulleen sekä hänen rooliaan tärkeänä esikuvana:

"Hän on todennut, että jokainen sosiaalityöntekijä tekee rakenteellista sosiaalityötä ymmärtää hän sitä tai ei. Mun mielestä näin tää on. Olen kokenut, kun muut sosiaalityöntekijät pyytävät, että voitteko te aktiivit tehdä rakenteellista sosiaalityötä heidän puolestaan, niin silloin ihmiset eivät tätä pyytäessään ymmärrä, mitä se on. Olisihan se hassua ajatella, että vain jotkut tekevät rakenteellista sosiaalityötä."
(H12: Somebrändäri)

"Anneli on kyllä rakenteellisen sosiaalityön esikuva, koska hän on sitä tulkinut ja käsitteellistänyt sillä tavalla, jota muut eivät ole. Mä arvostan ja kunnioitan suuresti häntä. On niin monta muuta maata, jossa ei tunneta koko käsitettä. Eihän sitä ole olemassa. On vaan joku epämääräinen vaikuttaminen tai asianajotyö tai poliittinen sosiaalityö, jotka menevät kaikki rakenteellisen sosiaalityön käsitteen alle. Mietin monesti, miten hän on sen bongannutkin ja lähtenyt viemään sitä eteenpäin." (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Edellä kuvatut tarinat osoittavat, kuinka Anneli Pohjola on toiminut sosiaalityöntekijöille keskeisenä roolimallina vaikuttamisessa. Hän on auttanut heitä jäsentämään rakenteellista sosiaalityötä ja ymmärtämään, että rakenteellinen sosiaalityö on osa sosiaalityön arkea, tunnistettiin se omassa työssä tietoisesti tai ei. Sosiaalityötä opettaneiden henkilöiden lisäksi roolimallien merkitys työyhteisöissä korostuu tarinoissa. Niissä korostuvat sosiaalityön kollegat, myönteinen, keskusteleva ja kannustava työilmapiiri sekä esihenkilöiden johtamistyyli. Yksittäisillä henkilöillä, jotka suhtautuvat myönteisesti vaikuttamiseen ja näyttävät omalla esimerkillään vaikuttamisen mallia, on ollut keskeinen rooli vaikuttamiseen motivoitumisen taustalla. Seuraavissa tarinaotteissa sosiaalityöntekijät kuvaavat, kuinka työyhteisön vuorovaikutus ja esimiehen tuki ovat olleet merkittäviä tekijöitä heidän ammatillisessa kasvussaan vaikuttajina:

"Siihen on tietenkin tarvinnut hyvät kollegat, esimiehet ja hyvän työyhteisön, missä on ollut mahdollisuutta ja aikaa pohtia yhteiskunnallisia asioita. Itselläni oli esimiehenä eräs pitkänlinjan sosiaalityöntekijä, joka opetti meitä kaikkia. Hän oli ensin politiikassa mukana ja sen jälkeen lähti tekemään asiakastyötä. Hän oli meille monelle opastaja tälle alalle. Hänen kanssaan hyvinkin paljon pohdittiin yhteiskunnallisia asioita ja hänhän oli paljon lehdessä ja toi päihdetyötä esiin. Kyllä sillä on ollut vaikutusta, että esimiehen tuella on kyennyt keskustelemaan vaikeistakin asioista." (H5: Palveluiden rakentaja)

"Kun me aloitettiin, niin mun pomo sanoi, että ehdottoman hyvä juttu ja meidän johtava sossu sanoi, että voit käyttää työaikaasi vaikuttamiseen. Meidän päällikkö oli ensimmäisessä tapaamisessa mukana, kun hän oli niin innostunut siitä, mitä me tehdään." (H4: Anarkisti)

Monet aineiston sosiaalityöntekijöistä kokivat toimineensa itse esimerkeinä ja roolimalleina muille sosiaalityöntekijöille vaikuttamisessa. Eräs heistä korosti, että sosiaalityössä tarvitaan konkreettisia esimerkkejä siitä, miten vaikuttamista voidaan toteuttaa käytännössä. Hän jatkoi pohdintaansa, että vaikuttamiseen tarvitaan "rohkeita" tai "vähän kajahtaneita yksilöitä", jotka toimivat vaikuttamisen moottoreina ja raivaavat tilaa vaikuttamiselle. Lopuksi hän totesi, että nämä sosiaalityöntekijät joutuvat ottamaan mahdolliset vihat niskoilleen, jotta seuraavilla sukupolvilla olisi helpompaa. Toinen sosiaalityöntekijä kertoi, kuinka hänellä on ollut pitkään "missiona" saada kaikki sosiaalityöntekijät mukaan vaikuttamiseen. Hän haluaa omalla esimerkillään osoittaa, että vaikuttaminen on mahdollista ja saavutettava osa jokaisen sosiaalityöntekijän työtä. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä jäsentää suhdettaan sosiaalityön vaikuttamisen diskurssiin. Hän peilaa sitä siihen, kuinka on esimerkillään saanut myös muita sosiaalityöntekijöitä innostumaan vaikuttamisesta ja haastamaan vakiintuneita ajattelutapoja:

"Meidän alalla on ollut tosi pitkään diskurssi siitä, ettei sosiaalityöhön liittyvät asiat kiinnosta ketään. Mun kokemus on täysin päinvastainen. Itselle ei ole edes kauhean luontevaa olla esillä ja mulla ei ole mitään henkilökohtaista, että just minä olen se, joka näitä asioita sanoo. Mutta jonkun täytyy olla, niin miksi se en olisi sitten minä. Ja sillä tavalla olen saanut kiskottua muitakin mukaan. Koko ajan kenttä lavenee." (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

Kolmas puolestaan avasi, kuinka hänelle on säännöllisesti tullut viestejä ihmisiltä, jotka ovat hakeutuneet sosiaalityön opintoihin hänen sosiaalisen median sisältöjensä innoittamina. Hän kertoi saaneensa palautetta myös sosiaalityöntekijöiltä, jotka seuraavat hänen keskustelukanavaansa ja kertovat sen vahvistaneen heidän motivaatiotaan sekä herättäneen uudelleen innostuksen omaa työtään kohtaan. Osa seuraajista on kertonut hakeutuneensa lastensuojeluun töihin juuri hänen esimerkinsä rohkaisemina, mikä on puolestaan vahvistanut hänen omaa vaikuttamismotivaatiotaan ja saanut hänet jatkamaan vaikuttamista. Tämä ajatus roolimalleista ja esimerkin voimasta saa tukea myös aiemmasta tutkimuksesta (Duschinskyn & Kirk 2014). Näin vaikuttamisen ketju jatkuu, kun aiemmat sukupolvet toimivat esimerkkeinä uusille, jotka puolestaan haluavat vaikuttaa ja inspiroida seuraavia.

Tutkimusaineistoni perusteella roolimallit näyttäytyvät keskeisinä tekijöinä sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetin kehittymisessä. Eri-tyisesti korostuvat positiiviset roolimallit, jotka ovat inspiroineet sosiaalityöntekijöitä toimimaan yhteiskunnallisesti ja vahvistaneet heidän käsitystään itsestään vaikuttajina. Aiemmassa tutkimuksessa roolimallit on nähty moninaisina eikä niiden vaikutus välttämättä perustu henkilökoh- taiseen suhteeseen (vrt. Liedgren & Elvhagen 2015), vaan siihen, miten roolihenkilö edustaa puhuttelevia arvoja, toimintatapoja ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Aineistossani roolimallit kytkeytyvät yhteiskunnalliseen ajatteluun, arvoihin ja vaikuttamiseen. Lisäksi sosiaalityöntekijät pohtivat omaa rooliaan roolimallina, mikä viittaa roolimallisuuden jatkuvaan ja reflektiiviseen luonteeseen.

Havainnot osoittavat, että roolimalleilla on keskeinen merkitys sosiaalityön vaikuttamisessa, sillä ne eivät ainoastaan inspiroi, vaan tukevat prosessia, jossa vaikuttamisesta muodostuu sosiaalityöntekijälle motivoiva osa identiteettiä. Roolimalleiksi nimetään niin kirjailijoita, akateemisia kirjoittajia, sosiaalisen median vaikuttajia kuin sosiaalityön opettajia, joiden merkitys perustuu ajatukselliseen samaistumiseen ja julkiseen näkyvyyteen pikemminkin kuin henkilökohtaisiin suhteisiin. Työyhteisön kannustava ilmapiiri ja esihenkilöiden tuki vahvistavat osaltaan kokemusta vaikuttamisen mahdollisuuksista. Samalla sosiaalityöntekijöitä motivoi ajatus siitä, että he voivat itse toimia esimerkkeinä ja rakentaa kulttuuria, jossa vaikuttaminen on luonteva osa sosiaalityön arkea, mikä puolestaan rohkaisee myös muita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Roolimallit jäsentyvät näin osaksi vaikuttamisen motiivien taustatekijöitä ja suhteellisia kehyksiä, joiden kautta vaikuttajaidentiteetti rakentuu ja saa tilaa arjen työssä.

5.4 Mediasuhteet

Neljäs vaikuttamisen motiiveihin kytkeytyvä teema liittyy median kautta rakentuneisiin suhteisiin, jotka jäsentyvät vaikuttamisen motiivien taustatekijöiksi. Aineistossa eri sukupolvien sosiaalityöntekijöitä yhdistää vuorovaikutuksellinen suhde erityisesti sosiaalisen median toimijoihin ja yleisöihin. Näissä mediasuhteissa vaikuttamisen motiivit näyttäytyvät sosiaalisissa ja vuorovaikutteisissa kehyksissä rakentuvina merkityksinä, jotka tukevat vaikuttajaidentiteetin kehittymistä osana sosiaalisia kokemuksia ja persoonallisen identiteetin muodostumista.

Median tarjoamat mahdollisuudet verkostoitumiseen, vuorovaikutukseen sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen vahvistavat mediasuhteiden merkitystä motiivien jäsentymisessä (myös Salonen ym. 2024). Aineistossa merkittäviksi mediasuhteiksi nimetään erityisesti *suhteet toimittajiin ja poliittisiin päättäjiin*, joilla on valtaa sosiaalityön näkyvyyden ja tulkintojen muotoutumisessa. Nämä vuorovaikutussuhteet ovat sekä *kasvokkaisia* että *verkkovälitteisiä*, ja molemmissa konteksteissa vai-

kuttamisen motiivit ja vaikuttajaidentiteetti jäsentyvät ja vahvistuvat. Tätä prosessia tarkastelen seuraavaksi tarkemmin.

Media toimii paitsi tiedonvälityksen välineenä myös vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen areenana, jossa vaikuttaminen koettiin mahdolliseksi ja merkitykselliseksi. Sosiaalityöntekijät kuvasivat esimerkiksi sosiaalista mediaa sanoilla ”nopea” ja ”helppo”, mikä viittaa sen käytännöllisyyteen vaikuttamisessa. Tutkimuksen aineistossa sosiaalinen media toimii paitsi henkilökohtaisen viestinnän välineenä myös keskeisenä työkaluna poliittisessa vaikuttamisessa ja kansalaisosallistumisessa. Sosiaalityöntekijät kuvaavat sitä mullistavana voimana, joka on muuttanut tapaa, jolla he kommunikoivat, jakavat tietoa ja osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan (myös Karki 2023, 1). Sosiaalityöntekijät esiintyvät ajankohtaisissa asioissa haastateltavina. He ovat myös aktiivisesti yhteydessä toimittajiin ja ”syöttävät” heille juttuideoita sosiaalisen median kautta syntyneiden kontaktien pohjalta. Seuraavassa esimerkissä sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka motivaatioon on vaikuttanut proaktiivisuus suhteessa toimittajiin:

”Olen voinut somen kautta tehdä itseäni tunnetuksi ja olen tutustunut toimittajiin sitä kautta ja siten pystynyt syöttämään heille juttuideoita. Mun mielestä vaikuttamista on just se, että ehdotetaan itse niitä aiheita, eikä vain odoteta ja annetaan haastattelu, jos sitä pyydetään. Viime keväänä annoin haastattelun nykyisen työni kontekstissa. Se oli ihan mun ehdottama aihe, kun toimittaja sattui tulemaan jutuksi muissa konteksteissa sosiaalisessa mediassa. Samalla mä kysyin tältä toimittajalta, että oletko miettinyt tai kuullut tästä ilmiöstä, ja hän siihen sitten tarttui.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kuvaa hänen ja toimittajan välisen vuorovaikutussuhteen rakentumista sosiaalisen median kontekstissa sekä tapoja, joilla sosiaalisen median kautta syntynyttä kontaktia on hyödynnetty vaikuttamisessa (myös Stanfield & Beddoe 2013). Tutkimukseni aineistossa sosiaalityöntekijät mainitsevat erityisesti keskustelualusta Twitterin (nyk. X) tärkeänä sosiaalisten suhteiden rakentajana. He kuvaavat Twitte-

riä (nyk. X) ”mahtavana” vaikuttamisen välineenä erityisesti siksi, että se tarjoaa välittömän keskusteluyhteyden toimittajiin ja poliitikkoihin. Suora keskusteluyhteys koetaan merkittäväksi motivaatiota vahvistavaksi tekijäksi. (Vrt. Greeson ym. 2018.) Seuraavassa tarinaotteessa kuvataan Twitterissä (nyk. X) syntyneiden vuorovaikutussuhteiden positiivisia kokemuksia:

”Twitterissä on näkynyt mun (ammatilliset) tittelit. Siellä on kulttuuri, että tarkistetaan bioista puhujan uskottavuus niihin asioihin, mitä hän sanoo. Esimerkiksi, jos sanot vaikka perhepolitiikasta, niin sitten käydään katsomassa, että se on joku, jonka täytyisikin tietää näistä asioista. Se argumentti on uskottavampi, kuin jonkun ”uuno kuusysin”, joka käy sanomassa jotakin vain siksi, että haluaa hämmentää keskustelua. Twitterissä on hienoa se, että pääsee suoraan keskustelemaan vaikutusvaltaisten ihmisten kanssa ja se, että siellä kunnioitetaan asiantuntijuutta.” (H18: Aktivisti)

Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kuvaa prosessia, jossa vuorovaikutussuhteet syntyvät keskustelualustalla. Yksi keskeinen tekijä tässä prosessissa on asiantuntijuutta kunnioittava kulttuuri. Toinen merkittävä tekijä on mahdollisuus osallistua keskusteluihin ammatin edustajana ja vaikuttaa niissä esiin nouseviin kysymyksiin. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvaavat sosiaalista mediaa ”hyvänä väylänä” verkostoitumiseen. Mielenkiintoinen yksityiskohta aineistossa korostaa työyhteisön ja sosiaalisen median välisiä eroja. Eräs sosiaalityöntekijä aloittaa tarinansa kertomalla, kuinka työyhteisössä vaikutetaan ”linjassa”, mikä on kaikille selvä toimintatapa ja jatkaa pohdintaansa:

”Mutta sitten taas Twitterissä ei ole sitä linjastoa, vaan siellä voin viittaila suoraan meidän apulaiskaupunginjohtajan kanssa. Tavaltaan työpaikan rakenteissa mä en saa lähestyä häntä, tai ikään kuin se ei kuulu siihen. Työpaikalla on rakenne, että sä ensin asiallisesti keskustelet oman esihenkilön kanssa asiasta, ja hän vie sitä eteenpäin

tarvittaessa, enkä mä ohittele esihenkilöä. Twitterissä mua ei estele kukaan, koska me ollaan siellä samalla yhdenvertaisella foorumilla. Vaikka mä en istu samassa kokouksessa (töissä) vaikkapa tällaisen korkeassa virassa olevan henkilön kanssa käytännössä koskaan, niin se on mielenkiintoista, että julkinen avoin foorumi mahdollistaa keskusteluyhteyden hänen kanssaan.” (H:12 Somebrändäri)

Sosiaalisen median kontekstissa vaikuttaminen ei ole sidottu organisatorakenteisiin tai hierarkkisiin toimintatapoihin, ainakaan perinteisellä tavalla. Twitter (nyk. X) on mahdollistanut uudenlaisten vuorovaikutussuhteiden rakentamisen tarjoamalla suorat ja matalan kynnyksen yhteydenpitokanavat. Sosiaalinen media toimii myös väylänä ammatilliseen vaikuttamiseen ja verkostoitumiseen, joka poikkeaa perinteisistä työyhteisön toimintamalleista. (Myös Rosenbaum ym. 2020, 120–121.)

Aineiston tarinoissa kuvataan toki myös, kuinka henkilökohtaiset kontaktit ovat perinteisesti vaikuttaneet vaikuttamisen motiiveihin. Ennen sosiaalisen median aikakautta nämä suhteet syntyivät pääosin kasvokkaisissa kohtaamisissa, kuten seminaareissa, tapahtumissa ja työyhteisöjen sisäisissä verkostoissa. Kasvokkainen vuorovaikutus näyttäytyy keskeisenä tapana rakentaa luottamusta ja vaikuttamissuhteita, mutta sen saavutettavuus on ollut rajatumpaa verrattuna sosiaalisen median tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Haastatteluaineistooni pohjautuvissa tarinoissa korostuvat kuitenkin suorat väylät vaikutusvaltaisiin ihmisiin, jotka sosiaalinen media on mahdollistanut. Esimerkiksi sosiaalityöntekijät kertovat, kuinka aktiivisuus sosiaalisessa mediassa on johtanut useisiin kutsuihin eduskunnan ”pyöreän pöydän äärelle” keskustelemaan sosiaalityön ajankohtaisista asioista. Nämä keskustelut ovat vaikuttaneet merkittävästi heidän vaikuttamisen motiiveihinsa. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka aktiivinen vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa on johtanut siihen, että hänet on kutsuttu kuultavaksi eduskunnan tapaamisiin:

”Mua ei ole kutsuttu näihin keskusteluihin sen takia, että olen kaupungin sosiaalityöntekijä, vaan ihan muista syistä. Olen ollut eri mi-

nistereiden tapaamisilla ja muissa vastaavissa. Ei niihin kutsuta jottavia tai rivosossuja lähtökohtaisesti. Niihin ovet aukeavat ja sinne jotenkin päätyy, kun on itse tyrkyllä sosiaalisessa mediassa.” (H12: Somebrändäri)

Sosiaalityöntekijän kokemukset eduskuntakutsujen ja vaikuttamissuhteiden syntymisestä sosiaalisen median kautta ilmentävät yksilöllisen toimijuuden ja verkostopohjaisen vuorovaikutuksen logiikkaa. Sosiaalinen media näyttäytyy tässä kontekstissa paitsi viestintävälineenä myös vaikuttamisen infrastruktuurina, jossa asiantuntijuus, aktiivisuus ja näkyvyys voivat avata konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnallisella tasolla. Tässä yhteydessä herää kysymys, ilmentääkö sosiaalisen median kautta tapahtuva verkostoituminen piiloaktivismia, jossa ammatillinen rooli ja yksityinen toimijuus limittyvät uudella tavalla, ja missä määrin sosiaalisen median käytännöt mahdollistavat vaikuttamisen epämuodollisesti, näkymättömästi ja taktisesti (vrt. Greenslade ym. 2014).

Analyysi mediasuhteiden vaikutuksesta sosiaalityöntekijöiden motiiveihin osoittaa, että sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tavat nojaavat yhä enemmän sosiaalisen median kautta rakentuneisiin suhteisiin median edustajiin ja muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin. Sosiaalinen media laajentaa vaikuttamisen tiloja perinteisistä verkostoista suoriin ja matalan kynnyksen yhteyksiin, jotka voivat johtaa myös konkreettisiin mahdollisuuksiin osallistua poliittisiin keskusteluihin. Esimerkiksi eduskuntakutsut osoittavat, että aktiivinen ja asiantuntijuuteen perustuva läsnäolo sosiaalisessa mediassa voi avata uusia vaikutuskanavia ilman suoraa ristiriitaa institutionaalisten roolien kanssa. Tämä vahvistaa sosiaalityöntekijöiden kokemusta siitä, että heidän asiantuntijuutensa tulee kuulluksi ja että sillä on yhteiskunnallista merkitystä, mikä edelleen syventää motivaatiota vaikuttamiseen. Mediasuhteet jäsentyvät näin vaikuttamisen motiivien taustatekijöiksi ja suhteelliseksi toimintaympäristöiksi, joiden kautta sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetti rakentuu, vahvistuu ja saa yhteiskunnallista merkitystä.

6 Suhteissa välittyvät vaikuttamisen roolit

Tässä luvussa tarkastelen sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen itseymmärrystä ja sitä, millaisina he hahmottavat itsensä vaikuttajina sekä millaisiin rooleihin he vaikuttaessaan asettuvat. Näitä ammatillisia rooli-identiteettejä ovat *asiakkaiden oikeuksien asianajajat, yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat, sosiaalityötietoisuuden herättäjät ja sosiaalityön brändääjät*. Narratiiveissa korostuvat vuorovaikutustilanteissa aktivoituvat ammatilliset rooli-identiteetit, joiden kautta vaikuttaminen välittyy. Samalla nämä roolit vahvistavat käsitystä omasta vaikuttajaidentiteetistä. (Burke ym. 1981; Biddle 1986; 1979.) Ammatilliset rooli-identiteetit ovat samalla osa laajempaa sosiaalista identiteettiä, joka jäsentyy vuorovaikutuksessa ja kulttuuristen mallitarinoiden tarjoamien kehysten kautta (esim. Hänninen 1999). Näiden kehysten myötä tarinoita yhdistää pyrkimys rikkoa sosiaalityön kulttuurista hiljaisuutta.

Tarinoista käy ilmi, että vaikuttamisen rooleille on ominaista, että niitä käsittelevät tarinat liikkuvat ajassa ja erilaisissa sosiaalisissa todellisuuksissa, joita määrittävät kulttuuri ja historiallinen aika (myös Sankari & Jyrkämä 2001, 19–21). Roolit ovat osittain päällekkäisiä, mutta niissä näkyvät selkeät toimintafunktiot, jotka erottavat ne toisistaan. Luvun esimerkit tarjoavat kokonaiskuvan tilanteista ja tapahtumista, joissa sosiaalityöntekijät toimivat vaikuttajina ja rakentavat tarinoihinsa vaikuttamisen juonia.

Käsittelen ensin rooleja yksitellen ja analysoin niiden kautta vaikuttamisprosessien eroja. Tarkastelun kohteena ei ole vaikuttamisen tyyli tai tapa, vaan se, miten sosiaalityöntekijöiden itseymmärrys suhteutuu heidän vaikuttamista koskeviin tarinoihinsa. Käsittelyjärjestys rakentuu suhteiden tasoitain etenevästä analyysistä. Aloitan asiakassuhteista, joissa vaikuttaminen perustuu lähikontaktiin yksilöiden välillä. Tämän jälkeen siirryn kollegiaalisiin suhteisiin, joissa vaikuttaminen rakentuu ammatillisen yhteisön sisällä. Kolmantena tarkastelen poliittista vaikuttamista yhdistys- ja puoluepolitiikan kentillä. Lopuksi käsittelen henkilökohtaista suhdetta vaikuttamiseen, jossa korostuu sosiaalityöntekijän suhde ammattikunnan julkisuuskuvaan.

6.1 Asiakkaiden oikeuksien asianajajat

Viisi sosiaalityöntekijää (H1: *Maailmanparantaja*, H3: *Kutsumuksellinen taistelija*, H5: *Palveluiden rakentaja*, H6: *Oman tien kulkija* ja H:15 *Tarinankertoja*) ryhmittyi asiakkaiden oikeuksien asianajajiin, ja edustavat haastatteluun osallistuneiden vanhinta sukupolvea. Heille oli ominaista vahva sitoutuminen omaan asiakaskuntaansa, mikä muodosti keskeisen juonen heidän tarinoissaan ja heijasti heidän pitkää ammatillista uraansa sosiaalityön vaikuttajina. Oikeuksien asianajajan roolissa sosiaalityön tehtävänä on erityisesti peruspalveluiden rakentaminen ja niiden puolustaminen. Asiakkaan asian ajaminen näyttäytyy konkreettisenä keinona edistää ja toteuttaa oikeudenmukaisuutta (myös Rose ym. 1985; Fraser 1995; Dominelli 2009; Pohjola 2011; Hokkanen 2014).

Aineiston perusteella olen jäsentänyt, että sosiaalityöntekijän rooli asiakkaiden oikeuksien asianajajana sisältää seuraavat keskeiset ulottuvuudet: *asiakkaan kunnioittava palveleminen, palveluverkoston kehittäminen, kansalaisvaikuttaminen ja palvelujärjestelmän epäoikeudenmukaisuuksien vastustaminen*. Näitä ulottuvuuksia yhdistää verkostovaikuttaminen, jossa sosiaalityöntekijät hyödyntävät pitkäaikaisia ammatillisia suhteitaan ja asemaansa asiakkaiden oikeuksien puolustamisessa.

Asianajoon liittyvät tarinat ulottuvat useiden vuosikymmenten ajalle. Niitä yhdistää se, että kaikki sosiaalityöntekijät ovat aloittaneet työuransa 1980luvun lopulla ja toimineet asiakkaidensa oikeuksien puolustajina koko uransa ajan. He kuvaavat, miten heidän ammatillinen roolinsa on muotoutunut nyky-Suomen kiristyneessä ilmapiirissä, jota he pitävät keskeisenä vaikuttamisen kontekstina. Kiristynyt yhteiskunnallinen ilmapiiri korostuu merkittävimpana yksittäisenä tekijänä, joka vaikuttaa asiakkaiden oikeuksien puolustamiseen. Vaikka tarinat alkavat nykyhetken kuvauksella, sosiaalityöntekijöiden kokemukset ihmisten välisistä ennakkoluuloista ja niiden heijastumisesta asiakkaisiin kulkevat läpi koko työuran. Nämä kokemukset muodostavat jatkuvuuden, joka yhdistää menneisyyden ja nykyhetken:

"Ihmisviha on saanut valtavat mittasuhteet. Aletaan mennä sille kolmekymmentäluvulle, kun kansallisuuden perusteella ruvetaan jakamaan tavallisia ihmisiä. Esimerkiksi suunta Venäjä. Pitää heti aloittaa, että en ole mikään putinisti. Mutta se, että jonkun kansallisuuden boikotoiminen, hylkiminen tai nolaaminen Suomessa, että huudellaan ja näytetään kaikenlaisia, jos menee venäläisen rekkarilla auto. Yleensä he ovat tavallisia ihmisiä. Katsoin eräänä iltana Schindlerin lista elokuvan. Siinä, kun juutalainen käveli vastaan, niin oli kansalaisvelvollisuus ajatella, että hyi kauhea. Ennen kuin niitä ruvettiin tappamaan, luotiin halveksunnan ilmapiiri." (H15: Tarinankertaja)

"Varmaan jonkunlainen arvopohja on olemassa, mutta se on aika risiiritainen. Minä tykkään, että vanhusten tilanne Suomessa on aivan hirveä, että en tahdo kestää sitä. Ja on turha puhua, että olemme sivistysvaltio. Ei olla. Siitä saisi käräjille laittaa melkoisen porukan. Ja sitten semmoinen yleinen halveksunta. Mä näen punaista, kun jonkun lehden pääkirjoitus oli, että huoltosuhde on aivan vääristynyt. Meidän huoltosuhde! Helvetti, ovat jo moneen kertaan maksaneet siellä olonsa. Tämä saa minut kiukustumaan. Ja toisaalta sitten myös se, että vanhat ihmiset eivät ole tottuneet siihen, että he kyseenalaistaisivat päätöksiä tai vaativat mitään. Heille kelpaa kaikki se roska, joka heille annetaan. Omaiset ovat yleensä joko niin väsyneitä, ettei ne enää jaksa tapella tai kysellä tai sitten he eivät piittaa siitä vanhasta ihmisestä, se on vaan riesa." (H6: Oman tien kulkija)

Tarinat kuvaavat, kuinka sosiaalityöntekijöiden luottamus hyvinvointivaltioon horjuu erityisesti silloin, kun he jäsensivät kokemuksiaan yhteiskunnan polarisoitumisesta ja ilmapiirin muuttumisesta yhä aggressiivisemmaksi. Niissä toistuvat tunteet, kuten pelko, viha ja turhautuminen, jotka liittyvät ihmisten väliseen välinpitämättömyyteen ja syrjintään. "Halveksunta"-käsite esiintyy molemmissa tarinaotteissa. Ensimmäisessä se viittaa ilmapiiriin, jossa syrjintä, mitätöivä asenne ja ihmisviha ovat läsnä, ja toisessa siihen, että ikääntyneet nähdään tarpeettomina ja pelkkinä

kustannuksina. Sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa halveksunta ulottuu ihmisoikeudelliseksi arkikokemukseksi siitä, kenellä on oikeus tulla nähdyksi täysivaltaisena ja suojeltavana yhteiskunnan jäsenenä.

Edelliset tarinaotteet osoittavat, että sosiaalityöntekijöiden kokemukset yhteiskunnan polarisoitumisesta ja halveksunnasta kytkeytyvät keskeisiin oikeudenmukaisuuskysymyksiin. Sosiaalityöntekijöiden rooli asiakkaiden oikeuksien asianajajina korostuu erityisesti tilanteissa, joissa sosiaalipalvelut ovat murroksessa, sosiaaliset ongelmat kärjistyvät ja ihmisten välinen eriarvoisuus kasvaa. Tällöin asiakkaiden asianajo ei ole vain yksittäisten asiakkaiden tukemista, vaan konkreettinen keino edistää oikeudenmukaisuutta rakenteellisella tasolla, kuten resurssien oikeudenmukaisessa jakautumisessa, asiakkaiden identiteettien tunnustamisessa sekä heidän osallisuutensa varmistamisessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Fraser 1995; myös Enroos & Mäntysaari 2017, 14).

Asiakkaiden oikeuksien asianajajat kohtaavat sosiaalityön käytännöissä eettis-moraalisia ristiriitoja, jotka pakottavat heitä moraalisesti tietoiseen työskentelyyn. Tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että he asettavat heikoimassa asemassa olevien tarpeet etusijalle (myös Bauman 2000). Tässä kontekstissa asiakkaiden oikeuksien ajaminen näyttäytyy ennen kaikkea asiakkaan puolelle asettumisena ja heidän puolestapuhujanaan toimimisena hyvinvointivaltion murtumiskehityksessä (myös Jokinen 2008; Enroos & Mäntysaari 2017, 14). Seuraava tarinaote konkretisoi, miten sosiaalityöntekijä kuvaa yhteenkuuluvuuden tunnettaan asiakaskuntaansa kohtaan ja sitä samaistumisprosessia, jonka asiakkaiden kohtelu hänessä herättää:

"Kyllä minun mielestäni tässä yhteiskunnassa on saatanallista piilofismia ja ihmisiä litataan. Olen kutsumukseltani sosiaalityöntekijä ja minulla on vahva yhteenkuuluvuus meidän asiakaskuntaamme. Kun olen tehnyt työtä aikani sydänverellä, niin on myönnettävä, että se veri pikkusen laantuu ja laimenee. Hemoglobiini laskee. Sitä kyynistyy, kun sä menet sen porukkasi rinnalla ja sä huomaat, miten heidän asemansa palvelujärjestelmässä heikkenee, niin sä meet ja lannistut siinä mukana. Sitä mukaan, kun perusr ryhmän, jota on palvellut, ja heidän arvostus ja

palveluiden tärkeys on jäänyt taka-alalle ja sitä on painettu alas, niin kyllä sitä itsekin on painunut alas.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

Tarinaotteessa ilmenee sosiaalityöntekijän herkkyyys ja kyky tunnistaa tilanteita, joissa eettismoraaliset kysymykset ovat läsnä ja jotka edellyttävät asiakkaiden oikeuksien ajamista. Sarah Banksin (2006, 4–5) mukaan moraali viittaa käytäntöihin ja käytössääntöihin, joilla otetaan kantaa hyvään, pahaan, oikeaan ja väärään. Sosiaalityöntekijät jäsentävät moraalisia kysymyksiä tämän viitekehyksen kautta. Eettismoraaliset kysymykset haastavat heitä jatkuvaan itsereflektioon siitä, mikä on työn perimmäinen tarkoitus, kuten seuraava tarinaote osoittaa:

”Arvot ovat itselleni tärkein asia. Kun on ollut isoja muutoksia palvelurakenteessa ja säästöpainetta, niin olen huomannut, että itselläni nousevat omat arvot hyvin tärkeäksi pintaan. Niitä ei kauheasti tarvitsee raapia, kun ne tulee sieltä, että tämä ei mene oikein. Se on se oma pohja. Mun mielestä täytyy olla selvillä, että miksi tätä työtä teen, miksi mä oon tässä asemassa ja ketä varten mä täällä oon. Vaikka olen julkisessa organisaatiossa ja ylimpänä virkamiehenäkin päättämässä asioista, niin täytyy kuitenkin tietää ja muistaa, kenelle sitä työtä tekee.” (H5: Palveluiden rakentaja)

Tämä tarinaote tekee näkyväksi ilmiön, jota tarkastelen seuraavaksi laajemmin. Asiakkaiden oikeuksien asianajat eivät toimi neutraalisti tai de-politisoidusti erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaiden asema ja oikeudet palvelujärjestelmässä ovat heikentyneet (esim. Freire 1972; Fraser 1995). Vaikuttaminen ilmenee aktiivisena osallistumisena yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden puolesta käytävään kamppailuun, jossa pyritään löytämään konkreettisia ratkaisuvaihtoehtoja asiakkaiden hyvinvoinnin ja aseman parantamiseksi (Suoranta & Ryynänen 2014, 15; Närhi ym., 2022).

Yksi keskeinen vaikuttamisen tapa on *asiakkaan kunnioittava kohtaaminen* ja *palveleminen* (vrt. Kokkonen 2023, 55). Tällaiset arjen teot muodostuvat merkittäviksi vaikuttamisen muodoiksi erityisesti silloin, kun työntekijä pyr-

kii aktiivisesti muuttamaan asiakkaisiin kohdistuvia kielteisiä asenteita. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kertoo, kuinka hän on pyrkinyt vaikuttamaan asenneilmapiiriin, joka on kohdistunut asiakkaisiin:

”Olen ajatellut omassa työssäni, että ne ihmiset, jotka ovat huonoimmassa asemassa tarvitsevat parasta ja ystävällistä palvelua ja kohtelua sekä heidän asioita pitää hoitaa. Asiakkaiden taustalla saattoi olla monenlaisia asioita ja oli kriminaalitaustaisia, huumeiden käyttäjiä ja muuta, joiden käytös saattoi olla arvaamatonta. Se tunne, kun sä näet, että kohtelu on paras lääke, jota sä voit heille antaa. Olen asiakastyössäni kohdellut asiakkaita kunnioittavasti ja asiakastyön ohessa aina pyrkinyt palveluiden parantamiseen, koska asiakkailla on oikeus saada heille kuuluvia palveluja. Sitä työtä olen tehnyt kaiken aikaa ja teen vieläkin.” (H5: Palveluiden rakentaja)

Sosiaalityöntekijä tunnistaa omiin arvoihinsa pohjautuvan ihanteellisen tavoitteen ja hän on pystynyt toimimaan sen edistämiseksi siitä huolimatta, että yleinen asenneilmapiiri on asiakkaita kohtaan syrjivä. Tarinaotteessa sosiaalityöntekijän ensisijaisena tavoitteena vaikuttaa olevan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten palveluiden turvaaminen ja ihmisarvoisen kohtelun varmistaminen myös sellaisissa tilanteissa, joissa asiakkaan käytös saattoi olla arvaamatonta. Asiakkaiden oikeuksien asianajajien tarinoissa asiakkaan kunnioittava palveleminen vahvistaa sosiaalityöntekijöiden tyytyväisyyttä omaan työhön.

Palveluverkoston kehittäminen asiakkaiden tarpeista käsin on toinen tapa ratkaista sosiaalityössä esiintyviä moraalisia ristiriitoja (vrt. Kokkonen 2023, 55). Sosiaalityön poliittinen ulottuvuus konkretisoituu siinä, että palvelurakenteita kehitetään asiakkaiden näkökulmasta ja heidän tarpeitaan painottaen. Tällainen asiakaslähtöinen kehittäminen ei ainoastaan auta yksittäisiä asiakkaita, vaan myös vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan. Seuraavissa tarinaotteissa korostuu, kuinka sosiaalityöntekijät ovat asettaneet asiakkaiden tarpeet etusijalle ja rakentaneet uusia palveluita näiden tarpeiden pohjalta. Näiden toimien

keskeisenä tavoitteena on ollut vahvistaa asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa:

"Olen tehnyt sitä päihdetyössä erilaisissa tehtävissä, joka on lähtenyt päiväkeskuksen perustamisesta ja ensimmäisestä matalan kynnyksen ryhmästä 1980-luvulla niille asiakkaille, jotka eivät muuten käyneet A-klinikalla. Tarve ryhmälle syntyi, kun kritisoin yksilöterapi-aa ja päänsisäistä työtä, että pitää tarjota muutakin. Matkan varrella olen seutukehittäjänä toiminut ja rakentanut rakennetta, että kaikkiin kuntiin saataisiin niitä palveluja. Sitten olen ollut eri hankkeissa kehittämässä palveluja ja nyt sitten 10 vuotta työllisyyden hoidossa olen luonut työllisyyspalvelut kaupungille." (H5: Palveluiden rakentaja)

"Muistan, kun organisaatioon perustettiin toinen sosiaalityöntekijän vakanssi. Nuorten päihdeongelmakuvio nousi pinnalle, ja täällä perustettiin Saapas-hanke, jossa olin itsekin mukana. Poliitikot rupesivat sitten kyselemään, että miten me saataisiin nuorten tilanne paranemaan. Mähän sitten rakensin systeemin, jossa esitin sosiaaliterapeutin vakanssia, joka on tarkoitettu A-klinikan yhteyteen ja ehdotin, että perustetaan oma nuorisosasema ja silloin meille valittiin ensimmäinen sosiaalityöntekijä. Sä et usko, kuinka monta kahvikuppia oli juotu ja montako kaljaa oli juotu näiden poliittisten päättäjien kanssa ja mä myin sen jutun. Oikeastaan sitä ei tarvinnut edes myydä, mutta piti vaan rakentaa idea, jolla se viedään eteenpäin." (H3: Kutsumuksellinen taistelija).

Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa korostuu heidän keskeinen roolinsa uusien palveluiden kehittäjinä ja vaikuttajina. He toteuttavat olemassa olevia rakenteita ja osallistuvat aktiivisesti niiden muovaamiseen. Tarinaotteet osoittavat, että sosiaalityöntekijät voivat toimia merkittävinä vaikuttajina, jotka edistävät rakenteellista muutosta asiakkaiden hyväksi. Palveluita on kehitetty asiakkaiden ehdoilla hyödyntäen arviointia sekä asiakkaan että palvelujärjestelmän näkökulmista. Arvioinnin pohjalta on luotu uusia palveluita, joiden lähtökohtana on ollut asiakkaan konkreettinen tarve. Ke-

hittämistyössä sosiaalityöntekijä hyödyntää sekä henkilökohtaisia että ammatillisia verkostojaan muodostaakseen palveluverkostoja, jotka rakentuvat asiakkaiden tarpeiden ympärille.

Kolmas moraalisten ristiriitojen ratkaisuvaihtoehto on *kansalaisvaikuttaminen* (myös Kannasoja ym. 2022, 39). Asiakkaiden oikeuksien asianajajille oman työn rajoitukset ovat tulleet näkyviksi tilanteissa, joissa rajoja on jouduttu koettelemaan tai ylittämään asiakkaan edun varmistamiseksi. Sosiaalityössä ammatillinen toimijuus rakentuu toimenkuvan, toimipaikan ja työpaikan määrittelyjen puitteissa, mutta voi myös tulla näkyväksi niiden reunoilla ja rajoissa. (Myös Hokkanen 2003, 76.) Asiakkaiden asianajajat arvioivat moraalisia ristiriitoja vapaa-ajallaan, jotta esimerkiksi työnantajan asettamat normit ja työkäytännöt eivät olisi esteinä omien arvojen mukaiselle toiminnalle. Tarinaotteet osoittavat, kuinka he löytävät vaikuttamisen reittejä työsuhteen ulkopuolelta, jolloin vaikuttamiseen syntyy henkilökohtainen ulottuvuus:

”Esimerkiksi tänä päivänä mun vaikuttaminen on sitä, että mä sparailen kokemusasiantuntijoita, elän niiden kanssa ja käyn niiden tilaisuuksissa. Kesällä meen taas saareen ja sinne tulee 20 henkeä. Se on mielettömän arvokasta. Me istutaan tulilla ja saadaan koko ajan ideoita, mitä yhdessä seuraavaksi tehdään. Kaikkein tärkeintä on läsnäolo ja ihmiset arvostavat sitä.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

”Me kun istahdettiin vanhustyön johtajan kanssa tuolla jätskikopilla, niin mehän parannettiin koko kaupungin vanhusten huolto. Hän siinä totesi, että on huomannut, että hänen asuinalueensa on kaikkein mustin paikka täällä, kun on niin paljon iäkkäitä ihmisiä, eikä heille ole mitään palveluja. Eli kauniina kesäiltana ollaan jätskien äärellä istuttu ja parannettu alueen ongelmat tai ainakin mietitty vaihtoehtoja. Joka paikassa missä kohtaa vähänkään samalla viitekehyksessä olevan toisen sosiaalityöntekijän, niin se maailmanparannus alkaa. Mikä se on, mikä saa meidät puhumaan siitä vapaa-ajallakin intohimoisesti niin, että esimerkiksi siellä jätskikopilla piti katsoa kelloa ja todeta, että hei

nyt me vaan lopetamme, kun maailma ei valmistu tänään. Onko se intohimo sosiaalityöntekijän tärkein voimavara, kun kuitenkin me tiedetään, että jos on intohimoa työhönsä, niin silloin tekee enemmän kuin tarpeeksi. Puhutaanko me sen takia?” (H1: Maailmanparantaja)

Ensimmäinen tarinaote kuvaa tilannetta, jossa sosiaalityöntekijä ottaa tietoisesti etäisyyttä työnantajansa ja toimii asiakkaiden oikeuksien puolustajana. Tässä roolissa hänen ei tarvitse jatkuvasti pohtia, kenelle olla solidaarinen tai kenen etua ajaa. Tällöin hän siirtyy erityisestä, organisatiosidonnaisesta rooliidentiteetistä kohti yleisempää rooliidentiteettiä, joka voi rakentua esimerkiksi vapaaehtoistyön varaan (Grube & Piliavin 2000). Asiakkaiden oikeuksien asianajajat ovat etäisyyttä ottaessaan pyrkineet vapautumaan moraalisesta dilemmasta, jossa työnantaja määritteli heidän eettisten ratkaisujensa rajat. Molemmissa tarinaotteissa näyttäytyy, että eettis-moraaliset kysymykset voivat synnyttää intohimoa työhön, kun sosiaalityöntekijät ratkovat niitä aktiivisesti myös vapaa-ajallaan.

Neljänneksi sosiaalityöntekijät *vastustavat palvelujärjestelmän epäoikeudenmukaisuuksia* osana moraalisia ristiriitoja ja he pyrkivät vaikuttamisen sekä avoimen keskustelun kautta rakentamaan parempaa maailmaa (vrt. Kokkonen 2023, 55). Palvelujärjestelmän epäoikeudenmukaisuuksien vastustaminen ei rajoitu yksittäisiin asiakastilanteisiin, vaan se kytkeytyy myös työtilanteiden kapeisiin reunaehtoihin, jotka rajoittavat ammatillista harkintaa ja kriittistä keskustelua. Tämä vastustus näyttäytyy laajempien, yhteiskuntaa uhkaavien kehityskulkujen kyseenalaistamisena, erityisesti silloin, kun asiakkaat asetetaan epäedulliseen asemaan palvelujärjestelmässä. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kuvaa jännitteistä suhdettaan organisaatioon, jossa hän työskentelee. Hän kertoo havaintojaan tilanteista, joissa hänen näkemyksensä eivät saa tilaa työyhteisössä, eikä hän koe saavansa tukea näkemyksilleen myöskään julkisessa keskustelussa. Tämä heijastaa sosiaalityön rakenteellista ulottuvuutta, jossa työntekijä toimii paitsi asiakkaiden tukena myös järjestelmän kriittisenä tarkkailijana ja aktiivisena vaikuttajana (myös Pohjola 2011).

”Vaikuttaminen on kohdentunut oman organisaation päätöksentekomekanismeihin, jossa koen pahasti epäonnistuneeni. Kyllä se oli kenttä, jossa vaikuttaminen oli hyvin vaikeaa. Vaikeinta oli olla alustavastaajana, kun samanaikaisesti julkinen tiedonvälitys painottui muuhun ja sosiaalityö jäi huomioitta. Yritin siitä huolimatta viimeisinä vuosina vaikuttaa enemmän henkilökohtaisilla kontakteilla ja henkilökohtaisilla osallistumisella erilaisiin tilanteisiin ja tilaisuuksiin. Näissä tilanteissa sitten joutui käymään aika raskastakin debattia, koska suoraan sanoen minä koin sen vaikuttajana ja sosiaalityöntekijänä, ettei sosiaalityön näkökulmaa ollut sitten enää helppo tuoda esille siinä kilpailutilanteessa, joka on varmaan aika tuttu tilanne aika monelle sosiaalityöntekijälle.

Kyllä siihenkin on jossain määrin liittynyt aika ajoin sellaista väheksyntää, ja olen huomannut, että en ole ainoa, jonka ääntä pyritään vaientamaan. Minulle on ihan suoraan sanottu, että se toiminta, jota edustin, niin oli jonkun mielestä vanhanaikaista, ja siinä tilanteessa koin sen ajan vaientamisena ja mitätöintinä. Jossain vaiheessa tunnistin jopa, että loukkaannuin sekä ammatillisesti että henkilökohtaisesti.

Sitten, kun siihen rupesi tulemaan sivusta niitä ääniä, jotka rupes mitätöimään, niin se oli vaikea tilanne, joka ehkä aiheutti minussa vetäytymistä. Lopulta mä huomasin, ettei tässä enää mitään neuvoteltavaa ole, että tämä menee näin. Jossakin muualla oli päätetty, että toiminta menee ensin lääkärivetoiseksi ja viimeisenä kuopataan kokonaan. Sitten kylmän rauhallisesti yhtenä kauniina päivänä kävelin johtajan luo ja sanoin sille, että järjestä mut pois, vaikka mä olin työryhmälle ni luvannut, että mä kahlitsen itseni kettingillä sokkeliin kiinni, jotta olisin viimeinen, joka tästä palvelusta häädetään. Mä en enää yksikertaisesti jaksanut ja ajattelin, että pitääkö tunkkinne, joka on mua sitten vähän jälkeenpäin harmittanut. Ehkä olisi sittenkin pitänyt taistella loppuun asti.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

Tarinaotteessa kuvastuu sosiaalityöntekijän kokema voimattomuus sosiaalityötä uhkaavia kehityskuluja kohtaan. Hän kokee mahdottomaksi toimia asiakkaiden oikeuksien asianajajana tilanteessa, jossa sosiaalityön näkökulma on siirretty syrjään. Sosiaalityöntekijän vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyvät rajoittuneina ja haavoittuvina tilanteessa, jossa hän pyrkii toimimaan asiakkaiden hyväksi organisaation reunaehdoissa (myös Pohjola 2019, 330–332). Haavoittunutta ja rajoittunutta vaikuttamista voidaan tarkastella kontekstuaalisena ilmiönä, johon vaikuttavat toimintaympäristöt. Tästä näkökulmasta ihmisten välinen vuorovaikutus, valtasuhteet ja toimintaympäristön rakenteet estävät sosiaalityöntekijän vaikuttamisen toteutumista sinnikkäästä kamppailusta huolimatta (myös Hallamaa 2017, 124, 150–154, 261–263; Paavolainen ym. 2023). Tällaisessa toimintaympäristössä vaikuttamisen mahdollisuudet eivät ole vain yksilöllisen motivaation tai ammattitaidon varassa, vaan ne kietoutuvat laajempiin rakenteellisiin ja kulttuuriin tekijöihin. Haavoittunut ja rajoittunut vaikuttaminen ilmenee tilanteina, joissa työntekijä kokee jäävänsä yksin eettisten ristiriitojen keskelle ilman riittävää tukea tai mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Tämä voi johtaa kokemukseen ammatillisesta riittämättömyydestä ja vaikuttamisen merkityksettömyydestä, mikä puolestaan heikentää työssä jaksamista.

Tarinassa korostuu rooliristiriita, kun sosiaalityöntekijä kuvaa itseään altavastaaajana työyhteisössä. Samalla hän asettaa itselleen odotuksia vaikuttamisen roolin toteuttamisesta, vaikka ei saa siihen tukea työyhteisöltä eikä julkisesta keskustelusta. Reflektiivinen pohdinta tarinassa: *”mä en enää yksinkertaisesti jaksanut ja ajattelin, että pitääkö tunkkinne, joka on mua sitten vähän jälkeenpäin harmittanut. Ehkä olisi sittenkin pitänyt taistella loppuun asti”* – ilmentää roolin ylikuormittumista tilanteessa, jossa henkinen kuormitus ja ristiriitaiset odotukset kietoutuvat toisiinsa (Keskinen 2005). Tämä heijastaa tilannetta, jossa henkilöön kohdistuu ristiriitaisia odotuksia joko eri roolien välillä tai saman roolin sisällä (Biddle 1986, 82).

Työssä jaksamisen näkökulmasta on keskeistä tunnistaa, että jatkuva altistuminen epäoikeudenmukaisuudelle ja asiakkaiden oikeuksien sivuuttamiselle voi heikentää työntekijän ammatillista identiteettiä, lisätä eettis-

tä kuormitusta ja synnyttää kipeitä tunteita (vrt. Metteri & Hotari 2011; Mänttari- van der Kuip 2015a; 2016b; Blomberg ym. 2015; Paavolainen ym. 2023). Reflektiivinen pohdinta, kuten edellä siteerattu tarinaote, korostaa sitä, kuinka vaikuttamisen rooli voi kääntyä taakaksi, jos siihen ei liity kokemusta kuulluksi tulemisesta tai yhteisöllisestä tuesta.

Tutkimuksen aineisto osoittaa, ettei kaikkia moraalisia ristiriitoja ole mahdollista poistaa. Eettismoraaliset arvonäkökulmat ovat siten erottamaton osa asiakkaiden oikeuksien asianajajien työtä. Ristiriitojen keskellä sosiaalityöntekijän jaksaminen ja vaikuttaminen muotoutuvat jatkuvassa neuvottelussa omien arvojen, työyhteisön normien ja yhteiskunnallisten rakenteiden välillä. Epäoikeudenmukaisuuden kohtaaminen voi toimia oikeuksien asianajon käynnistäjänä ja vahvistaa halua toimia asiakkaiden puolesta. Tämä näkyy esimerkiksi kantaa ottavina kirjoituksina, asiakkaiden puolesta puhumisena, sosiaalisten ongelmien tulkitsemisena sekä peruspalveluiden puolustamisena julkisessa keskustelussa. Seuraavat tarinaotteet kuvaavat tilanteita, joissa sosiaalityöntekijät ovat toimineet asiakkaiden oikeuksien asianajajina julkisuudessa:

”Kirjoitin paikallisen lehden yleisönosastolle, kun kuntouttavia asumis- palveluita tuottava yksikkö lakkautettiin. Olen ollut kuitenkin enemmän haastateltavana lehdissä ja televisiossakin, kun olen ollut rakentamassa uusia palveluita. Olen mielelläni niihin osallistunut, koska oon nähnyt, että se on hyvä tapa tuoda asiaa esille. Sitten me ollaan hyvin paljon järjestetty erilaisia seminaareja ja iltakouluja erilaisille yleisöille, joihin on sitten kutsuttu mediaa paikalle.” (H5: Palveluiden rakentaja)

”Mä tein osan sosiaalityöntekijän hommista psykiatrialla lasten ja nuorten parissa, ja kun tuli kouluampumisia, niin minut raahattiin haastateltavaksi studioon kertomaan siitä, mitä ajattelin asiasta ja minä olin niin viisas, mitä osasin. En tiedä, oliko siitä apua. Toin esiin näkökulmaa, että jos joku heiluu aseensa kanssa, niin ase ei ole siinä se fokus, vaan se fokus on siellä, mitä kaikkea on tapahtunut aiemmin ja mihin kaikkeen ne asiat liittyvät, ennen kuin tapahtunut tapahtuu.” (H:15 Tarinankertaja)

Edellä kuvatut tarinaotteet osoittavat, kuinka sosiaalityöntekijät hyödyn-tävät julkisuutta yhteiskunnallisen keskustelun suuntaamiseen ja sosiaalis-ten epäkohtien näkyväksi tekemiseen. Julkinen kirjoittaminen ja mediassa esiintyminen näyttäytyvät näissä tarinoissa tietoisina vaikuttamisen stra- tegioina, joiden avulla pyritään haastamaan vallitsevia tulkintakehyksiä. Erityisesti kouluampumisia koskevassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pyrkii siirtämään keskustelun painopistettä yksittäisestä aseesta laajem- piin sosiaaliin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämä voidaan tulkita myös asiakkaiden oikeuksien puolustamisena sekä pyrkimyksenä tuoda esiin rakenteellisia tekijöitä, jotka jäävät julkisessa keskustelussa helposti sivuun. Tällainen toiminta ilmentää ammatillista asiantuntijuutta, jossa so- siaalityöntekijä asemoituu aktiiviseksi vaikuttajaksi eikä ainoastaan tapah- tumia kommentoivaksi sivustaseuraajaksi.

Kokonaisuutena tarkasteltuna vaikuttaminen on ollut asiakkaiden oi- keuksien asianajajille keskeinen osa sosiaalityöntekijöiden työtä sekä arjen sosiaalityön käytännöissä että niiden ulkopuolella, erityisesti silloin, kun työnantajan intressit eivät ole rajoittaneet toimintaa. Sosiaalityöntekijät kuvaavat ylpeyttä asiakkaiden oikeuksien puolustamisesta myös haasta- vissa tilanteissa. Aineistossa tyytyväisyys omaan rooliin, kyky reflektoida vaikuttamiseen liittyviä odotuksia ja tunnistaa sen reunaehdot sekä oman jaksamisen vaaliminen näyttäytyvät tekijöinä, jotka tukevat pitkäjänteistä sitoutumista asiakkaiden puolesta tehtävään vaikuttamiseen osana sosi- aalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteettiä.

6.2 Yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat

Neljä sosiaalityöntekijää (*H7: Vaikuttamisen uranuurtaja, H8: Esimerkil- lä vaikuttaja, H16: Epäkohtiin tarttuja ja H17: Työolosuhteiden puolustaja*) muodostivat ryhmän yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajista. He edustivat eri ikäryhmiä ja uravaiheita. Tämä vaikuttamisen muoto perus- tuu tietoisesti rakennettuun verkostovaikuttamiseen, jossa sosiaalityön ammatillista yhteisöä vahvistetaan sosiaalisessa mediassa erityisesti me- diamurroksen aikakaudella. Tarinat kuvaavat, kuinka sosiaalityöntekijät

hyödyntävät sosiaalista mediaa sekä epävirallisten vaikuttamisverkostojen rakentamiseen (vrt. Makaros & Grodofsky 2016) että sosiaalityön keskeisten kysymysten esiin nostamiseen, mikä vahvistaa sosiaalityön yhteiskunnallista näkyvyyttä (Tiitinen 2018, 179; 2019, 114–115).

Keskeinen käänne sosiaalityöntekijöiden tarinoissa liittyy Facebookin Sosiaalityön uraverkoston syntyyn. Tutkimusaineistossani Facebook näyttäytyi kollegiaalisen verkostoitumisen tilana, jossa verkostovaikuttaminen konkretisoitui käytännöissä, kuten tiedon jakamisessa, vertaistuesssa ja yhteisten kantojen muodostamisessa (vrt. Greeson ym. 2018). Verkstorakentajien toiminnassa keskeistä oli digitaalisten vaikuttamisen muotojen kehittäminen, ja sosiaalinen media toimi foorumina, jossa vahvistettiin sosiaalityön yhteiskunnallista näkyvyyttä ja ammatillista identiteettiä.

Verkstorakentajien tarinat etenevät työyhteisön sisäisestä vaikuttamisesta kohti laajempaa, valtakunnallista vaikuttamista. Globaalin tason vaikuttaminen ei kuitenkaan näyttäydy aineistossa. Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että ammatillisen verkoston yhtenäisyys on saanut uudenlaisen muodon. Ennen mediamurrosta vaikuttamisen mahdollisuudet rajautuivat usein organisaation sisäisiin rakenteisiin, mutta sosiaalisen median myötä ne ovat laajentuneet valtakunnalliseksi ja vuorovaikutteiseksi vaikuttamiseksi.

Verkstorakentajille uraverkoston perustaminen on näyttäytynyt työuran kannalta perustavanlaatuisena käännekohtana ja vaikuttamisen väylänä. Kyse ei ole ollut vain ammatillisesta verkostoitumisesta, vaan tietoisesta vaikuttamistoiminnasta, jolla on pyritty muuttamaan sosiaalityön kenttää avoimemmaksi ja osallistavammaksi. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pohtii uraverkoston merkitystä omalle ammatilliselle polulleen. Hän kertoo, että ilman tätä vaikuttamiskanavaa hän olisi todennäköisesti jättänyt alan, ja kuvaa samalla turhautumistaan sosiaalityön hiljaisuuteen ja julkisuudesta vetäytymisen kulttuuriin (myös Mutka 1986; 1998; Satka 1995; Tiitinen 2019; Savisalo 2024):

”Mä olin tosi pettynyt siihen, kuinka vähän sitä vaikuttamista meidän alalla tehtiin. Vielä kuusi vuotta sitten oli täydellinen hiljaisuus.

Varsinkin, jos olit kunnassa töissä. Ihmisillä oli hirveästi sanottavaa kahvihuoneessa, mutta ne ei ikinä lähtenyt siitä mihinkään ulospäin. Olen ollut tilanteessa, jossa yksi aktiivinen työntekijä lähti nostamaan epäkohtia esille ja kokosi porukkaa ympärille ja sitten sai kirjallisen varoituksen johdolta. Olin siinä kohtaa vielä opiskelija, niin kyllä sitä meininkiä katseli ihmeissään. Eihän se (uraverkosto) ole kuin Facebook-ryhmä, mutta sitä ennen meillä ei ollut minkään näköistä valtakunnallista keskustelua yhtään mistään. Se hiljaisuus oli jotenkin tosi musertava. Sitten, kun tuli uraverkosto ja siellä olikin ihmisiä, jotka ajattelevat samalla tavalla ja haluaa tehdä vaikuttamista, niin siitä lähti itselläkin ihan uusi into.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

Sosiaalityöntekijä kertoo pettymyksestään tilanteessa, jossa hän opiskelijana seuraa vierestä, kuinka aktiivinen kollega saa huomautuksen epäkohtien esiin nostamisesta. Hän jatkaa tarinaansa kuvaamalla, kuinka sosiaalityöntekijöiden ammatillinen hiljaisuus ei rajoittunut vain työyhteisöön, vaan oli läsnä myös julkisessa keskustelussa. Tässä kontekstissa Facebookin Sosiaalityön uraverkosto on ollut verkostorakentajille käänteentekevä vaikuttamisen väylä. Sen kautta he ovat löytäneet muita sosiaalityöntekijöitä, jotka jakavat halun osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa alan kehitykseen. Työhyvinvointi ja työn mielekkyys ovat kohonneet selvästi, kun he ovat voineet yhdessä edistää ammatillisesti merkityksellisiä asioita ja toteuttaa niitä käytännössä. (Vrt. Hakanen 2011, 6.)

Aineiston perusteella narratiivi työstään vaikenevista ja puhumattomuuden perinnettä ylläpitävistä sosiaalityöntekijöistä julkisuuden diskursseissa on murtunut Facebookin Sosiaalityön uraverkoston ansiosta (vrt. Mutka 1998; ks. Savisalo 2024). Uraverkosto on koonnut yhteen sosiaalityöntekijöitä, joilla on samankaltaisia mielenkiinnon kohteita, ja se on edistänyt vaikuttamisesta kiinnostuneiden ammattilaisten verkostoitumista. Verkostorakentajat osallistuvat ammatilliseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa pääasiassa henkilökohtaisilta tileiltään. Yhteisöön kuuluminen on perustunut vapaaehtoisuuteen, ja keskusteluja on käyty pääosin vapaa-ajalla. Sosiaalityöntekijät kuvaavat seuraavissa tarinaotteissa, kuinka

merkittäväksi he kokevat uraverkoston perustamisen. Erityisesti muiden vaikuttamaan pyrkivien sosiaalityöntekijöiden ”löytäminen” näyttäytyy heille suurena ihmeenä. Sosiaalityöntekijät ovat olleet uraverkoston aktiivijäseniä sen alkuajoista lähtien:

”Mä olen ollut alusta asti mukana uraverkostossa ja se on ollut todella merkittävää. Erityisesti ne keskustelut sosiaalityöstä, mitä siellä on käyty. Mä olin niin onnellinen, kun nuoremmat lähti perustamaan tätä. Aiemmin ajattelin, että oonko mä ainoa, joka ajatteli, että mitäs helvettiä tässä nössöilläään.” (H16: Epäkohtiin tarttujia)

”Sitten mä aloin pikkuhiljaa tekemään sitä somessa, kun somemaailma yleistyi ja nyt olen tätä tehnyt 15 vuotta tai ehkä pidempäänkin. Siihen aikaan vaikuttaminen ei ollut kauhean yleistä, eikä varsinkaan somepuolella näkynyt sosiaalityöntekijöitä. Pikkuhiljaa löysin ne muut ja se oli aivan valtava ihme, että mä en ole ainoa, joka ajattelee, että (vaikuttamista) voi tehdä täällä. Sitten siihen alkuvaiheessa tuli vielä sosiaalityön Flash mop-tapahtuma, mikä oli jossain määrin alkuräjähdyks monellekin asialle.” (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Tarinaotteissa jäsentyy uraverkoston perustamisen alkuvaiheet konkreettisina tapahtumina. Verkstorakentajat kuvaavat, kuinka vaikuttamisesta kiinnostuneet sosiaalityöntekijät kokoontuivat aluksi Facebookin keskusteluryhmiin ja ryhtyivät pian aktiiviseen toimintaan. Tarinoissa korostuvat ensimmäiset aloitteet, osallistujien keskinäinen tunnistaminen ja toiminnan asteittainen organisoituminen. Yksi keskeinen esimerkki tästä on sosiaalityön Flash mob -tapahtuma, joka ideoitiin näissä keskusteluryhmissä. Kampanjan tavoitteena oli tehdä sosiaalityötä näkyväksi. Tarinoissa kuvataan, kuinka valtakunnallinen tempaus kokosi yhteen suuren joukon sosiaalityöntekijöitä ja herätti laajaa kiinnostusta sosiaalityötä kohtaan. Tapahtuman jälkeen syntyi lisää sosiaalisen median ryhmiä ja blogeja, joita sosiaalityöntekijät ylläpitivät aktiivisesti. Verkstorakentajat kuvaavat alkuvaihetta uutena ja innostavana. Eräs sosiaalityöntekijä kertoo, kuinka

merkityksellistä oli olla ensimmäinen tekemässä jotakin sellaista, mitä kukaan muu ei ollut aiemmin tehnyt:

”Yhä enemmän ihmiset sitten innostuivat, kun he näkivät, että heillä on tällainen porukka, joka yleästi kertoo sosiaalityöstä ja tarttuu uutisissa oleviin asioihin ja kommentoi niitä ja tekee siitä näkyväksi. Siinä oli silloin hirveä pöhinä päällä ja siitä se sitten jotenkin lähti.” (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Verkstorakentajien tarinoissa korostuu ammatillisen vuoropuhelun merkitys. He ovat seuranneet erityisesti sosiaalityön ajankohtaisia teemoja ja pitävät niitä tärkeinä pysyäkseen perillä alan ilmiöistä ja kehityksestä. Verkstorakentajat osallistuvat aktiivisesti näihin keskusteluihin, vaihtavat näkemyksiä ja hyödyntävät saamiaan oivalluksia osana vaikuttamistaan. Ajankohtaisuudella viitataan sekä perinteisen median ”lööppeihin” että sosiaalisen median ammatillisissa verkostoissa pinnalla oleviin keskusteluihin ja trendeihin.

Juonenkäänteitä analysoitaessa huomioni kiinnittyi erityisesti siihen, kuinka vaikuttamisesta kiinnostuneet sosiaalityöntekijät ovat löytäneet toisensa uraverkoston avulla. Samanhenkisten ammattilaisten tavoittamisen jälkeen he ovat jakautuneet sosiaalisen median eri kanaville jatkamaan vaikuttamista. Verkstorakentajat kuvaavat uraverkoston hyötyjä kahdella keskeisellä tavalla. Ensinnäkin verkosto mahdollisti ajankohtaisen tiedon nopean jakamisen sekä siihen liittyvän yhteisen tiedon prosessoinnin. Toiseksi yhteistyö johti julkisiin kannanottoihin, joita välitettiin eteenpäin joko henkilökohtaisten sosiaalisen median tilien välityksellä tai mielipidekirjoituksina valtakunnallisissa sanomalehdissä (vrt. Mosiara 2023; Karki 2023), jota seuraavat tarinaotteet hahmottavat:

”Sosiaalityön uraverkostolla on ollut tosi iso merkitys sosiaalityöntekijöiden voimaantumiseen ja sitten siitä poikineilla Tiktok-sossuilla ja muilla tällaisilla. Uruksesta (uraverkoston lempinimi) alkoi se, että koottiin pikavauhtia porukka kirjoittamaan jostain temasta ja ihmi-

set olivat eri puolilta Suomea. Me saatiin niitä Hesariin ja muualle julkaisuun. Se on ollut musta tosi hienoa ja mahtavaa. Jos mä mietin uraverkoston alkua, niin siellä jotkut kovasti loukkaantuivat, että ei näin voi ja voi voi ja vaitiolovelvollisuus ja lässynlässyn lää, mutta nyt on tasaantunut keskustelu. Siellä on käyty paljon perusteellisia keskusteluja sosiaalityöstä.” (H16: Epäkohtiin tarttuja)

”Mä oon tehnyt tosi paljon yhdessä muiden kanssa. Kaikki alkupuolen someyhteisöt ja blogiyhteisö, niin ne oli kaikki isommassa porukassa tehtyjä. Me ei oltu ainoita, jotka siihen kirjoitti. Meidän blogissakin muut ihmiset kirjoittivat, ja me sitten vähän työstettiin ja autettiin työstämään tekstiä eteenpäin ja markkinoimaan sitä. Julkaistiin niitä ja kirjoitettiin myös itse.” (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

”Musta tuntuu, että uraverkoston kautta meidän ala on lähtenyt ihan uudenlaisen nousuun sitä kautta, että on ymmärretty se, että porukalla tätä täytyy tehdä. Mä itse yritän tehdä aktiivisia tekoja sen eteen, että rohkaisen ja pyydän aina porukkaa mukaan. Jos joku pyytää mua sparraamaan tai pyytää apua, niin mä aina lähden. Mun mielestä vaikuttamisen tärkeä puoli on myös kollegoiden tukeminen, että sitä mä koitan tehdä tosi paljon. Kun ihmiset on sitten antanut haastatteluja, niin oon saattanut sparrailla sitä etukäteen, mitä kannattaa olla valmiiksi mietittynä tai ollaan hiottu jonkun puheenvuoroja tai tekstejä. Se on kanssa kivaa, että meillä rupeaa olemaan pikkuhiljaa myös semmoisia porukoita, joihin on uraverkoston kautta tutustunut.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

Sosiaalityöntekijät kuvaavat vaikuttamisen rooliaan ennen kaikkea vastavuoroisuuden kautta. Tämä tarkoittaa yhdessä kirjoittamista, toisten tekstien työstämistä sekä niiden näkyväksi tekemistä ja markkinointia. Vastavuoroisuudella näyttää olevan selkeä yhteys luottamukseen ja sen rakentumiseen ammatillisessa verkostossa (myös Greeson ym. 2018). Verkosto mahdollistaa sen, että jäsenet oppivat tuntemaan toisensa ja

tietävät, kenen puoleen voi kääntyä saadakseen tukea vaikuttamiseen. Sosiaalityöntekijät kertovat, että uraverkoston perustamisen yhteydessä luottamukseen liittyi myös haasteita. Näitä haasteita aiheutti epävarmuus vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta sekä siitä, edustetaanko verkostossa itseään vai omaa organisaatiota. Alkuvaiheessa oli epäselvää, missä määrin asioita voi kommentoida julkisesti. Luottamuksen rakentumista on edistänyt yhteinen keskustelu ja ymmärrys sananvapaudesta. Ammatillisiin keskusteluihin osallistumisesta henkilökohtaiselta sosiaalisen median tililtä ei koettu ongelmalliseksi, vaan henkilökohtainen tili mahdollisti vapaamman osallistumisen julkiseen keskusteluun sosiaalityön asiantuntijana ilman suoraa sidosta työnantajaorganisaatioon.

Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pohtii erilaisia rooleja ja niiden hyödyntämisen mahdollisuuksia julkisessa keskustelussa. Samalla hän nostaa esiin tärkeän havainnon vaikuttamisesta: sama henkilö voi toimia useassa roolissa ilman, että se automaattisesti johtaisi rooliristiriitoihin tai jännitteisiin niiden välillä. Sosiaalityöntekijä korostaa, että roolien moninaisuus voi päinvastoin rikastuttaa kokonaisnäkemystä (myös Keskinen 2005; Karki 2023). Tilanteen mukaan valittu rooli mahdollistaa tarkoituksenmukaisen asiantuntijana esiintymisen mediassa:

"Me ei aina hoksata myöskään työntekijänä tuoda esille sitä, että meillä on niitä monenlaisia rooleja, missä meidän asiantuntijuutta voi mediassa tuoda esille. Mä voin osallistua sosiaalityöntekijänä koulutuksen pohjalta kertomatta sitä työnantajaa, tai sitten mä voin olla työnantajaorganisaation edustajana, jos siitä on sovittu työpaikalla, tai sitten mä voin olla vaikka tutkija, luottamusmies, ammattiliiton edustaja tai mikä tahansa sitten onkaan. Se ei ole tunnettu juttu." (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Tarinaotteen kuvaama roolien joustava käyttö kytkeytyy aineistossa laajemmin ammatilliseen yhteisöllisyyteen ja verkostojen merkitykseen. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että kuuluminen ammatilliseen verkostoon sosiaalisessa mediassa lisää työn mielekkyyttä ja vaikutusmahdol-

lisuuksia, kuten muutaman sosiaalityöntekijän havainnot osoittavat. Sosiaalityöntekijät kokevat palkitsevaksi sen, että he ovat löytäneet yhteisen toimintatavan, sitoutuneet siihen ja tulleet osaksi onnistunutta yhteisöllistä toimintaa (myös Hokkanen 2003, 62). Osallistuminen ammatillisiin keskusteluihin sosiaalisessa mediassa lisää innostuneisuutta, inspiraatiota ja ylpeyttä sosiaalityötä kohtaan. Verkostorakentajat kuvaavat toistuvasti aikaa ennen uraverkostoa tukahduttavana, sillä heiltä puuttui tila vaikuttamiselle, jossa työkäytäntöjen epäkohtia olisi voinut tuoda esiin. Mediamurros ja sen hyödyntäminen on ollut avain sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin murtamiseen. Se on mahdollistanut valtakunnallisen, vuorovaikutteisen yhteisön syntymisen sosiaalityöntekijöiden välille:

"Aiemmin oli aika ajoin vaikeuksia saada kentän sosiaalityöntekijää kommentoimaan mediaan, mutta siinäkin tilanne on himpun verran parantunut, että nyt niitä kommentteja näkyy. Mä uskon, että uudistunut koulutus ja sukupolvenvaihdos on laajasti ottaen koulutustaustaltaan yhtenäisempi kuin mitä aikaisemmat sukupolvet ja yleinen ajan henki on parantanut sitä. Uskoisin myös, että viestinnän taidot ovat parantuneet pohjakoulutuksen myötä." (H17: Työolosuhteiden puolustaja)

Tarinaotteessa hahmottuvat tekijät, kuten koulutuksen uudistuminen, sukupolvenvaihdos ja viestintätaitojen kehittyminen näyttäytyvät tekijöinä, jotka ovat laajentaneet sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia ja ammattitaitoa tehdä näkemyksiään näkyviksi mediassa. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta on syntynyt vuorovaikutteinen verkosto, joka ei ole yhtenäinen yhteisö, vaan rakenne, jossa jokainen kokee kuuluvansa johonkin suurempaan oman ja yhteisen panoksen kautta (Hokkanen 2003, 62).

Sosiaalityöntekijöiden yhtenäisyys on muotoutunut uudelleen, mikä ilmenee vahvana vaikuttamisen *"me-henkenä"*. Tätä kehitystä voidaan tarkastella verkostovaikuttamisena, joka rakentuu kulttuuristen mallitarinoiden välityksellä. Tarinoissa sosiaalityöntekijöiden yksittäiset kokemukset kytkeytyvät jaettuun ymmärrykseen ammatillisesta vaikuttamisesta, ja samalla tuotetaan käsitystä sosiaalityöstä kollektiivisena, verkostopohjaise-

na vaikuttajana. Näin mallitarinat eivät ainoastaan kuvaa verkostoa, vaan osallistuvat sen jatkuvaan rakentamiseen. Tämä kehitys kytkeytyy kulttuurisiin mallitarinoihin, jotka ohjaavat käsityksiä sosiaalityön roolista sekä sosiaalisen identiteetin rakentumiseen yhteisön jäsenyyden kautta. Verkstorakentajien innostus yhteisöön näkyy ennen kaikkea laajentuneina valtakunnallisina vaikutusmahdollisuuksina ja yhteisen sosiaalityön äänen esiintuomisena, joka ilmenee sellaisena mahdollisuutena, jota ei ennen sosiaalisen median aikakautta ollut. Tätä kehitystä voidaan rinnastaa kulttuuristen mallitarinoiden ja kollektiivisen identiteetin tarkasteluun muissa konteksteissa (Hänninen 1999; Kuusipalo 2008).

Edellä kuvatun verkostovaikuttamisen ja kulttuuristen mallitarinoiden välityksellä tapahtuvan kollektiivisen vaikuttamisen konkretisoitumisena voidaan tarkastella Facebookin Sosiaalityön uraverkoston merkitystä sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksille. Aineiston perusteella Facebookin Sosiaalityön uraverkosto on merkittävästi vahvistanut sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksia ja muokannut alaa avoimempaan ja osallistavampaan suuntaan. Verkoston kautta sosiaalityöntekijät ovat saaneet uudenlaisen tilan osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, tuoda näkyväksi rakenteellisia epäkohtia ja vahvistaa sosiaalityön ääntä julkisuudessa.

6.3 Sosiaalityötietoisuuden herättäjät

Viisi sosiaalityöntekijää (*H2: Ihmisyyden ääni, H9: Kunnan legenda, H14: Vastarannan kiiski, H:10 Ei- perinteinen sosiaalityöntekijä ja H11: Järjestöaktiivi*) ryhmittyi sosiaalityötietoisuuden herättäjiksi. He olivat iältään suhteellisen samanikäisiä, eivät tutkimuksen nuorimpia eivätkä vanhimpia osallistujia, ja heillä oli useiden vuosien työkokemus sosiaalityöntekijöinä. Tämä vaikuttamisen rooli ilmentää ennen kaikkea poliittista osallistumista. Näissä tarinoissa sosiaalityöntekijöiden aktiivisuus ulottuu useille tasoille. He osallistuvat järjestelmällisesti yhdistystoimintaan, ammattiyhdistysliikkeeseen ja puoluepolitiikkaan, mikä osoittaa vaikuttamisen monikanavaisuuden (vrt. Dudziak ym. 2004).

Sosiaalityöntekijöiden poliittinen osallisuus näkyy yhteisten sosiaalityön asioiden edistämisenä erilaisissa luottamustehtävissä, joita he hoitavat sekä käytännön työssä että vapaaajan harrastusten yhteydessä. Näiden tarinoiden käännekohtana on *"toimeen tarttumisen henki"*, joka suuntaa heidät aktiivista yhteiskunnallista vaikuttamista. Tämä konkretisoituu erityisesti verkostovaikuttamisena, jossa he toimivat linkkeinä eri yhteisöjen, instituutioiden ja vaikuttamisen areenoiden välillä. Sosiaalityötietoisuuden herättäjien tehtävänä on pitää oman ammattiryhmän puolta ja toimia aktiivisesti sen äänenä yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Herättäjille kolmas sektori näyttäytyy ennen kaikkea vaikuttamisen areenana, jossa voidaan ottaa kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja edistää sosiaalityön arvoja (myös Hokkanen 2003, 37). He toimivat useissa järjestöissä, mutta erityisen aktiivisia he ovat ammattiyhdistysten paikallisyhdistyksissä ja puoluepolitiikassa. Tarinoissa korostuu, että yhdistysten kautta organisoitu toiminta on keskeinen tapa käyttää vapaa-aikaa (Hokkanen mt., 49). Ammatti- ja puoluepoliittinen yhdistystoiminta hahmottuu erityisen merkitykselliseksi, sillä se tarjoaa konkreettisen kanavan vaikuttaa oman alan kysymyksiin julkisuudessa. Vaikka sosiaalityöntekijöillä on kokemusta vapaaehtoistoiminnasta myös muissa järjestöissä, niissä vaikuttaminen ei ole painottunut yhtä vahvasti sosiaalityön edistämiseen.

Tutkimuksessa ammattiyhdistystoiminta näyttäytyy sosiaalityöntekijöille merkityksellisenä ja vaikuttavana osallistumisen muotona. Se tarjoaa konkreettisen väylän yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, oman ammattialan puolustamiseen ja sosiaalityön arvojen edistämiseen. Toiminta ei rajoitu työehtojen turvaamiseen, vaan sen kautta voidaan osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa sosiaalipoliittisiin rakenteisiin. Monille osallistujille ammattiyhdistystoiminta on myös henkilökohtaisesti voimaannuttavaa ja identiteettiä vahvistavaa. Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pohtii, millaisia merkityksiä ammattiyhdistystoiminta on hänelle tarjonnut vaikuttamisen näkökulmasta:

"Mä mietin sitä, jos mä en olisi ollut missään toiminnassa mukana ja jos mä olisin puhtaasti ollut sosiaalityössä vaan, niin en varmaan olisi

löytänyt niitä reittejä tai jotenkin semmoista ajatusta ihan yksinään siinä työssä olla esimerkiksi mediaan yhteydessä sosiaalityön asioissa. Sitten, kun olen ollut paikallisessa järjestötoiminnassa, niin sekin on usein liittynyt ammattiyhdistykseen. Ammattijärjestötoiminta on ollut koko aika selkeä vaikuttamisen kanava. Siinä on ollut myös hyvin selkeää se, että olen ottanut kantaa nimenomaan meidän alan kysymyksiin. Mun ei tarvitse ottaa kantaa koko maailman asioihin, vaan mä voin nimenomaan keskittyä sosiaalialan korkeakoulutettujen kysymyksiin.” (H11: Järjestöaktiivi)

Sosiaalityöntekijä tarkastelee käytännön sosiaalityössä esiintyviä haasteita vaikuttamismahdollisuuksien löytämisessä, mutta on löytänyt vaikuttamisen reittejä ammattiyhdistystoiminnan kautta. Myös muissa tarinoissa korostuu yhdistystoiminnan merkitys tärkeänä vaikuttamisen väylänä. Liisa Hokkanen (2003, 37) toteaa kolmannen sektorin vapaaehtoisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan, että yhdistyksessä paikallinen ja alueellinen vaikuttaminen on keskeistä, ja jäsenyys yhdistyksissä on suomalaisille usein itsestään selvä osa kansalaisuutta. Tämä poikkeaa osin kansainvälisestä havainnoista, joissa sosiaalityöntekijöiden työelämäaktiivismin ja vapaaehtoistoiminnan on nähty heikentyneen resurssipaineiden vuoksi (vrt. Gibelman & Sweifach 2008; Farry 2020).

Tämän tutkimuksen tarinoissa jäsenyyttä mielenkiintoinen yksityiskohta työyhteisön ja sosiaalityöntekijöiden välisestä suhteesta. Sosiaalityöntekijät kuvaavat, kuinka kollegat saattavat tuoda heidän tietoonsa asioita, joihin he toivovat muutosta. Nämä asiat liittyvät useimmiten työolosuhteisiin ja työn tekemisen reunaehdoihin. Taustalla on ajatus siitä, että yhdistysaktiiviset sosiaalityöntekijät ovat niitä henkilöitä, jotka uskaltavat avata keskustelua muutostarpeista esimerkiksi yhteisissä palaverissa. Yhdistysaktiivisuus ikään kuin asettaa luottamuksen viitan heidän harteilleen. Sen myötä heille avautuu rooleja, joissa he voivat edustaa koko työyhteisöä ja tuoda esiin ammatillisia näkemyksiä sosiaalityötä koskevissa kysymyksissä:

”Tää mun työni on sitä läyhäämistä ja pauhaamista ja olen niin sanottu kiintiösossu erilaisissa ryhmissä. Mä olen aina se, joka erilaisissa palaverissa kysyy, että anteeksi, olisiko teillä hetki aikaa puhua tästä sosiaalihuollosta, esimerkiksi siellä ylihoitajien ja lääkäreiden kokouksissa. Tavallaan rakenteellista ja sosiaalista on koko elämäni välillä. Olen saanut paljon kiitosta ja tunnustusta siitä, että sanon asioita ääneen ja tuon sitä sosiaalityön näkökulmaa esiin.” (H9: Kunnan legenda)

Tarinaote osoittaa, kuinka luottamusrooli vaikuttajana työyhteisössä ulottuu työolosuhteiden ja työn tekemisen reunaehtojen näkyväksi tekemisestä aina sosiaalihuollon puolesta puhumiseen. Tämä puolestaan kytkeytyy puoluepoliittiseen sitoutuneisuuteen. Puolueisiin sidottu poliittisuus näkyy toisaalta sosiaalihuollon edunvalvontana ja toisaalta siinä, että sosiaalityöntekijät ovat löytäneet puoluepolitiikasta areenan toimia sosiaalityön edustajina. Heidän ammatillinen poliittinen suuntautumisensa mahdollistuu erityisesti yhdistystoiminnan kautta. Sosiaalityö näyttäytyy tarinoissa poliittisena ammattina, mutta sosiaalityöntekijän ja poliitikon roolien rajat ovat usein vaikeasti erotettavissa, kuten tarinaotteet osoittavat:

”Mä oon nyt lähtenyt mukaan politiikkaan ja se on muokannut ja lisännyt ulostuloa. Mulla itselläkin sekoittuu, milloin mä toimin poliitikkona ja milloin mä teen sosiaalityötä politiikassa. Ne on mulle yksi ja sama, koska mun mielipiteet ovat samoja, olen mä siellä valtuustosalissa tai sosiaalityöntekijänä toimistossa. Se on tavallaan vähän ammatillisen ja poliittisen rajamailla liikkuva sivu. Mulla itselläni se selvästi liittyy sosiaalityön identiteettiin sekä ammatillisesti että ammattiryhmän ja kollegoiden sosiaalityön äänenä toimimiseen. Aika paljon tässä aluevaltuustotyössä on ollut sitä, mitä se so siellä sotessa on, kun tulee kaikkennäköisiä asiakirjoja, missä lääkäri mainitaan 16 kertaa ja sosiaali mainitaan yhden kerran.” (H9: Kunnan legenda)

”Sitten lähdin kunnallispolitiikkaan ja pääsinkin heti ensimmäisellä läpi. Mä ajattelin, että mun pitäisi olla politiikassa, jotta pääsisin vai-

kuttamaan. Mä näin, että kaikki ratkaisut, mitkä liittyvät resursseihin ja tiettyjen asioiden kehittämiseen, niin ne ovat poliittisia päätöksiä. Mä koin siis, että poliittisen päätöksen kautta voin kanavoida ja vaikuttaa. Mä myös ajattelin, että sosiaalityötietoa pitää olla päättäjillä ja mä oon sillä tavalla saanut tosi paljon asioita avattua sosiaalityön näkökulmasta. Monet asiat on edennyt silleen, että mä oon kertonut, mitä sosiaalityö on, mitkä ovat sen vaikutukset ja ennalta-ehkäisevä ulottuvuus. Mulle on ollut myös tärkeää, että muiden puolueiden jäsenet ovat arvostaneet sitä osaamista, mitä mulla on. Mua on muutamana kerran ehdotettu paikalle, joka on nakitettu toiselle puolueelle, mutta olen saanut sen paikan, koska mulla on laajaa sosiaalityön osaamista.” (H10: Ei-perinteinen sosiaalityöntekijä)

Tarinaotteissa sosiaalityöntekijät pohtivat perusteellisesti politiikan ja sosiaalityöntekijän roolien rajapintoja, ja niissä toistuu ajatus siitä, että vaikuttaminen edellyttää osallistumista poliittiseen päätöksentekoon myös puoluepolitiikan tasolla. Aineistosta ei ilmene kuitenkaan sellaisia merkittäviä seikkoja, jotka edellyttäisivät sosiaalityön ja poliittisen päätöksenteon selkeää erottamista toisistaan. Tämä havainto on linjassa kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden mukaan, jossa sosiaalityön ja politiikan rajapinnat nähdään monisyisinä ja toisiaan täydentävinä (esim. Lane & Pritzker 2018; Baikady 2024; Conley 2025).

Ehdokkaaksi asettuminen vaaleissa koettiin merkittävänä väylänä viedä sosiaalityön ääntä poliittiseen päätöksentekoon. Yhdistysaktiivisuus puoluepolitiikassa näyttääkin lisäävän vaikutusmahdollisuuksia sosiaalityölle tärkeissä kysymyksissä, kuten julkisten resurssien kohdentamisessa. Eräs sosiaalityöntekijöistä on tietoisesti jättäytynyt puoluepolitiikan ulkopuolelle, mutta hyödyntää silti suhteitaan vaikuttaakseen poliittisiin prosesseihin muilla tavoin. Tarinaotteessa hän kuvailee poliittista taustaansa ja suhdettaan vaikuttamiseen:

”Olen ollut poliitikkoihin ihan suoraan yhteyksissä ja tuonut tiettyjä juttuja esiin. Mulla on jonkin verran puolittuja poliitikkoja, niin kyl-

lä mä aina välillä oon heille tietyistä asioista kertonut, mistä on kyse ja mikä mua huolestuttaa. Voisin mä joskus lähteä ehdolle vaaleihin, mutta mä en siis kerta kaikkiaan pystyisi miettimään, mitä puoluetta mä tykkäisin edustaa, koska kaikki on niin sairaan monimutkaista. Mä oon kaikkien kans erimieltä kaikesta. En ole pystynyt asettumaan siis ehdolle, mutta tavallaan houkuttaisi kyllä.” (H14: Vastarannan kiiski)

Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka hän voi vaikuttaa puoluepolitiikkaan sitoutumatta tietyn puolueen edustamiseen. Hän korostaa, ettei sosiaalityön poliittinen ulottuvuus ole ammattia täydentävä lisä, vaan sen keskeinen osa (myös Lane & Pritzker 2018). Sosiaalityöntekijä tunnistaa, että poliittista osallistumista voi toteuttaa monin eri tavoin, kuten asettumalla ehdolle vaaleissa (myös Conley 2025). Tästä huolimatta hän on päättänyt jättäytyä puoluepoliittisen toiminnan ulkopuolelle, koska kokee puolueiden linjausten olevan monilta osin ristiriidassa omien näkemystensä kanssa.

Sosiaalityötietoisuuden herättäjien tarinat jäsentävät ja osoittavat, kuinka sosiaalityön poliittisuus välittyy suhteissa, erityisesti yhdistystoiminnan kautta. Yhdistysaktiivisuus avaa vaikutusmahdollisuuksia työyhteisöissä, julkisuudessa ja poliittisessa päätöksenteossa, ja näillä areenoilla sosiaalityöntekijät toimivat ennen kaikkea sosiaalityöntekijöinä, vaikka poliitikon ja sosiaalityöntekijän rajat ovatkin liukuvia. Vaikuttaminen ilmenee kannanottoina, etujen ajamisena, epäkohtien esiin nostamisena ja ehdokkuutena vaaleissa, ja poliittinen ulottuvuus rakentuu erityisesti erilaisten luottamusroolien kautta. Tarinoissa vaikuttaminen näyttäytyy vuorovaikutuksessa vahvistuvana prosessina. Myönteinen palaute ja kokemus kuulluksi tulemisesta vahvistavat sosiaalityöntekijöiden kokemusta sosiaalityön äänen tarpeellisuudesta ja arvostuksesta.

6.4 Sosiaalityön brändääjät

Neljä sosiaalityöntekijää (H4: Anarkisti, H13: Huijarisyndroomasta kärsivä, H12: Somebrändäri ja H18: Aktivisti) sosiaalityön brändääjien ryhmän. He

olivat tutkimuksen nuorimpia osallistujia, ja heidän työkokemuksensa sosiaalityössä vaihteli muutamasta vuodesta lähes kymmeneen vuoteen. Tämä ammatillinen rooli-identiteetti kuvaa sitä, kuinka sosiaalityöntekijät osallistuvat sekä henkilökohtaisen että koko ammattikunnan julkisuuskuvan muovaamiseen sosiaalisessa mediassa. Tässä tutkimuksessa brändäämisellä tarkoitetaan tapaa, jolla sosiaalityöntekijät rakentavat julkista imagoaan positiosta käsin, jonka tavoitteena on tehdä heidän asiantuntijuuttaan tunnetuksi.

Brändääjille on tyypillistä, että sosiaalista mediaa käytetään sekä työssä että vapaa-ajalla. Toiminta rakentuu verkostovaikuttamisena, jossa sosiaalityöntekijät kykenevät tavoittamaan ja mobilisoimaan erilaisia yleisöjä vuorovaikutteisten digitaalisten verkostojen kautta. Sosiaalityön näkökulmasta tätä voi jäsentää kolmen funktion kautta: informaation jakaminen sosiaalipalveluista, sosiaalityön näkyvyyden parantaminen ja sosiaalityön mielikuvien uudelleen muotoileminen (myös Moksunen 1991, 32–33; Leedham 2022; Perpék ym. 2025). Sosiaalisen median käytön merkitykset kytkeytyvät myös henkilökohtaisen julkisuuskuvan rakentamiseen. Tavoitteina ovat oman tunnettuuden lisääminen alan asiantuntijana, työuran edistäminen ja ammatillisen itseluottamuksen vahvistaminen (myös Boddy & Dominelli 2016, 181–182).

Tarinoiden keskeisenä juonenkäänteenä on, että brändääjät etsivät keinoja tehdä sosiaalityöstä aiempaa näkyvämpää. Sosiaalinen media tarjoaa tähän erityisen otollisen ympäristön, mikä heijastuu tarinoiden rakenteessa ja teemoissa. He kokevat avoimet keskusteluväylät mediassa tärkeiksi, sillä kansalaisten käsitykset sosiaalialan kysymyksistä muodostuvat suurelta osin tiedotusvälineiden kautta (myös Kananoja ym. 2008, 211). Sosiaalityön laaja-alaisuuden tunnetuksi tekeminen lisää yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja arvostusta, mikä puolestaan tuo esiin sosiaalityön asiantuntijuutta ja mahdollistaa sen laajemman hyödyntämisen julkisen päätöksenteon eri tasoilla. Sosiaalityön julkinen imago vaikuttaa myös asiakkaiden halukkuuteen hakea palveluita, tukea ja avustuksia. Tämän vuoksi brändääjät kokevat sosiaalityön profiilin ja arvostuksen kohentumisen sosiaalisen median kautta erittäin tärkeäksi. (Vrt. Hanley 2025.)

Sosiaalityöntekijöiden aktiivinen läsnäolo sosiaalisessa mediassa merkitsee paitsi henkilökohtaisen näkyvyyden rakentamista myös laajempaa kulttuurista osallistumista ja ammattikunnan ideologista positiointia (vrt. Holt 2016). Seuraavassa tarinassa sosiaalityöntekijä kertoo oivaltaneensa, ettei sosiaalityö ole *“mediaseksikäs”* ammatti. Tämä havainto on saanut hänet tietoisesti tekemään omaa työtään näkyväksi sosiaalisessa mediassa:

”Varsinkin nyt, kun on ollut kauheasti erilaisia kriisejä, niin me tarvitaan ammattina brändäystä. Sosiaalityöllä ei ole samanlaista imagoa, kuten esimerkiksi Maria Veitola sanoo lehden haastattelussa, että käyn joka viikko terapiassa ja se on todella paljon auttanut. Samanlaisia ulostuloja ei tule sosiaalipalveluista, joka on sääli.

Mä kuitenkin päätin yrittää, kun meillä oli hanke, jossa tarjottiin apua perheelle, joista vähintään toinen vanhemmista käytti huumeita. Mä ajattelin, että Facebookin puskaradioryhmät on hyvä keino tavoittaa näitä ihmisiä ja heidän kynnyks madaltuu siten, että minä näytän naaman, että hei tällainen tyyppi oon, minuun voi olla yhteydessä. Sitten tein Instagramiin ja Facebookiin tilit tätä varten ja se lähti sitten sitä kautta. Mä valitsin sen. Halusin antaa kasvot sosiaalityölle, koska sosiaalityö on aika kasvotonta.

Mua kiehtoo se ajatus, miten niin epämyytävä asia kuin sosiaalityö on, voidaan myydä ihmisille tai miten se voidaan markkinoida helpommin lähestyttäväksi. Jos halutaan tehdä vaikuttamista, niin Twitter, Instagram, Facebook ja Tiktok ovat hyviä alustoja sille. Mulla on sellainen ajatus, että jos me ei sinne mennä, niin siinä käy siten, että joku muu kertoo meidän puolesta, mitä meidän työ on, ja se tuntuu pöljältä.” (H13: Huijarisyndroomasta kärsivä)

Sosiaalityöntekijä kuvaa, kuinka sosiaalisesta mediasta on tullut merkittävä väline sosiaalityön jäsentämisessä. Hänen tulkintansa mukaan sosiaalinen media toimii tärkeänä informaation lähteenä, jonka kautta potentiaaliset

asiakkaat voivat saada tietoa sosiaalityön palveluista. Julkisuudella ja sen luomilla mielikuvilla on keskeinen merkitys asiakkaiden näkökulmasta, sillä sosiaalityön asiakkuuteen liittyvä leima voi estää ihmisiä hakeutumasta palveluiden piiriin. Toisaalta myönteinen julkisuus, esimerkiksi onnistumistarinat, voi rohkaista asiakkaita hakeutumaan sosiaalipalveluihin kriisitilanteissa. Tämän vuoksi positiivisen mielikuvan luominen sosiaalityöstä on ensiarvoisen tärkeää. Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pyrkii edistämään tätä mielikuvaa antamalla kasvot sosiaalityölle. Kuvailemansa tilanteen kautta hän jäsentää itseään suhteessa muihin ja itseensä. Tässä vuorovaikutuksessa muodostuu sosiaalinen arvo, jonka hän liittää esittämäänsä asiaan sosiaalityön kannalta. (Niemelä 2020, 241.)

Tarinaotteessa tuotiin esiin myös huoli siitä, että muut tahot voivat pyrkiä määrittelemään sosiaalityötä ja sen palveluita omista näkökulmistaan käsin. Sosiaalityöntekijät voivat kuitenkin hyödyntää mediaa vahvistaakseen omaa asiantuntijaaäntään ja osallistuakseen keskusteluun sosiaalityöstä, sen sijaan että keskustelua hallitsisivat yksipuoliset tulkinnat (vrt. Leedham 2022). Brändääjät haluavat olla aktiivisesti mukana ammatilaansa koskevassa julkisessa keskustelussa. Tavoitteena on ehkäistä yksipuolista ja puutteellista kuvaa sosiaalityöstä, joka voi johtaa koko alan leimautumiseen. Sosiaalinen media toimii tällöin tilana, jossa he voivat ilmaista ammatillista ääntään, jakaa kokemuksia ja rakentaa yhteisöllisyyttä (myös Perpék ym. 2025).

Brändääjille on tyypillistä, että he hyödyntävät sosiaalista mediaa osana käytännön työtään. Heille sosiaalisessa mediassa vaikuttaminen kuuluu työtehtäviin. Useat heistä ovat käyttäneet sitä työskennellessään hankkeissa tai kehittämistyössä sekä kunnallisessa sosiaalityössä. Työtehtäviin on kuulunut esimerkiksi somestrategioiden suunnittelu. Somestrategioiden avulla on pyritty varmistamaan, etteivät sosiaalisen median päivitykset ole liian asiantuntijakeskeisiä. Eniten näkyvyyttä ja suosiota ovat saaneet päivitykset, joita on valmisteltu huolellisesti ja joissa on haastateltu ihmisiä. Seuraavissa esimerkeissä sosiaalityöntekijät kuvaavat, miten heidän brändäämisensä sai alkunsa. Ensimmäisessä tarinaotteessa sosiaalityöntekijä kertoo, kuinka sosiaalisessa mediassa vaikuttamisesta tuli tavoitteellisempaa sen

jälkeen, kun työpaikalle perustettiin oma tili. Toisessa esimerkissä korostuu voimakas kokemus ensimmäisestä yhteisestä mediavaikuttamisesta, joka johti suunnitelmallisempaan ja pitkäjänteisempään vaikuttamiseen:

*"Sen jälkeen olen ruvennut tekemään päivittäin sosiaalisessa medias-
sa vaikuttamista. Mä päivitän Instagramia työn puolesta. Ehkä itsellä
se on kuitenkin enemmän henkilökohtaista brändin luomista. Myön-
nän, että somessa on varmasti sellaisia ihmisiä, jotka tekevät sitä ni-
menomaan itselleen ja tavoitteellisesti haluaa näkyvyyttä työnhaun
kannalta tai jostain muusta itsekkästä syystä. Tavallaan siis tekee
hyvää asiaa, mutta on siinä myös itsekäs motiivi taustalla. Mä väitän,
että ihmiset valehtelevat, jos heillä ei tätä ole. Itselle siitä on ainakin
ollut hyötyä, että en voi väittää, että se olisi täysin pyyteetöntä yhteis-
kunnan kehittämistä. " (H12: Somebrändäri)*

*"Kun se kommentointi ja ne reaktiot räjähtivät ja kaikki ne reaktiot
lävähtivät, niin me oltiin yhtäkkiä niitä, jotka edustivat kaikkia sosiaa-
lityöntekijöitä siellä (sosiaalisessa mediassa). Me oltiin ne, jotka olivat
omilla kasvoilla ja omilla nimillään siellä. Sitten tuli tarve ruveta ehkä
jotenkin systemaattisemmin suunnitella, mitä me tehdään, kenelle
me tehdään ja miksi me tehdään. Meidän seuraajamäärät rupesivat
viikkojen sisällä eksponentiaalisesti kasvamaan. Havahduttiin tosiaan
siihen, että tää juttu toimii ja tarvitaan myös systemaattisempaa ta-
paa suunnitella ja kohdentaa niitä viestejä, jotta ne puhuttelevat koh-
deryhmää." (H4: Anarkisti)*

Tarinaotteissa heijastuu, kuinka sosiaalinen media on mahdollistanut hen-
kilöbrändin rakentamisen osaksi sosiaalityötä. Henkilöbrändi näyttäytyy
refleksiivisenä prosessina, jossa sosiaalityöntekijä päivittäisen sosiaalisen
median vaikuttamisen kautta edistää samanaikaisesti sosiaalityön tavoit-
teita ja omia ammatillisia intressejään sekä rakentaa ja hallitsee brändiään
työmarkkinoilla (Pathmanathan & Dodamgoda 2018, 38–40). Samalla

tarinoissa korostuu tietoisuus laajentuneesta edustajuudesta, joka liittyy erityisesti omilla kasvoilla ja nimellä vaikuttamiseen julkisessa mediassa.

Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa käännekohtia ovat kokemukset siitä, miten sosiaalinen media on vaikuttanut heidän työuraansa. Asiantuntijastatus on vahvistunut, ja omaa ammattitaitoa on päästy esittelemään laajemmalle yleisölle. Henkilöbrändäykseen osallistuneet työntekijät ovat lisänneet näkyvyyttään esimerkiksi kirjoittamalla ajankohtaisista sosiaalityön teemoista ja olemalla aktiivisesti esillä sosiaalisen median kanavissa myös työajan ulkopuolella. Henkilöbrändin rakentamisen tavoitteena on tuoda esiin niitä työelämätaitoja, joita työnantajat arvostavat (Gujarathi & Kulkarni 2018, 1–2). Sosiaalinen media näyttäytyykin paitsi välineenä hakeutua tiettyihin sosiaalityön tehtäviin, myös alan pito- ja vetovoimatekijänä. Tämä korostuu seuraavassa tarinaotteessa:

”Mulla oli sosiaalisen median tili jo ennen kuin mä siirryin tänne töihin ja mä halusin jatkaa somettamista. Huomasin, että yksikössä somettiin ja musta se oli aika mageeta, että ne tekivät niin, ja päätin hakea sen perusteella töihin. Työhaastattelussa juteltiin johtavien kanssa somettamisesta ja bondattiin tän asian äärellä, niin kyllä se vaikutti mulla siihen, että päätin tulla tänne töihin. Töissä mua on tuettu ihan superhienosti somettamiseen ja mä oon saanut rahallista kiitosta myös, että se on ollut konkreettista, eikä ainoastaan sanallista.” (H13: Huijarisyndroomasta kärsivä)

Henkilöbrändi on alkanut rakentua aluksi sattumanvaraisesti, ilman tietoista kehittämistä. Sen kehittyminen on ollut luonnollinen jatkumo sosiaalityöntekijöiden tavoitteelle tehdä sosiaalityötä näkyvämmäksi. Ajan myötä henkilöbrändin rakentamisesta on tullut yhä määrätietoisempaa ja tavoitteellisempaa. Erityisesti uran alkuvaiheessa sosiaalisella medially on ollut myönteinen vaikutus ammatillisen itseluottamuksen vahvistumiseen. Seuraava tarinaote tarjoaa henkilökohtaisen ja inhimillisen näkökulman ammatilliseen epävarmuuteen sekä siihen, millainen merkitys sosiaalisella medially on ollut näiden kokemusten käsittelyssä:

"Pitkään oli sellainen filis, että kyseenalaistin sitä, olenko mä oikeasti sosiaalityöntekijä. Kysyin itseltäni monesti, olenko mä huijarisosiaalityöntekijä? Kun ihmiset kehuivat mun päivitystä, niin mulle tuli sellainen olo, etten mä oikeasti ole asiantuntija. Tiedostin kyllä, ettei se varmaan pidä paikkansa, että tuskin nää kaikki ihmiset, jotka antavat mulle palautetta, on väärässä. Joskus mä vähän haastoin itseäni siinä, että kehuin itseäni päivityksessä. Mä huomasin, että positiiviseen palautteeseen tulee sellainen myös kehä. Mä kärsin muutenkin vähän sellaisesta huijarisyndroomasta. Joskus tuli filis, että onko tää palaute aitoa.

Jos kirjoittaa itsestään sosiaalityöntekijänä niin se on vähän sellainen sama kuin mielikuvaharjoitukset. Jos vaikka joka aamu istuu peilin edessä ja sanoo, että sä oot hyvä tyyppi ja tästä päivässä tulee hyvä päivä. Mä ajattelen, että sama sosiaalisessa mediassa, jossa mä puhun itsestäni sosiaalityöntekijänä, niin mä tietynlailla pumppaan itseäni ja sitten se vahvistaa mun aivoissa ajatusta siitä, että mä oon oikeasti sosiaalityöntekijä ja mulla on oikeasti oikeus sanoa näistä asioista sosiaalityön asiantuntijana." (H13: Huijarisyndroomasta kärsivä)

Sosiaalityöntekijä kuvaa sosiaalisen median merkitystä ammatillisen itsetunnon vahvistumisessa. Hän vertaa sosiaalista mediaa mielikuvaharjoituksiin, joiden avulla voi vahvistaa omaa roolia vaikuttajana ja sosiaalityöntekijänä. Hänen tarinassaan korostuvat sosiaalisen median positiiviset vaikutukset. Myös muiden brändääjien tarinoissa painottuvat sosiaalisen median myönteiset puolet erityisesti silloin, kun he kuvaavat omia päivityksiään. Näissä tarinoissa keskeistä on välittää ihmisille tietoa siitä, miten he tekevät sosiaalityötä ja millaista työn arki on. Sosiaalityötä tehdään näkyväksi konkreettisesti kuvien ja kokemuksellisten tarinoiden kautta:

"Esimerkiksi mun tviitit luo sellaista tunnetta itselleni, että tässä työssä on jotakin järkeä, ja nää asiat menevät myös yhteiskunnan tasolla eteenpäin. Se on myös mukavaa, kun tulee välillä sellainen tauko työ-

päivän aikana, kun otan vaikka kuvan Instagramiin. Samalla mietin työpäivääni ja kuinka sitä kuvaisin tviittiin.” (H12: Somebrändäri)

Sosiaalityöntekijä kuvaa tarinaotteessaan, miten sosiaalisessa mediassa tviittaaminen ja työn visualisointi, kuten valokuvan ottaminen työpäivän aikana, vahvistavat kokemusta sosiaalityön merkityksellisyydestä ja siitä, että sosiaalityö on yhteiskunnallisesti merkittävää (myös Yao & Flynn 2025). Samalla hetkellinen pysähtyminen ja työpäivän sanoittaminen muille toimii tapana jäsentää omaa työtä ja luoda etäisyyttä arkeen.

Aineiston tulkinta osoittaa, että sosiaalityön brändääjät hyödyntävät sosiaalista mediaa ammatillisen näkyvyyden, vaikuttamisen ja alan tunnettuuden edistämiseen sekä vaikuttaakseen siihen, miten sosiaalityöstä julkisuudessa puhutaan. Työnantajan mahdollistama työaika sosiaalisen median hyödyntämiselle heijastaa toiminnan arvoa myös rekrytoinnille ja työnantajakuva rakentamiselle. Päivityksissä tehty työn arjen avaaminen lisää sosiaalityön ymmärrettävyyttä suurelle yleisölle, ja vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa koetaan voimaannuttavana sekä ammatillista kasvua ja työhyvinvointia tukevana. Tässä kontekstissa sosiaalinen media toimii vaikuttajaidentiteetin ja ammatillisen näkyvyyden rakentamisen välineenä.

7 Kolme orientaatiota vaikuttamiseen

Olen tunnistanut aineistosta kolme vaikuttamiseen liittyvää orientaatiota, jotka ohjaavat konkreettisesti sosiaalityössä tehtävää vaikuttamista. Orientaatiot muodostuivat suhteissa välittyneiden ammatillisten rooli-identiteettien pohjalta (luku 6), ja ne jäsentävät vaikuttajaidentiteetin rakentumista sosiaalityön arjessa. Ne hahmottuivat vertailemalla tarinoita keskenään ja analysoimalla niissä ilmeneviä vaikuttamisen tapoja. Kaikissa tarinoissa ilmeni pohdintaa siitä, miten sosiaalityöntekijät orientoituvat vaikuttamiseen ja millä tavoin he pyrkivät ymmärtämään sen perusteita. Analyysissä kävi ilmi, että vaikuttajaidentiteetti ei näyttäydä pysyvänä tai ennalta määriteltynä roolina, vaan se rakentuu tarinallisesti vuorovaikutuksessa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin. Orientaatio vaikuttamiseen toimii tässä keskeisenä rakentavana tekijänä, joka ohjaa sosiaalityöntekijän tapaa asemoida itsensä vaikuttajana. Identiteetti muotoutuu jatkuvassa neuvottelussa suhteessa ympäröiviin olosuhteisiin, kulttuurisiin merkityksiin ja ammatillisiin käytäntöihin, eikä se ole yksiselitteisesti sidottu yhteen rooliasemaan. Tämä liittyy keskeisesti siihen, miten työn tarkoitus toteutuu vaikuttamisen kautta ja miksi se on sosiaalityössä merkityksellistä (myös Eskola 1991, 54–55).

Aineistossa orientaatiot ilmenevät tasavahvoina, jolloin yhdelläkään ei ole suurempaa painoarvoa kuin toisella. Tärkeämpää kuin yksittäisen orientaation korostaminen on se, millaisessa kontekstissa ja suhteissa vaikuttaminen rakentuu ja suuntautuu. Orientaatiot tarjoavat erilaisia näkökulmia siihen, mikä on vaikuttamisen kohde ja tarkoitus (myös Karjalainen ym. 2021, 11). Kukin orientaatio rakentuu omanlaistensa tarinoiden varaan. Vaikka ne muodostavat toisistaan poikkeavia lähtökohtia ja tavoiteasetteluja, ne esiintyvät aineistossa myös sisäkkäisinä ja toisiaan läpäisevinä (myös Karjalainen ym. 2005, 37–50).

Seuraavaksi esittelen yleisesti muotoillut orientaatiot, jotka eroavat toisistaan sen mukaan, suuntautuvatko niiden taustalla olevat narratiivit paremmin yksilökeskeiseen tavoitteellisuuteen (mikro- ja mesotaso) vai vai-

kuttamisen yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen (makrotaso). Ne on nimetty sen mukaan, mitkä tekijät määrittyivät keskeisiksi vaikuttamisen suuntajina: *eettis-moraalinen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen*. Viimeisenä käsitelen sosiaalityöntekijöiden *luovaa kriittisyyttä*, joka yhdistää ja kohdentuu kaikkiin orientaatioihin ja toimii läpileikkaavana eri tasoilla.

7.1 Eettis-moraalinen orientaatio

Aineiston tarinoissa avautuu näkymä siihen, miten sosiaalityöntekijät pohivat maailmaa, ihmisyyttä ja vaikuttamisen merkitystä. Näissä tarinoissa sosiaalityöntekijöiden eettis-moraaliset pohdinnat kietoutuvat heidän käsitykseensä maailmasta ja elämästä, jota kuvataan vaikuttamista suuntaavaksi tekijäksi. Eettis-moraalinen orientaatio näkyy erityisesti siinä, miten sosiaalityöntekijät määrittelevät ihmisen ja elämän. Heidän pohdinnassaan korostuu kysymys siitä, mitä on hyvä elämä. Tähän liittyy usein ajatus ihmisen vastuusta ja velvollisuudesta toisia kohtaan. Sosiaalityöntekijät jakavat samankaltaisen ajatuksen maailmankatsomuksesta, jossa sosiaalityön arvopohjan toteuttaminen ilmenee vaikuttamisena. Heillä on oma käsityksensä ihmisen ja yhteiskunnan suhteesta, ja he kokevat edistävänsä toiminnallaan sellaista kehitystä, jota he itse pitävät arvokkaana. (Myös Hokkanen 2003, 64–65.) Aineiston perusteella vaikuttamisen eettis-moraalinen orientaatio perustuu *sosiaalityön arvopohjaan* sekä *velvollisuuden, vastuullisuuden ja välittämisen* periaatteisiin.

Sosiaalityöntekijöiden kuvaama vaikuttamisen mielekkyys rakentuu erilaisista arvolähtökohdista. Heitä yhdistävät kuitenkin yhteisesti jaetut, laajasti tunnistetut arvot, kuten ihmisten yhdenvertaisuus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Nämä arvot ovat myös sosiaalityön keskeisiä periaatteita kansainvälisen sosiaalityön määritelmän mukaan (IASSW & IFSW 2014). Vaikka arvot ovat olleet merkittävässä roolissa vaikuttamiseen ryhtyessä, erityisesti sen jatkaminen saa sosiaalityöntekijät pohtimaan arvojaan yhä syvemmin. Tarinoissa korostuu, kuinka vaikuttaminen itsessään herättää toistuvasti kysymyksen: Miksi minä teen tätä? Aineistossa juuri tähän kysymykseen annetut vastaukset muodostavat ensimmäisen

ääneen lausutun perustelun omalle vaikuttamiselle. Arvot ja ammattietikasta nouseva mandaatti muodostavat eettis-moraalisen orientaation perustan, jota sosiaalityöntekijät tietoisesti käsittelevät ja refleктоivat (myös Turtiainen ym. 2021,31; Hokkanen 2003, 66–67), kuten seuraavat tarinaotteet osoittavat:

”Mulla itselläni on hirveän vahva sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tunto ja ajattelen, että sosiaalityöntekijänä on pakko vaikuttaa.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

”Mikä mulle on tärkeätä, niin se on tasa-arvo. Kaikki asiakkaat, jotka tulevat ovista ja ikkunoista, niin päihdehuollossa kuin mielenterveyspuolella, niin ne ovat tasa-arvoisia. Aivan sama mitä titteliä ne asiakkaat edustavat tai mikä niillä on rooli tai miten paskasti asiat ovat tai miten hyvin on asiat, niin sillä ei ole mitään merkitystä.” (H1: Maailmanparantaja)

Tarinaotteet kiinnittyvät vahvasti arvoihin sekä kysymykseen hyvästä elämästä ja sen edistämisestä. Käsitteellä hyvä voidaan viitata monenlaisiin asioihin. Esimerkiksi Georg Henrik von Wright (1963; 2001) on analysoinut erilaisia hyvän muotoja, kuten instrumentaalista, teknistä, terveydellistä, hedonistista, inhimillistä hyvää sekä moraalista hyvettä (myös Niemelä 2011, 15). Tulkintani mukaan esimerkki (H1: Maailmanparantaja) jäsentää hyvää jokapäiväisen elämän ja olemisen näkökulmasta, jolloin hyvinvointi rinnastuu arjen hyvään elämään. Tällöin sosiaalityöntekijän käsitys hyvästä sisältää myös hyvinvoinnin suojelun, jonka mukaan hän korostaa, että kaikkia ihmisiä tulisi kohdella tasa-arvoisesti riippumatta heidän taustastaan (myös von Wright 1963; 2001, 179). Arvot ilmenevät tavoitteina ja ohjaavat sosiaalityöntekijän eettis-moraalista orientaatiota. Aineistossa korostuu, että arvojen avulla sosiaalityöntekijät jäsentävät ja ylläpitävät sosiaalityön ihanteita ja normeja (myös Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011).

Arvojen edistämiseen liittyy myös ajatus vaikuttamisen velvoittavuudesta, mikä saa sosiaalityöntekijät pohtimaan, onko sosiaalityön ammattietiikka normatiivista. Kyösti Raunion (2011, 117) mukaan sosiaalityön etiikka on normatiivista, koska sen arvoperusta määrittää, miten tulee toimia, jotta toiminta olisi oikein. Normatiivisen etiikan peruspilari on sekä rationaalinen että kriittinen ajattelu, sillä moraaliperiaatteet tarvitsevat tuekseen luotettavia perusteluita (Pietarinen & Poutanen 1998, 14). Eräs sosiaalityöntekijä korostaa, että hänellä on eettinen velvollisuus, vastuu ja myös etuoikeus päästä osaksi sellaisten ihmisten elämää, mihin kukaan muu ei välttämättä pääse. Hän jatkaa pohdintaansa toteamalla, että olisi eettinen ”rikos” olla viemättä asioita eteenpäin, jotta maailma voisi joskus muuttua paremmaksi. Myös seuraavissa tarinaotteissa sosiaalityöntekijät painottavat, että vaikuttaminen on ammattieettisesti oikein:

”Mä oon sosiaalityöntekijä sen takia, että voin saada maailman paremmaksi. Ihmiset, jotka meidän yhteiskunta ja yhteiskunnan rakenteet ovat ajaneet vaikeisiin elämäntilanteisiin, niin mun vaikuttamisen avulla he voisivat päästä sieltä ulos ja ylös. Me ei saada ikinä näiden ihmisten ongelmia ratkaistua sillä, että koitetaan heitä vain muuttaa. Myös se, että hyvinvointiyhteiskunta on paras mahdollinen tapa järjestää tää yhteiskunta ja sillä lailla tää on kaikille turvallinen yhteiskunta, joka tulee siitä, että me kaikki voidaan voida riittävän hyvin.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

”Varmaan se, miksi mä olen lastensuojelussakin töissä, niin nää pienet tyypit. Mulle on tärkeää, että jokaisella ihmisellä olisi samanlaiset mahdollisuudet elämään ja pystyisin jotenkin sillä vaikuttamisella tasoittamaan niiden ihmisten tietä, joilla se on hankalampaa. Koska olen saanut jotain ylimääräistä, niin koen, että mun velvollisuus on jakaa sitä ja mä jaan sitä vaikuttamisen kautta” (H12: Somebrändäri)

Tarinaotteissa hahmottuu, kuinka vaikuttamiseen liittyvä velvollisuuden tunne koetaan osaksi sekä ihmisyyttä että ammatillisuutta. Tämän koke-

muksen kautta sosiaalityöntekijät haluavat edistää paremman yhteiskunnan rakentumista. Sosiaalityöntekijät tulkitsevat yhteiskunnan tilaa ammatillisista lähtökohdistaan ja kokevat vastuukseen toimia yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Vaikuttaminen toimii areenana, jonka kautta he tekevät oman osuutensa yhteiskunnalliseen ja sosiaalisesti vastuulliseen toimintaan. (Myös Hokkanen 2003, 64.) Sosiaalityöntekijät perustelevat velvollisuuden tunnettaan omilla voimavaroillaan sekä ammattietiikkaan liittyvällä vastuullisuudella. He tiedostavat, ettei kaikilla asiakkaila ole samanlaisia mahdollisuuksia toimia, ja siksi he kokevat velvollisuudekseen toimia heidän puolestaan. Velvollisuuden tunnetta perustellaan myös sillä, ettei vaikuttamatta jättäminen ole vaihtoehto. Aineistossa vastuullisuus näyttäytyy keskeisimpänä arvona, joka ilmenee välittämisenä, emotionaalisenä sitoutumisena, eläytymisenä ja empatiana. (Gilligan 1982, 73, 174; myös Petrelius 2004, 62).

Sosiaalityöntekijöiden eettinen myötätunto konkretisoituu kuvauksissa, joissa vaikuttaminen nähdään maailman parantamisena. Tarinoissa vaikuttaminen näyttäytyy moraalisesti perusteltuna tekona, jota ohjaa velvollisuudentunto ja rationaalisesti perusteltavissa oleva moraalinen harkinta. Nämä kuvaukset heijastavat sitä ajattelutapaa, jonka mukaan toiminnan oikeutus perustuu periaatteisiin ja velvollisuuksiin seurauksista riippumatta (vrt. Kant 2016; Kasher 1978). Aineiston perusteella sosiaalityöntekijät hahmottavat vaikuttamisen osaksi ammatillista ja moraalista vastuuta sekä pitävät valintojaan järkiperäisesti puolusteltavina.

Sosiaalityön asiakkaisiin liittyvä huolenpito tarkoittaa sosiaalityöntekijöiden pyrkimystä lievittää ja osoittaa havaittuja hyvinvoinnin puutteita ja avun tarpeita. Huolenpidossa on kyse asiakkaan hyvinvoinnin turvaamisesta silloin, kun hänen kykynsä tai voimavaransa toimia itsenäisesti ovat rajalliset (Karjalainen ym. 2021, 12). Tällöin huolenpidon etiikka korostaa myös vastuuta ja ihmissuhteiden merkitystä (Banks 2021, 59). Huolenpitoon sisältyvä vastuu ilmenee aineistossa voimakkaana omantunnonkysymyksenä. Useat sosiaalityöntekijät kokevat syyllisyyttä, jos heidän moraaliset pyrkimyksensä tehdä merkityksellisiä asioita estyvät (myös Gilligan 1982):

"Mä oon valinnut tämän, että saan sen mielenrauhan ja koen tekeväni tärkeää vaikuttamistyötä." (H5: Palveluidenrakentaja)

"Mie aina silloin, kun minulla oli vielä opiskelijoita, niin heille sanoin, että olkaa rohkeita ja tehkää jotain semmoista, mikä tuntuu itsestä, että olen ainakin yrittänyt vaikuttaa." (H1: Maailmanparantaja)

Positiiviset tunteet, kuten mielenrauha ja ammatillisen tyytyväisyyden taivottelu, myös suuntaavat sosiaalityöntekijöiden eettis-moraalista orientaatiota. Tällaiset tunteet korostuvat lähes kaikkien sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Useat heistä kokevat, että vaikuttaminen on toimintaa, jota jokaisen sosiaalityöntekijän tulisi tehdä. Samalla he kuitenkin tiedostavat, ettei kaikki kollegat toimi näin. Tämä sosiaalityöntekijöiden keskinäinen erilaisuus on monille vaikea hyväksyä. Tarinoissa ilmenee tyytymättömyyttä työyhteisöissä vallitseviin tekijöihin, jotka ylläpitävät hiljaisuuden kulttuuria (myös Mutka 1998; Tiitinen 2019). Tarinaotteissa sosiaalityöntekijät pohtivat syitä siihen, miksi kaikki eivät osallistu vaikuttamiseen:

"Jos mä sanon suoraan, niin mun mielestä se on moraalista laiskuutta mennä sen osaamisen taakse. Jos on vähänkään kiinnostusta, niin kyllä sitä osaamista vaikuttamiseen saa. Samoin kuin resurssipuhe, ettei ole aikaa. Se on aika itseänsä syövä mantra, mitä mun mielestä jäädään hokemaan liikaa. Kolmas on siis, ettei ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Nää kolme on semmoista myrkkyä." (H4: Anarkisti)

"Olisin toivonut kollegoilta tukea ja yhteisöllisyyttä vaikuttamiseen. Olisin toivonut keskustelua, vuoropuhelua ja tinkaamistakin siitä, mikä on sosiaalityössä tärkeää. Tätä keskusteluahan kyllä käytiin, mutta ei niin, että se liittyy siihen vaikuttamiseen. Ja ehkäpä siinä olisi käynyt niin, että jos yhdessä olisi ruvettu vaikuttamaan ja vaatimaan muilta osallistumista, niin kaikki olisi jäänyt. Työyhteisössä ei ollut vaikuttamiseen halukkuutta missään." (H6: Oman tien kulkija)

Tarinaotteissa sosiaalityöntekijät kuvaavat turhautumistaan siihen, että vaikuttamatta jättäminen perustellaan osaamisen, resurssien, mahdollisuuksien ja halun puutteella. Näitä tuodaan esiin retorisinä syinä sille, miksi vaikuttamistyötä ei tehdä. Tyytymättömyys syntyy erityisesti siitä, että työyhteisöstä puuttuvat rakenteet, jotka mahdollistaisivat vaikuttamisen. Tämä jännite heijastaa ristiriitaa sosiaalityöntekijän eettisen orientaation ja ammatillisten reunaehtojen välillä.

Toisaalta sosiaalityöntekijät kuvaavat, ettei heillä itselläänkään aina ole mahdollisuutta puuttua jokaiseen kohtaamaansa epäkohtaan. He tunnistavat myös tilanteita, joissa he eivät kykene toimimaan arvojensa mukaisesti, vaikka tieto oikeasta toimintatavasta olisi selvä. Vaikuttaminen ei ole vain yksilön ominaisuuksista kiinni, vaan sitä muovaavat myös koetut toimintaedellytykset. Ilman työyhteisön tukea ja rakenteellisia mahdollisuuksia vaikuttamisen rajat tulevat nopeasti vastaan ja tämän sosiaalityöntekijät tunnistavat myös itsessään:

”Maailmassa on niin paljon parannettavaa, kehitettävää ja muutettavaa, ja sosiaalityössä on niin paljon tehtävää, ettei kannata ottaa liian isoja annoksia hoidettavakseen. Se on myös meidän ammatissa tärkeä muistaa.” (H1: Maailmanparantaja)

”Täytyy valita se joku rajaus, kun kaikkeen ei pysty.” (H4: Anarkisti)

Tarinoissa ilmenevä tyytymättömyys ei ole pelkkä passiivinen tunne, vaan osa sitä, miten sosiaalityöntekijät neuvottelevat rooliaan vaikuttajina suhteessa rakenteisiin, omiin arvoihinsa ja työyhteisön vuorovaikutukseen. Vaikuttajaidentiteetin sosiaalinen muodostuminen näkyy työyhteisön tuen, keskustelujen ja jaettujen kokemusten kautta, jotka muovaavat käsitystä vaikuttamisen mahdollisuuksista. Näin tyytymättömyys ei näyttäydy vaikuttamisen puutteena, vaan osoituksena vahvasta eettismoraalisesta orientaatiosta, joka suuntaa vaikuttamista ja konkretisoi sen ammatillisen merkityksen.

Aineistosta hahmottuu kuva siitä, että eettis-moraalinen vaikuttamisen orientaatio on humaani ja perustuu ihmisoikeuksien puolustamiseen. Orientaatio korostaa ihmislähtöisyyttä, asiakkaiden oikeuksia, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä ja yhteiskunnallisen kontekstin huomioimista. Se ilmenee moraalisen vaikuttamisen erityisesti tilanteissa, joissa pyritään suojelemaan ihmisten hyvinvointia, edistämään tasa-arvoa ja huolehtimaan asiakkaista. Analyysissä korostuu, että tämä orientaatio muokkaa vaikuttamisesta velvollisuuden, sillä vaikuttaminen nähdään keino toteuttaa sosiaalityön arvoja silloin, kun rakenteet tai yhteiskunnalliset olosuhteet estävät hyvinvoinnin toteutumista.

7.2 Yhteisöllinen orientaatio

Sosiaalityöntekijöiden tarinat jäsentävät sosiaalityötä vahvasti yhteisöllisen orientaation kautta, mikä korostaa vaikuttamisen merkitystä osana sosiaalityön yhteiskunnallista tehtävää. Tarinoissa yhteisöllinen orientaatio ei rajoitu pelkästään osallisuuden vahvistamiseen, vaan siihen kietoutuvat sosiaalisen asianajon periaatteet osana rakenteisiin kohdistuvaa vaikuttamista. Sosiaalityöntekijät asemoivat itsensä paitsi asiakkaiden rinnalle, myös rakenteiden kriittiseksi haastajiksi, pyrkien vaikuttamaan niihin yhteiskunnallisiin mekanismeihin, jotka määrittävät asiakkaiden elämää ja mahdollisuuksia. Tällöin vaikuttaminen hahmottuu mesotason ulottuvuutena, jossa yhdistyvät valtaistumisen tukeminen ja rakenteellinen muutos. Tämä muutos ei kohdistu vain yksilön hyväksi, vaan yhteisöjen ja yhteiskunnan eettisen uudistamisen näkökulmasta. (Mullaly 2007; Hokkanen 2014.)

Analyysi osoittaa, että aineistossa korostuvat kuvaukset sosiaalityön vaikuttamismahdollisuuksista muuttuvissa toimintaympäristöissä. Analyysin perusteella aineistosta erottuu kaksi toisiaan täydentävää suuntausta, jotka ovat *ideaaliset* ja *konkreettiset tavoitteet*. Ideaaliset tavoitteet suuntautuvat sosiaalityön tulevaisuuden kysymyksiin. Kuvaukset heijastavat sosiaalityöntekijöiden pyrkimystä vahvistaa asiakkaiden ja työntekijöiden yhteistä vaikuttamista, erityisesti tilanteissa, joissa rakenteelliset muutok-

set haastavat perinteisiä työmuotoja ja asiakassuhteita. Sekä ideaalit että konkreettiset tavoitteet rakentuvat sosiaalityön ammatillisen eetoksen ja yhteisöllisyyden periaatteiden varaan, mutta niiden toteuttamista rajoittavat useat rakenteelliset reunaehdot. Näihin kuuluvat erityisesti julkisen talouden kriisi ja palvelurakenteen uudistukset, jotka muovaavat sosiaalityön resursseja, organisointia ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Aineiston kuvaamat visiot kokoavat jäsenyyksen toiminnalliseksi suunnaksi, kun sosiaalityöntekijät etsivät aktiivisesti vaikuttamisen muotoja, jotka vahvistavat osallisuutta ja kytkevät arjen käytännöt rakenteelliseen muutokseen. Näiden mallien tavoitteena on vahvistaa sosiaalista osallisuutta tilanteissa, joissa perinteiset työmuodot eivät enää vastaa toimintaympäristön uusiin vaatimuksiin. Vaikuttaminen hahmottuu sosiaalityön rakenteellisena ja mesotason ulottuvuutena, jonka avulla pyritään edistämään sekä yksilöiden että yhteisöjen hyvinvointia. Tällä ulottuvuudella kietoutuvat yhteen ammatillinen reflektio, yhteisöllinen arvopohja ja kriittinen suhde yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Näin ymmärrettynä yhteisöllinen orientaatio ei ole yksittäinen menetelmä, vaan sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä, jossa vaikuttaminen yhdistää reflektiivisen arvoperustan ja rakenteellisen muutostyön. Tämä tulkinta avaa myös näkymän niihin jännitteisiin, joita vaikuttamiseen suuntautuva yhteisöllinen orientaatio kohtaa nykyisissä sosiaalityön käytännöissä.

Yhteisöllisen työotteen muutos koskettaa syvästi sosiaalityöntekijöitä, ja aineistossa korostuu kasvava huoli siitä, ettei yhteisöllisyys ole enää itsestäänselvyys sosiaalityön käytännöissä (myös Roivainen 2008a; Matthies & Närhi 2014, 100; Kannasoja ym. 2022, 48). Tarinoissa toistetaan monissa yhteyksissä, miten yksilökeskeisyyden korostuminen arjen käytännöissä on etäännyttänyt sosiaalityöntekijöitä asiakkaiden elämänpiiristä. Yhteisösosiaalityön perinteen murros on tarkoittanut siirtymää sille ominaisesta yhteisöllisestä työotteesta kohti yksilökeskeisiä käytäntöjä, mikä on etäännyttänyt sosiaalityöntekijöitä asiakkaiden arjen ja elinympäristön tuntemisesta. Narratiiveissa korostuu ajatus siitä, että asiakkaan näkökulman ymmärtäminen suhteessa yhteiskunnallisiin rakenteisiin on mahdollista vain silloin, kun sosiaalityötä tehdään siellä, missä potentiaa-

liset asiakkaat fyysisesti ovat (myös Männistö 2012, 125). Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pohtii yhteisöllisen sosiaalityön olemassaoloa ja sen merkitystä vaikuttamisen näkökulmasta:

”Onko yhteisöllistä sosiaalityötä enää olemassakaan? Onko se kuitenkin enemmän yksilökeskeistä ongelmien ratkomista ja resurssien jakamista yksilöille? Semmoista ei ole, en ainakaan kauheasti tiedä, että olisi yhteisöllistä sosiaalityötä muualla kuin järjestökentällä. Onko sielläkään enää ne sosiaalityöntekijät sitä tekemässä, vai onko ne jotain muita ammattiryhmiä? Tarkoitin sitä, että sosiaalityöntekijän ammatillisuutta ei ole enää siellä paikoissa, missä sitä yhteisöllistä sosiaalityötä tehdään, esimerkiksi päiväkeskuksessa tai erilaisia ruoanjakopaikkoja, asukastupia tai yömajoja. Ehkä siellä on kuitenkin se sairaanhoitaja tai vartija, eikä osata edes ajatella, että sosiaalityöntekijääkin tarvitaan.” (H2: Ihmisyyden ääni)

Yhteisöllisyyteen perustuvat työmuodot näyttävät siirtyneen yhä enenevässä määrin kolmannen sektorin vastuulle. Aiemmin sosiaalityö oli kiinteämmin sidoksissa yhteisölliseen työotteeseen, mutta vuosien saatossa tämä kytkös on heikentynyt. Käsitys yhteisöllisen työotteen hiipumisesta saa tukea myös Anita Sipilän (2011) väitöstutkimuksesta, jossa todetaan, että yhteisöllisen sosiaalityön perinne näkyi tutkimuksen tuloksissa vain vähäisesti. Perinteinen yhteisösosiaalityö on pitkälti kadonnut sosiaalihuollon rakenteista ja siirtynyt järjestöjen hallinnoimien kehittämishankkeiden piiriin, joihin julkisen sektorin sosiaalityöntekijöillä ei ole mahdollisuutta osallistua työtehtäviensä puitteissa (mt.).

Myös tämän tutkimuksen aineistossa sosiaalityöntekijät ilmaisevat huolensa sosiaalityön position muutoksesta kohti yhä yksilökeskeisempää viranomaistyötä. Yhteisöllinen orientaatio laajempänä ammatillisena ulottuvuutena on jäänyt yksilökeskeisen työn varjoon ja näyttäytyy nykyisin lähinnä työmenetelmänä, ei sosiaalityön keskeisenä orientaationa. Tämä kehitys haastaa sosiaalityössä tehtävää vaikuttamista, sillä yhteisöissä ilmenevät rakenteelliset ongelmat jäävät helposti näkymättömiin, mikäli

sosiaalityöntekijät eivät ole läsnä niissä tiloissa ja suhteissa, joissa ihmiset elävät arkeaan.

Sosiaalityöntekijät paikantavat yksilökeskeisen viranomaistyön korostumisen suomalaisen hyvinvointivaltion kehitykseen ja siihen liittyviin rakenteellisiin muutoksiin. Julkisen talouden kriisi yhdessä arvomaailman koventumiseen on haastanut sosiaalityön toimintamahdollisuuksia, jotka näyttäytyvät kaventuneina erityisesti sosiaalihuollon kontekstissa. Aineistossa sosiaalihuollon muutos nousee keskeiseksi huolenaiheeksi. Sosiaalityöntekijöiden käsitysten mukaan yhteiskunnan yksilöllistymiskehitys on suunnannut yksilökeskeistä työtettä, ja samalla kaventanut työntekijöiden suhdetta asiakkaisiin. Tarinoissa sosiaalihuolto näyttäytyy eräänlaisena ”taistelukenttänä”, jossa rakenteelliset paineet ja resurssien niukkuus ovat johtaneet vetäytymiseen erityisesti tilanteissa, joissa tarvittaisiin nopeita ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja:

”Meidän paikkakunnalla on paljon syrjäytyneitä, huono-osaisuutta, lapsiperheköyhyyttä ja muuta. Sitten meidän paikkakunnalla tapahtui suuri kriisi, johon sosiaalihuollon viranomaiset eivät ottaneet mitään kantaa. Silloinkin olisin toivonut sosiaalitoimiston sosiaalijohtajalta vahvaa otetta. He eivät ottaneet mitään koppia. Kun ajattelen, että siinäkin olisi ollut sosiaalityöllä mahdollisuus olla mukana, että hei me ollaan täällä ihmisten elämää kannattelemassa ja me järjestämme eri tukitoimia perheille ja lapsille. Ei, sen teki muut. Sen teki seurakunta ja kriisityö. Siihen olisi tarvinnut vahvoja sosiaalityön ammattilaisia eri yksiköistä ja toimialoilta.” (H5: Palveluiden rakentaja)

Paikkakunnan kriisiä koskeva tarinaote osoittaa rakenteellisia epäselvyyksiä ja ammatillisen vastuun neuvottelua (vrt. Karalis Noel ym. 2023). Sosiaalihuollon ammattilaisten reaktiot näyttäytyvät tarinaotteessa hiljaisuutena ja vastuun siirtämisenä muiden ammattiryhmien hoidettavaksi. Tämä vetäytyminen, tapahtuipa se tietoisesti tai tiedostamatta, osoittaa tarpeen tarkastella sosiaalityön roolia kriisitilanteissa uudelleen ammatillisen vastuun, asiantuntijuuden ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta.

Se osoittaa, että sosiaalityön asema ei ole kriisitilanteissa selkeästi määrit-
tynyt tai tunnustettu, mikä voi heikentää sen vaikuttavuutta ja näkyvyyttä.

Myös Hannele Seeck (2009, 7) toteaa kriisiviestintää koskevassa tutki-
muksessaan, että kansalaisten luottamus viranomaisiin ja organisaatioiden
toimintaan heikkenee, mikäli kriisitilanteita ei hoideta riittävän tehokkaasti
ja avoimesti. Tämän tutkimusaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että so-
siaalipalveluiden muutos on ollut nopeaa, eikä sen vaikutuksista ole käyty
riittävästi keskustelua sosiaalityön kentällä. Parhaillaan käynnissä olevat
ja valmisteilla olevat laajat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset ovat
aiheuttaneet sosiaalityön sisällöllistä kapeutumista ja toimintakulttuurin
koventumista, mitä on ennakoitu jo aiemmissa tutkimuksissa (myös Juhila
2006). Yhteiskunnan rakenteellinen muutos ja julkisen talouden kriisi ovat
heikentäneet sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia suuntautua vaikutta-
miseen.

Kriisitilanteiden lisäksi vaikuttamista haastaa asiakaskontaktien vähe-
neminen, sillä vaikuttava sosiaalityö edellyttää riittävää vuorovaikutusta
ja arjen tuntemusta. Näiden avulla rakentuu luottamus ja avautuu mah-
dollisuus tunnistaa rakenteellisia ongelmia. Samalla sosiaalityön sisällöl-
linen muutos suuntaa toimintaa entistä enemmän asiakkaiden ja heidän
elinympäristöjensä tasolle. Tarinoissaan sosiaalityöntekijät pohtivat työn
vaikutusmahdollisuuksien reunaehtoja tilanteessa, jossa suora kontakti
asiakkaisiin on vähentynyt. He kuvaavat, kuinka asiakastyön läheisyys ja
konkreettinen kontakti ovat keskeisiä tekijöitä vaikuttamisen suuntaami-
sessa ja sen mahdollistamisessa:

*"Niin, nyt ei ole asiakaskontaktiakaan, eikä sen myötä sitä tiettyä tee-
maa, jolloin mulla oli se palo vaikuttaa. Ehkä sitten, kun mulla tulee
se, minkä puolesta mä voin rummuttaa. Tietenkin maailma on täynnä
asioita ja asiakkaitten oikeuksien ajamista ja sen tarvetta, mutta kyllä
se into vähenee, kun mulla ei ole suoraa kontaktia sinne, missä ihmi-
set elää ja toimii." (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)*

"Kaiken aikaa on ollut tärkeintä se, että on ollut kosketus asiakastyöhön. Joko niin, että itse tekee tai on hyvin lähellä. On tärkeää kuulla, mitä siellä ihmisten elämässä tapahtuu, jotta voi kehittää rakennetta, palveluja ja tehdä sitä vaikuttamista." (H5: Palveluiden rakentaja)

Asiakaskontaktien väheneminen korostuu tässä yhteydessä merkittävänä haasteena. Ilman riittävää kontaktia asiakkaiden todellisuuteen sosiaalityöntekijöiden mahdollisuus toimia vaikuttavasti ja kontekstuaalisesti perustellusti heikkenee. Tämä etäännyttää asiantuntijuuden käytännön todellisuudesta ja voi johtaa siihen, että sosiaalityön ääni jää kriisitilanteissa kuulumattomiin. Kun asiakaskontaktit vähenevät, vaarana on, että sosiaalityö menettää kykynsä vaikuttaa rakenteisiin ja puolustaa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksia. (Myös Pascoe 2022; vrt. Parsell ym. 2025.)

Tämän tutkimuksen sosiaalityöntekijät visioivat tarinoissaan sosiaalityön tulevaisuutta pohtimalla sen edessä olevia kysymyksiä. Näitä pohdintoja jäsentää erityisesti suhde asiakkaisiin, millainen se on nyt ja millaiseksi sen tulisi kehittyä. Työntekijät ulottavat tämän omakohtaisen suhteen tarkastelun laajemmalle tasolle pohtien sosiaalityön perustehtävää: mitä sosiaalityöntekijä tekee asiakkaiden kanssa, ja voidaanko kehittää aidosti osallistavia käytäntöjä, jotka tukevat yhdessä tehtävää vaikuttamista. Tarinoissa havainnollistuu huoli siitä, että mikäli sosiaalityö kaventuu viranomaistyöksi ilman aitoa asiakaskontaktia ja yhteistoimintaa, sen merkitys ja vetovoima heikkenevät. Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä pohtii tätä kehitystä ja toteaa, että saattaa harkita alan vaihtoa, mikäli sosiaalityö "näivetty" viranomaisrooliin:

"Se ei olisi ensinnäkään enää kiinnostavaa työtä. Mä en usko, että sosiaalityö on millään tavalla vaikuttavaa, jos meistä tulee Kela. Sitten ei ole enää mitään väliä, millä koulutuksella sitä tehdään, jos se on pelkkää palvelupäätöksiä ja hallinnollisia päätöksiä. Mä en usko, että siten saadaan kenenkään olosuhteita muutettua paremmaksi. Päätöksillä saadaan ehkä ylläpidettyä minimielintasoja jollekin. Mutta

se, että ihmisten tilanteet oikeasti paranisivat, niin ei sitä semmoisella työllä tehdä.” (H8: Esimerkillä vaikuttaja)

Sosiaalityön viranomaisroolin päättävävallan ja toisaalta sosiaalityön laaja-alaisen tehtävän, eli ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämisen ja vaikuttamisen, välillä esiintyy merkittävää jännitettä. Aineiston sosiaalityöntekijät kertovat tarinoissaan, kuinka tämä jännite on olemassa ja kuinka se on viime vuosina entisestään kasvanut. Aineistossa on kuitenkin havaittavissa viitteitä kulttuurisesta muutoksesta, jossa sosiaalityön painopiste on siirtymässä kohti asiakkaiden ja heidän yhteisöjensä tarpeista lähtevää työtettä. Sosiaalityöntekijät korostavat yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä työtettä niin merkittävänä, että se näyttäytyy tarinoissa jopa sosiaalityön ”pelastavana” voimana. Yhteisöllinen työote toimii vastapuheena sosiaalityön yksilöllistymiskehitykselle. Se näyttäytyy ennen kaikkea osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajana. Tämän kautta vahvistuvat asiakkaiden asema ja heidän mahdollisuutensa osallistua vaikuttamiseen sekä omaa elämäänsä, että laajemmin yhteiskunnallisia rakenteita koskevilla asioilla.

Erityisesti jalkautuvassa työotteessa sosiaalityön mahdollisuuksien nähtiin avautuvan uudella tavalla. Tarinoissa jalkautumisesta puhuttiin kahdella tasolla. Yhtäältä kuvattiin sen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja toisaalta pohdittiin jo olemassa olevia käytäntöjä. (vrt. Karjalainen 2016, 128–129). Eniten kaivattiin irtautumista toimistokeskeisyydestä. Sosiaalityöntekijät kuvasivat jalkautuvaa työtä siirtymisenä toimiston ulkopuolelle esimerkiksi asiakkaiden omiin toimintaympäristöihin ja tapaamaan heitä siellä, missä heidän arkensa tapahtuu (myös Närhi & Matthies 2016a; 2016b; Karjalainen ym. 2019; Mapp ym. 2019). Näitä sosiaalityön toimintaympäristöjä voivat olla esimerkiksi yhteistyökumppaneiden tilat, kohtaamispaikat, kadut, ostoskeskukset ja torit (Karjalainen ym. 2021, 19). Tällöin sosiaalityöntekijä toimii asiakkaiden osallisuuden vahvistajana ja vaikuttamisen kumppanina sekä sen mahdollistajana. Jalkautuvassa työssä keskeistä on sen ennaltaehkäisevä ulottuvuus. Ulottamalla toimintansa yhteisöjen keskiöön sosiaalityöntekijät voivat tukea yhteisöjä sisältäpäin

ja ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä. Seuraavissa tarinaotteissa sosiaalityöntekijät ennakoivat sosiaalityön tulevaisuutta kansalaistyönä. Niissä korostuu toive siitä, että asiakkaat olisivat entistä näkyvämmässä roolissa vaikuttamisen aktiivisina toimijoina:

”Sosiaalityön tulevaisuus on kansalaisten keskellä tehtävää työtä. Se on manageriduunia, jota pitää viedä tuonne ihmisten keskelle. Se ei siis ole konttorityötä. Sosiaalityön pitäisi olla sellaista, joka elää yhteisöjen keskellä, varsinkin kun meille tulee tätä niin sanottua monimuotoisuutta monella tasolla ja maahanmuuton kautta. Tehokas sosiaalityö ei odota ongelmia vaan ehkäisee ongelmia, tai sitten mennään sinne ongelmien keskelle. Ei se ole terapiaa, vaan se on kanssaelämistä. Kun sä menet sinne yhteisöön ja olet niiden ihmisten kanssa, niin ne ihmiset rupeavat itse vaikuttamaan, ja siihen he tarvitsevat sen sparrarin, joka antaa sitä voimaa ja on kanssakulkija.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

”Sen toivoisin vielä, että vaikuttaminen muuttuisi siihen suuntaan, että asiakkaat tekisivät vaikuttamista yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa, koska se autenttinen ääni on tärkeää, koska me voidaan tehdä rakenteellista sosiaalityötä muuten ihan väärään suuntaan. Me saatetaan jopa tehdä vahinkoa niille asiakkaille, jos me ei kuulla heidän käsitystä niistä ratkaisumalleista, mitä meillä on ja mitä me esitetään. Toisaalta rakenteellinen sosiaalityö ja yhteisvaikuttaminen asiakkaiden kanssa voi olla asiakkaalle niin voimaannuttavaa, että se on yksi sosiaalityön työskentelymuoto. Tämmöisestäkin on kokemuksia. Valitettavasti se asiakkaiden kanssa yhdessä tekeminen meinaa unohdettua.” (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Sosiaalityöntekijät purkavat haastatteluaineistossani tietoisesti viranomaisrooleja mahdollistaakseen tasavertaisemman kohtaamisen, erityisesti pohtiessaan sosiaalityön tulevaisuutta jalkautuvana työnä. Rinnalla kulkeminen nähdään vaikuttamisen edellytyksiä vahvistavana toimintata-

pana silloin, kun asiakkaita kohdataan heidän arjessaan. Jalkautuvan työn vahvuudeksi tunnistetaan heikkojen signaalien havaitseminen ja näkyväksi tekeminen, mikä on keskeistä vaikuttamisen suuntaamisessa (vrt. Karjalainen ym. 2021, 19). Tätä tulkintaa havainnollistaa sosiaalityöntekijä (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja), joka korostaa, ettei rakenteellista sosiaalityötä voida erottaa asiakastyöstä. Rakenteellisen sosiaalityön typistymisen peläksi menetelmälliseksi tiedonmuodostukseksi ja raportoinniksi nähdään ongelmallisena, sillä tiedon kokoaminen ei vielä itsessään takaa sen vaikuttavuutta päätöksenteossa (myös Kivipelto 2021, 23; Niskala 2020, 144).

Analyysin perusteella asiakasosallisuus näyttäytyy erityisen tärkeänä silloin, kun sosiaalityössä kerätään tietoa ihmisten elinolosuhteista, päätösten seurauksista ja palveluiden toimivuudesta. Kun asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia kuullaan, sosiaalityöntekijöiden ymmärrys asiakkaiden odotuksista ja tarpeista syvenee, mikä voi edistää palveluiden oikea-aikaista kohdentamista. Tämä havainto on linjassa aiempien tutkimusten kanssa (vrt. Kirjavainen & Nieminen 2022; Keller, Virág & Trowbridge 2019). Tarinoissa asiakasraadit näyttäytyvät konkreettisena esimerkkinä osallisuuden ja vaikuttamisen yhdistämisestä, sillä ne mahdollistavat tasavertaisen osallistumisen palveluiden kehittämiseen (myös Kivistö 2014). Seuraavan tarinaotteen keskiöön nousee viestinnän merkitys asiakasraadeissa:

"Mä ymmärrän, että vaikkapa (erään kaupungin) aikuissosiaalityössä on ollut käytössä asiakasraadit, jotka oikeasti ovat pohtimassa ja kehittämässä yhteisiä asioita. He yhdessä kirjoittavat mielipidekirjoituksia ja tekevät asioita näkyväksi tälle väestöpohjalle. Se voi olla jotakin tällaista se tulevaisuuden sosiaalityö." (H11: Järjestöaktiivi)

Asiakasraati-toiminta näyttäytyy sekä refleктоivan tietotyön että inklusiotyön näkökulmasta. Refleктоiva tietotyö viittaa siihen, että tietoa kerätään asiakkailta osallistavilla menetelmillä, kun taas inklusiotyö korostaa asiakasraatia toimintamuotona, jonka kautta asiakkaat voivat osallistua vaikuttamiseen yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Kivipelto 2021, 22–23.) Tarinaotteessa korostuu asiakasraatien vuorovaikutuksellinen ja

viestinnällinen ulottuvuus. Laura Asunta ja Leena Mikkola (2019, 84) toteavatkin artikkelissaan, että asiakasraateja ei ole juurikaan tutkittu tästä näkökulmasta. Aineistoni sosiaalityöntekijän kuvaus asiakasraadin vuorovaikutuksesta viittaa siihen, että raati on perustettu nimenomaan vaikuttamiskanavaksi, ja sen ideologinen perusta rakentuu tämän tavoitteen ympärille (myös Asunta ym. 2019, 85).

Sosiaalityöntekijöiden tulevaisuuden visiot jalkautuvasta työstä sekä konkreettiset esimerkit asiakasraadeista havainnollistavat vaikuttamisen keskeistä merkitystä asiakkaiden kanssa yhdessä toimimisena. Tarinoissa korostuu näkemys siitä, että sosiaalityön tulevaisuuden kehityskulkuihin voidaan vaikuttaa suuntaamalla työ kohti yhteisöllisen työn toteuttamista. Tällöin sosiaalityö näyttäytyy moninaisena kumppanuutena, jossa asiakkaiden osallisuus ja voimaantuminen vahvistuvat. (Myös Pohjola 2011, 215–220; vrt. Raunio 2004, 15–16.) Tämänäyttöinen visio ohjaa vaikuttamista kohti yhteisöllistä orientaatiota, jossa asiakkaiden arjen ymmärrys nousee keskeiseksi merkityksenantajaksi sen toteuttamisessa (myös Keller ym. 2019; Kirjavainen ym. 2022).

Aineiston kokonaiskuva jäsentää havainto siitä, että sosiaalityön yhteisöllisen orientaation ytimessä on asiakasosallisuuden vahvistaminen tilanteessa, jossa palvelujärjestelmän ja työn sisältöjen muutokset kaaventavat työn toteuttamistapoja ja heikentävät työntekijöiden yhteyttä asiakkaiden arkeen. Orientaatio suuntaa sosiaalityötä aktiiviseen vaikuttamiseen, sillä aineistossa korostuu tarve toimia muutosten keskellä niin, että sosiaalityö säilyy tulevaisuudessa laaja-alaisena ja merkityksellisenä. Keskeisiksi toimintamuodoiksi nousevat yhteisöissä tapahtuva jalkautuva työ ja asiakkaiden elinympäristöihin suuntautuvat käytännöt, joiden nykyisenä esimerkkinä nähdään asiakasraadit. Sosiaalinen asianajo näyttäytyy tärkeänä keinona tuoda esiin asiakkaiden kokemuksia ja rakenteellisia epäkohtia sekä välittää yhteisöjen ääntä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yhteisöllinen orientaatio tarjoaa tälle vaikuttamista suuntaavalle työn tavalle perustan yhdistämällä arjen ymmärryksen, eettisen harkinnan ja yhteiskunnallisen analyysin toiminnaksi, joka rakentuu vuorovaikutuksesta, osallisuudesta ja jaetusta tiedontuotannosta.

7.3 Yhteiskunnallinen orientaatio

Rakenteellisen sosiaalityön suomalaisessa kehyksessä yhteiskunnallinen orientaatio rakentuu sosiaalityöntekijöiden käsityksestä sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä, ja se suuntaa vaikuttamisen painopistettä kohti yhteiskunnallista ulottuvuutta eli makrotasoa. Tämä orientaatio perustuu sosiaalityöntekijöiden tieteelliseen tietoon, teoreettiseen ymmärrykseen ja ehkäisevään näkökulmaan, joiden avulla he tulkitsevat yhteiskunnallisten ilmiöiden taustalla vaikuttavia rakenteita ja etsivät niihin ratkaisumahdollisuuksia (Karjalainen ym. 2021, 10). Aineiston perusteella tieteellinen tieto ja teoreettinen ymmärrys toimivat ajattelun ja argumentaation välineinä, joiden avulla sosiaalityöntekijät jäsensivät omaa rooliaan yhteiskunnassa.

Tarinoissa korostuu kokemus siitä, että sosiaalityö tarjoaa näköalapaikan yhteiskuntaan monella tasolla. Tämän vuoksi orientaatio sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä kytkeytyy vahvasti yhteiskunnallisen ymmärryksen ja sen mekanismien tuntemukseen. Sosiaalityöntekijät paikantavat ymmärryksensä heräämisen tästä yhteiskunnallisesta tehtävästä erityisesti sosiaalityön opintoihin, jotka ovat toimineet merkittävänä herättäjänä ja suunnannäyttäjänä heidän ammatilliselle ajattelulleen, kuten seuraavat tarinaotteet osoittavat:

"Sosiaalityön perusopinnoissa oli rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttamisen kurssi. Ihan muistan, kuinka siellä tunnilla syttyi päässäni lamppu ja jotenkin palaset lokahtivat paikoilleen, että tämä on se juttu, tämä on se sosiaalityön ydin. Se muutos, ja nimenomaan rakenteet ja yhteiskunnallinen perspektiivi suhteessa yksilötyöhön. Se läpivalaisee molemmat, ja rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttaminen on keino siihen muutokseen molemmilla tasoilla. Ja sitten mä olin sillä lailla, että aa tää on tää juttu." (H4: Anarkisti)

"Se tuli esille niissä sosiaalityön opinnoissa, että sosiaalityöntekijöiden pitäisi kertoa enemmän ympäristölle siitä, mitä he tekevät työkseen ja

miksi se on tärkeitä. Siitä syttyi lamppu heti mun päässä, että ihan totta, niin pitäisikin. Mä innostuin siitä ja siitä se jotenkin lähti. Koen, että vaikuttaminen on tärkeää, koska se on sosiaalityön ydintä. Me ei pystytä sosiaalisissa ongelmissa puuttumaan vain yksi asiakas kerrallaan niihin ilmiöihin riittävällä tavalla, ja on tuotava niitä ilmiöitä ja niiden ratkaisukeinoja ympäristölle näkyväksi, jotta se ympäristökin pystyy tarttumaan niihin juurisyihin.” (H8: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Tarinaotteet osoittavat, että rakenteellisen sosiaalityön opintokokonaisuudessa on ollut merkittävä rooli sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän oivaltamisessa, erityisesti 2000-luvulla opiskelleiden sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Kokonaisuus on vahvistanut heidän ymmärrystään sosiaalityöstä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä. (Vrt. Salonen ym. 2024; Kallio ym. 2023.)

Haastatteluaineistossani sosiaalityöntekijät pohtivat, kuinka rakenteisiin vaikuttaminen ja yhteiskunnallinen perspektiivi ovat keinoja muutokseen sekä yksilö- että yhteiskunnallisella tasolla. Heidän ymmärryksensä sosiaalityön kohteesta ulottuu laajalle tasolle ja liittyy yksilötason asiakkuustiedon ja kokemuksen yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja ilmiöihin. Yksilötasolla tehtävä työ ei yksin riitä poistamaan niitä ongelmia, joita yhteiskunnalliset rakenteet asiakkaille aiheuttavat. Tämän vuoksi sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä nähdään olennaisena osana ammattia (myös Mullaly 2007; Fook 2019, 25; Liukko ym. 2022; Kivipelto 2022, 13).

Laaja-alainen ymmärrys sosiaalityön yhteiskuntasuhteesta sekä eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden näkyväksi tekeminen ohjaavat keskeisesti sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista. Tarinoissa toistuvat sanat ”muutos” ja ”muutokseen pyrkiminen”, jotka kuvaavat sosiaalityöntekijöiden kokemusta työnsä yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta. Sosiaalityöntekijät kokevat, että sosiaalityön heikkous liittyy sen yksilökeskeisyyteen, joka on painopiste yksilön tukemisessa, auttamisessa ja kuntouttamisessa. Tämä yksilötason lähestymistapa voi jättää huomiotta ongelmien taustalla vaikuttavat laajemmat yhteiskunnalliset rakenteet. (Dominelli 2012, 42, 66.) Sosiaalityöntekijät näkevätkin sosiaalityön tavoitteena muuttaa niitä olo-

suhteita, rakenteita ja yhteiskunnan epäkohtia, jotka aiheuttavat ihmisille sosiaalisia ongelmia (Kivipelto 2016, 137; myös Pohjola 2019, 45–46, 52–53). Tällainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen edellyttää rakenteiden kriittistä tarkastelua ja aktiivista pyrkimystä kohti oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa.

Sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän reunaehdot tulevat esiin sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Niissä kuvataan, kuinka sosiaalityön yhteiskunnallinen asema ei ole ollut yksiselitteinen tai helppo (myös Kivipelto 2016, 147). Sosiaalityö on joutunut kamppailemaan asemastaan yksilön ja yhteiskunnan rajapinnassa, eikä sen rooli ole aina ollut selkeä (myös Dominelli 2012, 20–21; Kivipelto 2016, 147). Sosiaalityöntekijöiden on täytynyt perustella omaa olemassaoloaan ja toimintatapojaan myös muiden ammattiryhmien edustajille. Yksi syy tähän on se, että sosiaalityö on muodostunut soveltavana alana useiden vahvojen professioiden, kuten lääketieteen ja psykologian, väliin (Kivipelto 2016, 147).

Tätä aseman kamppailua havainnollistaa aineistoni esimerkkitarina erikoissairaanhoidossa tehtävästä vaikuttamisesta, jossa sosiaalityön asema rakentuu paitsi työnjaollisena myös julkista imagoa ja näkyvyyttä koskevana kysymyksenä. Tarina alkaa sosiaalityöntekijän kuvauksella tilanteesta, jossa lääkäri toteaa, että *"sosiaalityöntekijät ovat perustaneet käytävän nurkkaan sosiaalitoimiston, johon kukaan ei halua mennä, eikä siellä tehdä mitään päätöksiä"*. Sosiaalityöntekijä kommentoi tätä toteamalla: *"Tämä on juuri se julkinen sosiaalityön imago, jota vastaan on taisteltava."* Tarina jatkuu erittelyllä siitä, kuinka erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijä ylläpitää aktiivisesti sosiaalityön profilia moniammatillisessa tiimissä. Tarina jatkuu tilanteen tarkemmalla kuvauksella:

"Esimerkiksi, kun olin sairaalasossuna, niin B-lausunnot makasivat viikosta toiseen pöydällä, eivätkä lääkärit tajunneet, että asiakkaalle voi olla päivän päälle, että hän saa rahat Kelalta. Oli sitten sairaalan sosiaalityöntekijä, joka soitti lääkärille, että pitäisi saada se B-todistus. Lääkäri vastasi, että voi vittu ja pani luurin kiinni. Sosiaalityöntekijä marssi polille ja kysyi: missä täällä on se vittua haistatteleva lääkäri?"

Lääkäri oli tunnustanut ja sosiaalityöntekijä oli sanonut, että sinä tuot tasan kolmeksi sen paperin hänen pöydälleen, ja jos se ei ole siinä, niin jatkoa seuraa, että tiedoksi muillekin.”

Sosiaalityöntekijä jatkaa tilanteen tarkastelua sairaalan sosiaalityöntekijän ja lääkäreiden välisen suhteen näkökulmasta:

”Tämä on ääritilanne, mutta varmaan muutkin lääkärit ymmärsivät, että tuo on tosissaan, kun se pyytää jotakin paperia. Sairaalan sosiaalityöntekijä oli vielä sanonut, ettei meidän asiakkaat ole kaikki niin varakkaita, että heillä on varaa odottaa Kelan korvauksia ja sitä, milloin sulla on aikaa tai viitsimistä tehdä sitä.” (H15: Tarinankertoja)

Esimerkkitarinassa sosiaalityöntekijä kuvaa tilannetta, jossa sairaalassa työskentelevä kollega pyrkii vastaamaan sosiaalityön näkymättömyyteen kohdistuviin syytöksiin osallistumalla aktiivisesti keskusteluun lääkäreiden työtehtävistä. Hän muistuttaa esimerkiksi siitä, että lääkäreiden on laadittava potilaan terveydentilaa ja työkykyä koskeva selvitys (lääkärinlausunto B), jotta potilas voi saada korvauksia Kelalta ja vakuutusyhtiöltä. Tämä vaikuttaminen on vaatinut aktiivista toimintaa ja jopa kahden osapuolen yhteenottoa, jotta työtehtävän toteuttaminen olisi ylipäättään ollut mahdollista. Sosiaalityöntekijän tulkinnan mukaan sosiaalityön paikan määrittely on osittain reviirien valtaamista, mutta samalla kyse on myös moniammatillisissa työyhteisöissä paikkansa ottavasta ja julkisuuteen suuntautuvasta sosiaalityöstä. (Vrt. Pohjola 2001, 12; Arajärvi ym. 2021.) Tämä korostaa sosiaalityön aktiivista roolia oman asiantuntijuuden artikuloinnissa ja sen aseman vahvistamisessa asiakkaiden tarpeisiin vastaamisessa.

Sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän reunaehdot tulevat esiin myös tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijät vertailevat työnjaollisia tehtäviään suhteessa muihin ammattiryhmiin. Pohdinnoissa korostuvat erityisesti ristiriitaiset odotukset, joita sosiaalityöntekijöihin kohdistuu heidän yhteiskunnallisen tehtävänsä näkökulmasta. Seuraava tarinaote havainnollistaa, kuinka tähän tehtävään sisältyy rakenteellinen velvoite, jota ei

ole aina helppo toteuttaa. Samalla esiin hahmottuvat kysymykset ja asioiden todentaminen antavat kuvan siitä, että vastustusta yhteiskunnallisen tehtävän toteuttamiselle syntyy erityisesti silloin, kun sosiaalityöntekijä joutuu ikään kuin ainoana ammattikuntana toimimaan vaikeiden ja epämiellyttävien asioiden tulkkina:

”Jos sä ajattelet jotain terveydenhuollon ammattilaista, niin ei hänen tarvitse ottaa hevonpaskan kantaa siihen, mikä on yhteiskunnallinen tilanne, tausta ja sen tekijät, jotka ovat syynä ihmisen tilanteeseen. Ihmisten sairastumiseen voi sanoa, että kamalaa, tupakin hintaa pitää korottaa ja kieltää, kun on keuhkosityöpää. Mutta sitten, kun sä meet sosiaalityön kentälle, niin sosiaalityöntekijä on se, joka näkee kaiken sen paskan, eli mitkä on ne taustatekijät. Kun ollaan tämmöisessä yhteiskunnan harmaalla ja likaisellakin alueella, että siellä on paljon ikävää ja pahaa ja kurjaa, ja joka ei ole millään tavalla irrallinen tän yhteiskunnan muusta toiminnasta. Se on pahimmillaan sisään rakennettua yhteiskuntaan, ja sitten sosiaalityöntekijän pitäisi olla se, joka sen sanoo ääneen. Sen, että olette tehneet paljon pahoja päätöksiä ja pitäisi toimia näin.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

Tarinaotteessa sosiaalityöntekijä havainnollisesti jäsentää, kuinka sosiaalityöntekijät mielletään yhteiskunnallisiksi osajiksi, jotka työssään kohtavat ajankohtaisia yhteiskunnallisia ongelmia sekä rakenteellisia puutteita, jotka vaikuttavat ihmisten elämäntilanteisiin (Kivipelto 2021, 23). Sosiaalityöntekijä kuvaa näitä ongelmia ja puutteita tarinaotteessa *”yhteiskunnan harmaiksi ja likaisiksi alueiksi”*, koska ne aiheuttavat ihmisille ikäviä, pahoja ja kurjia olosuhteita. Tämän tulkinnan mukaan sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä edellyttää näiden rakenteiden paljastamista myös silloin, kun se tarkoittaa astumista muiden ammattikuntien reviirille. Se edellyttää rohkeutta ottaa kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin, vaikka se herättäisi vastustusta tai haastaisi vakiintuneita käytäntöjä (vrt. Buila 2010). Seuraavassa tarinaotteessa sosiaalityöntekijä jatkaa pohdintaansa kuvaamalla suomalaista koulu- ja varhaiskasvatusjärjestelmää. Hän kertoo, kuinka

järjestelmässä tuotetaan yhä enemmän puhetta ”ongelmallisista lapsista”, ja keskusteluissa korostuu lääketieteellinen diagnoosi ja lääkitys ”ongelmalaisten hoitokeinona”:

”Ei kaikilla lapsilla saatana voi olla adhd tai add. Näin se vaan on. Järjestelmä tuottaa näitä lapsia. Minun mielestäni sosiaalityöntekijät ja sosiologit pystyisivät näkemään, että se on rakenteellista, eikä se näin ole? Se ei ole jonkun patologin ammattitaidossa tai lääketieteellisessä perustassa ymmärtää sitä, eikä edes käyttäytymistieteiden, vaan se on nimenomaan sosiaalityön kentässä olevaa näkökulmaa, koska se sitten kävelee viimeisessä kädessä vastaan. Jos ajatellaan ennaltaehkäisevää työtä, niin parasta ennaltaehkäisevää työtä, minkä sosiaalityöntekijä voi tehdä, on kertoa näkemyksensä näihin asioihin.” (H3: Kutsumuksellinen taistelija)

Sosiaalityöntekijä politisoi lapsein kohdistuvaa leimaavaa puhetta yhteiskunnan rakenteellisena ongelmana ja korostaa, kuinka sosiaalityöntekijät voivat näissä tilanteissa tarjota yhteiskunnan jäsenille välineitä tarkastella yhteiskunnallisia epäkohtia poliittisina ilmiöinä (myös Giroux 2000, 58; 2001, 200). Yksi aineiston kiinnostavista havainnoista on, että sosiaalityöntekijöiden vertailut sosiaalityön ja muiden ammattien välillä avaavat näkymän sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään ja sen laajuuteen suomalaisessa kontekstissa. Näissä pohdinnoissa he ikään kuin rohkaisevat itseään suuntaamaan ammatillista orientaatiotaan vaikuttamiseen pohtiessaan, mitä rakenteellinen sosiaalityö heidän työlleen merkitsee. Heidän näkemyksensä mukaan sosiaalityö menettää merkityksensä, ellei sen yhteiskunnallista tehtävää toteuteta:

”Jos puuttuu yhteiskunnallinen vaikuttaminen, niin silloin ei ole palveluita, jotka kohdistuvat oikeisiin asioihin, eikä ole rahaa tiettyihin asioihin. Ja tehdään tyhmiä päätöksiä yhteiskunnassa, eivätkä asiakkaiden asiat parane, koska ne ovat kuitenkin kytkeytyneenä rakenteisiin.” (H12: Somebrändäri)

”Se ei ole mun mielestä tieteellistä eli tietyllä tavalla perusteltua, jos rakenteellista sosiaalityötä ei tehdä. Silloin mä näkisin, että sitten mennään mututuntumalla. Mun mielestä koko ajan pitäisi vaikuttavuutta ja työn perusteita miettiä sekä avata työssä käytettäviä ratkaisuja ja niiden perusteluita ja pystyä keskustelemaan avoimesti niistä.”
(H10: Ei-perinteinen sosiaalityöntekijä)

Aineiston perusteella sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä määrittyy siten, että sosiaalityöntekijät yhdistävät ihmiset, heidän elämäntilanteensa ja näitä ympäröivät rakenteet toisiinsa. Tarinoissa korostuu ajatus siitä, että rakenteiden ymmärtäminen edellyttää teoreettisesti perusteltua lukutaitoa yhteiskunnallisista ilmiöistä sekä kykyä hahmottaa niiden välisiä suhteita. Tätä rakenteiden ymmärrystä ja tietoa tarvitaan erityisesti sosiaalityön ulkopuolelle suuntautuvaan vaikuttamiseen. Anneli Pohjola ja Mirja Satka (2022) korostavat tiedollisen pääoman merkitystä sosiaalityössä muuttuvassa yhteiskunnassa. Tämä osoittaa, että pelkkä sosiaalityön tietoperusta voi jäädä liian kapeaksi ilman laajempaa ymmärrystä toimintarajoista ja niiden ulkopuolisista ilmiöistä. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat tietoa yhteiskunnallisista muutostekijöistä, paikallisista ongelmista ja palvelujärjestelmän kehittämistarpeista sekä jäsenystä myös sosiaalityön rajojen ulkopuolelta. (Mt.)

Edeltävien huomioiden perusteella tarinoista hahmottuu kuva siitä, että yhteisöllinen orientaatio ilmenee useilla toisiinsa kytkeytyvillä tavoilla. Sosiaalityöntekijät tunnistavat ja tekevät näkyväksi rakenteita, jotka vaikuttavat asiakkaiden elämään. Heidän työnsä perustuu teoreettiseen ja tiedolliseen pohjaan, joka edellyttää yhteiskunnallisten ilmiöiden lukutaitoa ja laaja-alaista ymmärrystä. Sosiaalityön tavoitteena on muuttaa niitä rakenteita ja olosuhteita, jotka aiheuttavat sosiaalisia ongelmia. Samalla sosiaalityöntekijät määrittelevät paikkaansa suhteessa muihin ammattikuntiin ja perustelevat omaa asiantuntijuuttaan moniammatillisissa ympäristöissä. Lisäksi sosiaalityöntekijät kannustavat itseään suuntaamaan vaikuttamiseen ja kokevat, että ilman yhteiskunnallisen tehtävän toteutta-

mista sosiaalityö menettää merkityksensä. Tässä kontekstissa rakenteellinen sosiaalityö nähdään keskeisenä osana vaikuttajaidentiteettiä.

7.4 Luova kriittisyys

Edellä käsiteltyjä vaikuttamisen orientaatioita yhdistää sosiaalityöntekijöiden luova kriittisyys, joka ilmenee heidän vaikuttamisen taitoinaan. Nämä taidot muodostavat orientaatioita läpileikkaavia perusjuonteita (Karjalainen ym. 2021, 14). Ne näyttäytyvät tietoisena ammatillisena ajatteluna, johon sisältyy luovuutta ja kykyä tarkastella ilmiöitä uusista näkökulmista. Aineistossa luova kriittisyys ilmeni toistuvasti sosiaalityöntekijöiden tarinoissa, joissa he kritisoivat rakenteita, käytäntöjä ja vallitsevia ajattelutapoja, ja pohtivat mahdollisuuksia toimia toisin. Vaikuttamisen taidot voidaan tulkita myös persoonallisuuteen liittyvinä kykyinä, jolloin ne näyttäytyvät henkilökohtaisina ja vaikeasti käsitteellistettävänä. Toisaalta sosiaalityöntekijät tekivät näitä taitojaan näkyviksi vaikuttamisessaan työyhteisöissä, ammattikunnassa ja julkisilla foorumeilla, jolloin niitä voidaan yhteisesti arvioida, jakaa ja hyödyntää. (Myös Raunio 2004, 103; Trevithick 2000.)

Ymmärrän sosiaalityöntekijöiden luovan kriittisyyden keinona tarkastella kriittisesti sekä vallitsevaa yhteiskunnallista järjestystä että ammatillisia käytäntöjä (myös Raunio 2004, 153). Aineiston perusteella luova kriittisyys näyttäytyy perusteellisena, reflektiivisenä ja harkitsevana ajatteluna vaikuttamisen tilanteissa. Se sisältää sekä reflektiivistä (Karvinen 1993, 28–29) että tutkivaa lähestymistapaa (Pohjola 1993, 258–260), jossa sosiaalityöntekijät tarkastelevat omaa toimintaansa itsekriittisesti, kyseenalaistaen ja analysoiden suhdettaan vaikuttamiseen. Tämä ajattelun tapa ei ainoastaan tue vaikuttamista, vaan myös kehittää sosiaalityön ammatillista itseymmärrystä ja eettistä herkkyyttä, kuten seuraavat tarinaotteet hahmottavat:

”Mulla on aina jokin sellainen draivi, että pitäisi tehdä eri lailla kuin muut. Pikkasen pitäisi ensimmäisenä tehdä podcastia tai ensimmäisenä mennä Instagramiin. Mulla on semmoinen into kokeilla aina

jotain uutta. Tehdä jotain järjestyttävää, ehkä mä oon levoton.” (H12: Somebrändäri)

”Mulla on ollut aina valtava tiedonhalu. Miksi? Se on kysymys, jota mä olen usein esittänyt ihan aina. Jotenkin minulla on halu tietää, miksi joku asia on jollain tavalla.” (H16: Epäkohtiin tarttuja)

Edeltävissä tarinaotteissa kriittinen ajattelu sosiaalityössä kytkeytyy vahvasti luovuuteen. Tämän perusteella sosiaalityöntekijöiden kriittisen ajattelun prosessia ja heidän vaikuttamissuuntatuneisuuttaan on muovannut reflektiivinen työote. Reflektiivinen ajattelutapa on mahdollistanut uuden oppimisen ja ammattitaidon syventymisen sekä vaikuttanut siihen, miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät itseään ja tulkitsevat ympäröiviä ilmiöitä. (Myös Gibbons & Gray 2002.) Tarinaotteessa (H16: Epäkohtiin tarttuja) korostuu, kuinka yhteiskuntakriittinen orientaatio on rakentunut ihmettelevien kysymysten esittämisen ja vahvan oppimishalun varaan. Sosiaalityöntekijöitä yhdistää avoimuus uusille tiedoille ja taidoille. Aineistossa kriittisyys toimii siltana toimintaan silloin, kun tarinoissa käsitellään uusien ratkaisujen etsimistä ja vakiintuneiden toimintamallien kriittistä arviointia. Tätä havaintoa voidaan tarkastella kriittisen sosiaalityön teorian valossa, sillä haastatellut sosiaalityöntekijät kuvaavatkin, kuinka he luovat ja rakentavat uudenlaisia ajatuksia, toimintamalleja ja ratkaisuja yhdistämällä ja haastamalla perinteisiä ajatusprosesseja (myös Fook 2019). Tällaista kriittisyyttä, joka rakentuu reflektiivisen ajattelun varaan, mutta ylittää sen toiminnallisen ja aloitteellisen uutta etsivän ulottuvuuden kautta, käsitteellistän tässä tutkimuksessa luovana kriittisyytenä. Seuraavissa tarinaotteissa he kertovat vaikuttamisen taidoistaan ja niihin liittyvistä myönteisistä kokemuksista:

”Jos puhutaan kirjallisesta viestinnästä, niin mä saan ihan puhtaasti adrenaliinia ja kicksejä. Musta on hirveän hauska ilmaista itseäni. Joku ajatus on kypsynyt pitkään ja sitten sitä lähtee avaamaan. Sitten se on kiva, kun on joku tosi monimutkainen asia, jota olen tavallaan

pitkään hautonut, niin jos semmoisen saa sitten jotenkin puettua selkeäsanaisesti, niin sen mä koen tietyllä tavalla luovana ajatusproses- sina. Se on vähän sama kuin tutkimusta tekisi, jos mulla on joku iso asia, mistä mä haluan sanoa jotain ja se tulee selkeinä sanoina ulos, niin on hyvin tyytyväinen olo, että jes mä sain sanallistettua tuon asian. Se on jo itsessään tyydyttävää.” (H14: Vastarannan kiiski)

”Se (vaikuttaminen) ei ollut järjestelmän jotenkin totuttujen kaavojen mukaan menemistä, vaan se oli vähän out of the box- ajattelua ja te- kemistä. Se on sitä linjaa, mitä mä oon tykännyt jatkaa. Musta on mukava tehdä asioita epäsovinnaisesti ja just sillalla, kun kielletään tekemästä, niin se tuottaa mulle suurta nautintoa tehdä sitten kuiten- kin.” (H7: Vaikuttamisen uranuurtaja)

Luovaan kriittisyyteen sisältyy palkitsevuuden elementtejä, koska vai- kuttaminen itsessään koetaan nautinnollisena ja mielihyvää tuottavana. Tämä mielihyvä ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa perustu yksilölliseen voimaantumiseen (empowerment), vaan ammatilliseen työotteeseen, jota synnyttää erityisesti uuden ajattelun muodostaminen sekä kysyvä ja tut- kiva suhde omaan työkäytäntöön ja työympäristöön (myös Pohjola 1993, 258–260). Tutkivassa työotteessa sosiaalityöntekijöiden ajatellaan yleises- ti soveltavan teoreettista tietoa ja yhteisesti sovittuja käsitteitä käytännön tilanteisiin (myös Heinonen 2007, 46). Aineistossa tutkiva työote näyttäy- tyy arkisena ja käytännönläheisenä ajatteluna, jossa induktiivinen päättely on keskeisessä roolissa. Tämä ajattelutapa mahdollistaa sen, että sosiaali- työntekijä analysoi sekä omaa että koko sosiaalityön tiedollista perustaa, mallintaa ja kehittää työtapoja sekä tuo niitä työyhteisön tarkasteluun. In- duktiivinen päättely voi olla yksinkertaistavaa, mutta tutkivan työotteen yhteydessä se toimii välineenä ammatillisen ymmärryksen syventämiseen ja työn kehittämiseen. Seuraavassa tarinaotteessa tämä ajattelutapa ja sen vaikuttavuus tulevat esiin:

"Mä oon aina ollut kova sanomaan mielipiteeni. Mä olen vähän vastarannan kiiski perusluonteeltani. Mua on aina risonut hirveästi, jos ihmiset ovat yksimielisiä. Jos joku on kauhea vahvasti jotain mieltä, niin mulle tulee pieni piru olkapäälle ja alan esittämään vasta-argumentteja. Tää ala itsessään tarjoaa siihen hirveästi mahdollisuuksia. Alanahan täällä on hegemonia ja sellainen, että mikä on oikein ja hyvää. Täällä kilpaillaan siitä, kellä on kiiltävin sädekehä etenkin lastensuojelussa. Tässä on niin helppo löytää sellaista, että herää sisäinen halu väittää vastaan, että mahtaakohan olla ihan näin yksinkertaista. Että halutaan kaikille kaikkea hyvää ja sitten ollaan hyviä, kun oikeasti tosiasiaa se on se toteutuksen taso, mikä voi tehdä asiasta yllättävänkin hankalaa." (H14: Vastarannan kiiski)

Rohkeus näyttäytyy sosiaalityöntekijöiden tarinoissa kykynä seistä omien periaatteiden, mielipiteiden ja näkemysten takana myös silloin, kun ne ovat ristiriidassa sosiaalityön valtavirtaiseen käsitykseen siitä, mikä on oikein ja hyvää. Luovaan kriittisyyteen sisältyy konfrontoivaa asennetta, jonka myötä sosiaalityöntekijät kykenevät kyseenalaistamaan työssään havaitsemiaan epäkohtia (myös Adams ym. 2009, 2, 5–6; Payne ym. 2002). Rohkeus ilmenee myös itsensä ilmaisemisena, erityisesti uuden tiedon jakamisessa ja hyödyntämisessä. Eräs sosiaalityöntekijä kertoo piirtävänsä sarjakuvia työnsä arjesta, ja muutamat ovat julkaisseet sosiaalityöhön liittyviä runoja ja kirjallisuutta. Näissä tarinoissa havainnointikyky ja mielikuvitus kietoutuvat luovaan kriittisyyteen, joka rikastuttaa vaikuttamista ja korostaa sosiaalityön moniulotteisuutta.

Avaamissani tarinoissa käsite *kriittinen* ei viittaa arvostelevalle tai torjuvalle ajattelulle, vaan pikemminkin tapaan, joka tarkastelee, erittelee ja arvioi kohdetta huolellisesti ja monipuolisesti sekä etsii vaihtoehtoisia ratkaisumalleja (myös Kurki ym. 2011, 14). Sosiaalityöntekijät kuvaavat, kuinka he lähestyvät aiheita ensin laaja-alaisesti saadakseen kattavan käsityksen, ja siirtyvät vasta ymmärtämisen jälkeen arviointiin, joka voi johtaa sekä myönteisiin että kielteisiin johtopäätöksiin. Kyseessä on arvioiva vaikuttamisen tapa, jossa sosiaalityöntekijät seuraavat omaa

työtään ja tunnistavat sen vaikutuksia (myös Heinonen 2007, 44–46). Tämä arvioiva ote ulottuu myös vuorovaikutukseen, kun sosiaalityöntekijät kertovat kiinnittävänsä tietoisesti huomiota siihen, että he kuuntelevat toisten mielipiteitä, tarkentavat omaa asennettaan sallivampaan suuntaan ja antavat jokaiselle mahdollisuuden ilmaista itseään. Sosiaalityöntekijät kertovat, kuinka he ovat pyrkineet ilmaisemaan eriäviä näkemyksiään mahdollisimman tyylikkäästi ja rakentavasti:

”Huomasin hankkeessa, jossa työskentelin ainoana sosiaalityöntekijänä, että siellä piti sitä omaa näkemystään tavallaan ujuttaa ja soluttautua siihen työyhteisöön, ettei suoraan kumota enemmistön mielipidettä, vaan esittää, että tässä on toinenkin näkökulma, jonka voisi ottaa huomioon. En tehnyt sitä koskaan sillä tyylillä, ettei se nyt noin mene, että kyllä minä tiedän, koska se tietäjärooli loppuu siihen, että se kontakti kärsii, eikä sitten mene mikään läpi. Eli ehkä jonkunlainen diplomatia on vienyt minua eteenpäin.” (H15: Tarinankertoja)

”Jos saan itsekäs nyt olla tässä kohtaa, niin se mitä olen tehnyt työelämän aikana, niin olen osannut tehdä asioita oikealla tavalla. Minulla on ammattitaitoa ja harkitsen asioita, vaikka olen kova puhumaan, ja nopeasti saattaa tulla viisi sammakkoa ja yksi viisas ajatus. Siitä huolimatta olen ollut asiallisesti vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, eri osapuolien, ylempänä, alempana, sivulla ja missä tahansa olevien ihmisten kanssa.” (H1: Maailmanparantaja)

Aineistossa ilmenee vaikuttamiseen liittyvä positiivinen kehä, joka toistuu sosiaalityöntekijöiden tarinoissa. Mitä enemmän sosiaalityöntekijät saavat tukea vaikuttamiseen ulkopuolisilta tahoilta, sitä tietoisemmin he kehittävät omia vaikuttamisen taitojaan. Muilta ihmisiltä, kuten kollegoilta, esimiehiltä tai asiakkailta saatu tuki näyttäytyy yhtenä merkittävimmistä tekijöistä, jotka suuntaavat vaikuttamisorientaatiota. Tämä positiivinen kehä ei ainoastaan tue yksittäistä vaikuttamisen hetkeä, vaan vahvistaa orientaatiota ja sen jatkuvuutta. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksissa vai-

kuttaminen hahmottuu näin paitsi tavoitteellisena toimintana, mutta myös ammatillisesti palkitsevana ja itseään vahvistavana prosessina.

Kokonaisuutena luova kriittisyys rakentuu sosiaalityöntekijöiden tarinoissa vaikuttamisen taidoista, jotka ilmenevät ammatillisena uusia ratkaisuja etsivänä ajatteluna erilaisissa vaikuttamisen tilanteissa. Aineistossa kriittisyys ylittää reflektion ja suuntautuu konkreettiseen, aktiiviseen ja kokeilevaan vaikuttamiseen sekä käytäntöjen kehittämiseen. Luova kriittisyys hahmottui näin ammatillisena, orientaatioita läpileikkaavana vaikuttamisen ulottuvuutena yksilön persoonallisuuden piirteiden tai yleisen kriittisyyden sijasta. Nämä taidot läpileikkaavat kaikki vaikuttamisen orientaatiot (eettis-moraalisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen) ja muodostavat niiden perustan. Luova kriittisyys ulottuu yksittäisiä tilanteita pidemmälle ja näkyy mikrotasolla asiakkaiden kohtaamisessa, mesotasolla yhteisöllisessä työssä ja makrotasolla rakenteiden kriittisessä tarkastelussa. Se ilmenee eri orientaatioissa eri tavoin: eettis-moraalisessa orientaatioissa arvonormien arviointina ja tilanteeseen sopivien ratkaisujen kehittämisenä, yhteisöllisessä orientaatioissa uusien yhteistyön muotojen luomisena ja yhteisön voimavarojen innovatiivisena hyödyntämisenä sekä yhteiskunnallisessa orientaatioissa rakenteiden kriittisenä tarkasteluna ja uusien vaikuttamiskeinojen kehittämisenä. Aineistossa korostuu lisäksi, että vaikuttaminen on sosiaalityöntekijöille palkitsevaa ja merkityksellisyyttä tuottavaa, mikä vahvistaa heidän vaikuttajaidentiteettiään.

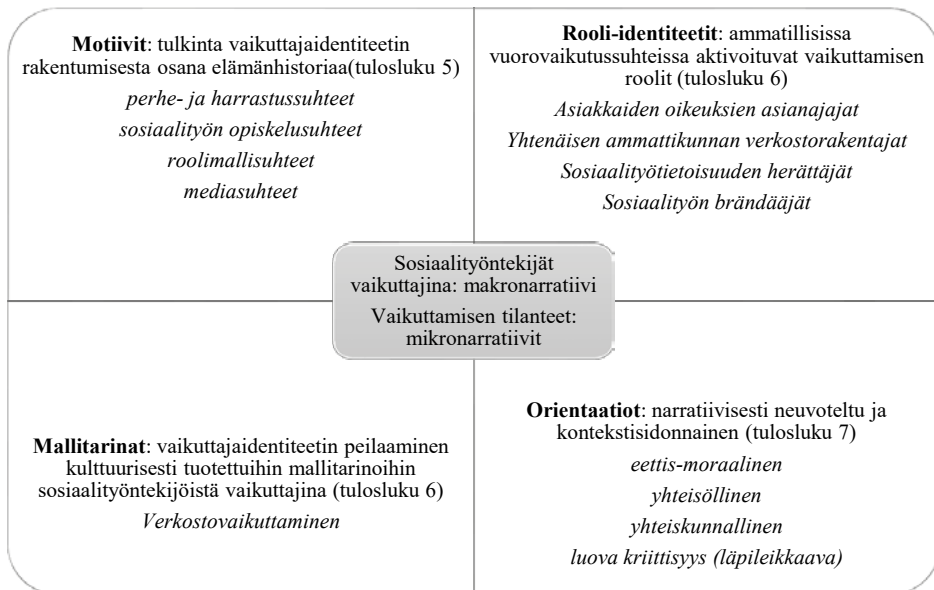
8 Johtopäätökset ja kokonaisarvio

8.1 Tutkimuksen tulokset

Olen tässä tutkimuksessa analysoinut sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita. Tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa aktiivisten sosiaalityöntekijöiden julkisesta vaikuttamisesta. Sosiaalityöntekijät kuvasivat omia kokemuksiaan vaikuttamisesta, kertoen niistä henkilökohtaisina ja ammatillisina tarinoina. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostui yhteensä 19 sosiaalityöntekijän haastattelusta. Toteutin haastattelut narratiivisena avoimena haastatteluna. Narratiivisen analyysin avulla tarkastelin sosiaalityöntekijöiden tarinoita vaikuttamisesta sekä niiden rakentumista ja jäsentymistä. Vaikka tutkimuskysymysten muotoilu täsmentyi tutkimusprosessin aikana, kiinnostukseni kohdistui koko ajan tarinoissa avautuviin vaikuttamisen taustalla oleviin motiiveihin, itseymmärrykseen osana ammatillista rooli-identiteettiä ja kulttuurista mallitarinaa sekä toimintaa ohjaaviin orientaatioihin.

Tutkimuksen lähtökohtana oli mediassa vaikuttaminen, mutta haastatteluaineiston perusteella tarkastelu laajeni koskemaan myös muuta julkista vaikuttamista. Median kontekstissa vaikuttamisen keinot painottuivat erityisesti sosiaaliseen mediaan, mikä heijastaa sen keskeistä roolia nykyisessä mediaympäristössä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijät osallistuivat aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun, toivat näkyviin epäkohtia ja pyrkivät vaikuttamaan sekä päätöksentekoon että julkiseen mielipiteeseen. Tarinoissa näkyvät ajattelutavat liittyivät haluun tulla ymmärretyksi ja kuulluksi. Kyse on vaikuttamista koskevasta diskursista ja siitä, miten sosiaalityöntekijät kokevat ja merkityksellistävät roolinsa yhteiskunnallisina vaikuttajina. He reagoivat rakenteellisiin epäkohtiin, nostivat niitä aktiivisesti esiin ja osallistuivat niiden ratkaisemiseen. Näissä puitteissa tarkastelin ja tulkitsin sosiaalityöntekijöiden tarinoita kokemuksellina ja toiminnallisina kannanottoina, en pelkästään puheena.

Kuviossa 2 havainnollistan tutkimukseni kokonaisuutta. Esittelen analysoimani vaikuttamisen taustalla olevat motiivit, ammatilliset rooliidentiteetit, niistä hahmottuvan mallitarinan sekä toimintaa ohjaavat orientaatiot.

Kuvio 2. Tulokset tiivistettynä

Seuraavaksi esittelen tutkimukseni tuloksia teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Teoreettisena viitekehyksenä sovelsin rakenteellisen sosiaalityön, eettis-moraalisen ja kriittisen teorian lähtökohtia vaikuttamiseen. Tulosten tarkastelussa hyödynnän tutkimukseni kannalta käsitteellisesti ja sisällöllisesti keskeisiä aiempia tutkimuksia, jotka ovat tarjonneet ideoita ja teoreettisia kehyksiä tulosten tulkintaan. Näitä tutkimuksia reflektoin suhteessa omiin tuloksiini ja kiteytän tulkintoja myös taulukoinnein. Lopuksi arvioin tutkimusta ja esitän ideoita jatkotutkimukselle.

8.2 Motiivien elämänhistorialliset ulottuvuudet

Luvun viisi tulokset käsittelivät vaikuttamisen taustalla olevia motiiveja, jotka rakentuivat vuorovaikutussuhteissa ja elämäntapahtumissa, kuten perhe- ja harrastussuhteissa, sosiaalityön opiskelusuhteissa, roolimallisuhteissa ja mediasuhteissa. Luku vastasi tutkimuskysymykseen: *millaisissa vuorovaikutussuhteissa sosiaalityöntekijöiden motiivit vaikuttamiseen muodostuvat?* Vaikka motiivien taustat ilmenivät eri tavoin eri elämänvaiheissa, kaikissa korostui henkilökohtainen kokemus ja merkityksellisyys. Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut kerätä elämänhistoriallista aineistoa, eikä tarkastella sosiaalityön tekemisen taustatekijöitä, mutta yllättäen jokainen haastateltava palasi tarinoissaan juuri näihin elämänvaiheisiin perustellesaan vaikuttamisen tärkeyttä. Tämä osoittaa, että vaikuttamiseen motivoituminen kiinnittyy vahvasti omaan elämänkulkuun ja sen kautta rakentuvaan ymmärrykseen sosiaalityön yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Perhe- ja harrastussuhteissa motiivit rakentuivat persoonallisen identiteetin kehityksen kautta. Lapsuudenperhe, varhainen yhteiskunnallinen kiinnostus ja henkilökohtaiset kokemukset muodostivat motiivien perustan. Tämä havainto vastasi Päivi Fadjukoffin (2007; 2010; 2020) pitkitäistutkimusta identiteetin jatkuvasta rakentumisesta elämänkulun aikana. Identiteetti alkaa muotoutua, kun lapsi ja nuori tekee omia valintoja arvoistaan ja viiteryhmistään (Fadjukoff 2010). Aineistoni tarkentaa tätä osoittamalla perheiden keskustelukulttuurien ja vanhempien arvojen merkityksen varhaisessa yhteiskunnallisessa heräämisessä.

Vuorovaikutuksen merkitys identiteetin rakentumisessa korostuu. Tarinoissa perheen avoin ilmapiiri, ystävien esimerkit ja harrastusryhmien ohjaajien tuki vahvistavat arvojen mukaista toimintaa. Lisäksi Fadjukoffin (mt.) kuvaama identiteetin kokemuksellinen taso, eli jatkuvuuden kokemus omien arvojen ja tavoitteiden välillä, ilmeni myös tässä tutkimuksessa. Johtopäätöksenä tutkimukseni tarkentaa elämänkulkuista identiteetinäkökulmaa osoittamalla, että opiskelu ja harrastussuhteissa tapahtuva arvoihin samaistuminen ja niihin kiinnittyminen jäsentävät vaikuttajaiden identiteetin rakentumista. Vaikuttamisen motiivien taustat muotoutuivat rela-

tionaalisesti perheen, ystävien ja harrastusryhmien ohjaajien kanssa solmituissa suhteissa, jotka toimivat areenoina, joilla vaikuttaminen kiinnittyy osaksi identiteettiä.

Sosiaalityön opiskelusuhteissa sosiaalityöntekijät kuvasivat tarinoita ammatinvalintamotiivien ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen yhteyksiä. Opiskeluaikainen vuorovaikutus ja kulttuurinen ilmapiiri vahvistivat käsitystä itsestä vaikuttajana, ja opiskeluyhteisö, ainejärjestöt sekä ammattiyhdistystoiminta näyttäytyivät merkityksellisinä areenoina, joissa vaikuttamisen motiivit saivat tukea ja muotoutuivat osaksi vaikuttajaidentiteettiä. Tätä empiiristä havaintoa voi tulkita Salme Mahlakaarron (2010) narratiivisen identiteettityön kautta. Vaikuttajaidentiteetti rakentuu tarinoissa elämänhistorian, opintojen ja tulevaisuuden toiveiden risteyksissä, ja subjektiksi vahvistuminen kuvaa prosessia, jossa opiskelija tunnistaa ja vahvistaa toimijuuttaan vaikuttajana.

Roolimallisuhteet olivat keskeisiä vaikuttajaidentiteetin rakentumisessa sosiaalityössä. Toisin kuin perhe- tai opiskelusuhteet, roolimallit eivät aina perustuneet henkilökohtaiseen tuntemiseen, vaan ne rakentuivat kirjallisuuden, median ja työelämän kautta välittyvien esimerkkien varaan. Sosiaalityöntekijät kuvasivat, kuinka vaikuttamista tekevien henkilöiden toiminta ja kirjoitukset inspiroivat ja tarjosivat konkreettisia malleja vaikuttamisen mahdollisuuksista. Aineistossa merkittäviä roolimalleja olivat suomalaiset kirjailijat, tieteelliset tutkimukset, julkisuuden henkilöt, sosiaalityön opettajat sekä työyhteisöt. Lisäksi osa haastateltavista pohti omaa rooliaan vaikuttajina ja mahdollisina roolimalleina muille.

Roolimallisuhteiden merkitystä voidaan ymmärtää C. Wright Millsin (1940) motiivikäsitteen kautta. Millsin (mt.) mukaan motiivit ovat sosiaalisesti muotoutuneita selityksiä, joilla yksilöt oikeuttavat toimintaansa. Tutkimuksen tuloksissa roolimallit herättivät sisäisiä tavoitteita, kuten oikeudenmukaisuuden edistämistä ja tarjosivat kulttuurisesti hyväksyttyjä perusteluja yhteiskunnalliselle toiminnalle. Ne inspiroivat ja tukivat vaikuttajaidentiteetin rakentumista emotionaalisen ja kognitiivisen tuen avulla. Motiivit jäsensivät sosiaalityöntekijän omaa paikkaa vaikuttajana siten,

että ne loivat yhteyden aiempien kokemusten ja nykyisen yhteiskunnallisen toiminnan välille.

Mediasuhteet olivat vuorovaikutussuhteita, jotka tarjosivat merkittäviä areenoita vaikuttajaidentiteetin rakentumiselle ja vahvistumiselle. Ne loivat tilan, jossa sosiaalityöntekijä voi asemoida itsensä vaikuttajana. Kyse oli toimintakentästä, jossa sosiaalityöntekijät kuvasivat vuorovaikutusta toimittajiin ja poliittisiin päättäjiin tärkeänä osana vaikuttamista. Nämä suhteet olivat sekä kasvokkaisia että verkkovälitteisiä. Sosiaalityöntekijät kokivat, että mahdollisuus keskustella suoraan median edustajien ja päättäjien kanssa vahvasti motivaatiota ja tuki kokemusta omasta vaikuttajaidentiteetistä, mikä osaltaan edisti vaikuttajaidentiteetin vahvistumista. Lisäksi he pitivät tärkeänä kulttuuria, joka kunnioittaa asiantuntijuutta ja tarjoaa mahdollisuuden tulla kuulluksi sosiaalityöntekijänä.

Paul Ricoeurin (1992) erottelu pysyvyyden ja muuntuvuuden ulottuvuuksista tarjoaa kehyksen mediasuhteiden tarkasteluun. Pysyvyys korostaa vakaata identiteettiä, kuten ammattia ja asiantuntijuutta, kun taas *muuntuvuus* liittyy kykyyn muuttua, tehdä valintoja ja kantaa vastuuta. Tutkimuksen tuloksissa esiintyvä proaktiivisuus, esimerkiksi juttuideoiden tarjoaminen toimittajille, kuvastaa narratiivisen vaikuttajaidentiteetin mukaista sitoutumista ja vastuullista toimijuutta. Mediasuhteet eivät olleet pelkkiä näkyvyyden välineitä, vaan osa moraalista ja kokemuksellista prosessia, jossa sosiaalityöntekijä rakensi käsitystään vaikuttajana. Prosessi ammentaa elämänhistoriasta, sillä aiemmat kokemukset, arvot ja vuorovaikutussuhteet muovasivat motiiveja, jotka ohjaavat toimintaa mediassa. Mediasuhteet ilmentävät ammatillista identiteettiä ja toimivat tiloina, joissa menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuuden päämäärät kietoutuvat yhteen.

8.3 Ammatillisten rooli-identiteettien ja mallitarinoiden tilannesidonnaisuus ja suhde vaikuttamiseen

Tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetti jäsentyy neljän ammatillisen rooli-identiteetin ympärille, jotka painottuvat eri tavoin. Rooli-identiteetit ovat: asiakkaiden oikeuksien asianajajat,

yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat, sosiaalityötietoisuuden herättäjät ja sosiaalityön brändääjät. Aineistokuvaukset sosiaalityön kulttuurisesta hiljaisuudesta viittaavat hiljaisuuden tiedostamiseen ja sen aktiiviseen haastamiseen. Luku vastaa tutkimuskysymykseen: *miten sosiaalityöntekijöiden käsitys itsestään vaikuttajina ilmenee suhteessa muihin?* Johtopäätöksenä on, että sosiaalityöntekijöiden tarinat sisältävät osittain päällekkäisiä elementtejä, mutta jokaisessa on myös omat selkeät toimintamekanismit, jotka erottavat ne toisistaan. Yhdistävänä piirteenä näyttäytyy erityisesti verkostomainen vaikuttaminen.

Vaikuttajaidentiteetti näyttäytyy moniulotteisena ja tilannesidonnaisena prosessina, joka muotoutuu ja välittyy sosiaalityöntekijän vuorovaikutuksessa muihin toimijoihin. Samalla identiteetti myös välittyy ulospäin, sillä vuorovaikutussuhteissa näkyivät ne ammatilliset rooli-identiteetit, joiden kautta sosiaalityöntekijä tuli tunnetuksi vaikuttajana. Vaikuttajaidentiteetti muotoutuu erityisesti niissä hetkissä, joissa sosiaalityöntekijä kohtasi asiakkaat, kollegat ja yhteiskunnalliset rakenteet. Näissä ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa aktivoituivat erilaiset roolit, joiden kautta ammattilainen rakensi ja tarkensi käsitystään itsestä vaikuttajana. Samalla nämä tilanteet tukivat itseymmärryksen kehittymistä, sillä sosiaalityöntekijä reflektoi omaa asemaansa, arvojaan ja ammatillista rooliaan suhteessa yhteiskunnallisiin odotuksiin. Vaikuttajaidentiteetti oli enemmän kuin abstrakti osa ammatillista minuutta, sillä se ilmeni käytännön työssä tilannesidonnaisena, neuvoteltuna ja jatkuvasti muotoutuvana.

Tutkimuksen tuloksissa verkostovaikuttamisen mallitarina jäsenyi yhtenä keskeisenä vaikuttajaidentiteettiä jäsentävänä kokonaisuutena. Se kuvasi sosiaalityöntekijöiden tapoja toteuttaa vaikuttamista uusilla ja yhteistoiminnallisilla tavoilla erilaisissa verkostoissa sekä rakentaa vahvaa yhteistä *"me-henkeä"*. Mallitarinat osoittivat, että ammatilliset rooli-identiteetit ja verkostovaikuttamisen käytännöt kietoutuvat toisiinsa ja tekevät sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista näkyväksi. Samalla mallitarinat jäsentävät vaikuttamista tunnistettaviksi toimintamalleiksi ja selkeyttävät, miten ammatilliset rooliidentiteetit ja vaikuttajaidentiteetti rakentuvat ja välittyvät konkreettisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa.

Tarkastelen näiden aineistosta tunnistettujen rooliidentiteettien jäsentymistä suhteessa tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen. Ammatillisten rooli-identiteettien tunnistamista on tukenut vuoropuhelu kolmeen teoreettiseen näkökulmaan:

1. Bruce J. Biddlen (1979; 1986) rooliteoria, joka tarkastelee rooleja sosiaalisina odotuksina ja vuorovaikutuksessa muotoutuvina asemoitena
2. Leia Greensladden ja tutkimusryhmän (2014) määrittelemät sosiaalityön identiteettityypit aktivismin kontekstissa
3. Anneli Pohjolan (2011) rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita koskeva jäsenys.

Taulukossa 5 suhteutan tulosteni mukaisia vaikuttamisen rooli-identiteettejä Biddlen (1979; 1986) rooliteoriaan, Greensladden ja kumppaneiden (2014) identiteettityyppeihin ja Pohjolan (2011) rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueisiin.

Taulukko 5. Tutkimukseni rooli-identiteetit suhteutettuna rooliteoriaan, identiteettityyppeihin ja rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueisiin

Rooli-identiteetti	Rooliteoria (Biddle 1986)	Identiteettityyppi (Greenslade ym. 2014)	Rakenteellisen sosiaalityön tehtä- väalueet (Pohjola 2011)
Asiakkaiden oikeuksien asianajajat	Funktionaalinen	Eettinen ja asiakaslähtöinen toimija	Oikeudenmukaisuustyö
Yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat	Organisatorinen	Rakenteellinen toimija	Strategiatyö
Sosiaalityötietoisuuden herättäjät	Symbolinen interaktionistinen	Kriittinen reflektiivinen toimija	Tietotyö
Sosiaalityön brändääjät	Rakenteellinen	Radikaali sosiaalityöntekijä	Sosiaalipoliittinen työ
Kaikki rooli-identiteetit	Kognitiivinen	-	Julkisuustyö

Asiakkaiden oikeuksien asianajajat korostivat vahvaa omistautumista asiakaskunnalle, erityisesti tilanteissa, joissa vaikuttamisen mahdollisuudet olivat rajalliset ja haavoittuvat. He etsivät vaikuttamisen reittejä organisaation ulkopuolelta, mikä toi vaikuttamiseen henkilökohtaisen sävyn. Aineistossa hahmottui *funktionaalinen* (Biddle 1986) näkökulma: ammattieettiset velvoitteet ja normatiiviset odotukset ohjasivat pyrkimyksiä puolustaa asiakkaiden oikeuksia. Rooli saattoi kuitenkin muuttua, jos odotukset olivat ristiriitaisia tai resurssit niukat. Tällöin sosiaalityöntekijät tasapainottivat tilannetta lisäämällä yhteistyötä tai hyödyntämällä epävirallisia verkostoja. Tämä rooli vastasi *eettistä ja asiakaslähtöistä* toimijaa (Greenslade ym. 2014), joka painotti ammatillista etiikkaa ja oikeuksien puolustamista. Aineistossa näkyi erityisesti *oikeudenmukaisuustyö* (Pohjola 2011), jossa keskeisiä olivat eettiset kysymykset, arvo- ja moraalikeskustelut sekä perusoikeuksien valvonta. Lisäksi korostui hyvinvointivastuu, joka liittyi julkisten palvelujen edistämiseen ja tasa-arvon vahvistamiseen.

Yhtenäisen ammattikunnan verkostorakentajat keskittyivät sosiaalityöntekijöiden verkostoitumiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen erityisesti sosiaalisessa mediassa. He kehittivät uusia vaikuttamisen tapoja, kuten ammatillisia verkostoja, jotka ylittivät organisatoriset rajat. *Organisatorinen* (Biddle 1986) ulottuvuus ilmensi rooli rakentumista aktiivisen toiminnan, yhteisön kokoamisen ja vuorovaikutuksen kautta. Tämä heijasti vaikuttamista verkostoissa ja kollektiivisissa prosesseissa. Rooli rinnastui *rakenteelliseen toimijaan* (Greenslade ym. 2014), jossa painottui yhteisöllinen vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen muutoksen edistäminen. Aineistossa keskeisiä olivat myös *strategiatyön* (Pohjola 2011) muodot, kuten kehittämistyö, uusien ratkaisujen etsiminen ja yhteistyön vahvistaminen sekä reformityö, joka liittyi uusien toimintatapojen rakentamiseen ja verkottumiseen.

Sosiaalityötietoisuuden herättäjät puolustivat ammattiryhmän asemaa ja vahvistivat sosiaalityön ääntä yhteiskunnallisessa keskustelussa. *Symbolisen interaktionismin* (Biddle 1986) näkökulma selitti roolin muotoutumista vuorovaikutuksessa ja neuvotteluissa. Tulokset osoittivat, että tämä rooli-identiteetti ulottui myös poliittisiin ja yhteiskunnallisiin verkostoihin.

Rooli rinnastui *kriittiseen reflektiiviseen toimijaan* (Greenslade ym. 2014), sillä sosiaalityöntekijät analysoivat rakenteita ja osallistuivat aktiivisesti poliittiseen vaikuttamiseen. Aineistossa korostui *tietotyö* (Pohjola 2011), jonka tavoitteena oli tehdä näkyväksi sosiaalisia epäkohtia ja rakenteellisia ongelmia.

Sosiaalityön brändääjät hyödynsivät sosiaalista mediaa rakentaakseen sekä omaa ammatillista kuvaansa että ammattikunnan julkisuuskuvaa. He loivat sosiaalityöntekijäbrändiä osana laajempaa julkisuustyötä. *Rakenteellinen* (Biddle 1986) näkökulma liittää vaikuttajaidentiteetin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja sosiaalityön aseman vahvistamiseen. Roolit näyttäytyivät institutionaalisesti ankkuroiduilta ja säilyivät tunnistettavina toimijoiden vaihtuessa, mikä vakiinnutti ne osaksi sosiaalisia rakenteita ja ammatillista kenttää. Rooli rinnastui *radikaaliin toimijaan* (Greenslade ym. 2014), koska brändääjät pyrkivät vahvistamaan sosiaalityön asemaa ja edistämään yhteiskunnallista muutosta. Aineistossa painottui *sosiaalipolittinen työ* (Pohjola 2011), koska brändääjien tavoitteena oli tehdä sosiaalityön asiantuntijuudesta näkyvää ja näin lisätä sosiaalityön yhteiskunnallista arvostusta, mikä voi tukea asiantuntijuuden laajempaa hyödyntämistä julkisessa päätöksenteossa.

Kaikkia ammatillisia rooli-identiteettejä yhdisti *kognitiivinen* (Biddle 1986) näkökulma, sillä sosiaalityöntekijät pohtivat ja tulkitsivat heihin kohdistuvia odotuksia sekä arvioivat omaa mahdollisuuttaan vaikuttaa reflektiivisesti. Yhteisenä tehtäväalueena kaikille rooleille hahmottui *julkisuustyö* (Pohjola 2011), joka tarkoitti sosiaalityön tekemistä näkyväksi sekä aktiivista osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Vastatakseni tutkimukseni toiseen osakysymykseen olen jäsentänyt tutkimukseni rooli-identiteettejä suhteessa Biddlen (1986) rooliteoreettiseen näkemykseen, Greensladden ja kumppaneiden (2014) identiteettityyppeihin sekä Pohjolan (2011) rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueisiin. Tulokset viittaavat siihen, että sosiaalityöntekijöiden tarinat vaikuttamisesta kuvaavat yleisempiä vaikuttamisen toimintamalleja. Tarinoissa vaikuttaminen rakentuu tunnistettavien ammatillisten roolien ja identiteettien varaan, jotka erottuvat myös aiemmassa kansallisessa ja kansainvälisessä

tutkimuksessa. Tulokset kertovat, että sosiaalityöntekijöiden käsitys itsestään vaikuttajina perustuu yhteisesti jaettuihin käsityksiin sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä yksilöllisen aktiivisuuden sijasta. Vaikuttajidentiteetti näyttäytyy tarinoissa liikkuvana ja monikerroksisena positio-
na, joka rakentuu suhteessa ammattirooleihin, rakenteellisiin tehtäviin ja moraalisiin velvoitteisiin.

8.4 Vaikuttamisen orientaatiot ja luova kriittisyys

Luvun seitsemän tulokset muodostivat kolme vaikuttamisen orientaatiota, jotka ovat eettis-moraalinen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen sekä niitä yhdistävä ulottuvuus luova kriittisyys. Ne muodostivat toisiinsa kietoutuvan kokonaisuuden, joka suuntasi vaikuttajidentiteettiä. Vaikuttamisen orientaatioiden hahmottaminen osoittautui haastavaksi, sillä ne eivät jäsentyneet yksittäisten motiivien tai rooli-identiteettien varaan, vaan ilmenivät tilannesidonnaisina ja suhteissa neuvoteltuina toimintatapoina. Orientaatiot ohjasivat sosiaalityössä vaikuttamista konkreettisesti ja ne ilmenivät eri tavoin eri konteksteissa.

Orientaatioiden jäsentäminen edellytti syvempää teoreettista tulkintaa, joten paikansin niitä Margaret Somersin (1994) narratiivisen identiteetin teorian näkökulmasta, joka tarjoaa kehyksen vaikuttajidentiteetin moniulotteisen rakentumisen ymmärtämiseen. Somersin neljä narratiivista ulottuvuutta, jotka ovat ontologinen, julkinen, käsitteellinen ja metanarratiivi, auttavat jäsentämään, miten sosiaalityöntekijät asemoivat itsensä vaikuttajina eri tarinoissa. Suzanne Phibbsin (2007) laajennus tästä teoriasta tuo mukaan tilallisen ulottuvuuden korostaen, että identiteetti rakentuu eri tavoin eri tiloissa ja vuorovaikutuksessa niissä syntyviin sosiaalisiin tarinoihin. Tässä tutkimuksessa tätä tilallista näkökulmaa jäsennetään analyttisesti mikro-, meso- ja makrotasojen avulla, joiden kautta Phibbsin (2007) henkilökohtainen, paikallinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus liittään sosiaalityön vaikuttamisen eri tasoihin.

Taulukko 6 kokoaä yhteen vaikuttamisen orientaatiot sekä niiden narratiiviset ulottuvuudet ja tilalliset tasot. Yhteistarkastelu havainnollistaa

sosiaalityöntekijöiden vaikuttajaidentiteetin suuntautumista ja jäsenytymistä eri tavoin suhteessa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin.

Taulukko 6. Tutkimukseni vaikuttamisen orientaatiot suhteessa narratiiviseen ja tilalliseen ulottuvuuteen

Orientaatio ja vaikuttamisen taso	Somersin (1994) narratiivinen ulottuvuus	Phibbsin (2007) tilallinen näkökulma
Eettis-moraalinen: Sosiaalisen vuorovaikutuksen kontekstuaalinen arki ja moraalinen vaikuttaminen	Ontologinen narratiivi	Henkilökohtainen taso (mikrotaso)
Yhteisöllinen: Yhteisöllinen vaikuttaminen ja ammatillinen reflektio verkostoissa	Käsitteellinen narratiivi	Paikallinen taso (mesotaso)
Yhteiskunnallinen: Yhteiskunnallinen diskurssi, vaikuttaminen ja päätöksenteko	Julkinen narratiivi ja metanarratiivi	Yhteiskunnallinen taso (makrotaso)

Eettis-moraalinen orientaatio määrittyy tässä tutkimuksessa sosiaalityön arvopohjan sekä velvollisuuden, vastuullisuuden ja välittämisen periaatteiden kokonaisuutena. Tämä orientaatio asettuu *ontologisen narratiivin* (Somers 1994) ja *henkilökohtaisen tason* (Phibbs 2007) vuorovaikutuksen risteyskohtaan, jossa narratiivinen itseymmärrys jäsentää sitä, miten sosiaalityöntekijät määrittävät identiteettiään, asemaansa moraalisisina vaikuttajina ja vaikuttamisen mahdollisuuksiaan. Tutkimuksessani narratiiviset itseymmärrykset ilmenivät sosiaalityöntekijöiden ihmiskäsitystä ja maailmankatsomusta koskevissa pohdinnoissa, jotka suuntasivat heidän vaikuttamistaan. Phibbsin (2007) malliin verrattuna tutkimukseni tilallinen ulottuvuus on laajempi, sillä vaikuttamisen orientaatio ulottuu arkisiin vuorovaikutussuhteisiin, joissa sosiaalityöntekijät asemoituvat moraalisisina vaikuttajina sekä arvojen ja ihmisoikeuksien puolustajina. Näin ollen eettis-moraalinen orientaatio kohdistuu paitsi yksittäisiin kohtaamisiin myös

toiminnan laajempiin sosiaalisiin tiloihin, kuten yhteisöihin, verkostoihin ja julkisiin ympäristöihin.

Yhteisöllinen orientaatio jäsentyy ideaalisiin ja konkreettisiin tavoitteisiin, jotka heijastivat sosiaalityöntekijöiden pyrkimystä vahvistaa asiakkaiden ja työntekijöiden yhteistä vaikuttamista. Tutkimuksen perusteella tämä orientaatio hahmottui ja tuli ymmärrettäväksi ensisijaisesti *käsitteellisissä narratiiveissa* (Somers 1994) sekä *paikallisella tasolla* (Phibbs 2007) työyhteisöjen ja ammatillisten verkostojen arkisissa käytännöissä. Käsitteellinen narratiivi hahmottui keskeiseksi tulkintakehykseksi, jonka kautta sosiaalityöntekijöiden tarinat yhteisöllisestä työotteesta, asiakaskontaktien vähenemisestä ja vaikuttamisesta saivat merkityksensä. Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa yhteisöllisen orientaation ideaalit ja konkreettiset tavoitteet asettuivat jännitteeseen asiakaskontaktien vähenemisen kanssa, sillä vaikuttaminen edellyttää yhteyttä asiakkaiden elämänpiiriin, mutta kontaktien väheneminen heikentää tätä yhteyttä. Tässä jännitteisessä tilassa sosiaalityöntekijät asemoituvat kriittisiksi ja yhteisöllisiksi toimijoiksi, jotka pyrkivät rakentamaan ja vahvistamaan kollektiivisia käytäntöjä.

Yhteisöllinen orientaatio ei kuitenkaan rajoitu vain paikalliseen tasoon, vaan se voi tutkimuksen perusteella ulottua yhteiskunnalliselle tasolle sosiaalisen asianajon periaatteiden kautta. Paikalliset käytännöt kiinnittyvät julkisiin narratiiveihin silloin, kun jaetut tarinat ja toimintamallit vaikuttavat laajempiin yhteiskunnallisiin mekanismeihin. Näin paikallisen tason vaikuttaminen kytkeytyy rakenteelliseen muutostyöhön ja laajempiin yhteiskunnallisiin prosesseihin.

Yhteiskunnallinen orientaatio hahmottuu sosiaalityöntekijöiden tieteelliseen tietoon, teoreettiseen ymmärrykseen ja ehkäisevään näkökulmaan nojaavina toimintatapoina, joiden avulla he tulkitsevat yhteiskunnallisten ilmiöiden taustalla vaikuttavia rakenteita ja etsivät niihin ratkaisumahdollisuuksia. Tämän tutkimuksen perusteella orientaatio kytkeytyy Somersin (1994) *julkisiin* ja *metanarratiivisiin* ulottuvuuksiin sekä osaksi Phibbsin (2007) mallin *yhteiskunnallista tasoa*, joissa sosiaalityöntekijät asemoituvat tiedon tuottajiksi ja rakenteellisten muutosten edistäjiksi. Tämän perusteella voidaan päätellä, että sosiaalityöntekijät jäsentävät yhteiskunnallista

vaikuttamistaan suhteessa omaan ammattiasemaansa ja muihin professioihin. Pohdinnoissa korostuivat myös monialaisten tiimien sisäiset jännitteet ja sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä, kun sosiaalityö kuvattiin ammatikuntana, joka tunnistaa yhteiskunnan ”harmaat alueet”. Näiden näkyväksi tekeminen nähtiin tärkeänä, mutta ei aina helppona tehtävänä. Lisäksi pääteltävissä on, että julkinen tila ja yhteiskunnallinen keskustelu muodostavat keskeisen areenan tiedolliselle ja poliittiselle vaikuttamiselle.

Luova kriittisyys jäsentyy vaikuttamisen orientaatioita läpileikkaavaksi periaatteeksi, joka kokoaa sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen taitojen kokonaisuudeksi. Se perustuu tiedostavaan ammatilliseen ajatteluun, luoviin näkökulmanvaihtoihin sekä kykyyn tarkastella ilmiöitä vaihtoehtoisista kehyksistä, ja konkretisoituu näiden pohjalta toimintana, joka pyrkii muuttamaan vakiintuneita käytäntöjä ja vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tämä periaate kytkee ammatillisen toiminnan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen toisiinsa. Malcolm Paynen (2017) kriittisen sosiaalityön teorian valossa luova kriittisyys merkitsee enemmän kuin ongelmien tunnistamista, sillä se sisältää toisin ajattelun, vakiintuneiden käytäntöjen systemaattisen kyseenalaistamisen ja uusien toimintamallien kehittämisen. Johtopäätösten tasolla luova kriittisyys suuntaa arjen vuorovaikutusta, yhteisöllistä refleksiivisyyttä sekä tiedollista ja poliittista vaikuttamista. Tämän tutkimuksen tulkinta on, että juuri tämä suuntaava luonne tekee luovasta kriittisyydestä muutosta mahdollistavan periaatteen, joka jäsentää vaikuttajaidentiteetin tulkintaa narratiivisissa, tilallisissa ja kontekstuaalisissa ulottuvuuksissa.

8.5 Arvio tutkimuksen tuloksista ja toteutuksesta

Vaikuttaminen sosiaalityön ytimenä

Tutkimukseni otsikko *Tulisieluiset vaikuttajat sosiaalityössä* kuvaa sitä intohimoa ja paloa, joka tarinoissa ilmeni suhteessa sosiaalityössä vaikuttamiseen. Tarkastelen tulisieluisuutta aineistoni perusteella sosiaalityöhön historiallisesti ja ammatillisesti tunnistettavana ilmiönä, joka on ollut läsnä ammatissa myös kansainvälisesti sen varhaisista vaiheista lähtien. Haastateltaviani sosiaalityöntekijöitä tulisieluisuus yhdisti, ja tarinoissa esiintyi lukuisia tulimetaforia kuvaamaan vaikuttamista eteenpäin suuntautuvana, muutosta tavoittelevana toimintana.

Vaikuttaminen rakentui ja välittyi sidoksissa toisiin ihmisiin, kuten perheenjäseniin ja sukulaisiin, harrastusyhteisöihin, opiskeluaikaisiin ystäviin, sosiaalityön opettajiin sekä julkisuuden henkilöihin, media-alan edustajiin, sosiaalityön asiakkaisiin ja kollegoihin. Kontekstina oli sekä oma työyhteisö että laajemmat ammatilliset verkostot. Nämä yhteydet rakensivat, välittivät ja suuntasivat sosiaalityöntekijöiden tapoja hahmottaa ja toteuttaa vaikuttamista. Näihin pohjautuen rakentui narratiivinen vaikuttajaidentiteetti, joka muotoutui ajassa, eri konteksteissa ja kulttuurisissa ympäristöissä.

Olen väitöskirjani johdannossa viitannut kahden sosiaalityöntekijän tarinaotteeseen, joissa he kiteyttivät vaikuttamisen keskeisiä merkityksiä sosiaalityössä. Näissä otteissa korostuivat erityisesti kaksi seikkaa. Ensinnäkin sosiaalityöntekijöiden oma aktiivisuus, joka käynnistää toimintaa ja samalla aktivoi ympäristöä sekä saa ihmiset ajattelemaan. Toiseksi he korostivat, että ilman vaikuttamista ei ole sosiaalityötä. Tarinaotteessa vaikuttaminen koettiin sosiaalityön puhtaimmaksi muodoksi. Nämä kaksi tarinaotetta johdattelivat tutkimuksen aineiston analyysiin, jonka avulla rakentui syvälinen ymmärrys sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisesta. Analyysi valotti heidän tapaansa jäsentää itseään vaikuttajina ja niitä kokemuksia, joille he antoivat erityistä painoarvoa vaikuttamisessaan. Vaikka

vaikuttaminen saa aineistossa vahvasti normatiivisia sävyjä, tutkimus tarkastelee näitä ilmaisuja analyttisesti sosiaalityöntekijöiden identiteetikokemuksina, ei tutkimuksen omana arvottavana kannanottona.

Tutkimukseni perusteella väitän, että sosiaalityössä vaikuttaminen on aktiivisempaa ja monimuotoisempaa kuin aiemmat tutkimukset antavat ymmärtää. Vaikuttamista tapahtuu erilaisissa suhteissa ja verkostoissa, joita on vaikea jäsentää, nimetä ja mitata määrällisesti. Ennen näkyvää tuotosta, kuten mielipidekirjoitusta, sosiaalityöntekijät tekevät paljon näkymätöntä työtä. Lisäksi vaikuttaminen voi olla välillistä, esimerkiksi kannustamista ja ideoiden tarjoamista niille tahoille ja tekijöille, jotka tuottavat lopullisen julkisen kannanoton. Tällaisella toiminnalla on merkittävä rooli, vaikka sitä ei aina tunnisteta vaikuttamiseksi.

Vaikka tutkimukseni on metodologisesti aineistoltaan yksilökeskeinen ja painottuu ammatillisiin tarinoihin vaikuttamisesta, tarkoitukseni ei ole rakentaa kuvaa siitä yksinomaan henkilökohtaisena valintana. Empiiriset analyysit osoittavat, että vaikuttaminen kytkeytyy tiiviisti rakenteisiin ja erityisesti tarpeeseen muuttaa niitä. Empiirisissä tulosluvuissa kuvasin, kuinka yksilölliset vaikuttamisen tarinat tuovat näkyviin erilaisia rakenteellisia esteitä, kuten kiristyvän yhteiskunnallisen ilmapiirin, horjuvan luottamuksen hyvinvointivaltioon, yhteiskunnan polarisoitumisen, työtilanteiden kapeat reunaehdot sekä jännitteisen suhteen organisaatioon ja työyhteisön vaikenemisen tai vaientamisen käytäntöihin. Nämä rakenteelliset ehdot muovaavat sitä, millaisissa muodoissa ja millä ehdoilla sosiaalityössä on mahdollista vaikuttaa.

Sosiaalityöntekijöiden tarinoissa oli tunnistettavissa yhteneväisiä tunteita, motiiveja ja vaikuttamista ohjaavia orientaatioita. Näiden kautta rakentui jaettua merkitysrakennetta, joka heijastaa ammatillisen vastuun, asiantuntijuuden ja eettisen veloitteen risteymiä. Vaikka vaikuttamiseen liittyvät kokemukset olivat lähtökohtaisesti subjektiivisia ja paikallisesti sidottuja, ne muodostivat analyysin tasolla kollektiivisen tulkinnan siitä, millaisena vaikuttaminen sosiaalityössä koetaan ja miten se kiinnittyy ammatilliseen rooliin.

Sosiaalityöntekijät korostivat lisäksi vaikuttamisen myönteisiä puolia. Vaikka tarinoissa ilmeni myös haasteita, he painottivat, että vaikuttaminen on tärkeää sekä heille itselleen että ammatin näkyvyydelle. Tarinoilla oli yhteinen funktio rikkoa sosiaalityön kulttuurista hiljaisuutta ja passiivisuutta osoittamalla, kuinka monin tavoin vaikuttamista voidaan toteuttaa ja miten sitä jo tehdään. Vaikka kulttuurista hiljaisuutta ei sanoitettu jokaisessa yksittäisessä tarinassa, niissä oli tunnistettavissa siihen viittaava yhteinen ymmärrys. Rakenteellisen sosiaalityön kehitys ja sen näkyvästi aktivoitunut toteuttaminen niin sosiaalityöntekijöiden tarinoissa kuin myös sitä koskevissa tutkimuksissa, selvityksissä ja hankkeissa näyttäytyivät niin merkittävinä, että niitä voi tulkita kulttuuriseksi muutokseksi kohti avoimempaa ja kantaa ottavaa sosiaalityötä.

Tätä tulkintaa tukee havainto sosiaalityön poliittisen tehtävän tunnistamisesta. Sosiaalityöntekijät osoittivat muutoksen kohteeksi rakenteet, jotka synnyttävät ja ylläpitävät sosiaalisia ongelmia. Poliittinen ulottuvuus tuli tarinoissa selkeästi näkyviin. Siten tutkimus osoittaa, että rakenteellinen sosiaalityö kuuluu sosiaalityön keskeisiin ydinalueisiin. Empiiriset tulokset palautuvat näin rakenteellisen sosiaalityön käsitteelliseen ytimeen, jossa vaikuttaminen ymmärretään sosiaalityöntekijöiden tehtävänä tunnistaa ja muuttaa sosiaalista hyvinvointia heikentäviä rakenteita, nostaa esiin yhteiskunnallisia epäkohtia ja edistää muutosta. Sosiaalityöntekijöiden tarinat kuvaavat vaikuttamista juuri tällaisena toimintana. Se suuntautuu yksittäisten tilanteiden ylittäviin rakenteellisiin kysymyksiin, pyrkii rikkomaan ammatillista hiljaisuutta ja tekee näkyväksi sosiaalityön yhteiskunnallisen muutostehtävän.

Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää tämän perusteella vahvaa asemaa sosiaalityön koulutuksessa ja ammatillisessa kehittämisessä. Keskeistä on myös, että sosiaalityön asiakkaat otetaan aktiivisesti mukaan vaikuttamiseen ja kehittämiseen. Asiakkaiden osallistuminen ei ole vain lisäarvo, vaan välttämätön osa rakenteellista sosiaalityötä, joka perustuu dialogiin ja kumppanuuteen. Tämä ymmärrys luo perustan vaikuttamisen tuleville jatkotarkasteluille ja avaa mahdollisuuksia kehittää rakenteellista sosiaalityötä entistä systemaattisemmin.

Narratiivinen tutkimusote ja tutkimuksen luotettavuus

Narratiivinen tutkimusote soveltui tutkimukseeni hyvin, koska keräsin empiirisen aineiston avoimella haastattelulla. Tämä tuotti runsaasti tarinoita vaikuttamisen tilanteista sekä laajoja pohdintoja siitä, mikä vaikuttamisessa on sosiaalityöntekijöille tärkeää. Narratiivinen tutkimusote kuitenkin haastoi tutkijaa, sillä se ei tarjoa valmista menetelmää, vaan jokaisen tutkijan tulee itse rakentaa narratiiviseen teoriaan pohjaava käytännön analyysitapa (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005; Miettinen 2024, 101).

Tutkimukseni paikantui sosiaalisen konstruktionistiseen käsitykseen todellisuuden luonteesta, jossa totuus ymmärretään suhteellisena ja monia mahdollisia tulkintoja avaavana todellisuudesta (Guba ym. 1998, 200–201). Tämä ajatus näkyi narratiivisen tutkimusotteen valinnassa sekä pyrkimyksessä ymmärtää sosiaalityöntekijöiden antamia merkityksiä vaikuttamisen ilmiöille. Haastattelutilanteessa sosiaalityöntekijät kertoivat kokemuksistaan tietyllä hetkellä ja vaikuttamisen tarinat ovat heille siinä totta (Purtilo-Nieminen 2009, 143).

Tutkimukseni rajautui sosiaalityöntekijöihin, jotka vaikuttavat aktiivisesti julkisuudessa. Tutkimukseni paikantui julkiseen vaikuttamiseen osana rakenteellista sosiaalityötä. Kohdejoukon valinnalla oli vaikutusta siihen, millaiset vaikuttamiseen liittyvät tarinat tulivat aineistossa esiin ja millaiset jäivät sen ulkopuolelle. Tutkimuksen kysymyksenasettelun ulkopuolelle jäivät tarinat, joissa julkisesta vaikuttamisesta pidättäytymistä perustellaan esimerkiksi ammatillisilla, organisatorisilla tai eettisillä syillä. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tarkastella aktiivista julkista vaikuttamista pyrkimättä yleistämään tuloksia koko sosiaalityöntekijäjoukkoon. Silti aktiivisia vaikuttajia voidaan tarkastella erityisesti osana sosiaalityön ammatillista kokonaisuutta, koska heidän toimintansa tekee näkyväksi niitä ehtoja, mahdollisuuksia ja jännitteitä, jotka kiinnittyvät sosiaalityön rakenteelliseen vaikuttamiseen myös laajemmin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin perustekijät pohjaavat kansainvälisesti Yvonna Lincolnin ja Egon Guban (1985) määrittelemiin kriteereihin *uskottavuus (credibility)*, *siirrettävyys (transferability)*, *riippuvuus*

(dependability) ja vahvistettavuus (confirmability). Myös Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (2009) korostavat, että tutkijan tarkka selostus tutkimuksen vaiheista parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Näiden kriteerien näkökulmasta narratiivinen analyysi herättää kysymyksen siitä, ovatko tarinat ja niistä tehdyt tulkinnat tosia. Tieteellisessä tutkimuksessa yksi keskeisistä ihanteista on totuuden jatkuva tavoittelu, mutta todentunnon käsite sopii tämän tutkimuksen ideaan totuudesta (Purttilo-Nieminen 2009, 138). Todentunnon käsite viittaa siihen, että tutkimuksen keinot lopullisen totuuden saavuttamiseksi ovat rajalliset, ja narratiivisessa lähestymistavassa todellisuutta voidaan katsoa useista näkökulmista (Bruner 1996, 90). Todentuntuisuutta kasvattaa se, että tutkimuksessa tuotetut tarinat sijoittuvat historialliseen ja paikalliseen kontekstiin, eivätkä jää irrallisiksi (Bruner 1986, 11–13).

Tässä tutkimuksessa tulkinnallisuus näkyy erityisesti siinä, että sosiaalityöntekijöiden tarinat ymmärretään heidän omista merkityksistään käsin. Tutkijana olen pitänyt tärkeänä tehdä prosessin eteneminen lukijalle näkyväksi, sillä tutkimusprosessin seurattavuus lisää tutkimuksen luotettavuutta. Ymmärrän luotettavuuden narratiivisessa tutkimuksessa siten, että uskottavuus ei perustu suoraan todennettavuuteen, vaan siihen, että lukija voi seurata tutkijan tulkintaprosessia ja arvioida sen toteutumista ja johdonmukaisuutta. Uskottavuus rakentuu läpinäkyvyyteen, mikä edellyttää tutkimusprosessin huolellista ja yksityiskohtaista kuvausta, jonka avulla lukija voi seurata tutkijan tekemiä valintoja ja tulkintojen muodostumista (Connely ym. 1996, 85). Olen pyrkinyt esittämään tutkimustulokset johdonmukaisesti ja tavalla, joka tekee tutkijan päättelyä mahdollisimman näkyväksi (Kvale 1996, 245). Tämän vuoksi esitin tuloslukuissa paikoin pitkiä suoria tarinaotteita, jotta lukija voi arvioida tutkijan päättelyä ja tulkintaa (Lieblich ym. 1998, 173) samalla kun otteet johdattivat kokonaisvaltaisemmin haastateltavien puhetapaan.

Aineistoa on tulkittu tietoisesti useista toisista täydentävistä näkökulmista. Olen tarkastellut analyysissä sosiaalityöntekijöiden julkista vaikuttamista motivoivien taustatekijöiden, ammatillisten rooli-identiteettien ja kulttuuristen mallitarinoiden sekä orientaatioiden näkökulmasta, mikä on

mahdollistanut ilmiön moniulotteisemman ymmärtämisen kuin yhden tulkintakehyksen varassa olisi ollut mahdollista. Aineiston ristiin lukeminen eri näkökulmista on osaltaan lisännyt analyysin syvyyttä sekä auttanut tunnistamaan tulkintojen välisiä yhtymäkohtia. Omien tulkintojeni peilaamiseksi ja niiden luotettavuuden vahvistamiseksi olen hakenut teoreettista tukea, jonka kautta empiirisiä havaintoja on peilattu aiempaan tutkimukseen. Teoreettinen tuki on vahvistanut tehtyjä tulkintojani, ja toiminut myös kriittisenä välineenä niiden reflektointiin ja rajaamiseen. Näin tutkimuksen johtopäätökset rakentuvat dialogissa aineiston ja teorian välillä.

Edellä kuvatut ratkaisut tutkimuksen toteuttamisesta liittyvät narratiivisen lähestymistavan luonteeseen ja sen luotettavuuteen. Samalla ne avaavat jatkotutkimuksen mahdollisuuksia. Jatkossa olisi kiinnostava selvittää sosiaalityöntekijöiden vaikuttamista ja sen kehittämistä osana rakenteellista sosiaalityötä kolmesta näkökulmasta: 1) Yhteistyö asiakkaiden kanssa: Miten kokemusasiantuntijaverkostoja voidaan hyödyntää vaikuttamisessa? On tärkeää tutkia, millaisia mahdollisuuksia asiakkaiden kokemustiedon systemaattinen käyttö tarjoaa sosiaalityön vaikuttamisen vahvistamiseksi. 2) Vaikuttamisen yhteisöt ja kollegiaalinen tuki: Miten sosiaalisessa mediassa rakentuneet ammatillinen yhteistyö ja kollegiaalinen vuorovaikutus ovat kehittyneet vaikuttamisessa? Näiden yhteisöjen rooli sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisessa ansaitsee tarkempaa huomiota, erityisesti vertaistuen ja tiedon jakamisen näkökulmasta. 3) Hyvinvointialueiden rakenteet: Miten siirtyminen hyvinvointialueisiin on vaikuttanut niihin rakenteisiin, joissa sosiaalityöntekijät toimivat vaikuttajina? On tarpeen analysoida, miten hallinnolliset ja organisatoriset muutokset ovat muokanneet vaikuttamisen mahdollisuuksia ja rajoitteita.

Lähteet

- Abramovitz, Mimi (2005) The largely untold story of welfare reform and the human services. *Social Work* 50(2), 175–186. <https://doi.org/10.1093/sw/50.2.175>
- Adams, Robert, Dominelli, Lena, & Payne, Malcolm (2009) Towards a critical understanding of social work. Teoksessa Robert Adams, Lena Dominelli & Malcolm Payne (eds.) *Social work: Themes, issues and critical debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–6.
- Androff, David (2018) Human rights-based social investments. *Journal of Sociology & Social Welfare* 45(4), 169–190. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.4248>
- Arajärvi, Miina Liisa, Mönkkönen, Kaarina, Kekoni, Taru ja Toikko, Timo (2021) Sosiaalityön psykososiaalisen asiantuntijuuden hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät nuorisopsykiatrian avohoidossa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 58(1). <https://doi.org/10.23990/sa.86075>
- Aronson, Jane & Smith, Kristin (2010) Managing restructured social services: Expanding the social? *The British Journal of Social Work* 40(2), 530–547.
- Asunta, Laura, & Mikkola, Leena (2019) Osallisuuden mahdollisuus ja haaste asiakasraati-toiminnassa. Teoksessa Vilma Luoma-Aho & Kaisa Pekkala (toim.) *Osallistava viestintä*. Helsinki: ProCom ry, 74–88. <http://hdl.handle.net/10138/302465>
- Atkinson, Robert (2002) The life story interview. Teoksessa Jaber F Gubrium & James A Holstein (eds.) *Handbook of interview research: Context and method*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 121–140.
- Ayre, Patrick (2001) Child protection and the media: Lessons from the last three decades. *British Journal of Social Work* 31(6), 887–901.
- Ayres, Leah Mae; Watts, Lynelle; Field, Rebecca Soraya & Hodgson, David (2022) Answering the call: Generating contemporary knowledge about Australian social work activism. *Social Work & Policy Studies: Social Justice, Practice and Theory*, 5(2).
- Baggini, Julian, & Fosl, Peter (2012) *Etiikan pikkujättiläinen: Työkalut moraaliajatteluun* (suom. T. Kilpeläinen). Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Baikady, Rajendra (2024) Introduction: The new politics of social work–teaching, learning, and practice in a global society. Oxford: Oxford University Press, 1–14.
- Baldschun, Andreas, Hämäläinen, Juha, Töttö, Pertti, Rantonen, Otso, & Salo, Paula (2019) Job-strain and well-being among Finnish social workers: Exploring the differences in occupational well-being between child protection social workers and social workers without duties in child protection. *European Journal of Social Work* 22(1), 43–58.
- Banks, Sarah (1995) *Ethics and values in social work*. Practical social work series. London: Macmillan.
- Banks, Sarah (2003) From oaths to rulebooks: a Critical examination of codes of ethics for the social professions. *European Journal of Social Work* 6(2), 133–144. <https://doi.org/10.1080/1369145032000144403>
- Banks, Sarah (2004) *Ethics, accountability and the social professions*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Banks, Sarah (2006) *Ethics and values in social work*. 3. painos. 1. painos 1995. Houndmills: Palgrave Macmillan.

- Banks, Sarah (2015) Social work ethics. Teoksessa James D. Wright (Ed.) International encyclopedia of the social & behavioral sciences. 2. painos. 1. painos 2001. Oxford: Elsevier, 782-788.
- Banks, Sarah (2021) Ethics and values in social work. 5. painos. 1. painos 1995. London: Macmillan International Higher Education.
- Banks, Sarah & Williams, Robin (2005) Accounting for ethical difficulties in social welfare work: issues, problems and dilemmas. *British Journal of Social Work* 35 (7), 1005–1022.
- Bauman, Zygmunt (2000) *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bell, Jill (2002) Narrative inquiry: More than just telling stories. *TESOL Quarterly* 36(2), 207–213. <https://doi.org/10.2307/3588331>
- Biddle, Bruce J. (1979) *Role theory: Expectations, identities and behaviors*. New York: Academic Press.
- Biddle, Bruce J. (1986) Recent developments in role theory. *Annual Review of Sociology*, 12, 67–92. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.12.080186.000435>
- Bisman, Cynthia (2004) Social work values: The moral core of the profession. *British Journal of Social Work* 34(1), 109–123.
- Bradley, Carolyn, Maschi, Tina, O'Brien, Helen, Morgen, Keith & Ward, Kelly (2012) Faithful but different: Clinical social workers speak out about career motivation and professional values. *Journal of Social Work Education* 48(3), 459–477. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2012.201000043>
- Bliss, Donna & Ginn, Hannah (2019) Expanding presence of social work advocacy on the national stage. *Journal of Social Work Education* 57(3), 432–444. <https://doi.org/10.1080/10437797.2019.1671266>
- Blomberg, Helena, Kallio, Johanna, Kroll, Christian & Saarinen, Arttu (2015) Job stress among social workers: Determinants and attitude effects in the Nordic countries. *British Journal of Social Work* 45(7), 2089–2105. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu038>
- Boddy, Jennifer & Dominelli, Lena (2016) Social media and social work: The challenges of a new ethical space. *Australian Social Work* 70(2), 172–184. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2016.1224907>
- Bold, Christine (2012) *Using narrative in research*. London: SAGE.
- Brawley, Edward Allan (1997) Teaching social work students to use advocacy skills through the mass media. *Journal of Social Work Education* 33(3), 445–460. <https://doi.org/10.1080/10437797.1997.10778885>
- Bruner, Jerome (1986) *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome (1987) Life as narrative. *Social Research* 54(1), 11–32.
- Bruner, Jerome (1990) *Acts of meaning*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome (1996) *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buila, Sarah (2010) The NASW code of ethics under attack: A manifestation of the culture war within the profession of social work. *Journal of Social Work Values and Ethics*, 7(2).
- Burr, Vivien (1995) *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Burke, Peter & Reitzes, Donald (1981) The link between identity and role performance. *Social Psychology Quarterly*, 44(2), 83–92. <https://doi.org/10.2307/3033704>
- Bury, Mike (2001) Illness narratives: Fact or fiction? *Sociology of Health and Illness* 23 (3), 263–285.

- Burzlauff, Miriam, Kindler, Tobias & Schwartz-Tayri, Talia (2025) The engagement in policy practice of social workers in Germany and Switzerland—A comparative study. *The British Journal of Social Work* 55 (4), 1889–1906. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf010>
- Carniol, Ben (1992) Structural social work: Maurice Moreau's challenge to social work practice. *Journal of Progressive Human Services* 3(1), 1–20.
- Chamberlayne, Prue, Bornat, Joanna & Wengraf, Tom (2000) *The turn to biographical methods in social science. Comparative issues and examples*. London: Routledge
- Chase, Susan E. (2003) Learning to listen: Narrative principles in a qualitative research methods course. Teoksessa Ruthellen Josselson, Amia Lieblich & Dan McAdams (eds.) *Up close and personal: The teaching and learning of narrative research*. Washington, DC: American Psychological Association, 79–99.
- Chase, Susan E (2008) Narrative inquiry: Multiple lenses, approaches, voices. Teoksessa Norman K Denzin & Yvonna. S Lincoln (eds.) *Collecting and interpreting qualitative materials*. 3. uudistettu painos. 1 painos 1998. Thousand Oaks, CA: SAGE, 57–94.
- Chui, Ernest & Gray, Mel (2004) The political activities of social workers in the context of changing roles and political transition in Hong Kong. *International Journal of Social Welfare* 13(2), 170–180. <https://doi.org/10.1111/j.1369-6866.2004.00310>
- Clandinin, Jean D. & Connelly, Michael F (1994) Personal experience methods. Teoksessa Norman K Denzin & Yvonna. S Lincoln (eds.) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 413–427.
- Clandinin, Jean D. & Connelly, Michael. F (2000) *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Coates, John (2003) *Ecology and Social Work: Toward a new paradigm*. Halifax: Fernwood Press.
- Cole, Andra & Knowles, Gary (1997) The role of inquiry in field experiences within teacher education. Teoksessa Pirjo Nuutinen (toim.) *Tutkiva opettaja kokemuksista pedagogiikaksi*. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 64, 28–34.
- Conley, David L. (2025) The need for political social work. Scholars Strategy Network. <https://scholars.org/contribution/need-political-social-work>
- Cordoba, Pushkar Sebastian (2017) Representations of social work in the Australian news media. *Australian Social Work* 70(3), 288–301.
- Côté, James E. & Levine, Charles G. (2016) *Identity formation, youth, and development: A simplified approach*. Psychology Press.
- Craig, Cheryl J. & Huber, Janice (2007) Relational reverberations: Shaping and reshaping narrative inquiries in the midst of storied lives and contexts. Teoksessa Jean D. Cladinin (eds.) *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 251–279.
- Cree, Vivienne E (2013) *Becoming a social worker: Global narratives*. 2. uudistettu painos. 1 painos 2003. London: Routledge.
- da Silva, Pedro Gabriel G. P. M. (2023) *Social work in the revolution: Political agency and intervention of social workers in the democratic transition in Portugal (1974-1975)*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- De Fina, Anna (2003) *Identity in narrative: a study of immigrant discourse*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Dempsey, Laura, Dowling, Maura, Larkin, Philip & Murphy Kathy (2016) Sensitive interviewing in qualitative research. *Research in Nursing & Health* 39(6), 480–490.
- Denzin, Norman K. (1989) *Interpretive biography*. Newbury Park, CA: SAGE.

- Domanski, Margaret (1998) Prototypes of social work political participation: An empirical model. *Social Work* 43(2), 156–167.
- Dominelli, Lena (2009) *Introducing social work*. Cambridge: Polity Press.
- Dominelli, Lena (2012) *Green social work. From environmental crises to environmental justice*. Cambridge: Polity Press.
- Downie, R. S (1989) A political critique of Kantian ethics in social work: A reply to Webb and McBeath. *The British journal of social work* 19(6), 507–510. <https://doi.org/10.1093/bjsw/19.6.507>
- Dragan, Irina-Maria & Isaic-Maniu, Alexandru (2022) An original solution for completing research through snowball sampling—Handicapping method. *Advances in Applied Sociology* 12, 729–746. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2022.1211052>.
- Dudziak, Suzanne & Coates, John (2004) Social worker participation in policy practice and political activity. *Canadian Review of Social Policy* 54, 79–98.
- Duschinsky, Robbie & Kirk, Guy (2014) I've come on this course to learn how to be politically minded: Political discourses among students entering a social work programme. *European Journal of Social Work* 17(4), 587–599. <https://doi.org/10.1080/13691457.2013.829804>
- Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko (2017) Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja misiosista. Teoksessa Rosi Enroos, Mikko Mäntysaari & Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) *Mielekäs tutkimus*. Tampere: Tampere University Press, 7–38.
- Erkkilä, Raija (2005) Moniääninen paikka — Opettajien kertomuksia elämästä ja koulutyöstä Lapissa. *Acta Universitatis Ouluensis E* 79. Oulu: Oulun yliopisto.
- Eronen, Tuija (2012) Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. *Acta Electronica Universitatis Tampereensis* 1183. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Eräsaari, Leena & Mäntysaari, Mikko (2013) Jane Addams sosiaalisen demokratian teoreettikkona ja poliittisena edistäjänä. Teoksessa Olli-Pekka Moisio, Pekka Korhonen & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Yhteiskuntatieteiden ovella. SoPhi* 121. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 210–239.
- Eskola, Jari, Lähti, Johanna, & Vastamäki, Jaana (2017) *Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas*. Teoksessa Raija Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 1. 5. uudistettu painos. 1 painos 2001. Jyväskylä: PS- kustannus, 27–51.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Marjatta (1991) *Metodisuus ja ohjautuminen sosiaalityössä*. Helsinki: Sosiaalityöntekijöiden liitto.
- Fadjukoff, Päivi (2007) Identity formation in adulthood. *Jyväskylä studies in education, Psychology and Social Research* 319. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Fadjukoff, Päivi (2010) Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa Riitta-Leena Metsäpelto & Taru Feldt (toim.) *Meitä on moneksi*. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–193.
- Fadjukoff, Päivi, Pulkkinen, Lea & Kokko, Katja (2020) Identiteetin kehitys aikuisuudessa työn ja perheen elämäalueilla. *Psykologia* 55(4), 212–226. <https://doi.org/10.62443/psykologia.v55i4.92103>
- Farr, Paddy (2020) Social Workers of the World Unite! A call to unionize the social work profession. *International Social Work* 64(3), 449–453.
- Fook, Jan (2002) *Social work: Critical theory and practice*. Lontoo: SAGE.

- Fook, Jan (2019) *Social work: A critical approach to practice*. 3 painos. 1. painos 2002. London: SAGE.
- Franke, Nancy Digby (2023) Understanding privilege and engaging in activism. *Elevating Social Justice in Social Work* 23(1). <https://doi.org/10.18060/25825>
- Fraser, Nancy (1995) From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a 'Post-socialist' Age. *New Left Review* 1/212, 68–93.
- Fraser, Nancy (1998) From redistribution to recognition? Teoksessa Anne Phillips (eds.) *Feminism and Politics: Oxford Readings in Feminism*. Oxford University Press, 430–460.
- Fraser, Nancy (2005) Reframing justice in a globalizing world. *New Left Review* 36, 69–88.
- Fraser, Nancy (2007) Identity, exclusion and critique: A response to four critics. *European Journal of Political Theory* 6(3), 305–338. <https://doi.org/10.1177/1474885107077319>.
- Fraser, Nancy & Honneth, Axel (2003) *Redistribution or recognition? A Political-Philosophical Exchange*. London: Verso.
- Freire, Paulo (1972) *Pedagogy of the oppressed*. Harmondsworth: Penguin.
- Gabriel, Yiannis (2000) *Storytelling in organizations. Facts, fictions and fantasies*. New York: Oxford University Press Inc.
- Gal, John & Weiss-Gal, Idit (2014) *Social workers affecting social policy: An international perspective*. Bristol: Bristol University Press.
- Galilee, Jo (2006) *Literature review on media representations of social work and social workers*. Edinburgh: Scottish Executive.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of cultures: Selected essays*. New York: Basic Books.
- Gelman, Caroline & Tosone, Carol (2010) Teaching social workers to harness technology and inter-disciplinary collaboration for community service. *British Journal of Social Work* 40(1), 226–238. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcn081>
- Gergen, Kenneth (1994) *Realities and relationships: Soundings in social construction*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gibelman, Margaret & Sweifach, Jay (2008) Acting on our values: Do social workers volunteer? *Social Work* 53(1), 53–64. <https://doi.org/10.1093/sw/53.1.53>
- Gibbons, Jill & Gray, Mel (2002) An integrated and experience-based approach to social work education: The Newcastle model. *Social Work Education* 21(5), 529–549.
- Gilligan, Carol (1982) *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Giroux, Henry A. (2000) *Impure Acts: The practical politics of cultural studies*. London & New York: Routledge.
- Giroux, Henry A. (2001) Kasvatuksen diskurssin rajat uusiksi. Modernismi, postmodernismi ja feminismi. Teoksessa Henry A. Giroux & Peter McLaren (toim.) *Kriittinen pedagogiikka* (suom. Jyrki Vainonen) Tampere: Vastapaino, 153–218.
- Goodman, Leo A. (1961) Snowball sampling. *The annals of mathematical statistics* 32 (1), 148–170.
- Goodson, Ivor F. & Sikes, Pat (2001) *Life history research in educational settings: Learning from lives*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press.
- Goodwin, Charles (1981) *Conversational organization: interaction between speakers and hearers*. New York: Academic Press.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 702. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

- Gray, Mel, Collet van Rooyen, Colin, Rennie, Gavin & Gaha, Jo (2002) The political participation of social workers: A comparative study. *International Journal of Social Welfare* 11(2), 99–110.
- Greenslade, Leia, McAuliffe, Donna & Chenoweth, Lesley (2014) Social workers' experiences of covert workplace activism. *Australian Social Work* 68(4). <https://doi.org/10.1080/0312407X.2014.940360>
- Greeson, Johanna K. P., An, Seongho, Xue, Jia, Thompson, Allison E. & Guo, Chao (2018) Tweeting social justice: How social work faculty use Twitter. *British Journal of Social Work* 48(7), 2038–2057. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx144>
- Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1998) Competing paradigms in qualitative research. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *The Landscape of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 195–220.
- Gujarathi, Rutu & Kulkarni, Shubhada (2018) Personal branding: An answer to employability – A conceptual needbase analysis. *Review of Research* 7(10).
- Grube, Jean & Piliavin, Jane (2000) Role identity, organizational experiences and volunteer performance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(9), 1108–1119. <https://doi.org/10.1177/01461672002611007>
- Habermas, Jürgen (1976) Tieto ja intressi. Teoksessa Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka (toim.) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet I*. Helsinki: Gaudeamus, 118–141.
- Hakanen, Jari (2011) Työn imu. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Suom Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hallamaa, Jaana (2017) Yhdessä toimimisen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Hanley, Joe (2025) The social work public perception myth. *British Journal of Social Work*, 55(1), 359–376.
- Hannula, Aino (2000) Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa: systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 167. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hatch, J. Amos, & Wisniewski, Richard (1995) Life history and narrative: Questions, issues, and exemplary works. Teoksessa J. Amos Hatch & Richard Wisniewski (eds.) *Life history and narrative*. London: Falmer Press, 113–135.
- Healy, Karen (1999) Power and activist social work. Teoksessa Bob Pease & Jan Fook (eds.) *Transforming social work practice. Postmodern critical perspectives*. Routledge: London, 115–134.
- Healy, Karen & Mulholland, Joan (1998) Discourse analysis and activist social work: Investigating practice processes. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 25(3), 3–27. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.2504>
- Healy, Lynne M. (2008) Exploring the history of social work as a human right profession. *International Social Work* 51 (6), 735–748.
- Heikkilä, Matti (1988) Rakenteellinen sosiaalityö. Teoksessa *Sosiaalityön vuosikirja 1987–88*. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin Liitto, 63–70.
- Heikkinen, Hannu L. T (2000) Tarinan mahti: Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. *Tiedepoliittika: Edistyskellinen tiedeliitto ry:n julkaisu*, 25(4), 47–58.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2001) Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito: Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. *Jyväskylä studies in education, psychology, and social research* 175. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Heikkinen, Hannu L. T. (2007) Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158.
- Heikkinen, Hannu L.T (2010) Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 143–159.
- Heikkinen, Hannu L.T (2015) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 149–167.
- Heikkinen, Hannu L.T (2018) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–187.
- Heinonen, Hanna (2007) Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä: tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 16. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA.
- Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni, Liebkind, Karmela, Ruusuvuori, Johanna, Lönnqvist, Jan-Erik, Hankonen, Nelli, Mähönen, Tuuli Anna, Jasinskaja-Lahti, Inga & Lipponen, Jukka (2015) Johdatus sosiaalipsykologiaan. 10. uudistettu painos. 1. painos 1998. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena (2000) Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, Liisa (2003) Vapaaehtoisuus – pala elämää. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 6. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Hokkanen, Liisa (2014) Autetuksi tuleminen: valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 145. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hokkanen, Liisa (2022) Oikeus tulla kuulluksi ja kuulua yhteisöön: Vammaisten saamelaisien osallisuuskokemuksia. Turku: Siirtolaisuus-instituutti.
- Holstein, James & Gubrium, Jaber (1995) The active interview. Qualitative Research Methods. Volume 37. London: SAGE.
- Holstein, James & Gubrium, Jaber (2008) Analyzing narrative reality. London: SAGE.
- Horsdal, Marianne (2012) Telling lives: Exploring dimensions of narratives. London: Routledge.
- Hughes, Gillian (2024). Evaluation of narrative practices including tree of life to develop the emotional resilience of refugee young people and families. Queen Margaret University eResearch Repository. <https://eresearch.qmu.ac.uk/items/953906dc-f40b-4efb-b9d6-c9aca5d30596>
- Hydén, Lars-Christer (2010) Identity, self, narrative. Teoksessa Matti Hyvärinen, Lars-Christer Hydén, Marja Saarenheimo & Maria Tamboukou (eds.) Beyond Narrative Coherence. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 33–48.

- Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 90–118.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- Hyvärinen, Matti (2017) Kertomushaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 174–192.
- Hämäläinen, Juha (2014) Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIPress.
- Hänninen, Jorma (1990) Suomalainen sosiaalityökeskustelu tulkintojen tuotoksena ja kohteena. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A:6. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka (1998) Kunnon tarinoita: Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampere University Press.
- Hänninen, Vilma (2015) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 168–184.
- Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-kustannus, 188–208.
- Ibarra, Herminia (1999) Provisional selves: Experimenting with image and identity in professional adaptation. *Administrative science quarterly*, 44(4), 764–791. <https://doi.org/10.2307/2667055>
- Ife, Jim (1997) *Rethinking social work*. South Melbourne: Longman.
- Ife, Jim (2005) *Human rights and social work: Towards rights-based practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ife, Jim (2016) Human rights and social work: Beyond conservative law. *Journal of Human Rights and Social Work* (1), 3–8.
- Ikonen, Hanna-Mari (2017) Puhelinhaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino, Tampere, 270–284.
- International Association of Schools of Social Work (IASSW) & International Federation of Social Workers (IFSW) (2014) Global Definition of Social Work. <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work>.
- Jiang, Haiyan, Wang, Yean, Chui, Ernest, & Xu, Yuebin (2017) Professional identity and turnover intentions of social workers in Beijing, China: The roles of job satisfaction and agency type. *International Social Work*, 62(1), 146–160. <https://doi.org/10.1177/0020872817712564>

- Johnson, John M (2002) In-depth interviewing. Teoksessa Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (toim.) *Handbook of interview research: Context and method*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 103–119.
- Jokinen, Arja (2008) Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Kirsi Juhila & Arja Jokinen (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 110–144.
- Josselson, Ruthellen & Lieblich, Amia (1993) (toim.) *Narrative study of life*. London: SAGE Publications.
- Josselson, Ruthellen (2013) *Interviewing for qualitative inquiry: A relational approach*. New York: Guilford Press.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Jähi, Rita (2004) Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykkinen sairaus lapsuudenkokemuksena. *Acta Universitatis Tamperensis* 1015. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jämsén, Arja (1997) Sosiaalityö tarvitsee julkisuutta. *Sosiaaliturva* 1, 23–24.
- Jäppinen, Maija & Tiitinen, Laura (2022) Asiantuntija- ja tutkimustieto yhteiskunnallisessa keskustelussa: kohti vaikuttavaa tutkimusperustaista viestintää. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 135–143.
- Kaasila, Raimo (2008) Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Raimo Kaasila, Raimo Rajala & Kari E. Nurmi (toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 41–67.
- Kairala, Maarit, Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa Noora Tuohino, Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim.) *Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. SOSNET Julkaisuja nro 5*. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, 36–55.
- Kallio, Johanna, Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2021) Miksi minusta tulee sosiaalityöntekijä? Yhteiskuntapolitiikka, 86(5–6), 497–508.
- Kallio, Johanna Marketta, Jaakola, Anne-Mari, Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2023) Wind of change? Social work students' policy engagement and career preferences in Finland. *Social Work Education*, 43(6), 1590–1608. <https://doi.org/10.1080/02615479.2023.2201262>
- Kalton, Graham & Anderson, Dallas W (1986) Sampling rare populations. *Journal of the royal statistical society. Series A (General)* 149 (1), 65–82.
- Kannasoja, Sirpa, Ruonakangas, Santra, Närhi, Kati, Rantamäki, Niina & Kokkonen, Tuomo (2022) Sosiaalityöntekijät rakenteellisen sosiaalityön toteuttajina. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 39–50. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>
- Kant, Immanuel (2016) Käytännöllisen järjen kritiikki. Suom. Markus Nikkarla. *Alkuteos Kritik der praktischen Vernunft 1788*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karalis Noel, Tiffany, Minematsu, Aiko & Bosca, Nikki (2023) Collective autoethnography as a transformative narrative methodology. *International Journal of Qualitative Methods* 22, 1–9. <https://doi.org/10.1177/16094069231203944>
- Karjalainen, Pekka (2016) Sosiaalityön uusi asento: paikka, rooli ja orientaatio. Teoksessa Sanna Blomgren, Jouko Karjalainen, Pekka Karjalainen, Minna Kivipelto, Paula Saik-

- konen & Peppi Saikku (toim.) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 119–136.
- Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (2005) Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna (2014) Yhdyskuntatyö kansalaisia kohtaamassa. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 219–240.
- Karjalainen, Pekka, Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuusselvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Karjalainen, Pekka, Kivipelto, Minna, Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi (2021) Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille. THL-OHJAUS 1/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (2012) Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino.
- Karvinen, Synnöve (1993) Reflektiivinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt, Harri Jokiranta, Synnöve Karvinen, Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 17–54.
- Karki, Tara (2023) Role of social media in facilitating social justice movements and advocacy in the field of social work. *Current Trends in Information Technology*, 13(3), 1–7.
- Kasher, Naomi (1978) Deontology and Kant. *Revue Internationale de Philosophie*, 32(126), 551–558. <https://www.jstor.org/stable/23944141>
- Kaunismaa, Pekka & Laitinen, Arto (1998) Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa Petri Kuhmonen & Seppo Sillman (toim.) Jaettu jana, ääretön raja. Filosofian julkaisuja 65. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 168–195.
- Kekoni, Taru (2007) Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen: Kannabisaktivistien näkökulma. Kannabisaktivistien näkökulma. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 677. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Keller, Judit, Virág, Tünde & Trowbridge, Hayley (2019) Mapping diversity in our neighbourhoods: Crossing of two research methods. Teoksessa Krisztina Keresztély, Martin Barthel & James W. Scott (eds.) *Voicitys – Voices of Diversity: Connecting People and Policies for More Integrated Neighbourhoods in European Cities*. Berlin: Comparative Research Network, 20–42.
- Keskinen, Soili (2005) Alaistaito: luottamus, sitoutuminen ja sopimus. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätö.
- Keskitalo-Foley, Seija (2004) Kohti kuulumisen maisemia. *Acta Universitatis Lapponiensis* 78. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kindler, Tobias & Ostrander, Jason (2022) Factors influencing the political activity of social workers: A comparative study among Swiss and United States social workers. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 49(1). <https://doi.org/10.15453/0191-5096.4527>
- King, Nigel & Horrocks, Christine (2010) Interviews in qualitative research. Los Angeles: SAGE.
- Kirjavainen, Hanna & Nieminen, Ville (2022) Yhteisöreportterimenetelmä. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 102–104. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>

- Kiuru, Hanna (2015) Tragedian tarina. Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita: 404. Turku: Turun yliopisto
- Kivipelto, Minna (2021) Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. Työpaperi 16/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-685-5>.
- Kivipelto, Minna (2022) Rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13–19. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>
- Leinonen, Minna, Otonkorpi-Lehtoranta, Katri & Heiskanen, Tuula (2017) Kyselyhaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimus-haastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 87–110.
- Long, Natasha & Gardner, Fiona & Hodgkin, Suzanne & Lehmann, Jennifer (2024) Developing social work professional identity resilience: Seven protective factors. Australian Social Work 77 (2), 214–227.
- Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula (2013) Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. Yhteiskuntapolitiikka 78(3), 313–321.
- Kivistö, Mari (2014) Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen. Monimenetelmällinen tutkimus vaikeavammaisten ihmisten osallisuudesta toimintana, kokemuksena ja kielenkäyttönä. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 150. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kokkonen, Tuomo (2023) Poliittisuus rakenteellisen sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Santra Ruonakangas (toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 49–68. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9712-0>
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuusipalo, Jaana T. (2008) Identities at work – narratives from a post-bureaucratic ICT organization. Acta Universitatis Ouluensis G Oeconomica 35. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kurki, Leena & Tomperi, Tuukka (2011) Väittely opetusmenetelmänä: kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.
- Kvale, Steinar (2007) Doing interviews. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Kvale, Steiner (1996) InterViews: An introduction to qualitative research interviewing. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Labov, William (1972) Language in the inner city: Studies in the black English vernacular. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 12–44.
- Labov, William & Waletzky, Joshua (1967) Narrative analysis: Oral versions of personal experience. Teoksessa June Helm (eds.) Essays on the Verbal and Visual Arts. Seattle: University of Washington Press.
- Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikutut mielet. Tutkimus läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2008) Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäntilanteiden tutkimisessa. Teoksessa Raimo Kaasila, Raimo Rajala & Kari E. Nurmi, (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106–150.

- Lane, Shannon R. & Pritzker, Suzanne (2018) *Political social work: Using power to create social change*. Cham: Springer.
- Leedham, Maria (2022) Social workers failed to heed warnings: A text-based study of how a profession is portrayed in UK newspapers. *British Journal of Social Work*, 52(2), 1110–1128. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab096>
- Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998) *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation*. Lontoo: SAGE.
- Liedgren, Pernilla & Elvhage, Gudrun (2015) Social work of the future: Motives and expectations among social work students in Sweden. *International Journal of Social Science Studies*, 3(6), 121. <https://doi.org/10.11114/ijsss.v3i6.1139>.
- Lincoln, Yvonna S. & Guba, Egon G. (1985) *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: SAGE.
- Liukko, Eeva, Muurinen, Heidi, Kokkonen, Tuomo & Santalahti, Ville (2022): Johdanto. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) (2022) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö*. THL - Raportti 1/2022. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, 9–11.
- Lundy, Carol (2004) *Social work and social justice: A structural approach to practice*. Toronto: University of Toronto Press.
- Mahlakaarto, Salme (2010) Subjektiksi työssä: Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. *Jyväskylän studies in education, psychology and social research* 394. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Makarov, Ayelet & Grodofsky, Merav Moshe (2016) Social workers' conflict of loyalty in the context of social activism: The case of the 2011 social protests in Israel. *Journal of Community Practice*, 24(2), 147–165. <https://doi.org/10.1080/10705422.2016.1164784>
- Mapp, Susan, McPherson, Jane, Androff, David & Gatenio Gabel, Shirley (2019) Social work is a human rights profession. *Social Work*, 64(3), 259–269. <https://doi.org/10.1093/sw/swz023>
- Marston, Greg & McDonald, Catherine (2012) Getting beyond 'heroic agency' in conceptualising social workers as policy actors in the twenty-first century. *The British Journal of Social Work*, Volume 42, Issue 6, 1022–1038. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs062>
- Martin, Brian (2007) Activism, social and political. Teoksessa Gary L Anderson & Kathryn Herr (eds.) *Encyclopedia of activism and social justice*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 19–27.
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (2014): *Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä*. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Sepänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Kuopio: UNIPress, 87–116.
- Matthies, Aila-Leena (2022) Next-generation modelling of community work and structural social work in Finland. *Nordic Social Work Research*, 12(2), 229–242. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1968474>
- McAdams, Dan (1993) *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. New York: William Morrow & Co.
- McAdams, Dan (2008) Personal narratives and the life story. Teoksessa John Oliver, Robins Richard & Pervin Lawrence (eds.) *Handbook of personality: Theory and research* 3. painos. 1. painos 1990. New York: Guilford Press, 242–262.

- McAdams, Dan (2011) Narrative identity. Teoksessa Seth J K. Schwartz, Koen Luyckx & Vivian L Vignoles (eds.). *Handbook of identity theory and research*. New York: Springer Science Business Media, 99-115.
- McAuliffe, Donna (2005). I'm still standing: Impacts & consequences of ethical dilemmas for social workers in direct practice. *Journal of Social Work Values and Ethics*. Volume 2, 43-66.
- McCann, Terence & Clark Eileen (2005) Using unstructured interviews with participants who have schizophrenia. *Nurse Researcher* 13(1), 7-18.
- McLaughlin, Anne Marie. (2009). Clinical social workers: Advocates for social justice. *Advances in Social Work*, 10(1), 51-68. <https://doi.org/10.18060/209>
- Metteri, Anna (1995) Sosiaalityö murroksessa – mahdollisuuksien näkeminen ja uskaltamisen taito. *Sosiaalityöntekijä* 2, 17-19.
- Metteri, Anna & Hotari, Kaisa-Elina (2011) Eettinen kuormittuminen ja toimintaympäristö nuorten palveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-92.
- Miettinen, Riikka (2024) Sankareita, taistelijoita, mystikoita ja marttyyreitä: Narratiivinen tutkimus psykoosin kokeneiden omaelämäkerrallisissa teksteissä ilmenevistä kertomustyypeistä. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 382. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Mills, C. Wright (1940) Situated actions and vocabularies of motive. *American Sociological Review*, 5, 904-913.
- Moksunen, Sami (1991) *Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Moreau, Maurice (1979) A structural approach to social work practice. *Canadian Journal of Social Work Education*, 5(1), 78-94.
- Mosiara, Shavlyn (2023). The impact of social media on contemporary social movements. *Journal of Sociology*, 1(1), 1-9. Egerton University. <https://www.forthworthjournals.org/>
- Mullaly, Bob (1993) *Structural social work: Ideology, theory and practice*. Toronto: McClelland and Stewart.
- Mullaly, Bob (1997) *Structural social work*. Toronto: Oxford University Press.
- Mullaly, Bob (2007) *The new structural social work*. Toronto: Oxford University Press.
- Mullaly, Bob & Dupré, Marilyn (2019) *The new structural social work: Ideology, theory and practice*. 4 uudistettu painos. 1. painos 2006. Oxford: Oxford University Press.
- Mutka, Ulla (1986) *Sosiaalityöntekijöiden työtyytyväisyys. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia* 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mutka, Ulla (1998) *Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen*. SoPhi 27. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Männistö, Päivi (2012) Kun ei ole tervetullut minnekään. Poiskäännyttämisen ja poissulkemisen ilmiöitä katuperspektiivistä tarkasteltuna. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) *Sosiaalityön haasteita. Tukea ammattilaisten arkeen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 125-139.
- NASW (2021) *The NASW code of ethics*. National Association of Social Workers. Luetavissa: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>.
- Niskala, Asta (2020) Kehittäjäasiakastoiminta rakenteellisen sosiaalityön menetelmänä. Teoksessa Lea Suoninen-Erhiö, Anneli Pohjola, Mirja Satka & Jenni Simola (toim.) *Sosi-*

- aaliala uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. Helsinki: Huoltajasäätiö, 141–163.
- Noy, Chaim (2008) Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 11(4), 327–344. <https://doi.org/10.1080/13645570701401305>
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2016a) Ekososiaalinen ajattelu yhteisötyössä. Teoksessa Irene Roivainen & Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat*. Tallinna: United Press Global, 95–107.
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2016b) The ecosocial approach in social work as a framework for structural social work. *International Social Work*, 61(4), 490–502. <https://doi.org/10.1177/0020872816644663>
- Närhi, Kati, Kokkonen, Tuomo, Rantamäki, Niina, Kannasoja, Sirpa & Ruonakangas, Santra (2022) Monitoimijainen rakenteellinen sosiaalityö. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 25–30. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>
- Närhi, Kati (2023) Kansainvälinen ja suomalainen rakenteellisen sosiaalityön perinne. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki & Santra Ruonakangas (toim.) *Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa*. SoPhi 154. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 22–48.
- Ovaskainen, Sanna (2019) Ekologisen elämäntavan mahdollisuudet ja rajat Lapissa. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 255. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Paavolainen, Maria, Weiste, Elina, Korkiakangas, Eveliina, Koivisto, Tiina & Laitinen, Jaana (2023) Moraalinen toimijuus vanhustyössä. *Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning*, 21(3), 254–273.
- Parsell, Cameron; Kuskoff, Ella & Ahearn, Elizabeth-Rose (2025) Social work's role in both direct practice and advocacy to sustain tenancies and prevent homelessness. *The British Journal of Social Work* 55 (7). <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf156>
- Partanen, Anni, Leinonen, Jaana & Lindh, Jari (2022) Rakenteellisen sosiaalityön tietokäytännöt ja kehittämisen paikat Lapissa. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus julkaisusarja nro 49. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Pascoe, Katheryn Margaret (2022) Remote service delivery during COVID-19. *British Journal of Social Work*, 52(6), 3268–3287.
- Pathmanathan, Prassanna & Dodamgoda, Nadeeja (2018) The impact of personal characteristics on personal branding. *Information Management and Business Review*, 10 (2), 38–50. <https://doi.org/10.22610/imbr.v10i2.2391>
- Patterson, Wendy (2008) Narratives of events: Labovian narrative analysis and its limitations. Teoksessa Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou (eds.) *Doing narrative research*. Lontoo: SAGE, 22–40.
- Payne, Malcolm (2005a) *Modern social work theory*. London: MacMillan.
- Payne, Malcolm (2005b) *The origins of social work: Continuity and change*. London: Palgrave Macmillan.
- Payne, Malcolm (2006) *What is professional social work?* 2.painos. 1. painos 1996. Bristol: Policy Press.
- Payne, Malcolm (2014) *Modern social work theory*. 4.painos. 1. painos 1990. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Payne, Malcolm, Adams, Robert & Dominelli, Lena (2002) On being critical in social work. Teoksessa Robert Adams, Lena Dominelli & Malcolm Payne (eds.) *Critical Practice in Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–20.
- Payne, Malcolm (2017) Applying critical social work theory in practice. *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 22(4), 5–21. <https://doi.org/10.4467/24496138ZPS.17.011.8006>
- Pehkonen, Aini & VäänänenFomin, Marja (2011) Arvojen ja etiikan dilemma sosiaalityössä. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja VäänänenFomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PSkustannus, 7–10.
- Pescosolido, Bernice A. (2008) The sociology of social networks. Teoksessa Bryant, Clifton D. & Peck, Dennis L. (toim.) *21st Century Sociology*, 208–218. <https://doi.org/10.4135/9781412939645.n20>
- Petersén, Anna Charlotta (2024) New insights on motives for choosing social work as a career: Answers from students and newly qualified social workers. *Social Work Education*, 43(3), 702–716. <https://doi.org/10.1080/02615479.2022.2139823>
- Petrelus, Päivi (2003) Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkisuuksissa - sukupuolinkökökulumia hiljaisuuden kulttuuriin. *Janus* 11(1), 4–22.
- Petrelus, Päivi (2004) Naistapaiset hoivaeettiset lähestymistavat sosiaalityössä. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelus (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–76.
- Phibbs, Suzanne (2007) Four dimensions of narrativity: Towards a narrative analysis of gender identity that is simultaneously personal, local and global. *New Zealand Sociology*, 23(2), 47–63.
- Pietarinen, Juhani & Poutanen, Seppo (1998) *Etiikan teorioita*. Helsinki: Gaudeamus.
- Piirainen, Keijo (2022) Rakenteellinen sosiaalityö muutosvoimana. Teoksessa Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022*. Helsinki: Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, 31–36. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>.
- Pirkanen, Henna (2011) Alkoholi, isyys ja valta: Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 53/2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Polkinghorne, Donald (1988) *Narrative knowing and the human sciences*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Polkinghorne, Donald (1991) Narrative and self-concept. *Journal of Narrative and Life History*, 1(2–3), 135–153. <https://doi.org/10.1075/jnlh.1.2-3.04nar>.
- Polkinghorne, Donald (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J Amos Hatch & Richard Wisniewski (eds.) *Life History and Narrative*. London: Farmer, 5–23.
- Pohjola, Anneli (1993) Tiedontuotanto sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt, Harri Jokiranta, Synnöve Karvinen, Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.) *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 253–284.
- Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.) *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 207–224.
- Pohjola, Anneli (2014) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Kuopio: UNIPress, 16–36.
- Pohjola, Anneli (2018) Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa Tarja Juvonen, Jari Lindh, Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön*

- muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. Kuopio: UNIpress, 280–292.
- Pohjola, Anneli (2019) Sosiaalityö yhteiskunnassa ja yhteiskunta sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 323–341.
- Pohjola, Anneli & Satka, Mirja (2022) Sosiaalialan tietoperusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. *Janus* 30(4), 342–359. <https://doi.org/10.30668/janus.121374>
- Pullen Sansfaçon, Annie and Crête, Josianne (2019) Identity development among social workers, from training to practice: results from a three-year qualitative longitudinal study. *Social Work Education* 35, (7), 767–779. <http://dx.doi.org/10.1080/02615479.2016.1211097>.
- Purtilo-Nieminen, Sirpa (2009) Tie yliopistoon: narratiivinen tutkimus avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi hakeutuneista. *Acta electronica universitatis lapponiensis* 166. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Puurunen, Piia (2002) Jane Addams – yhteisöllisen sosiaalityön pioneeri. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 3(2), 121–131. <https://doi.org/10.30675/sa.116248>
- Puurunen, Piia (2019) Jane Addamsin sosiaalityön käsityksen rakentuminen. *Publications of the Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies* 203. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017) Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–427.
- Rastas, Anna (2005) Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 78–102.
- Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2011) Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PSkustannus, 117–138.
- Reath, Andrews (2013) Categorical Imperative. Teoksessa Hugh LaFollette (ed.) *The International Encyclopedia of Ethics*. Hoboken: WileyBlackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444367072.wbiee612.pub2>
- Reid, Katherine; Woodman, Elise; Trost, Willow & Prammar, Kian (2024) Beyond a commitment of teaching critical reflection: a scoping review of social work education literature. *Social Work Education*, 43(9), 2824–2846. <https://doi.org/10.1080/02615479.2023.2292140>
- Reisch, Michael, & Andrews, Janice (2001) *The road not taken: A history of radical social work in the United States*. New York: Brunner-Routledge.
- Ricoeur, Paul (1992) *Oneself as another*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Riessman, Catherine (2001) Personal troubles as social issues: A narrative of infertility in context. *Introducing qualitative methods*. Teoksessa Ian Shaw & Nick Gould (toim.) *Qualitative Research in Social Work*. London: SAGE, 73–82
- Riessman, Catherine (2002) Analysis of personal narratives. Teoksessa Jaber F Gubrium, & James. A Holstein (eds.). *Handbook of interview research: Context and method*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 695–710.

- Riessman, Catherine & Quinney, Lee (2005) Narrative in social work: A critical review. *Qualitative Social Work*, 4(4), 391–412. <https://doi.org/10.1177/1473325005058643>
- Riessman, Catherine (2008) *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Ritter, Jessica A. (2007) Evaluating the political participation of licensed social workers in the new millennium. *Journal of Policy Practice* 6(4), 61–78. https://doi.org/10.1300/J508v06n04_05
- Rocha, Cynthia, Poe, Bethanie, & Thomas, Veliska (2010) Political activities of social workers: Addressing perceived barriers to political participation. *Social Work*, 55(4), 317–325. <https://doi.org/10.1093/sw/55.4.317>
- Roivainen, Irene (2008) Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 253–281.
- Romakkaniemi, Marjo (2011). *Masennus: Tutkimus kuntoutumisen kertomusten rakentumisesta*. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 78. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Romakkaniemi, Marjo, Harrikari, Timo, Hautala, Sanna, Saraniemi, Sanna, Fiorentino, Vera, Leppiahio, Tuomas & Tiitinen, Laura (2022) Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen ja ammatillinen pääoma pandemian alkuvaiheessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 87(5–6), 539–548.
- Rome, Sunny Harris & Hoechstetter, Susan (2010) Social work and civic engagement: The political participation of professional social workers. *Journal of Sociology & Social Welfare* 37(3), 107–129. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.3541>
- Rompf, E. L. & Royse, D. (1994) Choice of social work as a career: possible influences. *Journal of Social Work Education*, 30(2), 163–171.
- Ropo, Eero (2015) Identiteetti tutkimuskohteena. Teoksessa Eero Ropo, Eero Sormunen & Jannica Heinström (toim.) *Identiteetistä informaatiolukutaitoon: tavoitteena itsenäinen yhteisöllinen oppija*. Tampere: Juvenes Print, 26–47.
- Rose, Stephen M. & Black, Bruce L. (1985) *Advocacy and empowerment. Mental health care in the community*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Ruisniemi, Arja (2006) Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisesta. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Acta Universitatis Tamperensis 1150. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Saastamoinen, Mikko (1999) Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa Jari Eskola (toim.) *Hegelistä Harréen, narratiivista nudistiin*. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 10. Kuopio: Kuopion yliopisto, 165–192.
- Salenius, Paula (2023) Koulukotisijoitus ja miehen identiteetin rakentuminen. Tutkimus 1950–60-luvuilla Järvilinnan vastaanottokotiin ja Pernasaaren koulukotiin sijoitettujen miesten elämäkerrallisista narratiiveista. JYU Dissertations 640. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Salonen, Sanni, Kallio, Johanna & Jaakola, Anne-Mari (2024) Sosiaalityön opiskelijoiden näkemykset yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. *Janus* 32(4), 392–409. <https://doi.org/10.30668/janus.131536>
- Salovaara, Ulla (2019) Rikoksista tuomitut naiset: Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologica* 1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Satka, Mirja (1995) Making social citizenship: conceptual practices from the Finnish poor law to professional social work. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Satka, Mirja (1997) Sosiaalityön koulutus – tulevaisuutta varten. Teoksessa Mirja Satka (toim.) Sosiaalityön tulevaisuutta rakentamassa. Artikkeleita sosiaalityön opetuksen uudistamisesta. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan työpapereita no. 1011997. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 11–25.
- Satka, Mirja, Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (2003) Vaikuttamisen vaihtuvat tulkinat. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. *SoPhi* 76. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7–29.
- Savialo, Oskari (2024) Keskustellaan lastensuojelusta: Tutkimus Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2020 käydyistä lastensuojelun julkisesta keskustelusta. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 388. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Savukoski, Marika (2008) Vapaaksi anoreksian kahleista: Narratiivinen tutkimus selviytymispoluista. *Acta Universitatis Lapponiensis* 142. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Seeck, Hannele (2009) Kriisijohtamisen anti työyhteisökriseihin. Teoksessa Hannele Seeck (toim.) Kriisit ja työyhteisöt – kriisijohtaminen työyhteisöjen tukena. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 37. Helsinki: Työterveyslaitos, 5–18.
- Sen, Amartya (2004) Elements of a theory of human rights. *Philosophy & Public Affairs*, 32(4), 315–356. <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.2004.00017>
- Sewpaul, Vishanthie (2014) Emancipatory citizenship education in action: discourse ethics and deconstruction (Part 1). *Social Work* 40(3). <https://doi.org/10.15270/40-3-328>
- Sewpaul, Vishantie (2016) The west and the rest divide: Human rights, culture and social work. *Journal of Human Rights and Social Work* 30(1), 30–39.
- Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* No 28. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.
- Sitter, Kathleen C. & Curnew, Ashley H. (2016) The application of social media in social work community practice. *Social Work Education*, 35(3), 271–283. <https://doi.org/10.1080/02615479.2015.1131257>.
- Somers, Margaret (1994) The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society* 23(5), 605–649.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (1985) Työryhmämuistio 34. Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) Hyvinvointialueet. Haettu 24.11.2025 osoitteesta <https://stm.fi/hyvinvointialueet>
- Sosiaalityön koulutuskomitea (1972) Sosiaalityön koulutuskomitean mietintö. Komiteamietintö A 1972:7. Helsinki: Valtioneuvosto ja Valtion painatuskeskus.
- Squire, Corianne, Andrews, Molly & Tamboukou, Maria (2008) Introduction: What is narrative research? Teoksessa Molly Andrews, Corianne Squire & Maria Tamboukou (eds.) *Doing Narrative Research*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.

- Stanfield, Deb & Beddoe, Liz (2013). Social work and the media: A collaborative challenge. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 25(4), 41–51. <https://doi.org/10.11157/anzswj-vol25iss4id62>
- Staub-Bernasconi, Sylvia (2012) Human rights and their relevance for social work as theory and practice. Teoksessa Lynne M Healy & Rosemary J Link (eds.) *Handbook of International Social Work. Human Rights, Development and the Global Profession*. New York: Oxford University Press.
- Suopajarvi, Tiina (2009) Sukupuoli meni metsään. Luonnon ja sukupuolen polkuja metsäammattilaisuudessa. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1255*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Suoranta, Juha & Ryytänen, Sanna (2014) Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into Kustannus.
- Talentia (2017) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia ry.
- Tapola-Haapala, Maria (2011) Sosiaalityön ammattilaiset refleksiivisinä toimijoina – tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret Archerin teorian valossa. *Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011:4*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tarshish, Noam, David, Paula & Krumer-Nevo, Michal (2025) Social work advocacy: Towards a trauma-informed model. *Clinical Social Work Journal* 53(2), 220–231. <https://doi.org/10.1007/s10615-024-00942-1>
- Tarvainen, Merja (2021) Narratiivinen sosiaalityö – kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Janus* 29(4), 332–348. <https://doi.org/10.30668/janus.97257>
- Tarvainen, Merja (2025) Johdanto. Teoksessa Jari Lindh, Mari Kivistö, Marjatta Martin, Oona Lipponen, Annina Heini, Päivi Hömppi & Merja Tarvainen (toim.) *Rakenteellisen vammaissosiaalityön tiedon jäljillä. Reports and Studies in Social Sciences and Business Studies No. 29*. Kuopio: ItäSuomen yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalihuollon kehittämishjelma. Haettu 17.5.2024 osoitteesta <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaalihuollon-kehittamishjelma/rakenteellisen-sosiaalityon-selvitys>
- Thomashow, Mitchell (1995) *Ecological identity: Becoming a reflective environmentalist*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tienari, Janne, Vaara, Eero & Meriläinen, Susan (2005) Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. Teoksessa Johanna Ruusuvaari & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 103–124.
- Tiitinen, Laura (2018) Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana? *Yhteiskuntapolitiikka* 83(2), 171–181.
- Tiitinen, Laura (2019) Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 259. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa. Sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. *Oikeus* 43: 2, 125–146.
- Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014) Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Kuopio: UNIPress, 191–212.

- Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (2005) Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Timonen, Helena (2009) Omin Sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Kasvatustieteellisiä julkaisuja No 113. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Toikko, Timo (2005) Sosiaalialan työn ideat: johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.
- Tomperi, Tuukka (2005) Johdanto. Teoksessa Freire, Paulo Sorrettujen pedagogiikka (suom. Kuortti, Joel. toim. Tomperi, Tuukka) Tampere: Vastapaino, 9–31.
- Toolis, Erin E. & Hammack, Phillip L. (2015) The lived experience of homeless youth: A narrative approach. *Qualitative Psychology* 2(1), 50–68. <https://doi.org/10.1037/qap0000019>
- Turtiainen, Kati, Jäppinen, Maija & Stamm, Ingo (2021) Ihmisoikeudet aikuissosiaalityön lähtökohtana. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 27–41.
- Turtiainen, Kati & Anis, Merja (2024) Social workers' perceptions on structural challenges for minorities' social care. Teoksessa K. Clarke, L. LeeOliver, & S. RantaTyrrkö (eds.) *Decolonising Social Work in Finland: Racialisation and Practices of Care*. Bristol: Policy Press, 105–124. <https://doi.org/10.51952/9781447371458.ch005>
- Tökkäri, Virpi (2012) Käsittämätöntä! Mielekkyyden luomisen keinot ja funktiot työyhteisön kertomuksissa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 227. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Trevithick, Pamela (2000) *Social work skills: A practice handbook*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Valtioneuvosto (2019) Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019: Osallistava ja osaa-va Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1281138/Neuvottelutulos+hallitusohjelma+3.6.2019.pdf>
- Vickers, Tom (2019) Marxist social work: An international and historical perspective. Teoksessa Webb, Stephen (toim.) *The Routledge handbook of critical social work*. Milton: Routledge, 24–39.
- Viirkorpi, Paavo (1990) Rakenteellisen sosiaalityön pakko ja mahdollisuudet. Julkaisuja 17. Helsinki: Sosiaalihalitus.
- von Wright, Georg Henrik (1963) *The varieties of goodness*. London: Routledge & Kegan Paul.

- von Wright, Georg Henrik (2001) Hyvän muunnelmat. Suom. Vesa Oittinen. Keuruu: Otava.
- Vuorinen, Päivi & Valkonen, Sakari (2003) Ammattikorkeakouluun vai yliopistoon? Tutkimusselosteita 18. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Wallack, Lawrence (1994) Media advocacy: A strategy for empowering people and communities. *Journal of Public Health Policy* 15(4), 420–436. <https://doi.org/10.2307/3343024>
- Weinberg, Merlinda (2008) Structural social work: A moral compass for ethics in practice. *Critical Social Work* 9(1). <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/view/5761/4703>.
- Widdershoven, Gerrit (1993) The story of life: Hermeneutic perspectives on the relationship between narrative and life history. Teoksessa Ruthellen Josselson & Amia Lieblich (eds.) *The Narrative Study of Lives*. Vol. 1. London: SAGE, 1–21.
- Wilson, George & McCrystal, Patrick (2007) Motivations and career aspirations of MSW students in Northern Ireland. *Social Work Education* 26(1), 35–52. <https://doi.org/10.1080/02615470601036534>
- Weiss-Gal, Idit & Peled, Einat (2009) Publishing voice: Training social workers in policy practice. *British Journal of Social Work*, 39(2), 368–382. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcm114>
- Wells, Kathleen (2011) *Narrative inquiry*. New York: Oxford University Press.
- Wiles, Fran & Vicary, Sarah (2019) Picturing social work, puzzles, and passion: exploring and developing transnational professional identities. *Social Work Education* 38(1), 47–62. <https://doi.org/10.1080/02615479.2018.1553236>
- Yao, Hui-Yu & Flynn, Catherine (2025) Social work professional identity development in international students and graduates. *Australian Social Work* 78(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2025.2498952>
- Zufferey, Carole (2024) Radicalising hope to resist the neoliberalisation of social work. *Critical and Radical Social Work*. <https://doi.org/10.1332/20498608Y2024D000000064>

Liite

Liite 1. Tutkimustiedote

Hei!

Lähestyn sinua tällä kirjeellä, koska pyydän Sinua osallistumaan väitöstutkimukseeni. Teen tutkimusta, jossa haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä selvitän heidän kokemuksiaan yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta osana rakenteellista sosiaalityötä. Tutkimukseni pääkysymys on, miksi sosiaalityöntekijät vaikuttavat. Olen erityisesti kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden käsityksistä siitä, mitä vaikuttaminen on, miten he toimivat vaikuttajina ja miksi se on heille tärkeää.

Tutkimusaineistoa varten kohdennan haastattelupyynnöjä sosiaalityöntekijöihin, jotka osallistuvat ja ottavat kantaa yhteiskunnallisiin asioihin julkisessa keskustelussa (sanoma- ja aikakauslehdet, radio, televisio) ja/tai sosiaalisen median alustoilla (esim. Twitter, Tik Tok, blogi) ja juuri siksi olen kiinnostunut haastattelemaan sinua. Kohdennettujen haastattelupyynnösten lisäksi minulla on mahdollisesti myös julkinen haastattelupyynnö sosiaalisen median alustoilla.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Haastattelu voidaan toteuttaa kasvokkain tai etäyhteyksin. Haastatteluun voi osallistua myös ryhmänä tai parina, jos toteutatte vaikuttamista tiiminä. Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti ja hyvää tutkimuksellista etiikkaa noudattaen. Sinua ei voi tunnistaa tutkimuksessa. Haastatteluotteita käytetään väitöstutkimuksessani ja mahdollisissa muissa tutkimusjulkaisuissa.

Mikäli olet edelleen kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni, varataan haastattelu aika.

Ystävällisin terveisin,

Katriina Sirkka, yliopisto-opettaja/YTM (sosiaalityöntekijä)

Lapin yliopisto

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

*Tämä sosiaalityön tieteenalaan kuuluva
väitöstutkimus tarkastelee sosiaalityöntekijöiden
julkista vaikuttamista osana rakenteellista
sosiaalityötä. Tutkimus analysoi aktiivisten
sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen tarinoita.
Se osoittaa vaikuttamisen olevan moniulotteinen ja
aktiivinen osa ammattikäytäntöä. Samalla se on
tarina tulisieluisista sosiaalityöntekijöistä, jotka
vaikuttavat sosiaalityön käytännön kentällä.*

*Kaari
Joona Vela*